

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

BİRMİNGHAM ÜNİVERSİTESİ MİNGANA
KOLEKSİYONU'NDA BULUNAN TÜRKÇE BİR İLMİHAL
KİTABI (METİN, ÇEVİRİ, SÖZLÜK, TIPKIBASIM)

PAKİZE KOÇ

DANIŞMAN
DOÇ. DR. HÜSEYİN YILDIZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORDU-2022

ÖĞRENCİ BEYAN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak savunduğum “Birmingham Üniversitesi Mingana Koleksiyonu’nda Bulunan Türkçe Bir İlmihal Kitabı (Metin, Çeviri, Sözlük, Tıpkıbasım)” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmadan yazdığımı ve yararlandığım kaynakların “Kaynakça” bölümünde gösterilenlerden farklı olmadığını, belirtilen kaynaklara atıf yapılarak yararlandığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

27 /04/ 2022

Pakize KOÇ
18530100018

ONAY SAYFASI

Pakize KOÇ tarafından hazırlanan “**Birmingham Üniversitesi Mingana Koleksiyonu’nda Bulunan Türkçe Bir İlmihal Kitabı (Giriş, Metin, Çeviri, Sözlük, Tıpkıbasım)**” başlıklı bu çalışma **04.04.2022** tarihinde yapılan değerlendirme sonucunda başarılı bulunarak, **YÜKSEK LİSANS tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan	Prof. Dr. Abdullah EREN Ordu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi	İmza
Üye	Doç. Dr. Hüseyin YILDIZ Ordu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi	İmza
Üye	Doç. Dr. Yaşar ŞİMŞEK Giresun Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi	İmza
Üye	Unvanı, Adı ve Soyadı Üniversitesi / Fakültesi	İmza
Üye	Unvanı, Adı ve Soyadı Üniversitesi / Fakültesi	İmza

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın konusu, deneysel çalışmaların yönlendirilmesi, sonuçların değerlendirilmesi ve yazımı aşamasında yapmış olduğu büyük katkılarında dolayı tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Hüseyin YILDIZ'a, araştırma ve yazım süresince yardımlarımı esirgemeyen her konuda öneri ve eleştirileriyle yardımlarımı gördüğüm hocalarıma, arkadaşlarıma ve eşim Erkan KOÇ'a teşekkür ederim.

Bu araştırma boyunca maddi ve manevi desteklerinden dolayı aileme sonsuz teşekkür ederim.

Pakize KOÇ

ÖN SÖZ

Türkler İslamiyet kabul ettikten sonra, bunun dinin gerekleri, yasakları ve günahlarını öğrenmek ve öğretmek amacıyla pek çok ilmihal kitapları Türkçeye çevrilmiştir. Bu çeviri çalışmalarının yanı sıra Osmanlı hakimiyetinde yadsınamayacak kadar ilmihal kitapları da yazılmıştır.

Bu çalışmada, İngiltere'nin Birmingham şehrinde 1825 yılında devlet üniversitesi olarak kurulan Birmingham Üniversitesi (University of Birmingham)'nde yer alan Mingana Koleksiyonu'nda bulunan Türkçe bir ilmihal kitabı incelenmiştir.

Arap harfli Türkçe bir yazma olan bu ilmihal kitabında kullanılan yöntemler ise; okuma, çeviri ve dizin işleme yöntemidir. Çalışmaya konu olan bu yazma önce okunmuş, Türkiye Türkçesine çevrilmiş ve sözlük çalışması yapılmıştır. Bulunan sonuçlar açıkça gösterilmiştir.

Pakize KOÇ

ORDU, 2022

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖN SÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	vii
GİRİŞ.....	1
1. Problem Durumu.....	1
2. Amaç ve Önem.....	1
3. Sınırlılıklar.....	1
4. Yöntem.....	2
5. Türk Dilinde İlmihal Kitapları Literatürü.....	2
5.1. Doğu ve Batı Türkçesinde Yazılan İlmihaller.....	3
5.2. İlmihal Kitapları Üzerine Yapılan Araştırmalar.....	5
6. Mingana Koleksiyonu Üzerine.....	5
6.1. Mingana Kimdir?.....	6
6.2. Mingana Koleksiyonu'nda Bulunan Türkçe Bir İlmihal Kitabı.....	7
6.2.1 Mingana Koleksiyonu'nda Yer Alan Bu Metnin Şekil Özellikleri ..	7
6.2.2 Mingana Koleksiyonu'nda Yer Alan Bu Metnin İçerik Özellikleri .	7
6.2.3 Mingana Koleksiyonu'nda Yer Alan Bu Metnin Dil Özellikleri	8
METİN.....	10
ÇEVİRİ.....	54
SONUÇ.....	90
SÖZLÜK.....	97
KAYNAKÇA.....	153

TIPKIBASIM	156
ÖZGEÇMİŞ	200

ÖZET

BİRMİNGHAM ÜNİVERSİTESİ MİNGANA KOLEKSİYONU'NDA BULUNAN TÜRKÇE BİR İLMİHAL KİTABI (METİN, ÇEVİRİ, SÖZLÜK, TIPKIBASIM)

Müslümanların dini bilgi ve uygulama bakımından ihtiyaç duyduğu, bir bakıma Müslüman olmanın ve Müslümanlığın icaplarını yerine getirmenin ön şartı durumundaki temel bilgileri anlatan ilmihal kitapları, Türkler İslamiyet'i kabul edip İslam çerçevesine girdikten sonra Türk dilinin çeşitli kollarında oldukça sık rastlanan eserlerdir. Batı Türkçesinde ve Doğu Türkçesinde sıklıkla rastlanan bu tür kitaplar, genel olarak Kur'an-ı Kerim'le kıyas, fihri ve itikadi yönden değerlendirme ve yeniden yorumlama şeklindedir.

Birmingham Üniversitesi'nde yer alan Mingana Koleksiyonu, yirmiden fazla dilde yazılan üç binden fazla eserden oluşmaktadır. Bu koleksiyonun içinde yer alan Türkçe bir ilmihal kitabı, Türk coğrafyasında yazılan diğer ilmihal kitaplarına örnek teşkil etmektedir.

Bu tez çalışmasında; Birmingham Üniversitesi Mingana Koleksiyonu'nda bulunan yazma eser; metin okuma, çeviri ve sözlük çalışması vb. yöntemler kullanılmıştır. Arap harfli Türkçe bir ilmihal kitabı olan eserin dil özelliklerinin incelenmesiyle dönemin diğer metinleriyle ya da diğer dönemlere ait benzer konulu metinlerle yapılacak olan karşılaştırmalara malzeme sunulacak ve muhtemel fikirlerin geliştirilmesine yardımcı olunacaktır.

Anahtar kelimeler: Mingana Koleksiyonu, Dini Metinler, Türkçe, ilmihal

ABSTRACT

A TURKISH RELIGIOUS BOOK IN THE MINGANA COLLECTION OF BIRMINGHAM UNIVERSITY (TEXT, TRANSLATION, VOCABULARY, FACSIMILE)

Muslim catechism books, which describe the basic information that Muslims need in terms of religious knowledge and practice, and which is in a way of prerequisite for being a Muslim and fulfilling the requirements of being a Muslim, are very common works in various branches of the Turkish language after the Turks accepted Islam and entered the Islamic framework. Such books, which are frequently encountered in Western Turkish and Eastern Turkish, are generally in the form of comparison with the Qur'an, evaluation and reinterpretation in terms of jurisprudence and creed.

The Mingana Collection at the Birmingham University consists of more than three thousand works written in more than twenty languages. In this collection, a Turkish catechism book sets an example for other catechism books written in Turkish geography.

In this thesis, manuscript from Birmingham University Mingana Collection has been used and examined in terms of language with methods such as text reading, translation and vocabulary. By examining the linguistic features of this Turkish catechism book with Arabic letters, it will provide material for comparisons with other texts of the period or texts with similar themes from other periods and help to develop possible ideas.

Keywords: *Mingana Collection, Religious Texts, Turkish, catechism*

KISALTMALAR DİZİNİ

2.	: 2. Anlam
3.	: 3. Anlam
A+T	: Arapça isim ve Türkçe yardımcı fiilden oluşan kelime
Ar	: Arapça
Ar. tam.	: Arapça Tamlama
b.i	: Birleşik isim
BÜ	: Birmingham Üniversitesi
BÜÖKB	: Birmingham Üniversitesi Özel Koleksiyonlar Bölümü
F+T	: Farsça isim ve Türkçe yardımcı fiilden oluşan kelime
Fr	: Farsça
krş	: Karşılaştırınız
MK	: Mingana Koleksiyonu
MKTİK	: Mingana Koleksiyonu'nda Bulunan Türkçe Bir İlmihal Kitabı
ODEY	: Orta Doğu El Yazmaları
ö.e	: Ön ek
ö.i	: Özel isim
s.a	: Sure adı
sg.	: Sözcük grubu
Yun	: Yunanca

GİRİŞ

1. Problem Durumu

Türkiye Türkçesi ve Çağdaş Türk Lehçelerinin her dönemlerinde sayısız ilmihal kitapları yazılmıştır. Bu ilmihal kitapları çalışma konusu olarak; Kur'an-ı Kerim'le kıyas, fihri ve itikadi yönden değerlendirme ve yeniden yorumlama şeklinde incelenmiştir. Bu çalışmaya konu olan eser ise yazarı, yazıldığı yer ve yazıldığı dönem bilinmeyen, eldeki verilere göre Arap harfleriyle Türkçe olarak yazıldığı bilinen bir eserdir.

Mingana Koleksiyonu'nda bulunan bu yazmanın aslı mı yoksa bir nüshası mı olduğu belirlenememektedir. Birmingham Üniversitesi'nin sunduğu bilgilere göre bu koleksiyonda yirmiden fazla dilde ve üç binden fazla Orta Doğu el yazması bulunmaktadır. Koleksiyonda yer alan bu eser ilmihal kitapları üzerinde metin okuma, çeviri ve sözlük çalışmaları yapılacaktır.

2. Amaç ve Önem

İlmihal gibi dini metinlerin dil açısından incelenmesi konusu çok sık rastlanılan bir çalışma alanı değildir. Bu tez çalışmasının amacı hem dini metinlerdeki dil malzemesi ortaya çıkacak hem de bu yazmadaki dil özelliklerine bakılarak yazıldığı dönem ve yer hakkında çıkarımlarda bulunmaya çalışılacaktır.

Bu çalışmanın önemi ise yadsınamayacak düzeydedir. Sebebini açıklamak gerekirse; Orta Doğu, Irak ve Suriye bölgelerinde yazılan pek çok eserle birlikte, adını Mingana Koleksiyonu'nda bulunan Türkçe bir ilmihal olarak koyduğumuz bu eser de 1. Dünya Savaşı öncesinde yurt dışına çıkarılan bir eserdir. Bu tez çalışması Türkiye'de bu eser üzerine yapılan ilk çalışma örneğini oluşturduğu için büyük bir önem arz etmektedir.

3. Sınırlılıklar

Bu tez çalışmasının sınırlılıkları metin okuma, çeviri, dizin ve tıpkıbasımdır. Metin okuma yönteminden sonra dil özellikleri ortaya çıkarılarak dil özelliklerinden hareketle yazıldığı dönem hakkında tahminlerde bulunulacaktır. Bir başka sınırlılık ise bu yazma eserin aslının elimizde olmayışıdır. Şu anda tüm Mingana Koleksiyonu'nu aynı anda çevrimiçi olarak aramak mümkün değildir.

Bununla birlikte elimizde olan çoğaltmalar da silik olan, okunamayan bölümlerin olması kaçınılmazdır. Bunun yanı sıra elde 86 varak bulunmaktadır. Elimizde olan verilerin dışında kalan kaybolmuş ya da yırtılmış varakların olabileceği ihtimali de bu çalışmayı sınırlandırmaktadır.

4. Yöntem

Bu çalışmanın derlemi içerisinde olan Mingana Koleksiyonu'nda bulunan Türkçe bir ilmihal kitabının elde bulunan 86 varağı okunmuştur. Okunan bu metnin daha iyi anlaşılabilmesi için Türkiye Türkçesine çeviri yapılmıştır. Dil özellikleri ortaya çıkarılmış ve dizin işlenmiştir. Tez bir bütün olarak giriş, metin, çeviri, sonuç, dizin, kaynakça ve tıpkıbasım bölümlerinden oluşmaktadır.

Tezin giriş bölümünde, problem durumu, amaç ve önem ile sınırlılıklar vb. bilgiler paylaşıldıktan sonra ayrı bir başlık altında ilmihal kitaplarının yeri ve önemi, Doğu ve Batı Türkçesinde yazılan ilmihaller ve ilmihal kitapları üzerine yapılan araştırmalara yer verilmiştir. İkinci bir başlık olarak Mingana Koleksiyonu'na ve Mingana Koleksiyonu'nda bulunan Türkçe bir ilmihal kitabı hakkında bilgi verilmiştir.

5. Türk Dilinde İlmihal Kitapları Literatürü

İlim ve hâl kelimelerinden oluşmuş bir isim tamlaması olan ilmihal (ilm-i hâl) sözlükte «durum bilgisi» demektir. Bütün Müslümanların dini bilgi ve uygulama bakımından ihtiyaç duyduğu, bir bakıma Müslüman olmanın ve Müslümanlığın icaplarını yerine getirmenin ön şartı durumundaki temel bilgiler ilmihal diye anılmıştır.

Türkler, İslamiyet'in mensubu haline geldikten sonra, bu dinin gerekliliklerini öğrenmek için kutsal kitap Kur'an'ın tercümesine ihtiyaç duymuşlardır. Bu sebeple daha Karahanlılar döneminde, Kur'an'ın Türkçeye tercüme yapılmaya başlamıştır. Bu dönemden itibaren dini konulara eğilim artmıştır. Kuran tercümelerinin yanı sıra peygamber kıssaları, hadis tercümeleri ve ilmihal kitapları da yazılmaya başlanmıştır. İlmihaller İslâm kültürü ve İslâm'ın yaşam biçimiyle ilgili zengin örnekler içeren eserlerdir. Bundan ötürü tevarüs eden İslâm anlayışı ve kültürel dokunun ortaya konulmasında değişik disiplinlerin faydalanması gereken önemli çalışma alanlarından biridir. Dinî bilginin elde edilmesinde yaygın kullanım alanına sahip olan ilmihal hakkında yapılan çalışmalar

oldukça sınırlıdır. Özellikle bugünkü mevcut bilgilerden hareketle tarihî sürecini ve geçirdiği evreleri net bir şekilde ortaya koymak zordur. Hatta telif türü olarak “ilmihal” kelimesinin ilk defa ne zaman kullanıldığını tespit etmek de tahminin ötesine geçmemektedir. Ancak önemine rağmen üzerinde çok sınırlı çalışma bulunan bu konu, tarihi Türk lehçelerinde dini metinler arasında ilmihal kitaplarının yeri saptanmaya çalışılacaktır. Bu bağlamdan hareketle Birmingham Üniversitesi Mingana Koleksiyonu’nda bulunan Türkçe bir ilmihal kitabı da incelenerek bilim dünyasına tanıtılacaktır.

5.1.Doğu ve Batı Türkçesinde Yazılan İlmihaller

Eski Türkçe devresi, Türk dilinin bilinen ilk devresidir, ana Türkçe devresidir. Türkçenin bütün yapısı bu devre ile izah edilir. Öncesi, Türkçenin karanlık devresi olup, Çuvaşça ve Yakutça ile, daha ileride Moğolca ile birleşir. Türk yazı dilinin ilk yazılı örnekleri olan Orhun Anıtları, her ne kadar VIII. asra ait olsa da bu kitabelerdeki yazı dilinin, çok işlenmiş bir yazı dili olduğunu görmekteyiz. Bu sebeple Türk yazı dilinin başlangıcını çok daha öncelere, belki de miladi ilk asırlara götürmek mümkündür. Müşterek Orta Asya Türkçesi; esas olarak Arap alfabesiyle yazılmış, ilk İslâmî Türk yazı dilidir. Doğu Türkistan’da merkezi Kaşgar olan Karahanlı devletinde XI. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bu dil eski Uygurcaya çok yakındır, ancak söz varlığı Arapça ve Farsçanın etkisine girmiştir. Yaklaşık iki yüz yıllık bir zaman dilimine hâkim olan Müşterek Orta Asya Türkçesi, Köktürk ve Uygur Türkçesinin tabîî bir devamıdır. Nitekim XIII. yüzyıldan itibaren gelişen yeni yazı dilleri, Müşterek Orta Asya Türkçesinin devamı şeklindedir. Yön adlarına göre sınıflandırılan Türk şiveleri, birkaç farklı özellik dışında Müşterek Orta Asya Türkçesinin uzantısı özelliğine sahiptirler.

Batı Türkçesi olarak ayrılan kol; Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesi dönemi olarak tarihi bir seyir izlemektedir. Osmanlı kuruluş döneminde ilmihal yazma geleneği artmıştır. Bu döneminin en önemli eseri ve Türkçe ilmihal geleneğinin ilk örneği kabul edilen Kutbeddin Muhammed İznikî (821/1418)’ye ait Mukaddime adlı eserdir. Müellifin bu çalışması ile ilgili olarak Taşköprüzâde, İznikî’nin namazla ilgili müfîd bir eser telif ettiğini, Mecdi Efendi ise, İznikî’nin enbiya vârisi ulemaya faydalı bir eser bıraktığını belirtmektedir. Orhan Bey tarafından yaptırılan İznik medresesinden yetişen ve İbnü’l-Arabî ekolünün temsilcisi olduğu zikredilen bu nedenle de Osmanlı uleması arasında

şeriat ve tasavvuf dengesini koruyan ulemeden biri olarak karşımıza çıkan İznikî'nin diğer eserleri arasında Tefsîru'l-Kur'ân (Tefsîr-u Kutbeddîn), Râhâtu'l-kulûb, Telfikât Risâle fi hakkı devrânî's-sûfiyye yer almaktadır (Aynacı,2009).

Bu dönemde Türkçe olması itibariyle dikkati çeken bir başka eser, İmâdü'l-islâm fi Tercümet-i Umdeti'l-islam fi Erkâni'l-hams'dır. Molla Abdülaziz'in Umdetü'l-islâm adlı Farsça eserinin tercümesi mahiyetinde olan eser, Abdurrahman b. Yusuf Aksarâyî (854/1450'den sonra) tarafından hem esas metin içinde yaptığı ilavelerle tercüme edilmiş, aynı zamanda eserin sonuna birkaç bölüm eklenerek genişletilmiştir. Bu sebeple telif-tercüme arası bir metin olarak kabul etmek daha makul görünmektedir.

Miftâhu'l-Cenne olarak da bilinen Mızraklı İlmihal adlı eser, Manastırlı Mehmed Rifat Bey'in Manzum İlmihal (1303/1885-1886) ve İskilipli Mehmed Âtîf Bey'in Yeni İlmihâl İslâm Yolu (1338/1920-1921) adlı eseri ise Osmanlı Devleti'nin son döneminde yazılan ilmihallerdir. Cumhuriyet dönemi Türkiye Türkçesiyle yazılan 1930 ile 1950 yılları arasında tespit edebildiğimiz kadarıyla, Ahmet Hamdi Akseki'nin İslam Dini, Numan Kurtulmuş'un Amentü Şerhi, Ömer Nasuhi Bilmen'in Büyük İslam İlmihali dışında önemli büyük bir ilmihale rastlanamamıştır.

Doğu Türkçesinin bir kolu olan Kazakça Türkçesinde İlmihal türü eserlerin ilk aşamada Tatarca'dan tercüme olarak, sonrasında ise belli müellifler tarafından yazılarak telif edilmeye başlandığı tespit edilmiştir. XVIII. asırdan sonra Rusların işgaline maruz kalan ve gittikçe Rus misyon siyasetinin asimilasyon politikasına uğramaya başlayan bölgede ilmî ve dinî sahada direnerek mücadele veren aydın sınıfı oluşmaya başlamıştır. Matbaa ve Kazak yazınının oluşumu Buhara, Semerkand ve Türkistan şehirlerinde yetişen, İdil-Ural bölgesindeki yeniliklerle temas kurmaya başlayan Kazak aydınlarını millî ve dinî kimliklerini korumaya sevk etmiştir. Bu direnişin göstergesi olarak 1884 yılında İbray Altınсарın'ın (1841-1889) Musulmanşılıktın Tutkası adlı Kazak yazınında ilk ilmihal kitabı basılmıştır (Tasbolat, 2016).

Türkistan bölgesinde yaygın eserler genelde Mâverâünnehir olarak anılan Buhara ve Semerkant medreselerindeki ders müfredatlarında kullanılıp gelen fıkıh ve akait kitaplarından oluşmuştur. Kudûrî'nin el-Muhtasar'ı, Merğînânî'nin el-

Hidâye'si, Lütfullah en-Nesefi el-Keydânî'nin Fıkhü'l-Keydânî'si, Zeynüddîn er-Râzî'nin Tuhfetü'l-mülûk'ü, Celâleddîn ed-Devvânî'nin (ö. 908/1502) Şerhu'l-Akâidi'l-Adudiyye'si, Ebû Hanîfe'nin (ö. 150/767) el-Fıkhü'l-ekber'i, Teftâzânî'nin (ö. 792/1390) Şerhu'l-Akâidi'n-Nesefiyye'sinin yanı sıra Muhtasarü'l-Vikâye ve Şerhu'l Vikâye gibi eserleri asırlarca bu bölgedeki Müslüman Türk toplumunun dinî düşüncesini şekillendiren klasik kaynaklardan sayılır (Taşbolat, 2016).

5.2.İlmihal Kitapları Üzerine Yapılan Araştırmalar

Bir Telif Türü Olarak İlmihal Tarihi Geçmişi ve Fonksiyonu, Hatice Arpaguş, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2002- dergipark.org.tr

Osmanlı Klâsik Dönemi Fıkıh Kitapları, Recep Cici, dergipark.org.tr

XIX. Yüzyıl Kazak Yazınında İlmihaller ve İtikadı İçeriği, Assyltay Tasbolat, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Mızraklı İlmihal'in İtikadi Açısından Tahlili, Saadettin Merdin, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 1999.

Osmanlı Kuruluş Dönemi Türkçe İlmihal Eserleri Çerçevesinde İlmihallerin Fıkhî Yönden Değerlendirilmesi, Mediha Aynacı, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat Anabilim Dalı, İslam Hukuku Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2009.

Çalışma konusu olarak ilmihal kitapları; Kur'an-ı Kerim'le kıyas, fıkhî ve itikadî yönden değerlendirme ve yeniden yorumlama şeklindedir. İlmihal kitaplarının aşağı yukarı yazıldıkları dönem belli olduğundan dil açısından inceleme yapılmamıştır. Mingana Koleksiyonu'nda bulunan bu ilmihal kitabı ise dil açısından incelenecektir.

6. Mingana Koleksiyonu Üzerine

Mingana Koleksiyonu, Arapça, Süryanice, Etiyopyaca, Gürcüce, İbranice, Samiriyece ve Ermenice dahil olmak üzere yirmiden fazla dilde 3.000'den fazla Orta Doğu el yazmasından oluşmaktadır. Koleksiyondaki en eski parça MÖ 2500 yılına kadar uzanıyor. Bu eşsiz ve zengin koleksiyon 1920'lerde Edward Cadbury

tarafından finanse edilen Alphonse Mingana tarafından satın alındı. Birmingham Kuran el yazması koleksiyonunun bir parçasıdır.

Mingana'nın el yazmaları edinmek için Orta Doğu'ya yaptığı üç gezi, ilk küratörünün ardından cömertçe koleksiyona atanan Dr. Edward Cadbury tarafından finanse edildi. Koleksiyon, Selly Oak Colleges'in 1990'larda Üniversite ile birleşmesiyle Birmingham Üniversitesi Özel Koleksiyonlar bölümü tarafından bakılmaya başlandı.

Koleksiyon Şunlardan Oluşmaktadır;

Kur'an yorumları, Hadis, hukuk, edebiyat, bilim ve tasavvuf gibi başta dini konularda olmak üzere 2000'den fazla Arapça el yazması. 660'ın üzerinde Süryani ve Karshuni (Süryanice karakterlerinde Arapça) Kilise belgeleri, İncilleri, ayinle ilgili eserleri, azizlerin ve evlilerin hayatlarını içeren Hristiyan el yazmaları; en eski eserler arasında, Sina'daki St Catherine Manastırı'ndan çıkan çok sayıda önemli parça bulunmaktadır. Ayrıca Ermeni, Kıpti, Gürcü, Yunan, İbranice, Farsça, Samiriyeli ve Sanskritçe el yazmaları örnekleri de vardır. Farsça, Türkçe, Ermenice, Etiyopyaca (ve Latince) yazılarının nasıl elde edildiğini ve şu anda merkezi Mingana Koleksiyonu'yla birlikte depolanan diğer koleksiyonlardan el yazmalarını gösteren daha az bilgi bulunmaktadır. Muhtemelen birçoğu Mingana'nın bağlantılarından gelmiştir.

Bazıları Hintli olan Farsça el yazmalarına gelince, bunların büyük olasılıkla İran ve Hindistan'daki misyonerlik çalışmalarında yer alan kişiler tarafından Edward Cadbury'ye verilmesi ya da onun adına edinilmesi muhtemeldir.

6.1. Mingana Kimdir?

Alphonse Mingana; Hurmiz Mingana olarak, 1878'de Zaho (bugünkü Irak) yakınlarındaki bir köy olan Sharanesh'te doğdu. 5 Aralık 1937 Birmingham (İngiltere'de) öldü. Asurlu bir ilahiyatçı, tarihçi, Süryani, oryantalist ve eski bir şarkiyatçıydı.

Birmingham'daki eski Orta Doğu el yazmalarından oluşan Mingana Koleksiyonu'nu toplaması ve korumasıyla tanınan rahiptir. Zaho bölgesindeki Asurluların çoğu gibi, ailesi de Keldani Katolik Kilisesine aitti. Alphonse, Paolus ve Maryam Nano'nun çocuğu olarak dünyaya geldi ve yedi kardeşi vardı.

6.2. Mingana Koleksiyonu'nda Bulunan Türkçe Bir İlmihal Kitabı

Bu el yazması, Birmingham Üniversitesi Özel Koleksiyonlar Bölümü'nde düzenlenen Orta Doğu El Yazmaları Mingana Koleksiyonu'nda yer almaktadır. Bu koleksiyon, 1925 ve 1929 yılları arasında Birmingham'da, Woodbrooke College Konseyi Başkanı ve koleksiyonu destekleyen ve finanse eden ve onu Selly Oak Colleges Kütüphanesi'nde barındıran Selly Oak Colleges'in kurucu üyesi Edward Cadbury tarafından kuruldu. Koleksiyona, koleksiyoncusu Alphonse Mingana'nın adını verdi. Arapça el yazmaları, Birleşik Krallıktaki en büyük üçüncü koleksiyondur. İçerik çoğunlukla dini, ağırlıklı olarak İslami ve erken Yakın Doğu Hristiyanlık metinleridir.

Identification Number/DOI: Auth = ITSEE/textsource = Mingana / Turkish_Additional_1

Series/Collection: Mingana Collection

ID Code : 86

Erişim Bağlantısı: <http://epapers.bham.ac.uk/86/>

Koleksiyonun içinde yukarıdaki kimlik numarasıyla kayıtlıdır.

6.2.1 Mingana Koleksiyonu'nda Yer Alan Bu Metnin Şekil Özellikleri

86 varaktan oluşmaktadır ve her bir varakta 15 satır bulunmaktadır. Harekeli ve Arap harfli Türkçe bir metindir. Metin Arap harfli yazmalar da olduğu gibi sağdan sola yazılmıştır. İlk bakışta fark edilen silik bölümler vardır. Yıpranmış ve kopmuş alanlar mevcuttur. Okunamayan bölümler, kelimeler ve ifadeler açıkça gösterilmiştir. Kırmızı mürekkep kullanılarak yazılan yazılar vardır. Not almak veya vurgulamak amacıyla yapıldığı tahmin edilen kelimelerin altı düzgün bir şekilde çizilmiş kısımlar yer almaktadır.

6.2.2 Mingana Koleksiyonu'nda Yer Alan Bu Metnin İçerik Özellikleri

İncelenen bu ilmihal kitabında, İslam dininin gerekliliği olan ve bir ilmihalden faydalanabileceğimiz pek çok konu başlıkları içermektedir. Eser yirmi bir baptan oluşmaktadır. Her bir bapta ele alınan konular arasında şu hususlara rastlanmaktadır: Tevhit, marifet, tevekkül, namaz, oruç, ticaret hayatı, oğlancılık, faiz, içki, ilim, sünnet ve cemaat, gazilik, cömertlik, nefis türleri, şeytan, kaza ve kader, akıl, zikir, şükür ve sabır, riba, zina, tasavvufî ve ahlâkî başlıklar. Hangi

konudan bahsediyorsa anlamı kuvvetlendirmek ve dayanaklandırmak amacıyla Kuran-ı Kerim'deki ayetlere yer verilmiştir.

Örnek metin:

Biliş kim Allāhu zıkr eylemek her mü'mine farızadır. Nitekim Qur'an'da yād kıldı:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا

İtalik bölümde görüldüğü gibi zikir konusunun öneminden bahsedilmiştir. Hemen bir sonraki satırda *Qur'an'da yād kıldı* kalıp ifadesini kullandıktan sonra bir ayete yer verilmiştir. Ele alınan her konunun arkasından ayetlere, hadislere, rivayetlere ve yaşanmış olaylardan örneklere yer verilmiştir.

6.2.3 Mingana Koleksiyonu'nda Yer Alan Bu Metnin Dil Özellikleri

Birmingham Üniversitesi Mingana Koleksiyonu'nda yer alan Türkçe bir ilmiyal kitabı olan bu çalışma okunmuş, Türkiye Türkçesine çevirisi yapılmıştır. İncelenen bu yöntemlerden sonra saptanan bazı dil özelliklerinden hareketle yazıldığı dönem hakkında çıkarımda bulunulmuştur.

Çalışmaya konu olan bu metin, Ahmet Bican Ercilasun'un yaptığı kıstasa göre; Eski Oğuz Türkçesi veya Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazıldığı düşünülmektedir. Ercilasun; dönemin dili için şu tespiti yapmaktadır: “Eski Oğuz Türkçesi, Azerbaycan ve Anadolu'nun (14. yüzyılın ortalarından sonra aynı zamanda Balkanların) ortak yazı dili idi. Ancak 13, 14 ve nispeten 15. yüzyıllardaki Batı Türk yazı dili, oturmuş bir yazı dili değildi.” (Ercilasun, 2004: 434).

Eski Oğuz Türkçesinin özelliklerinden metnimize yansıyanlar şunlardır:

- Kelime Başında t->d- Ötümlüleşmesi

Eski Türkçedeki /t-/ ile yazılan kelimelerin /d-/ sesine dönmesin ötümlüleşme denir. Bu çalışmada bu özelliği açıklayan özellikler bulunmaktadır.

Örnek: diri < tiriğ (MKTİK 19b/11), deve < tewe (MKTİK 27b/14) bu örneklerin yanı sıra kalın sıradan olan kelimelerde çift kullanım görülür. Toprak (MKTİK 2b/1), doprak (MKTİK 2b/2)

- Gelecek Zaman Ekinin -IsAr Kullanılması

-(y)IsAr eki, dönemin en işlek gelecek zaman ekidir ve Eski Anadolu Türkçesinin belirgin özelliklerinden birini teşkil etmektedir.

Örnek: ol-(u)-sar-am (MKTİK 2b/2), gir-(ü)-ser-em (MKTİK 26b/7)

- **1.Tekil Şahıs Eki -vAn Kullanılması**

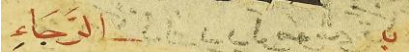
{+vAn}, ilk defa Eski Anadolu Türkçesi döneminde rastlanmış olan zamir kökenli teklik 1. kişi ekidir. Mevcut bilgilere göre, adı geçen dönem dışında herhangi bir Türk lehçesinde kullanılmamıştır.

Örnek: bil-ür-ven (MKTİK 34b/7), dile-r-ven (MKTİK 28a/6), utan-uz-van (MKTİK 19b/8)

Aynı işlev için farklı morfo-fonolojik biçimler (örnek ayrılma hal ekinin -*dan* ekinin yanı sıra – *dın* şeklinde de görülmesi) kullanılabilirdi gibi yazardan yazara değişebilen biçimler de kullanılabiliyordu.

Bugüne kadar Eski Anadolu Türkçesi üzerine yapılmış araştırmaların sonuçları, bu dönemin dilinin ses, şekil ve imla bakımından standartlarının olmadığını açıkça ortaya koymuştur. Hatta aynı metnin aynı sayfasındaki farklı satırlarda bile bu standart dışı kullanımlar sıkça görülebilmektedir. Türk dilinin diğer tarihî dönemlerinde pek az görülen bu çoklu karakterdeki dil özellikleri; Eski Anadolu Türkçesi adlandırmasıyla maruf bu dönemi diğer Türk yazı dillerinden epeyce ayırmaktadır. Bu özelliklerden yola çıkılarak Mingana Koleksiyonu'nda bulunan Türkçe bir ilmihal kitabının Eski Anadolu yahut Eski Oğuz Türkçesi döneminde yazıldığı ortaya koyulmuştur.

METİN

[1b] (2)itmelik Biliş kim mü'mi(n) (3) yazuğı ne kadar çok olsa gerek ümîd kesmeye nitekim Ẕur'an'da yād kıldı: (4) لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ¹

Rivāyet kıldılar; kim ümîd üç nesneye (5) g(ere)k. Bir Allāhuñ raḥmetine ve yarlığısına, ikinci peygamber aleyhi's-selām şefā'at (6) eylemek, üçüncü kıyāmet gününde Allāhu Te'ālā katında söyleyübilme (7) ümîd duta. Allāhu Te'ālā eyitdi: Cebrā'îl, kullaruma ben ḥaḳīḳat yarlıgacıyam (8) ve esirgeciyem. Nitekim Ẕur'an'da buyurdi: نَبِيٌّ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ²

(9) Allāhu Te'ālā eyitdi: Her kim baña tevekkül eylese ben aña yeterem. (10) Nitekim Ẕur'an'da buyurdi: وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ³

(11) (Rivā)yet kıldılar; üç peygamber Allāhu Te'ālā'ya tevekkül eylediler.

(12) Evvel İbrāhīm aleyhi's-selām tevekkül eyledi, kāfırlar oda atdukları (13) vaḳtın hevādan iniyorur-iken Cebrā'îl geldi, eyitdi: Yā İbrāhīm, (14) hiç ḥācetüñ var mı? Eyitdi; saña ḥācetüm yoḳdur tevekkülüm Ḥaḳḳ'adur. (15) Allāhu Te'ālā ol tevekkül bereketinde reyḥān eyledi.

[2a] selāmet ḳurtuldi. İkinci Mūsā (2) Fir'avn çerisin deñiz katında gördük didiler. Mūsā Tañrıya tevekkül (3) eyledi, Tañrım baña yol vire benüm-iledür didi. Nitekim Ẕur'an'da buyurdi: (4)

إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ⁴

Ol tevekkül bereketinde aña daḥı deñiz içinde (5) yol virdi. Fir'avn çerisiyle suya ğarḳ oldı. Muhammed Mustafā şalavātü'r- (6) raḥmāni 'aleyh Ebū Bekri Şıddık'dan mağara⁵ya girdiler. Ebū Bekir (7) eyitdi; üşde Ebū Cehl çerisi geldi, didi. Peygamber aleyhi's-selām (8) eyitdi:

¹ 39:53= 'Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin.'

² 15:49= 'Kullarıma, benim çok bağışlayıcı ve merhamet sahibi olduğumu haber ver!'

³ 65:3= 'Kim Allah'a tevekkül ederse; O, Ona yeter.'

⁴ 26:62= 'Şüphesiz Rabbim bana yol gösterecektir.'

⁵ Not: Mağara kelimesinin metindeki yazımı bu şekildedir.

لَا تُحْزَنُ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا⁶

Ya'nî korkmağıl Tanrı bizimledür (9) didi, tevekkül eyledi. Tevekkül bereketinde Allāhu Te'ālā anları Ebū Cehl (10) şerrinden bekledi. Rivāyet kıldılar; peygamber aleyhi's-selām eyitdi: Her kim (11) dilerse erüñ kav̄isi ola, Tanrıya tevekkül eylesün ve her kim (12) dilerse Tanrıya tevekkül eylesün ve her kim hācetin hāliqdan (13) dilemese maḥlūqdan dilese dilemekden kırtulmaya ve her kim tevekkül (14) Tanrıya kılsa hiç hācetlü olmaya didi. Rivāyet kıldılar; peygamber aleyhis('s-selām) (15) eyitdi, her kim ki belā degse ol kul Tanrıya tevekkül eylemese maḥlūka

[2b] Bir ma'nāsı oldur kim evvel secde beni topraqdan yaratduñ dimek (2) olur. İkinci secde girü doprağa⁷ girüp doprak olusaram dimek olur. (3) Secdeden girü kalkmak ma'nāsı oldur kim ölüp toprak (4) olduğumdan girü kopacağum dimek olur. Nitekim Qur'an içinde (5) yād kıldı:

مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ (6) تَارَةً أُخْرَى⁸

Ve bu ma'nalar ma'lūm olduğundan soñra kañkı kul kim (7) teni ve cānı ve gönjli birle namāz kılsa Allāh ol kulı sever. (8) Qur'an'da eydür kim;

أُولَئِكَ عَلَى هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ⁹

daḥı bir āyetde (9) eydür:

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ¹⁰ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ¹⁰

(10)Ve kañkı kul kim namāzda ve gönjli dünyā işinde olsa Allāhu (11) Te'ālā eydür, veylün ṭamusı anuñdur. Nitekim Qur'an'da didi:

فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ¹¹

Ve kañkı kul kim namāzuñ (13) rukū'in ve sücüdün tamām eylese korqu ve edām birle namāz kılsa görklü (14) şüret olur. Ol kişi kim du'ā kıılır. Ol eydür kim; iy

⁶ 9:40 = 'Üzülme şüphesiz Allah bizimle beraberdir.'

⁷ Not: Toprak kelimesi "dal" harfiyle yazılmıştır.

⁸ 20:55 = 'Sizi ondan yarattık. Ve sizi ona döndüreceğiz. Ve sizi oradan bir kere daha çıkaracağız.'

⁹ 2:5 = 'Onlar, Rabb'lerinden gelen bir hidayet üzeredirler.'

¹⁰ 23:1-2 = 'Müminler gerçekten kurtuluşa ermişlerdir. Onlar ki, namazlarında derin saygı içindedirler.'

¹¹ 107: 4-5 = 'Vay haline namaz kılanların. Onlar ki namazlarından gaflettedirler.'

çalabum (15) bu kuluñ saña tamām rukū' ve sücūd-ile ve göñül yaqınlığı birle namāz

[3a] kıldı, saña ismarladı. İmdi bu kuluñ dükeli yavuzlıqdan (2) saqlağıl dir.

Ol kişi kim rukū'ın sücūdın tamām eylemeye, (3) kılan olmaya, ol namāz bir çirkīn şüret olur aña karşı. (4) Göge yol bulamaz dürilip girü yiryüzine doqınur, kıyāmete degin (5) aña la'net oqur. Ve peygamber aleyhi's-selām eyitdi: İki kişi bir (6) cemā'atde namāz kılsa birinüñ cānı ve göñli namāzda olsa (7) olsa ol ikünüñ namāzı arasında yirden göge degin (8) fark ola. Peygamber aleyhi's-selām eyitdi: Oğrınüñ yavuzı oldur kim (9) namāzından oğruluya. Eyitdi; namāzdan oğrulamak oldur kim rukū' (10) sücūd tamām eylemeyeler didi. Bir nice 'ulemālar eyitdiler kim; bu biş (11) vaqt namāz yoħsullar hac yirinde didiler. İrte namāzı ihrām geymek (12) yirinedür. Öyle namāzı 'umre yirindedür. İkindü namāzı 'Arafāt'da (13) vaqfiye durmaq yirinedür. Aħşam namāzı baş yolmaq yirinedür, (14) ve daħı daşlar atmaq yirindedür. Yatsu namāzı tavāf yirindedür (15) didiler. Zihī kerāmet ol yoħsulüñ kim Taħrıya lāyık namāz kıluş

[3b] bir hac şevābın bula kim bāylar bir yıl belā çeküp nice melāller harc (2) eyleyüp hāşıl iderler. 'Ömer-i Dımişķī eydür: Namāz dört harfdür. (3) Nün nuşretdür, mīm milketdür, elif ülfetdür, zī ziyāretdür. (4) Ve 'ālimler eydür; nün, nuşret olduğına delīl oldur ki (5) Allāhu Te'ālā Qur'an'da yād kıldı:

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا¹²

didi. Daħı bir yirde (6) eyitdi:

وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ¹³

Mīm mülket (7) olduğına delīl budur ki Qur'an'da didi:¹⁴ (8) وَمُلْكًا كَبِيرًا

Ve elif, ülfet olduğına delīl budur ki (9) Qur'an'da didi: وَلَكِنَّ اللَّهَ أَلْفَ بَيْنَهُمْ¹⁵

didi. Ve zī ziyāret olduğına (10) delīl oldur ki Qur'an'da didi:

لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَى (11) وَزِيَادَةٌ¹⁶

¹² 40:51 = 'Elbette biz, elçilerimize yardım ederiz.'

¹³ 30:47 = 'Müminlere yardım etmek üzerimize borçtu.'

¹⁴ 76:20 = 'Orada nimetler, büyük bir mülk ve saltanat görürsün.'

¹⁵ 8:63 = 'Fakat Allah onların arasını uzlaştırdı.'

¹⁶ 10:26 = 'Güzel davrananlara daha fazlası vardır.'

dir. Allāhu Te‘ālā ‘azze ve celle tevfiķ rūzi kılıp aña lāyık namāz (12) kılanlardan kıla inşā’ e allāhu te‘ālā. Bābün (13) fī zıkrillāhi te‘ālā. Bilij kim Allāhu zıkr eylemek her mü’mine (14) farzdir. Nitekim Qur’an’da yād kıldı:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ (15) ذِكْرًا كَثِيرًا¹⁷

Dağı bir āyetde didi kim:

وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ¹⁸

[4a] Dağı bir yirde eyitdi: Zıkr eylemek Tağrı örü turur-ken oturur-ken (2) ve dağı yan yatur-iken. Nitekim Qur’an’da buyurdi:

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ¹⁹

Ve dağı bir yirde eyitdi kim: (4) iy kıllarum siz beni zıkr iderseniz ben dağı sizi zıkr eyleyem. (5) Nitekim Qur’an’da eyitdi:

فَاذْكُرُونِي أَذْكَرْكُمْ²⁰

Dağı Qur’an’da (6) çok yirde zıkr eylemek farzlığı üzerine āyetler gelüpdür (7) ammā inanup ‘amel eylemek bu kadar yeter kim zıkr eylemek. Mü’min (8) kıllar zıkre meşgöl olalar. Ve ‘ālimler eydürler, dostlığıu (9) iki nişānı var. Birisi dostu az nesnesin çok bilmek, ikinci (10) çok ‘itā virüp az dutmaķ. Nitekim Allāh mü’mintlere dostum (11) didigünden sonra çok ni‘metler virdi. Dağı ol çok ni‘metler (12) azdur didi. Nitekim Qur’an’da buyurdi: فَنُ مَتَاعِ الدُّنْيَا قَلِيلٌ²¹ Mü’minlerü (13) az zıkrin çok dutdı. Nitekim Qur’an’da buyurdi:

وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ (14) كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ²²

Ve eydürler kim zıkr eylemek dört (15) (nesne)den hāli degüldür. Birisi oldur kim tāt ve ‘ibādet

[4b] ehli ola ihlāş-ilen Allāhu zıkr eyleye, ikinci günāh işlemiş (2) ola sonunda tevbe ide zıkr (eyleye), üçüncü miħnet içinde ola (3) şabır eylemek-ilen zıkr eyleye. Ve eydürler kim her kim Allāhı diliyle (4) ańsa Allāhu Te‘ālā anı rahmet-ilen aña ve her kim Tağrıyı teniyle (5) ańsa Allāhu Te‘ālā anı tevfiķ-ile aña ve her kim Allāhı göñliyle (6) ańsa Allāhu Te‘ālā anı kerāmet ve beşāretle aña.

¹⁷ 33:41 = ‘Ey inananlar! Allah’ı çok anınız!’

¹⁸ 45:29 = ‘Elbette Allah’ı zikretmek en büyük ibadettir.’

¹⁹ 3:191 = ‘Akli selim sahipleri ayakta dururken otururken, yanları üzerine yatarken Allah’ı anarlar.’

²⁰ 2:152 = ‘Öyleyse beni anınız ki ben de sizi anayım.’

²¹ 4:77 = ‘De ki dünya geçimi önemsizdir.’

²² 33:35 = ‘Allah’ı çok zikreden erkekler ve kadınlar.’

Rivāyet kıldılar (7) Allāh eyitdi: Yā Muhammed bilün kim size eyledüğüm eyelügi Cebrā'ıl (8) ve Mīkā'ile ve daḥı muḳarreb firiştelere eyleseydüm ki ulu kerāmet (9) kılmış olayıdum. Muhammed ümmetine

أَدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ²³

didi. Daḥı (10) didüm ki

فَاذْكُرُونِي أَذْكَرُكُمْ²⁴

Siz beni t̄ā'at-ile anuḡ (11) ben sizi miḥnet içinde aḡayım, siz beni ḥācet dilemek-ile (12) anuḡ, ben sizi dilegüz vermek-ile aḡayım, siz beni ḳulluḳ birle (13) anuḡ, ben sizi Taḡrıluḡum birle aḡayım, siz beni yir üstinde (14) anuḡ, ben sizi 'arş üstinde aḡayım zihī 'ināyet ḥaḳdan- (15) dur ḳullarına. Bilün kim her kim Allāhu Te'ālāya ma'siyet ideriken

[5a] aḡsa Allāhu Te'ālā anı la'neti birle aḡar. Resūlullāha Őordılar kim (2) göḡül pası ne-ile gider? Eyitdi kim, Ḳur'an oḳumaḡılan gider didi. (3) Rivāyet kıldılar kim, Mūsā aleyhi's-selām Allāhu Te'ālāya Őordı kim, yā Rabbī (4) ḳullarunḡda ḳanḳı ḳul ḥakīmdir? Eyitdi, ol ḳul kim kendü nefesine (5) ḥükm eyleye. Daḥı Őordı kim ḳullarunun yigregi ḳanḳı ḳuldur? (6) Eyitdi kim oldur kim ḳanā'at eyleye. Őaḳīḳ zāhid eydür; dükeli (7) eyilük Allāhı aḡmak içindedür ve külli yavuzluḳ dünyi(yi) dost idinmek (8) içindedür didi. Ve eyitdi kim dükeli cāndan ve tenden susuz- (9) lıḡı-lan çıkarıla. Ol cān kim Allāh'a çoḳ zıkr eyleye ol cān (10) kim susalıḡı ḳanmaḡı-lan çıka. Ve eyitdiler kim üç nesne Allāh (11) ḥazīnesindendür. Evvel Őükr ḳılıcı göḡül, ikinci Allāh anaḡ (12) dil, üçüncü Őabır ḳılıcı ten Allāh ḥazīnesindendür. Allāhu Te'ālā eydür, (13) mü'min oldur kim anuḡ göḡli benüm-ile ola. Nitekim (14) Ḳur'an'da yād kıldı:

الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ²⁵

Ve eyitdi kim (15) (ḳan)ḳı ḳul kim dünyāyı sever, göḡül kara olur ve ḳanḳı ḳul kim

[5b] ḥalīḳ'i aḡsa göḡül ḳara olur ve ḳanḳı ḳul kim āḥiret aḡsa (2) dūrri ḳuşūr bulur, ḳanḳı ḳul kim mevlāyı aḡsa nūr bulur. Ḥakīmler (3) eyitdiler; inanmak üç nesnedür, bir oldur kim ölümün aḡadur (4) dirligine inanmaya, ikinci āḥiret aḡadur dünyāya inanmaya, üçüncü (5) Allāhı aḡa. Taḡrı Te'ālā fazl u keremiylen ḡafletten uyanmak ve anı (6) diliyle zıkr eylemek rüzi ḳılıvire inşā'eallāhu Te'ālā. (7) Bābü

²³ 40:60= 'Bana dua edin size icabet edeyim.'

²⁴ 2:152 = 'Öyleyse beni anınız ki ben de sizi anayım.'

²⁵ 13:28 = 'Onlar ki inanırlar ve kalpleri Allah'ı anmakla huzur bulur.'

ṭālebi'l-‘ilm. Bilün kim ‘ilim öğrenmek (8) ve istemek dükeli müslümāna erenlere ve ‘avretlere farz dur. (9) Nitekim Ḳur’ān’da buyurdu; ²⁶ طَائِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا فِي

الدِّينِ

ve peygamber (10) aleyhi’s-selām buyurdu kim ṭalebü’l-‘ilmi farızatün ‘alā külli müslimīn (11) ve müslimātın. Süfyān’a şordılar kim, ‘ilim öğrenmek yigdür (12) yoksa ṭā‘at kılmak didiler? Eyitdi: ‘İlim öğrenmek yigdür didi. Anuñçün (13) ‘ilimsiz ṭā‘at olmaz. Nitekim Allāhu Te‘ālā Muhammed ‘ilim artuqlığın (14) isdegil ayruğ nesne artuqlığın isdemegil didi. Nitekim (15) Ḳur’ān’da buyurdu:

وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا ²⁷

Dağı bir āyetde didi:

[6a]

قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ²⁸

Ya’nī bilenle bilmeyen berāber degüldür (2) didi. Ma‘lüm oldı kim ‘ilim yigrekdür ṭā‘atden. Nitekim (3) resül ḥazreti buyurdu; ‘ālimler derecesi zāhidler derecesinden yitmiş (4) derece artuğ ola didi kim dereceden dereceye ^{سَكْرَةً} (5) ^{سِيلَةً} yitmiş yıllık yoldur didi ve eger dilersenñ ‘ālimler bilgil (6) ki ‘abidler dağı yigrekdür. Ādem peygamber-ile firişteler (7) ḥikāyet işit kim; evvelā Ādem peygamber ‘aleyh yaradıldığı vaqtın Allāhu (8) Te‘ālā aña ‘ilim rūzi kıldı dağı hiç zerre kadar ṭā‘at kılmamış-idi. (9) Firişteler nice biñ yıllar ṭā‘at kılmışlar-idi. Allāhu Te‘ālā Ādem peygamberi (10) firiştelere ‘arza kıldı, firişteler Ādem peygamberi ‘ilm içinde āreste (11) gördiler. Nitekim Ḳur’ān’da yād kıldı: ²⁹ وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا

(12) Firiştelere ‘ilmi eksük olduğı-çün Ādemün ‘ilmi bereketinden (13) firiştelere buyurdu, Ādeme secde kıluğ didi. Nitekim Ḳur’ān’da buyurdu: (14)

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا ³⁰

Dağı bilün kim (15) Allāhu Te‘ālā mü’minleri şerif yaratdı. Eyitdi; ḥasīs yaratdı ḥasīsliğe

²⁶ 9:122= ‘Fakat her kabileden bir grup toplansa da dinde derinleşseler ve döndüklerinde toplamlarını uyarsalar, ola ki aykırı davranışta bulunmaktan kaçınırlar.’

²⁷ 20:114 = ‘Rabbim benim ilmimi arttır.’

²⁸ 39:9 = ‘Bilen kimselerle bilmeyenler eşit olur mu hiç?’

²⁹ 2:31 = ‘Bütün isimleri Ademe öğretti.’

³⁰ 2:34 = ‘Meleklerle Adem’e secde edin dedik, hemen hepsi ettiler.’

[6b] dayansa Allāhu Te‘ālā eydür; ol kişünün gönündeki hâcetleri yolın (2) bağlayam ayağı yir berkidem anı kendüzine meşğül kılam. Rivāyet (3) kıldılar; bir gün İbrāhīm Edhem Ka‘beden gelürdi. Yavlağ acıkdı, yemek (4) bulmadı. Her vaqtın kim hâceti olsa Tañrı virürdi. Ol demde İbrāhīm (5) Edhem eyitdi: İlāhī hemīşe benüm rūzim virürdüñ, yavlağ buñaldım, rūzim (6) niçün yığdıñ didi. Hātifden āvāz geldi. Yā İbrāhīm, hemīşe (7) tevekkül Tañrıya kıldıñ rūziñi virürdi, bu gün tevekkül yarmağa kıldıñ (8) anuñ-çün yığdı, didi. Göncigine baqdı, gördi. Dört danıq yarmağ (9) vardur. Götürdü yābāna bırağdı. Bırığduğı sā‘at rūzi hāzır (10) geldi. Tañrıya şükr kıldı. Rivāyet kıldılar kim bir kişünün (11) üç yüz yarmağ borcu var-idi. İlleri gezdi, hiç kimse aña (12) virmedi bir dünle tevekkül Tañrıya kıldı, iki rek‘at namāz kıldı, (13) elin götürdü du‘ā kıldı. Eyitdi: İlāhī kuluñ hâcetini senden revā kılcı (14) yoğ. Benüm borcum kıatıdur, sen feryād iriğ ve sen meded eyle didi, (15) didi. Andan Abdullah bin Mübārek düşünde gördi, aña eyitdiler:

[7a] Yā ‘Abdullāh fulān yirde fulān kişiye üç yüz yarmağ iledivirgil (2) didiler. durıgeldi üç yüz yarmağı aña iledivirdi. Eyitdi kim fulān (3) er uş bunı saña viridi dağı ne vaqtın hâcetün olursa bana digil (4) didi. Ol er eyitdi: Tañrıma gilem mi var ki anı kıoyam hâcetüm senden (5) dileyem didi. On kez kıapıña vardım, bir hâbbe virmedün. Tañrıma tevekkül (6) eyledüğüm-içün seni dün yarasında dururdi viribdi hâcetüm revā kıldı. İlāhī (7) fāzluñ ve keremün bu bīçāre kıullaruñ tevekkül ehlinden eyle āmīn yā rabbe‘l-‘ālemīn. (8) Bābü ma‘rifeti‘d-dünyā. Biliğ kim Allāhu Te‘ālā Kıur‘ān (9) içinde çok yirde dünyāyı zemmeyledi kim rağbet eylemeyesiz āhıretde (10) rağbet idesiz. Evvelā eyitdi kim dünyānuñ metā‘ı azdur. Metā‘ı inanup (11) āhıretten maħrūm olmak didi. Nitekim Kıur‘ānda buyurdi:

فُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا (12) قَلِيلٌ³¹

Dağı bir yirde eyitdi; degüldür dünyā dirilik ile aldanmağ (13) metā‘ıdur. Nitekim buyurdi Kıur‘ān’da

وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ³²

³¹ 4:77 = ‘De ki dünya menfaati önemsizdir.’

³² 3:185 = ‘Dünya hayatı aldatıcı zevkten başka bir şey değildir.’

Dağı (14) bir yirde eyitdi kim bilün kim dünyā diriligi oyundur. Oğlanlar oyun gibi ve lehvündür. (15) Yigitler güleşi gibi ve ārāyiřidür gelinler ārāyiř gibi ve ululanmağdur.

[7b] Dağı peygamber aleyhi's-selām eyitdi kim, benüm ümmetümün 'ālimlerin (2) Benī İsrāīl peygamberler gibidür didi ve kıyāmet güninde 'ālimler (3) řefā'at idecekdür. Ve ālimleri ihlāř-ilen sevün didi. 'Ālimler (4) sevmiyen ve düşmen dutan münāfıkdur didi. Ve dağı eyitdi kim (5) 'ālimleri ağırlasa beni ağırlamışdur didi, beni ağırlasa Tağrı ağırlamışdur. (6) Kim Tağrı ağırlasa uçmağ anuğ mākāmıdır ve her kim 'ālimleri (7) ĥor dutsa beni ĥorlamıřdur. Kim ki beni ĥorlasa tamu (8) anuğ mākāmıdır didi. Dağı didi kim 'ālimlerün du'āsın (9) ġanīmet görün didi. Kim ki bir 'ālimün ardınca namāz kılsa (10) benüm ardımca kılmışca řevāb bulur ve İbrāhīm Ĥalīl ardınca namāz (11) kılmışca řevāb bulur. Ve bilün kim 'ālimlerün řoĥbeti bir ġemendür, (12) uçmağ ġemenlerinden ve bunlaruğ meclisine raĥmet yağmur gibi yağer. (13) Kişi bunlaruğ ġatına yazuğ-ile varur yazuğsuz girü gider didi. Rivāyet (14) kıldılar kim bir er peygambere şordu kim 'ālim meclisi ġurup (15) 'ilim eyidür olsa bir cenāze gelse ol 'ilim meclisinde oturmak

[8a] yigdür didi. Peygamber eyitdi: Eger cenāzede şol ġadar kişi (2) olsa kim namāz kıilup defn idebileler ola, 'ilim meclisinde oturmak (3) řevābı yigdür cenāzeden, dağı oruġ dutmağdan artuğdur, dağı (4) şoru şormağdan artuğdur ve biğ řadaġa virmekden artuğdur. (5) Ve biğ ĥacca varmağdan ve biğ ġāzīlikden artuğdur. Anuğ-ġün (6) kim Tağrınuğ birliği 'ilim-ile bilünür ve Tağrıya tā'at kılmak (7) 'ilim-ilen bilinür ve eger bireġü 'ilim şol niyyete oġusa kim bir 'ālime (8) şoram mülzim idem dise yaĥu bir pādiřāĥ ġatında ĥürmet (9) bulam dise yaĥud ĥalā'ikden mal yıġayım dise ol 'ālim tamu- (10) lıġdur. Bir 'avret Ĥasan-ı Basri'ye geldi, eyitdi; müslümānlar (11) imāmı dīn 'arılıġı nedür didi ve dīn ġuvveti nedür? Ĥasan-ı Basri (12) eyitdi: Yā ĥatun sen eyitgil ben öġreneyüm didi. Ol 'avret (13) eyitdi; yā müslümānlar imāmı, gördüm bu bir taşda yazıldı kim (14) dīn arılıġı ābdestdür ve dīn ġuvveti namāzdur ve dīn gevheri Tağrıdan (15) ġorġmađdur ve dīn görkü utanmağdur ve dīn ĥazīnesi 'ilimdür. Ābdest

[8b] namāz olmasa dīnün arılıġı yoğdur. Kimün namāzı olmasa dīnün (2) ġuvveti yoğdur. Kimün Tağrıdan ġorġusu olmasa dīnün ġuvveti (3) gevheri yoğdur. Kimün kim 'ilim yoğısa dīnün ĥazīnesi yoğdur. Ĥakīm (4) eydür; her kim ki

dünyelik istese bulmağa çäre yoǵdur, tā kesb (5) itmeyince ve zahmet çekmeyince ve her kim āhıret istese anı (6) bulmağa çäre yoǵdur, tā tā‘at kılmayınca ve her kim ki ‘ilim öğrenmek (7) istese bulmağa çäre yoǵdur, tā ħorlıǵ ve ġarīblik görmeyince. Ve her kim (8) Taǵrı istese bulmağa çäre yoǵdur, tā miġnet görmeyince. Ve her kim ki (9) ‘ilim istese zahmetine şabır eylesün ve her kim ki zahmete şabır (10) eylesise rāġata erişe. Ve her kim dünyāda ‘azīzlik istese (11) zelīl ola ve her kim zelīllige şabır eylese ‘azīzlige erişe (12) ve eyitdiler kim; üç nesne gerek bir ħālīmlik, ikinci tama‘uzlıǵ (13) üçünci perġizkārlıǵ. Çalabum luǵ ve kerem-ile bu üç (14) nesneyi biz ħullarına rūzi kıla inşā‘eallāhu Te‘ālā āmīn yā rabbe‘l-‘ālemīn. (15) Bābü‘l-ġikmet. Bilūǵ kim Allāhu Te‘ālā

[9a] kime ġikmet verise minnet eyledi. Nitekim Ķur‘ān‘da buyurdı: (2)

وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا³³

Bir niceler (3) eyitdi kim; ġikmet mā‘nası ħelāl ve ħarām bilmekdür. Ve bir niceler (4) eyitdi kim; ġikmet bir nūrdur, ilġamuǵ vesvese arasında (5) eyle vesvese yüz endīşedür, göǵle gelür biliǵ kim ol şeytānīdür (6) anı def‘i eyleye. İlġām Ebu ġayran endīşedür göǵle gelür, (7) bilūǵ kim ol raġmānīdür anı işleye. Ve bir niceler eyitdiler kim (8) ġikmet kendüzin ħul bilmekdür. Ve daġı eyitdiler kim ‘bende’ (9) dört ħarfdür, “be” Taǵrınūǵ virdigine ħanā‘at eylemekdür. (10) “nūn” Taǵrınūǵ tā‘atine sevinmekdür, “dī” dār görmekdür (11) inanmaǵdur, “he” ġikmetdür, Taǵrınūǵ yaǵınlıǵına. Rivāyet kıldılar; Ebū (12) Bekir varaǵdan eyitdi; ġikmet nesnedür birisi peyǵamber- (13) lıǵdur, birisi dürişmekdür, geñezlik didüǵi Ķur‘ān bilmekdür, (14) peyǵamberlik sūnetler saǵlamaǵdur, dürişmek didüǵi tā‘at kılamaǵdur. (15) Ve ġikmet içün peyǵamber eyitdi: Taǵrı ħorġusından ħor(ġ)maǵdur.

[9b] Süfyān eydür: Bu oǵlanı çıkaruǵ³⁴; bir avretde bir İblīs vardur, bir (2) saǵalsuz oǵlanda on vardur didi. Rivāyet kıldılar; Mālīk (3) bin Dinār ölmedüǵinden soǵra zāhidler anı düşde gördiler (4) kim, eli daǵlanmış. Eyitdiler kim, bu ne ‘alāmetdür? Eyitdi; (5) bir oǵlana (bir) kez baǵmış. Ve bir ‘ālimün bir şāgirdi var idi. Bir oǵlana şehvet-ile (6) bakdı. Ol oǵlana ‘ālim eyitdi; saǵa bir belā

³³ 2:269 = ‘Ve kendisine hikmet verilmiş olana çok büyük hayır verilmiş demektir.’

³⁴ = Üstün kullanılmıştır.

ve muşibet (7) dege didi. Ol şāgird Qur'an'ı unutdı, vardı üstādına (8) eyitdi. Ol oğlana baķduđum-içün ulu muşibete ugradum Qur'an'um (9) unutdım didi. İlahī fāzluđ ve 'ināyetün birle yazuķlaruņa azđın-(10) lıķdan saķlayuvirgil inşā'eallāhu Te'ālā āmīn yā rabbe'l- 'ālemīn. (11) Bābü 'uķūbeti'l-muhteķir. Bilün kim peyđamber (12) aleyhi's-selām eyitdi. Bāzergānlar aşıya ümīd tutar varup, (13) anbār urup kıtlıķ isteye Allāhuñ la'netin dutar didi. Rivāyet (14) kıldılar; üç dürlü 'avret ķamulardan ķatı 'azābdan ola. Evvel zinā (15) idici 'avret, ikinci koyucu (avret) üçüncü erine muṭī' olmayan. Peyđamber

[10a] eyitdi: Kānķı kişı kim bir gün kıtlıķ isdese kırķ yıllıķ (2) 'amel bāṭıl ola didi. Ve peyđamber aleyhi's-selām eyitdi ki altı (3) kişı hisābsuz ṭamuya varur didi. Evvel kıtlıķ isteyen, ikinci yalan (4) söyleyen bāzergān, üçüncü göñlü ulu bāy, dördüncü yābān (5) ķavm kim cāhil ola 'ālim olmaya, bişinci ol pādişāh kim (6) 'ādil olmaya, altıncı ḥaķsuz yirde adam öldüren. Ve peyđamber aleyhi's-selām (7) eyitdi, ķanķı kişı kırķ gün taḥıl gizlese kıtlıķ olsun diyü (8) Taḥrı andan bīzār ol daḥı Taḥrıdan bīzār. Ve daḥı eyitdi kim; (9) her kim doķ yatsa ve koņşusun bilse kim aç yatur, Taḥrıya inanmamak olur. (10) Ol 'azābdan emīn olmaya

نعوذ بالله من شرور أنفسنا و من سيئات أعمالنا³⁵

(11)āmīn yā rabbe'l- 'ālemīn. Bābü 'uķūbeti (12) ekli'r-ribā. Bilün kim Allāhu Te'ālā ribā yiyenlere biş nesne va'de (13) idübdür. Evvel, dalu ķopa dimişdür. Nitekim Qur'an'da buyurdı:

الَّذِينَ (14) يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ (15) الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ³⁶

İkinci, ṭā'at bāṭıl ola. Nitekim Qur'an'da didi:

[10b]

يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا³⁷

³⁵ (Nefislerimizin kötülüklerinden ve yapıp ettiklerimizden, çirkinliklerden Allah'a sığınırız. Cum'a Hutbesi)

³⁶ 2:275 = 'O faiz yiyenler, şeytanın bir dokunuşuyla çarptığı kişinin kalkışından başka türlü kalkamazlar.'

³⁷ 2:276 = 'Allah faizli kazancı bereketten mahrum eder.'

Üçüncü, Allāhu Te‘ālā-ilen ve peygamber-ilen ceñk ider (2) dimişdür. Nitekim Kur‘ān’da didi:

وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ³⁸

(3)Bişinci, tamuda ebed kıala didi. Nitekim Kıur‘ān’da buyurdı:

فَأُولَئِكَ (4) أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ³⁹

Rivāyet kııldılar kim; (5) ‘Abdullāh bin ‘Ömer peygamber aleyhi’s-selāma şordı kim; ulu yazuķ kaçdur? (6) Eyitdi: On birdür; dördi başdadur, üçi kıarındadur, birisi (7) eldedir, birisi ayakdadur, birisi fercdedür, birisi dükeli tendedür. (8) Ammā ol dört başdadur; şirk getürmekdür, yalan (9) and içmekdür, üçüncü yalan tanuķluķ virmekdür, dördüncü bühtān (10) eylemekdür. Ve ammā ol üç kim kıarındadur; süci içmekdür, (11) ikinci yetīm malın yemektür, üçüncü ribā yimekdür. Amma ol bir kim (12) eldedür; nāħaķ yire adam öldürmekdür. Ve ol bir kim ayakdadur; (13) kāfir çerisi müslümān üstine gelincek savaşıda kaçmaķdur. (14) Ve ol bir ki fercdedür, ħarām yire şehvetin dökmekdür. Ve ol (15) biri kim dükeli tendedür; anasın atasın azarlamakđur didi.

[11a] Peygamber aleyhi’s-selām eyitdi: Ribāda üç kışi mel‘ündür didi. Birisi (2) ribā yeyen, ikinci ribānuñ bitisin yazan, üçüncü yalan yire tanuķluķ (3) viren. Peygamber aleyhi’s-selām Eyitdi: bir aķçe ribā yemek otuz altı kez zinā (4) eylemekden artuķdur yazuğ didi. Ve peygamber aleyhi’s-selām eyitdi: Bir aķçe (5) ribā şöyiledür, yazuğı kıyās eyle ki ve kıalanı ne kıadar ola ve ħālāyık (6) gözinden on dürlü kıopa didi. Birisi elsüz ayaksız kıopa didi, ikinci (7) ħinzīr şüretinde kıopa didi, dördüncü meymūn gibi kıopa, bişinci (8) kıara yüzlü kıopa, altıncı bölün murdār gibi kıopa, yidinci dili eñseden (9) çıkmış kıopa didi, sekizinci bölün ki ħinzīr kıopa. Nāmazı ħavr (10) tutan zekātın virmeyen ola ve ol bölün kim eyü gibi ‘ilim ögrenmek (11) ‘ar ide. Ve ol bölün kim meymūn gibi kıopa maşħaralıķ iden ola. (12) Ve ol bölün kim murdār gibi kıopa buta dapanlar⁴⁰ ola. Ve ol bölün kim (13) kara yüzlü kıopa, secdede tevbesüz ölen ola. Ve ol bölün kim (14) dili eñsesinden

³⁹ 2:81= ‘İşte onlar ateş halkıdır, onlar orada sürekli kalacaklardır.’

⁴⁰ ‘ د Dal’ harfinin kulanımı görülmüştür.

Hakka danukluk⁴¹ bilip gizleyen ola ve yalan tanukluk (15) viren ola. Ve peygamber aleyhi's-selam eyitdi; meymun ve tonuz kopa ol kisi-

[11b] ler; riba hile eyleyenler. Nitekim Davud peygamber aleyhi's-selam kavmi kim gibi. (2) Senbe gun balik gelurdi, avlayumazlar-idi. Hile eylediler duzak (3) kurdilar. Senbe gun geldi, balıklar duzağa düşdi, dutuldi giru (4) denize varmadilar. Yeksenbe gun dirildiler, hile eyledükleri (5) için Allahu Te'ala anlaruñ süretin tonuz ve meymun süretine (6) döndi. Nitekim Kur'an'da buyurdi:

جَعَلَ مِنْهُمْ الْقِرَدَةَ (7) وَالْخَنَازِرَ⁴²

Ve peygamber aleyhi's-selam eyitdi: Biş nesne biş nesne-ile (8) olmaz. Evvela, sultan katında olan sultanuñ göñül degince (9) söylemeyince olmaz ve her kim sultan göñliçün tatlu söz (10) söyilese tamudan kurtulmaya. İkinci, kanķi kisi kim oğlan-ılan (11) oynar livatadan kurtulmaya ve her kim livata kılsa tamudan kurtulmaya. (12) Üçüncü, 'ilim bilmez bāzergān ribadan kurtulmaya ve her kim riba (13) yise tamudan kurtulmaya. Dördüncü, kanķi kişinüñ tonı harir olsa (14) tekebbürlükden kurtulmaya ve her kim tekebbür olsa tamudan kurtulmaya. (15) Bişinci süci içen esruk olup herze söylemekden hali olmaya

[12a] ve her kim herze söyilerse tamudan kurtulmaya. 'Arifler didi ribadan (2) kazanılan mala üç beladan kurtulmaya. Harāmiler alur, ya harām yire harc (3) olur, ya anı yeyenüñ dirilik az olur. Ve peygamber aleyhi's-selam eyitdi kim; (4) harāmdan bir loķma yese kırk gün anuñ tā'ati maķbül olmaya (5) ve her kim harāmdan yemekden saķınsa yitmiş hac şevābın bula (6) didi. Raķmetlü çalabum bizi ol loķmadan saķlaya inşa' eallāhu (7) Te'ala. Bābü 'uķubeti şaribi'l- hamr. Bilin kim (8) Allahu Te'ala süciye, kumar oynamağa murdar didi ve şeytānī 'ameldendür (9) didi. Nitekim Kur'an'da buyurdi:

إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ (10) وَالْأَزْزَامُ رَجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ⁴³

Dağı āyetüñ (11) sonında eyitdi; sakınuñ ol hamrdan kurtulmuşlardan olasız. (12) Nitekim Kur'an'da buyurdi;

فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ⁴⁴

⁴¹ دَعَا ' د Dal' harfinin kulanımı görülmüştür.

⁴² 5:60 = 'Kimi domuz ve maymun yapmışsa.'

⁴³ 5:90 = 'Şüphesiz şarap ve kumar, dikili taşlar ve şans okları birer pislik ve şeytan işidir, bunlardan kaçınınız.'

⁴⁴ 5:90= 'Bunlardan kaçınınız ki kurtuluşa eresiniz.'

didi. Dağı Allāhu (13) Te‘ālā eyitdi kim; süci ve kumār oynamak ulu yazuğdur. Nitekim Qur‘ān‘da (14) buyurdi:

قُلْ فِيهِمَا آئْتُمَا⁴⁵

Peyğamber aleyhi‘s-selām eyitdi: Süci içmek, (15) (bu)ta tapmak gibidür. Rivāyet kıldılar; Sa‘d bin Vağğaş Enşarī

[12b] helāli ve harāmı bile, hayr u şerri bile ve kıyāmet bile ve ol günü (2) kopacağına inana. Peyğamber aleyhi‘s-selām eydür; ‘ilmüñ farīzalar(ı) (3) üç nesnedür. Evvel oldur kim Tağrı Te‘ālāyı bile, ikinci tã‘at (4) kıla, Tağrıya necis(süz) tã‘at kılmak gerek öğrene. Üçüncü, (5) Tağrı Te‘ālānuñ kıllarıyla nice dirilmek gerek bile. Yaratduğı (6) necis(süz)dür bilmek gerek ve necis(süz) mu‘āmele kılmak gerek. (7) İmām Sarahsi eydür; yazdum bu kitābı Qur‘ān āyetler-ile (8) dağı peyğamber hadīsi birle, dağı ‘ālimler ve ‘ārifler ve zāhidler (9) işledüğü ‘ameller birle. Kağkı kişi kim bu kitābı okursa, (10) dīn içinde tayy ola. Zīrā kim dükeli okuduğum öğrendüğüm (11) ve işitdüğüm bu kitābı götürdüm. ‘İlmüñ urundesı (12) oldığü güzīde diyü ad virdüm ve billahi-l tevfiğ. İmām (13) Sarahsi eydür: Dīnüñ tamāmlığı on nesneyiledür. Biş (14) göñülle inanmak gerek; evvel Tağrınuñ birligine (15) inana, ikinci kıyāmet günine, üçüncü feriştelere, dördüncü

[13a] kitāblara inana, bişinci peyğamberlere inana. Nitekim Qur‘ān‘da (2) buyurdi;

وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ⁴⁶

(3) Ve ammā ol biş kim işlemek gerek (4) oldur kim, bāy kişiler mallarınun zekātın Tağrı dost-(5) lığı-çün hısmılarınun yoğsılına ve yetimlere ve miskīnlere vire. (6) İkinci, biş vağt namāz saklamak gerek; üçüncü, va‘disine durmak (7) gerek; dördüncü, zağmetine şabır eylemek gerek; bişinci, kağımağı yudmak (8) gerek. Nitekim Qur‘ān içinde buyurdi:

وَأَتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ (9) دَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ⁴⁷

⁴⁵ 2:219 = ‘İkisi de gūnahtır.’

⁴⁶ 2:177 = ‘Gerçek iyilik, kişinin Allah‘a, ahiret gününe, meleklerle, kitaba ve peyğamberlere inanmasıdır.’

⁴⁷ 2:177 = ‘Sevdiğı malını yakınlara, yetimlere ve yoksullara vermesidir.’

Kaçan (10) yohsul olsanız şabır eylemek gerek. Ve şayru olsanız (11) şabır eylemek gerek ve kâfir-ile savaşı itseñüz şabır eylemek (12) gerek. Şabır iden kullarını sever hem şabır iden kullarından (13) ayru olmaz. Nitekim K̄ur’ān içinde buyurdu:

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ⁴⁸

(14) Dağı bilün kim virdünüz zekātı şadağa ehline virün. Fāsıqlara (15) virmeñ kim Tañrı Te‘ālā kabül itmez. Ol kim zekātı ehline

[13b] virmeye borcu idenmez ħabīs kabül olmaz. Nitekim K̄ur’ān içinde (2) buyurdu:

وَلَا تَيَّمَّمُوا الْحَبِيبَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ⁴⁹

Peyğamber ‘aleyhis-(3)-selām eyitdi kim; İslām dīninün bünyādı biş nesne (4) üzerinedür. Evvel şehādetdür, ikinci namāz kıılmağdur, üçünci (5) zekāt virmekdür, dördünci ramazān ayı oruç dutmağdur, (6) bişinci ħacca varmağdur eger güci yitse. Ebu’d-Derdā (7) rivāyet kıılır resūlden aleyhi’s-selām; her kim biş nesne (8) şeh’ādetden sonra işlese uçmağa gire didi. (9) Evvel biş namāz vaqtında kıılmağdur, ikinci zekāt virmekdür, (10) üçünci ramazān ayı oruç dutmağdur, dördünci ħacca varmağdur, (11) bişinci cenābetden ğusl eylemekdür. Dağı rivāyet kııldılar; (12) resūlden aleyhi’s-selām; her kim altı nesneyi işlese, kıyāmet (13) güninde benümle bile kopa didi ve uçmağda benüm-ile kōnşı ola (14) didi. Sordılar kim ol altı nesne nedür? Eyitdi: Evvelā (15) tevĥīd kelimesidür benüm sermāyemdür. İkinci namāzdur

[14a] kim benüm gözüm nūrıdır, üçünci Tañrı adın yād kıılmağ kim (2) benüm göñlüm yemişidür; dördünci ‘ilim öğrenmekdür (3) kim benüm mālımdur bişinci ğazīlikdür kim pīšemdür; altıncı (4) cevānmerdlik kim benüm ħuyumdur. Rivāyet kııldılar resūldan aleyhi’s-selām (5) kim dīnün meşeli ağac meşel gibidür. Īmān anuñ özdegidür (6) zekāt anuñ budağıdır, namāz anuñ şuyıdır, oruç anuñ kökidür (7) eyü ħuy anuñ yaprağıdır, ħarāmdan saķınmağ anuñ yemişidür. Nitekim (8) yemişsüz ağacuñ revnaķı yokdur. Rivāyet kııldı ‘Alī kerramallāhu (9) vecheh peyğamberden aleyhi’s-selām eyitdi kim; ma’rifet (10) benüm sermāyemdür, ‘akıl benüm dīnümün aşıldur ve Tañrı (11) dostlığı yazumdur ve Tañrıyı ārzūlamağ benüm atumdur ve Tañrıyı (12) yād kıılmağ benüm kayğum gidericüdür ve ‘ilim benüm silāħumdur ve şabır benüm (13) azuğumdur ve kanā‘at payiliğimdür ve

⁴⁸ 2:153= ‘Muhakkak Allāh şabredenlerle berāberdir.’

⁴⁹ 2:267 = ‘Sakın kötü şeyleri sadaka vermeye çalışmayın.’

yoğsulluk benüm fahrumdur (14) ve cevānmerdlik benüm ‘ādetümdür ve perhīz kılmak benüm yardımımdur (15) ve Tañrıya yakınlık benüm kuvvetümdür ve doğruluk benüm şefā‘atümdür.

[14b] Ve gāzīlik benüm huyumdur ve namāz gözüm nūrudur. Rivāyet (2) kıldılar Ḥasan Basri’den raḥmetullah’i-‘aleyh eyitdi kim; Tañrı (3) Te‘ālā ‘aқıl yaratduğı sā‘at her ne kim buyurdı ise işledidür (4) didi. Dördü otur didi oturdu. Yüzünün çevirdi, söyile didi (5) söyiledi, didi dişsüz. Dörd bak didi bakdı; işit didi (6) işitdi; bil didi bildi, gör didi gördi. Allāhu Te‘ālā eyitdi kim (7) yā ‘aқıl benüm ‘izzetüm ‘azametüm haқkı için қаnқı құлı kim yaratsam (8) seni aña rūzi kılsam, ol қulum ‘azīz dutam dostı (9) idineyim. Anuñ-çün kim beni senünle bileler ve senünle baña t̄ā‘at (10) kıllalar. Ve қаnқı қulda kim ‘aқıl olmaya ādem(ī)lik şerayiten anda (11) hiç olmaya didi. Rivāyet kıldılar resūldan aleyhi’s-selām (12) eyitdi kim; Tañrı Te‘ālā ‘aқıl yaratduğı sā‘at anı nūr içine (13) koyıdı, saқladı, ‘ilmi ‘aқluğ қатına giyürdi. Fehim cānına virdi ve zūhd (14) başına virdi, iḥlās yüzine virdi, utanmağı gözine virdi, (15) ḥayr қулаğına virdi, şükür ağızına virdi, şabır dişine virdi.

[15a] Gerçekligi diline virdi, қаnā‘at boğazına virdi, alçaқlığı (2) boynuna virdi, ger ağırlamağı gögsine virdi. Tevekkül biline (3) virdi. Cevānmerdligi eline virdi. Durmağı ayağına virdi. Қorқı bilinden (4) aşağısına virdi. Ümīd bilinden yuқarisına virdi. Andan Tañrı (5) Te‘ālā nidā’ kıldı kim; yā ‘aқıl dilene ḥacetūñ var revā kılayum (6) didi. ‘Aқıl eyitdi kim yā Rabbi dilegem oldur kim yarlıgayasın, (7) şol ādemoğlın kim beni aña rūzi kılasız. Andan Allāhu (8) Te‘ālā eyitdi: İy firişterüm t̄anuқ oluğ kim her қаnқı қула kim (9) ‘aқıl baғаşladum añı tamudan āzād eyledüm ve añı yarlıgadım didi. (10) Zīrā kim her қаnқı kişide kim ‘aқıl ol(may)a haққı bātıl añlar, (11) haқ işler bātıldan yığlanur. Anuñla Çalab añı yarlıgar, uçmağı (12) gönderür. Ve ol vaқtın kim Allāhu Te‘ālā hevāyı yaratdı. cehl anuñ (13) tenine giyürdi, riḥi burnına virdi, şehveti gözine virdi, şerri (14) қулаğına virdi, t̄ama‘ı boğazına virdi, yalanı diline virdi. Kendüziñ (15) görmegi gögsine virdi, ḥasedi göñline virdi. Ḥarīşligi

[15b] fercine virdi, қарına virdi, ‘āşīligi biline virdi. Baḥillığı eline virdi. Murdārlığı (2) fercine virdi, fesādı ayağına, şañı bilinden aşağısına virdi. Şirk (3)

bilinden yoçasına virdi. Her kim Taşrı buyruğın koyup nefsi dileğine (4) uysa, anı tamuya koyu. Nitekim Kur'an içinde yād kıldı:

فَأَمَّا مَنْ (5) طَغَىٰ وَاتَّرَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَىٰ 50

Ve rivāyet kıldılar; (6) resūldan aleyhi's-selām eyitdi kim 'aķıl üç baħşdur. Kimde (7) kim bu üç baħş buluşsa 'aķıl tamām olur. Evvelā Taşrı bilmek, (8) ikinci aña lāyık görklü tā'at kılmak, üçüncü Taşrınınuğ (9) kazālarına rāzī olmak ve şabır eylemek. Rivayet kıldılar; Loķman (10) Hekīm nevvirallahu ruħa oğluna eyitdi: Yā ođul kaçan kim (11) Taşrı saña üç nesne rūzi kılsa ayruķ hiç nesne için (12) kayđumayan olmya. Evvelā günüş gibi ma'rifet, ikinci ay gibi ulu 'aķıl, (13) üçüncü yuldurum gibi 'ilim. 'İlmüň yimişi helāli ħarāmdan ayırmaķdur. (14) Ve ma'rifet yemişini Taşrı kıllarında fark eylemek. Hoca (15) Raħmetullah eydür; ħaķ nesne tene ağır gelür, bātıl nesne yeyni gelür.

[16a] Ĥatim eydür; raħmetullāhi 'aleyh Taşrı Te'ālā kıllarına üç nesne (2) kalkan virmiřdür. Birisi 'aķıldur; hevāya kalkan olur, řerri def' ider. (3) İkinci yaķındur kim yoħsulluķ ħorkısın yıđar. Üçüncü 'ilimdür; cehllüđe (4) kalkan olur, anuđ řerrin def' ider. Ebülķāsım Ĥakīm eydür; niyyet- (5)-süz iş hevādur, 'ibretsüz nazar belādur, delīlsüz ħaťādur. (6) Ebū Sa'id raħmetullahi 'aleyh řordılar kim ma'rifet nedür, (7) tevĥīd nedür, dīn nedür didiler? Eyitdi kim; ma'rifet oldur kim (8) Taşrınınuđ birligini, varlıđını bileler ve göňül-ile inanalar. Tevĥīd (9) oldur kim; Taşrınınuđ birligine dil-ile ikrār eylerler. Ve ĩmān (10) oldur Taşrınınuđ birligine inanalar ve kitāblar ve peyđamlere (11) inanalar ve ferīřtelere inanalar ve dađı kıyāmet gününe inanalar; bu altı nesneye (12) inanmaķdur. İslām oldur kim kılluķ idesin Taşrıya. Anı göziňle (13) gözedür gibi aňarsan, anı görmeziseň ol ĥod seni gözedür. (14) Buña degin kitābuň dībācesi gibidür. Andan girü ol bāblar zıkrıň (15) bařlayalum. Ĥaķkıň tevfiķ-ile her bir bāb beyān kılavuz inřeallāhu

[16b] Te'ālā. Bābü't-tevĥīd. Bilüň kim Taşrı Te'ālā (2) ĥalā'ıķleri yaratdı ve andan peyđamberler viribdi. Eyitdi kim; (3) dükeli ĥalkı benüm yoluma

50 79: 37-39 = 'Fakat kim azđınlařmıř, yalnızca dünya hayatını tercih etmişse, kuşkusuz Cehennem onun için barınaktır.'

ꞑulavuzlaꞑ. Beni bir bilsünler, sizi (4) peygamber bilsünler. Nitekim Ƙur'ân içinde yād kıldı:

أَمِنُوا بِاللّٰهِ (5) وَرَسُولِهِ ⁵¹

Dağı bir yirde eyitdi kim:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ (6) عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ ⁵²

تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ ⁵³

(7) Ma'nāsı budur kim; iy anlar kim imān getürdü, gör ꞑulavuz (8) **لَيْسَ** siz ꞑurtalasın 'azābdan. Oldur kim inanasınız Tağrıya (9) ve andan resülüne . Dağı eyitdi kim:

وَمَنْ يُؤْمِن بِاللّٰهِ يَهْدِ (10) قَلْبَهُ ⁵⁴

Ve dağı bir āyetde didi kim:

وَمَنْ يَكْفُر بِاللّٰهِ وَمَلَائِكَتِهِ (11) وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ⁵⁵

ضَلَالًا

Ma'nāsı (12) budur kim; her kim Tağrıya ve firiştelere ve kitāblara ve peygamberlere (13) ve kıyāmet günine inanmayanlar bāyık olur. Şöyile azmışdur kim; öğmesi (14) yoğ. Ve peygamber aleyhi's-selām eyitdi kim; her kim ihlaşla (15) 'lā ilāhe illallāh' dise uçmağa gire didi. Ve biliğ kim Tağrı Te'ālā

[17a] birdür, nitesüz ve niteliksüz. Evvelinüğ ve āğirinüğ nihāyeti yoğdur (2) ve cümle nesneye ꞑādirdür. Peyğamber aleyhi's-selām eyitdi kim: Hağğıñ (3) varlığına ve birliğine delīl oldur kim, her niye bağarsağ, cāndan, (4) cānsuzdan ne kim görürseğ; 'ağluğ şöyile tañuğlık virür kim. (5) Bu nesnelere yoğ-idi, yoğken Tağrı Te'ālā var eyledi. Ve ma'lüm olur (6) kim, her nesnenüğ yaradıcısı vardır ve birdür. Nitekim Ƙur'ân (7) içinde buyurdi:

وَالْهَيْكُلُ الْاِلٰهَ وَاِحْدًا لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الرَّحْمٰنُ (8) الرَّحِيْمُ ⁵⁶

⁵¹ 4:136 = 'Allah'a ve elçisine inanın.'

⁵² 61:10 = 'Ey iman edenler! Size, can yakıcı bir azaptan kurtaracak, kazançlı bir ticaretin yolunu göstereyim mi?'

⁵³ 61:11 = 'Allah'a ve elçisine inanın.'

⁵⁴ 64:11 = 'Ve kim Allah'a inanırsa Allah onun kalbini doğruya iletir.'

⁵⁵ 4:136 = 'Ve kim Allah'ı, elçilerini, meleklerini, kitaplarını ve ahiret gününü inkâr ederse muhakkak ki sapmıştır.'

⁵⁶ 2:163 = 'Sizin ilahınız bir tek ilahtır. O'ndan başka ilah yoktur. O, rahmeti bol ve kesintisiz Olan'dır.'

Ve dağı eyitdi kim:

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ⁵⁷

Allāh eyitdi kim: (9) Yā Muhammed ol Tanrı birdür bilünüz anuñ zātı yok, ayruķ nesneye (10) beñzemez ve ayruķ nesne dağı nesne anuñ zātına beñzemez. (11) Vāhiddür ezeliyyete veleden vardur kim; yokları var eyler, varları (12) yok eyler. Anuñ pādişāhlığından nesne eksilmez, vāhiddür. Muṭī'lerün (13) tā'atine ihtiyācı yok ve 'aşilerün ma'siyyetinden aña ziyān yok. (14) Ve Haķ Te'ālā hüccetler ve 'acāibler ve 'ibretler gösterür ve Ķur'an içinde (15) eyitdi kim:

[17b]

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ⁵⁸

Bu āyetün ma'nāsından göklerin ve yirlerin yaradılmışın (2) anların içindeki 'acāibler vardur, dükeli delīldür Haķķun (3) varlığına birliğine. Ve giceler ve gündüzleri yaratduğı yağmur (4) ve kar yağduğı ve denizdekiler yürüdüğü ve havāda kuşlar (5) ve yirde yılanlar yürüdüğü ve ağaçlarda yemişler bitüdüğü ve yirde otlar (6) bitüdüğü cümlesi delīldür, Haķķun birliğine varlığına. Dağı (7) Ādem oğlanının teninde nice hüccetler ve nice delīller vardur (8) anuñ birliğine kim. Yoğiken vücūda getürdi, küçük-iken büyük (9) olur. Oğlan-iken yigit olur, yigid-iken kıca olur. sağı-iken (10) sayru olur. Diriyken va'desi yeticek olur. Evvelā kim ana (11) rahminde bir kıatre suydıķ, Tanrı Te'ālā bize şüret (12) virdi. Baş ve el ve ayak virdi ve göz ve kıulaķ virdi. Ve bu süñükleri (13) birbirine çatdı, dil ve diş virdi. Bu cümlesi delīldür kim; (14) ol bizi yaradan birdür, kıadirdür ve hiç kimseye beñzemez. (15) Nitekim Ķur'an içinde yād kııldı:

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ⁵⁹

[18a] Ve Tanrının birliğine dağı birlik oldur kim ikimişseyidi birbirine (2) hācet ola-idi ve ikisinün diline bırakmayaydı. Birisi ādem oğlanı (3) öldürmek dilerse, birisi diriltmek dileyeydi ve ikisinün arasında (4) ihtilāf olaydı. Nitekim dünyā beglerinün 'adetidür. Bir- (5) birinün üzerine ġālib olurlar. Anlar dağı yaratduķlu yaratduğ-ilen (6) cāri düzüp uğraşalalardı birbirin sıyıp, kıahr eyleyüp bir gün (7) helāk oluydı. Nitekim Ķur'an içinde yād kııldı:

⁵⁷ 112:1 = 'De ki Allah birdir.'

⁵⁸ 3:190 = 'Kuşkusuz, göklerin ve yerin yaradılışında, gece ile gündüzün art arda gelişinde elbette ibretler vardır.'

⁵⁹ 42:11 = 'O'na benzer hiçbir şey yoktur. O, her şeyi duyan, her şeyi görendir.'

Dağı bir yirde eyitdi kim (9)

إِذَا لَذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ⁶¹

Beş bu nesnelere delil yeter. Yirde ve gökde Tanrı birdür kadir (11) ve halikdür, rezzakdur, yimez, içmez ve hiç nesneye benzemez, (12) ahbar içinde gelmişdir kim. Tanrı Te'âlâ, Mûsâ peygamber aleyhi's-selâma (13) vahy kıldı kim. Yâ Mûsâ iki nesneyi bilgil, iki nesneyi bilmegil. (14) Evvelâ bilgil kim; ben Tanrı yalunuzvan 'Alî radıyallâhuanha şordılar (15) kim, yâ 'Alî Tanrı kında? 'Alî eydür: Ol Tanrı hemîşe var ola-

[18b] sıdur. Ve hiç nesne yoğ-idi ol var eyledi. Aña yir mekân (2) hacet degül kim. Ol Tanrı münezzehdür; oturmağdun, egilmekten, (3) gitmekden siz şandugunuz-ilen degüldür didi. Zünnünî (4) Mısıri'ye şordılar kim; ma'büd nürdan midur yahud zulmetden (5) midür didiler? Bunı şoranlara sonğa ziyankâr ol (6) didi kim, benüm ma'büdum nûrı ve zulmeti yaradacıdur didi ve (7) eyitdi: Tevhidsüz olmaz tâ dört nesneden arınmayınca; evvel (8) şirkden, ikinci teşebbühdən, dördüncü mu'aşşılardan. Hakîm (9) eydür; Qur'an'da bu âyetden görklü yokdur:

وَاللَّهُ وَاحِدٌ⁶²

Ve eydürler kim dükeli şadilikden tevhid (11) iledür. Nitekim Qur'an'da buyurdi:

فَقَدْ لَبِئْتُمْ خَوًّا⁶³

(12) Yahyâ bin Mu'az eydür; Tanrı Te'âlâ hazinesinde tevhid (13) 'azîz nesne yokdur ve Haq tevhid rûzi kıldığından (14) sonra anuñ lütfine ve keremine lâyıq degüldür. Hor eyleyüp (15) cehennem kıya. Rivâyet kıldılar peygamberden aleyhi's-selâm; bu âyetün

[19a] tefsiri kim:

هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ⁶⁴

⁶⁰21:22 = 'Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka tanrılar olsaydı ikisi de bozulup gitmişti.'

⁶¹23:91 = 'Aksi taktirde her tanrı kendi yarattıklarını alıp bir tarafa çekilir ve mutlaka o tanrılardan biri diğerine baskın gelmeye çalışırdı.'

⁶²2:163 = Tanrımız bir, tek Tanrıdır.'

⁶³10:58 = 'İşte bununla sevininler.'

⁶⁴55:60 = 'İyiliğin karşılığı da ancak işte böyle iyiliktir.'

Ya'nī Allāhu (2) Te'ālā eydür kim: Şu kullara kim ma'rifet ve tevḥīd rūzi (3) kılam anlaruñ cezāsı meger ol ola kim uçmağa girem (4) didi, er gösterem didi. Enes radiyallāhuanhü eydür; Peyğamber (5) eyitdi: Tevḥīd uçmağuş behāsıdur didi. Elḥamdülillāh dimek (6) dükeli ni'metleruñ şükridür ve tevḥīd Tañrı Te'ālā sevdügi (7) 'ibādetdür ve uçmağ tevḥīdi 'ivāzdur. Hasan-ı Başrı Ferzendüf-ile (8) Başra şehrinde bir 'avretuñ cenāzesine ḥāzır oldılar. Ferzendüf (9) bunu işitdi, gönli meşğül oldı. Hasan eyitdi: (10) Yā Ferzendüf nāben ḥalıklar eyüsiyem nāsen ḥalıklar yavuzısın. (11) Kişinüñ eyisi yavuzın āḥir vaqtte bellü olur didi? Eyü ol (12) kişidür kim cānı ĩmān-ile gide; yavuz ol kişidür, (13) cānı ĩmānsuz gide.

نعوذ بالله من شرور أنفسنا و من سيئات أعمالنا⁶⁵

(14) döndi. Ferzendüf eydür; benden yavuz hiç (15) kul olmaya velākīn ümīdüm şoldur kim; yitmiş yıldur tevḥīd

[19b] eydürüm meger ol tevḥīd bereketinde kırtalam. Ferzendüf (2) dünyādan geçdükdən şonra eyüler anı düşde gördiler. (3) Sordılar kim nitesin? Eyitdi: Çalabum beni yarlıgadı, baña (4) rahmet kıldı tevḥīd bereketinde ve yazuğuma ikrār eyleyüp (5) kendüzümü günāhlu bildigüm için. Rivāyet kıldılar; 'Āişe'den (6) ve 'Āişe peyğamberden ve peyğamber Cebrā'īl'den ve Cebrā'īl (7) Allāh'dan. Allāhu Te'ālā eydür: Aklık benüm nurumdur. Her kim (8) ağarsa tevḥīd içinde ben rahīm Tañrı utanuzvan kim (9) yanduram anı odum-ile. Rivāyet kıldılar kim; 'Abdullāh bin Mes'ud'uñ (10) bir qaravaşı var idi. Yavlağ faķır oldı döndi qaravaşa (11) eyitdi. Faķır oldum ḥarçlıgım kılmadı başun diri ve tonuş (12) geyvereyim, seni şatayım didi. Qaravaş başın darar-iken gördi kim (13) bir nice saç ağarmış ağladı, eyitdi kim; kara saçum kılluğunda (14) ağardı, āḥir işüm girü şatılmağ oldı didi. Tañrı Te'ālā (15) Cebrā'īl peyğambere viribdi eyitgil; 'Abdullāh ol qaravaşı

[20a] āzād eylesün. Anuñçün kim saçı anuş kılluğında ağardı didi. (2) İmdi zīhi lütf ve kerem ol pādişāhlar pādişāhına kim (3) bir maḥlūkuñ kılluğında sac ağarmağ-ilen şatmağlık revā görmedi, (4) āzād eylesün diyü buyurdi. Bir kul kim sacın saķalın kendü (5) kılluğunda ve tevḥīd içinde ağardmış olsa anā 'azāb (6) itmek nite revā göre. Belkim rahmet ve 'ināyet kıllup (7) ve uçmağ ve dīdār rūzi kıla

⁶⁵ (Nefislerimizin kötülüklerinden ve yapıp ettiklerimizden, çirkinliklerden Allah'a sığınırız. Cum'a Hutbesi)

inşellāhu Te‘ālā āmīn. (8) Bābü‘l- ma‘rifet. Bilij kim Allāhu Te‘ālā, (9) ol qulı kim doğrı getürmek dilese anuñ göñlin giñ eyler, (10) nūr-ilen toldurur. İslām-içün kimi kim ard turmağ dilemese, anuñ göñlin (11) tar eyler, nürsuz eyler. Nitekim Kuran içinde yād kıldı:

فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا⁶⁶

Ve hidayetün ‘alāmeti gelmezden ilerü yarağ eyleye. (14) Oldur kim dünyādan aldar, tā āhir tā rağbet ide ve ölüm (15) gelmezden ilerü yarağ eyleye. Peygamber aleyhi’s-selām eyitdi kim;

[20b] rađiyallāhuanhü süci içeriken savaşdılar. Birbirünñ başın yardılar. (2) ‘Ömer bin Haţţāb anı gördi, eyitdi: İlähī süci, malı telef (3) kıılır ve ‘ağıl giderür ve her neler söyiledür. Bunuñ nitelikin beyān kıılı- (4)-virgil didi. Andan bu āyet peygambere indi ki:

إِنَّمَا الْخَمْرُ (5) وَالْمَيْسِرُ⁶⁷

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ⁶⁸

‘Ömer rađiyallāhuanh (6) eyitdi: İlähī bunu dağı rüşen bildürgil. Andan bu āyet (7) indi kim:

لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى⁶⁹

Rivāyet (8) kııldılar; bir gün ‘Abdürrahmān bin ‘Afv yārenlerine konaqladı. (9) Yidürdi, içürdi, ağışam namāzı namāz vağıtı oldu. Birisin ilerü (10) geçürdiler imāmlık eyledi. “Kulyā” süresin okudı ne kadar “lām” (11) “elif” var ise dükeli kodı. Zīrā esrik-idi ne didiğı bilmezdi. (12) Ve bu āyet indi kim:

لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى⁷⁰

Allāhu Te‘ālā (13) süci içeni müşrikler-ile berāber dutdı. Müşrikler eyitdi: Mescid-i (14) Hārām’a yağın olmasunlar didi. Nitekim Qur’an’da buyurdı:

إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ⁷¹

didı. Süci içen namāza yağın

⁶⁶ 6:125 = ‘Allah, kime hidayet dilerse onun kalbini İslam'a açar; kime de sapkınlık dilerse göğe çıkmaya çalışıyormuşçasına kalbini daraltır, sıkar.’

⁶⁷ 5:90 = ‘Hamr, kumar, dikili taşlar ve şans oyunları şeytan işi birer pisliktir.’

⁶⁸ 2:219 = ‘Sana hamrın ve şans oyunlarının hükmünü soruyorlar.’

⁶⁹ 4:43 = ‘Sarhoşken namaza yaklaşmayın.’

⁷⁰ 4:43 = ‘Sarhoşken naaza yaklaşmayın.’

⁷¹ 9:28 = ‘Müşrikler ancak necistir. Öyleyse bu yıldan sonra Mescid-i Haram’a yaklaşmayın.’

[21a] olmak; esrükle dağı hayz gören ‘avret-ile, süci içeni berāber (2) kıldı. Bilün kim ‘avretten kem kıldı. Nitekim hayz gören (3) ‘avretün tanuqluğı geçürürler, süci içenün tanuqluğın geçürmezler. Ve eyitdiler (4) kim; dükeli yazuqlar bir ev içindedür, süci içmek ol evvel inḥazır- (5) -dur didi. Ve her kim süci içse kalan yazuqlar aña geñez olur. (6) Süci içmek toñuz etinden beterdür. Anuñçün kim biregü buñalıcak (7) toñuz etin yise namāzın yıgmaz, süci içeni yıgar. Ve ‘ālimler murdār didi (8) dükelinün delīli Qur’an’dur.

فَأِنَّهُ رَجَسٌ أَوْ فِسْقًا⁷²

Murdārlıñınun (9) sebebi oldur kim İblīsün andan artuqlığı vardır didi. Elin (10) kabına soğar, şolok sā’at süci kaynar od-ile kaynar gibi sücinün (11) koğısı İblīs’ün necisidür. Dağı sücinün ḥarāmlığı ol ma’nādandur kim (12) buta tapanlar, Tañrı bilmezler süci içen dağı esrir (13) Tañrı bilmez olur. Ol ma’nadan buta tapanlar gibidür didi. (14) Ve kaçan kim süci içer, ḥelāldur dise kāfir olur. ‘Ömer bin (15) Ḥaṭṭāb eydür; Ka’b el-Aḥbar’dan şordum kim yazuqlar anası kañkıdur?

[21b] Eyitdi: Dükeli yazuqlarun anası sücidür didi. İblīs eydür; (2) ‘aleyhi’-la’net ben, ādemoğlma iki nesnede zafer buluram didi. Birisi (3) zināda, ikinci süci içmekde didi. Ve eyitdiler; her kim süci içse (4) esrise on nesnesi eksilür. ‘Aqlı, heybeti, kıymeti, ḥamiyyeti, dīn (5) mürüvveti ve ağızından ṭalāk sözi çıkar ve malı eksilür, onıncı (6) ma’rifeti eksilür.

نعوذ بالله من مَكْرِ الله

Abdullāh bin (7) Mes’ūd eyitdi: Eger kişi esrük-ile ölse kuma koñ. (8) Başı içinde bir ağaç dikün, görün. Açsunlar eger anun (9) başı, doñuz başı olmadı ise yaḥud kıbleden dönmedi ise (10) beni ol ağaca aşakuñ didi. Ve her kim esrükle ölse; (11) Münker ve Nekir aña geleceden anı esrük bulur ve kıyāmet (12) gününde esrük kopa ve tamu içinde esrük ola. Ve tamu (13) içinde bir dere vardır, aña sukrān dirler. Anuñ ‘azābından (14) tamu kaçır, feryād ider, süci içeni ol dereye bırağurlar. Peygamber aleyhi’s-selām (15) eyitdi: Ol Allāh ḥaqqı-çün beni toğrılığılan viribdi. Kañkı kişi

[22a] kim bir kaḍeḥ süci içse kırk gün anuñ tā’ati kabül (2) olmaz, didi tevbe eylemeyince. Dağı Allāhu Te’ālā aña tamu ehlinün (3) çıkan iriñi, saru suyını içürür ve kıyāmet gününde yüzi kara (4) ve gözleri çıkar, dudakları şişmiş, gögsi üstinden

⁷² 6:145 = ‘Şüphesiz, bir fisk de olsa pisliktir.’

sarkmış (5) ola ve sinesinde ve ne kadar Kur'an ayeti bulursa kıyamet gününde (6) anuñla da'vacı kopa. Niçün üsdüme süci koyduñ diyü? Peygamber (7) aleyhi's-selâm, biş kişinüñ tâ'ati kabül olmaya; bir ol 'avret kim (8) eriyle barışmasa eri şâlih ve eyü hulflu olsa, ikinci nâhağ (9) yire müslümânları azarlayan, üçüncü ol kul kim efendisinden (10) kaçsa, dördüncü süci içenüñ tevbesüz ola, bişinci ol imâm kim (11) cemâ'atine güç ve kerâhiyet birle imâmlık eyleye. Peygamber 'aleyh (12) eyitdi: Kankı kim süci içene şalâ' virse, ya bir loğma yedürse (13) müslümânlığı vîrân kılmışdur. Ve her ki süci içenle otursa (14) gözsüñ kopa. Dağı Allâhu Te'âlâ eyitdi kim; yâ Cebrâ'îl benüm düşmenlerim (15) dîvlerle şamuya bırağa. Cebrâ'îl eydür; İlahî düşmenlerüñ öküşdür

[22b] kankısın bırağayın didi. Allâhu Te'âlâ eyitdi: Süci içenleri (2) ve zinâ' idenleri diye. Rivâyet kıldı; 'Abdülazîz bin Ebû Revvâd (3) didi kim Medine'de dünle gördüm. Mescid'de 'avretler (4) gördüm, ağlaşurlar beni dağı ukdılar, vardum. Gördüm, bir yigit (5) ölüm nezine düşmiş. Ol yigide üç kez şeh'âdet getürdüm, (6) şeh'âdet getürmedi, küfr söyledi, cân ısmarladı. Ben eyitdüm; (7) bu yigidüñ namâzın kılmay, didüm. Dağı sordum bunuñ ne (8) yavuz fi'ili var didüm. Eytdüler; dünigün süciden fâriğ (9) olmaz idi. Didiler; Nuğ peygamberüñ aleyhi's-selâm esrimeyince Nuğ (10) söylemezlerdi şâlih kavmi esrimeyince nağayı öldürmediler. (11) Benî İsrâîl kavmi esrimeyince buzağı boynuna dapmadılar. Bilüñ kim (12) dükeli yazuklaruñ anası süci içmekdür. Allâhu Te'âlâ mü'min kullarını (13) süciden saklaya, içenlere tevbe tevfiğ rûzi kıla inşallah. (14) Bâbün min'el-rızq. Bilüñ kim Allâhu Te'âlâ kullarınuñ (15) rızqın va'de kılmışdur ve damân olmışdur. Nitekim Kur'an'da

[23a] buyurdi:

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا⁷³

dağı bir âyetde; (2)

فَوَرَبِّ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌّ⁷⁴

'Âlimler sordılar; bunca âyet (3) rızq-ıçün geldi. Bu gönül niçün dolanmaz didiler. Cevâb (4) şöyile didiler kim Allâhu Te'âlâ kullarını biş nesneyile sinayım dir. (5) Bir tevbeyle, ikinci açlığla, üçüncü malınun egzilmesiyilen, dördüncü (6) ehlüñüze ve 'iyaluñuza öldürmek-ile. Nitekim Kur'an'da buyurdi: (7)

وَلَنْبَلُوكُمْ بِشَيْءٍ⁷⁵

⁷³ 11:6= 'Yeryüzünde kımlıdayan hiçbir canlı yoktur ki rızkı Allah'ın üzerine olmasın!'

⁷⁴ 51:23= 'Gögün ve yerin rabbine andolsun ki bu şüphesiz gerçektir.'

⁷⁵ 2:155= 'Andolsun sizi imtihan edeceğiz.'

Gönül rızkı va 'desine dolanmaduğı (8) bun şınamağı sebebindendir. Uçmağı içinde bu şınamağlar olmaya (9) dükeli gönüller dolanur. Yağıya bin Mu'az eydür. Rızk üç dürlü-(10)-dür; birisi isdemek farzdur kim ol uçmağdır. Nitekim (11) Qur'an'da didi:

وَرَزَقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَى⁷⁶

İkinci rüzi isdemek (12) cehdilikdür, ol tamu 'azabıdır. Üçüncü rüzi istemek (13) yigrekdür kim dünyadaki rüziüdür. Dünyalık-ilen uçmağı satun alalar. (14) Rivāyet kıldılar kim; peygamber aleyhi's-selām eyitdi ki Allāhu Te'alā cānlar (15) yaratmadın rızkını tađdīr eyledi, dört biğ yıl ilerüden. Nitekim

[23b] seyyāh ol kişidür ki sefere çıkar, azuksuz oruç duta. Dağı (2) kendüzün aç yürür hiç nesne yemez. Bir niceler eydür kim; seyyāh (3) ol kişidür gezer bir hoş yer buluncağ anda eglenür karar eyler. Hoş (4) bir bulmayacağ eglenmez geçer. Oruç dutanlar dağı uçmağ içinde (5) gezerler. Kanđı yir kim gökleri nāhoş gelürse anda karar (6) kılarlar. Dağı Allāhu Te'alā oruç dutan erenlere, oruç dutan 'avretlere (7) beşāret eyledi. Nitekim Qur'an'da buyurdi

وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ⁷⁷

(8) didi. 'Abdullāh bin Mes'ūd eydür; her kim ramazān ayı oruç (9) dutsa dağı eyyam-ı biđ günleri her ayda oruç dutsa beşāret (10) ehlinden ola didi. Rivāyet kıldılar kim; kıyāmet gününde dükeli (11) halk gün işisinden hisāb virdükleri vaktin; oruç dutanlar (12) 'arş gölgesinde rāhat olup, hūvanlar yiyeler. Ve her kim (13) bir gün oruç dutarsa biđ yıl rāhat ola ve ağzı misk gibi kođa. (14) 'Alī radiyallāhu anhū eydür; bir gün Resulullāh katına geldüm (15) bađa eyitdi: Yā 'Alī, Cebrā'il sađa selām kıılır ve eydür, her ayda üç

[24a] gün oruç dutđıl. Evvelki gün fāzili on biğ yıl oruç dutmuşca- (2)-dur. İkinci gün fāzili yüz biğ yıl oruç dutmuşcadur. Eyitdüm; yā Resulullāh, (3) bu üç müjdelünüz bağa mıdur yoğsa dükeli ümmete bildüreyin. Eytdüm; (4) yā Resulullāh bu üç gün kanđı gündür? Eyitdi: Her ayuğ on üçüncü, (5) on dördüncü, on bişinci gündür didi. Ben eyitdüm; yā Resulullāh (6) bu günler niçün eyyām-ı biğ dirler? Eyitdi; anınçün kim Ādem peygamber (7) aleyhi's-selām uçmağdan çıkıcağ teni kapkara oldu. Cebrā'il geldi (8) eyitdi: Yā Ādem eger tenün ağarmak dilersen üç gün oruç (9) dutđıl didi. Ādem evvel gün oruç dutdı teninün üç ülüde

⁷⁶ 20:131= 'Rabbinin sana verdiği nimetler daha hayırlı ve daha kalıcıdır.'

⁷⁷ 33:35= 'Oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar.'

bir ülüsi (10) ağardı. İkinci gün dutdı, iki ülüsün ağardı. Üçüncü dutdı, (11) teni külli (ağardı). Ādemüñ ol günler içinde teni ağardığı için ol günler (12) eyyām-ı biyd dirler. Eyitdiler kim; her kişi ramazān ayı oruç dutsa, (13) şevvāl ayında ve altı gün dahı dutsa tamām birle oruç dutmuşça (14) şevāb vardır. Peygamber aleyhi's-selām eyitdi; oruç dutanuñ uyuduğı tā'atdur, (15) söyiledüğü tesbīhdür, du'āsın müsteħābdur yayı ısıısından

[24b] kış soviğından. Oruç üzüm ya hurma-ilen açā. Peygamber aleyhi's-selām (2) eyitdi; dörd dürlü kişiler uçmağa arzūlar, bir oruç dutanı, ikinci (3) günde iki yüz āyet Qur'an okıya, üçüncü dilin herzedden saklaya, (4) dördüncü Tanrı-çün açı toyuran. Peygamber aleyhi's-selām eyitdi: (5) Ramazān ayında Allāhu Te'ālā altmış biñ tamulığı āzād kıılır. Degme (6) sā'at ve her bir dün-ile gün içinde yüz biñ tamuya vācib (7) olmuş mü'min āzād kıılır, Cum'a gününde dahı ol kadar āzād kıılır. (8) Şol kadar kim hefte āzād eyledi ve ramazān içinde ne kadar (9) eyledi ise kadar gicesinde ol kadar āzād kıılır. Ve tamām ayuñ içinde (10) ne kadar āzād eyledi ise, bayram gününde ol kadar āzād kıılır. (11) Hāķīm eydür; oruç üç dürlüdür. Birisi ten orucıdur aşdan (12) ve şudan ve cimā' eylemekden yığlına. İkinci 'aķıl orucıdur kim (13) göñli dileginden yığar. Üçüncü cān orucıdur kim eceli (14) yakın bileler ve eydeler. Oruç 'Arab dilince şavm dirler ve teni şıyānet-(15)-dür; hāram nesnelere ve teni velāyetdür kim tā'at üzerine

[25a] dā'im dutar, dā'im dutar. Mīm müdāvemettür. Peygamber aleyhi's-selām eyitdi: Her kim (2) katına bir erkle semiz at yemişken girdi. Peygamber eyitdi; her kim (3) dünyāda çok yise āhıretde dükeliinden aç ola ve her kim bu dünyā (4) az yise āhıretde doķ ola. Az yimek, az söylemek pīşe idinüñ kim (5) İblīs 'aleyhi'l-la'net ādem oğlınuñ teni içinde şöyile yürür kim, (6) nitekim tamar içinde kan yürür gibi. Ve ol İblīs'ün yirin tar eyleñ (7) oruç ve namāz ve zekāt-ilen. Ve her kim oruç dutmuş olsa İblīs (8) anuñ içine girmez didi. Peygamber aleyhi's-selām eyitdi: Bir kez (9) İblīs gördüm elinde çok dürlü nesnelere var. Eyitdüm; yā mel'ün (10) bu elüñdekiler nedür? Eyitdi; her kişi ki yazuķ işlese degmesinden (11) bir nişān aldum, didi. Eyitdi; benden dahı nişān aldum kim hiç? (12) Aldum didi. Eyitdi; nice nişān aldun? Eyitdi; fulān gün oruç (13) dutardıñ, gice tā'ām çok yidüñ, ol dün-ile çok uyudun tā'at (14) kıılmadıñ didi. Eyitdi; ayruķ toyunca yiyeyim didi. Anuñcün kaçan yimek çok (15) yise mi'de tolar, tefekkür gider, hikmet endem tā'atsüz

[25b] beni girü dünyāya iletgil, ‘amel şālih kılayın dir. Ömrümün ğaflet-ile (2) gitmesin. Nitekim Qur’an’da buyurdu. ⁷⁸ قَالَ ارْجِعُونَ لِعَلِّيْ أَعْمَلُ صَالِحًا

(3) Uçmaqlıklar ‘ilmi oldur ki, kaçan uçmağa girse kendüden iyilerün (4) derecesin yüksek göricek peşimān olur. Eydür; zīhi hayflar ki (5) daħı ben niçün dürüşmedüm tā‘at kılup ol derecātı (6) irişmedüm. Saķın kim sen daħı ol katı hasret yimeyesin (7) eyü ‘ameller birle ol dereceleri kıazan görün didi. Tamulığlar ‘ilmi (8) oldur ki tamu ehli kaçan kim tamu ‘azābın ğoreseler eydürler (9) kim. Ey bizim Çalabumuz bizi bundan çıkarğıl, eyü ‘amel işleyelüm (10) dir. Saķın kim sen daħı anlar gibi olmayasın didi. Nitekim (11) Qur’an’da buyurdu: رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا⁷⁹

Şaķık eydür; cihānı (12) otuz yıl gezdüm, iki nesne öküş gördüm. Dirilerde ğafillik, (13) ölülerde hasretlik ve peşimānlık öküş gördüm. Haķīm eydür; yir yüzinde (14) ne kim görerseñ ‘ibretdür. Yağmur yağduğı, ot bitdüği, cānavarlar (15) yaradalduğı, şular akduğı, yemişler bitdüği, sac saķal bitdüği ağarduğı

[26a] aña benzer ne ki var. Yir yüzindekileri bu ‘ibretler ğörüp ğafil olduklarına (2) yir altındaķılar şol kıadar hasret iderler ve şafā’ sığmaz zihī hayf (3) kim nāzenī rüzğar ğaflet-ilen ğeçürürler, diyüp özleri ğöyünür. Hoca (4) Faķih eydür; ölüm dönelmez bilürüz ki şaņsuz ve ğumānsuz (5) olacaguz. Anuñ yarağın ider kimse ğörmezün ve ğumānsuz bilürüz ki tamudur (6) kaçır kişi ğörmezün. Ve haķıķat bilürüz uçmaķ vardur ammā (7) ammā anı ister kişi ğörmezün. Haķīm eydür; kanķı cānavar- (8) dur başı kesilürken daħı tekebbürlik eyler? Eyitdiler; Ādem- (9) -oğlanıdur kim tamu ğözünün öñündeyiken aña uğratacağın (10) haķıķat bilüriken, peyğamberler hüccetin işitmişiken, ğöñüller (11) yumşanmaz. Ve bilin kim ‘ām kişiler ölüm ve ğürü ve kıyāmeti ve bitiler (12) okuduğın ğüderler ammā haşlar ölümün severler ve kıyāmeti (13) severler kerāmet ümīdi-çün. Ve biti okımaķı severler, Allāha ulaşmaķ (14) için. Ebū Derda eydür; haķık üç nesne sevmez, ben severem. (15) Kımesne yoğsıllığı sevmez, ben severem Allāhu Te‘ālā varma-içün.

[26b] Peyğamber aleyhi’s-selām eyitdi: Mü’minlerün yazuğına ölüm keffāretdür (2) ve mü’minlere ölüm rāhatdur. Anuñçün yavuz kişilerden ırak (3)

⁷⁸ 23:99-100= ‘Döndürün ki, o arkada bıraktığım yerde iyi bir iş yapayım.’

⁷⁹ 35:37= ‘Rabbimiz! Bizi çıkar da yapmış olduklarımızdan tamamen başka, rızana uygun işler yapalım.’

olur ve ğıybet ve bühtān söyilemekden ırağ olur. Yazuğı eksük (4) olur ve şeytān vesvesinden ırağ ve emīn olur. Bilāl-i (5) Habeşī cān nez‘indeyiken ‘avreti çağırđı kim ve ħarāb (6) yā Bilāl. Eyitdi ve ħarāb dimegil. Zīhi şādilikdür baña ölmegi (7) peygamberi ve yārānlarımı ve dostlarımı girüserem didi. Ebū Derda‘ya (8) şordılar, ni‘met içinde kimdür? Eyitdi; ol kişidür ki (9) ölmüş ola, teni toprak içinde ‘azābdan emīn ola. Ebülkāsım (10) Ĥakīm eydür; mü‘minlerün devleti üç nesnedür. Bir oldur ki (11) diriliginde tã‘at içinde ola, ikinci ölüriken şeh‘ādet (12) üzerine ola. Üçüncü kıyāmet durduğı sã‘at eyitdiler kim; (13) ten ölümünden korkmağıl gönül ölümünden korkğıl. Ten ölümü kişi (14) ħalkdan ayrur, gönül ölümü ħalīkden ayrur. Kim teni ölür, (15) ħasret söyileyürler ve kimiñ gönli ölürse bedbaĥtlık

[27a] söyileyürler. Çalabum dükeli mü‘minleri bedbaĥtlıktan saklaya. (2) Kendü kereminden inşē allāhu Te‘ālā. Bābü’ş- şabr. (3) Peygamber aleyhi’s-selām eyitdi: Şabır üç dürlüdür. Bir, muşībete şabır (4) eylese Allāhu Te‘ālā aña yüz derece virür. Kime dereceden (5) dereceye yirle gök arası ħadri ola. İkinci, tã‘ate şabır eylemekdür (6) ve her kim tã‘at üzerine şabır eylese Allāhu Te‘ālā aña altı (7) yüz derece vire. Her dereceden dereceye yidi ħat yir altından, (8) yedi ħat gök üstine degin ola. Üçüncü, yazuğ işlemekden (9) şabır eylemekdür ve her kim yazuğ işlemege başlamış-iken şabır eylese (10) Allāhu Te‘ālā aña yüz derece virür. Her derecenün arası taĥtü’ ş- şerādan (11) ‘arşa degin ola. Peygamber aleyhi’s-selām eyitdi: Her kim şabır eylese Allāhu Te‘ālā (12) şabır vire kim. ‘İtāatlerün ulusu şabırdur didi. Ve peygamber aleyhi’s-selām (13) eyitdi; her kime ki muşībet degse ol **كَيْب** ağlasa biregü anı (14) öğütlesē öğütleyene şevābı şabır idenden artuğdur didi. Peygamber ‘aleyhi‘(s-selām) (15) eyitdi; biregünün mālına muşībet degse şabır eylese, ħalka gile

[27b] kılmasa vācib olur. Ĥaĥĥuñ üzerine kim ol ħulı yarlıgaya, yazuğların (2) bağışlaya. Ve ħanķı mü‘mine sayruluk irse, şabır eylese yazuğı şoyulur, yılan (3) ħabı gibi. Rivāyet kıldılar kim peygamberden; kim bir gün bir ħaşşāba (4) uğradı, diledi kim selām vire. Cebrā’īl geldi eyitdi: Allāhu Te‘ālā (5) buyurdı kim, sen ol ħaşşāba selām virmeyesin. Yarındası geçerdi, (6) ol ħaşşāba uğradı, diledi kim selām virmedin geçē. Cebrā’īl (7) eyitdi; bu ħaşşāba selām virgil. Peygamber eyitdi; yā ħarandaşum Cebrā’īl, (8) dün beni selām virmekten iyğaduñ, bu gün selām vir diyü buyurdun. (9) Ĥikmet nedür didi? Eyitdi: Yā Muhammed, ol ħaşşābdan sen (10) geçdüğünden sonra ısıtma dutdı. Altmış yıllık yazuğına (11)

keffâret oldu didi. Peygamber aleyhi's-selâm eyitdi: Kankı mü'min (12) kim sayru olsa kamu yazuğı dökülür, ğazal vaqtında ağacdan (13) yaprak döküldüğü gibi. Ve kankı münâfık sayru olsa, inlese (14) bir devenüñ dizin yağlayup çögerüp girü şişmiş gibidür didi. (15) Rivâyet kıldılar; bir gün, bir peygamber eyitdi; et-ile deri arasında

[28a] bir isilikdür didi. Ve dağı bir 'Arab, peygamber katında ısıtmasın (2) çıktı. 'Arab eyitdi; anı hiç gördüğüm yokdur didi. Peygamber, (3) yâ aşhâblar eger tamu ehliñ görmek istersenüz, uşda beni (4) görüñ didi. Rivâyet kıldılar kim; Dāvūd peygamber aleyhi's-selâm (5) eyitdi: Yâ Râb senden dört nesne isterem ve dört nesneden (6) feryād iderem. Ammâ ol dört kim dilerven; birisi oldur ki tenüm (7) şabırlu ola, ikinci oldur ki tevbelü ola, üçüncü oldur ki (8) şükürlü ola, dördüncü oldur ki başa bir 'avret virgil (9) ki dîn içinde başa yardımcı ola. Ammâ ol dört nesne ki (10) feryād iderem, dilerem ki benden ırak eylesin. Birisi oldur ki (11) başa bir oğul virmegil benüm sözüm dutmayan, ikinci başa ölmeli (12) virmegil ki anuñla 'azâb ola, üçüncü başa ol 'avret virmegil (13) ki çok sözlü ola ve hayâsuz ola geñsüz kocalda dördüncü (14) ol konşu virmegil eyilüğü gizleyen, yavuzluğu söyleyen. Rivâyet kıldılar kim; (15) Allâhu Te'âlâ 'Üzeyir peygamber vahy kıldı kim; yâ 'Üzeyir kaçan yazuk işlesen

[28b] kadri mal virmedi, zekâtın ötri tamu 'azâbına giriftâr olasin (2) didi. Rivâyet kıldılar kim; bir er geldi Resül hâzretine eyitdi: (3) Yâ Resulullâh başa vaşiyet eylegil. Eyitdi; şöyile iş (4) işlegil ki iki gün yarar ola. Eyitdi; bu günler ve bu dünler buyurduñ (5) ma'lüm eylegil. Peygamber aleyhi's-selâm eyitdi; birisi ol gündür (6) ki melekü'l-mevt cânuñ almağa gele, bilmezsen kim beşâriyetle mi (7) geldi yahud hışm-ile mi gele. İkinci ol gündür ki kıyâmet (8) ol gündür ki anuñ içinde bilmezsin, senüñ bitüñ sağ elü kim (9) gele yahud sol elü kim gele. Ve dünlerüñ birisi ol dündür ki (10) evvel gice göreviresin göresin. Oğul ve kız karındaş ve hışmı (11) māl ve davar senden ayrılmış ve münker ve nekir su'al eyleyebilmez (12) ki heybetlü mi gele yoğsa rāhmetlü mi gele. Dağı görüñ (13) eyitdi kim; ola ikinci ol dündür kim görüñenden kopasın, (14) kıyâmet günü ola didi. Rivâyet kıldılar kim; Cebrâ'îl aleyhi's-selâm (15) bir gün peygambere eyitdi: Yâ Muhammed bilgil ki dört geleciden

[29a] dörd geleci olmışdur. Evvel oldur ki harâb kılma. Ol (2) yir kim elbette aña viresersin ya'nî gör ki ma'siyetle harâb (3) eylemegil. İkinci kaçıtmağıl anı

elbette anuñ eline viresersen (4) ya'nī tā'at-ile Tañrı hoşnūd eylegil günah-ile anı kaçıtmağıl. (5) Üçünci kayırmağıl ol nesne-çün kim ol seni isten, bulamayınca durmaz (6) ki ol senüñ rızkuñ. Dördünci istegil anı kim Tañrınıñ (7) hoşnūdlıgınıñ içindedür. Ve rivāyet kıldılar; bir er geldi, Şaķīķ-i (8) Belhī'ye eyitdi kim; baña 'ilim öğret anuñla 'amel eyleyüm, ola ki (9) ol sebep-ile kırtulam didi. Şaķīķi Belhī eyitdi: Diriler 'ilmi mi gerek (10) yoħsa ölüler 'ilmi mi gerek yoħsa uçmaķ 'ilmi gerek yoħsa (11) tamu 'ilmi mi gerek. Ol er eyitdi; dükeli gerek. Şaķīķ eyitdi; (12) diriler 'ilmi oldur ki ne kıadar dünyāda olduğunca Tañrı (13) kıorkusın azuķ idenesin. Nitekim Allāhu Te'ālā diriler eydür ki (14)

وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَىٰ⁸⁰

Ölüler 'ilmi oldur ki (15) kaçan anlara ölüm gelüp gafletle gidecek. Eydür ki; iy çalabum

[29b] bülü ki tamuya buyura, ihlāş ehli ide. Biz tamudan kıorkup (2) kılduķ ne uçmaķ ārzūlayup kılduķ, senüñ buyruğun ve birligin (3) yirine gelmekiçün kılduķ senüñ diyeler. Allāhu Te'ālā eyitdi: 'İzzetüm (4) ve 'azametüm haķķı-çün bu kıullarum gircek eydür dir. Onları uçmağa (5) göndereler. Peyğamber eydür; zinhār riya-ilen tā'at kıılmañ. İhlāş (6) kıılañ yidi kıat gök içinde firiştelere vardur ki yazuğı (7) ve مِنرین firiştelere tā'atünüz alıp gideriken iledür. Ol firiştelere (8) gaybet söyileyenün tā'atin geçürmez, ikinci gök firiştesi namāz (9) kıılır-iken gönli dünyā sıgıncında olan kıuluñ tā'at geçürmez. (10) Bişinci dönderür, dördünci gök firiştesi tā'at içinde kendüzi (11) görenün tā'atini geçürmez, bişinci gök firiştesi hasedlik iden kıuluñ (12) tā'atini geçürmez. Altıncı gönül firiştesi gönlinde şefā'at olmayan (13) kıuluñ tā'atini geçürmez. Yidinci gök firiştesi tā'atin ulu ve çok (14) görenün geçürmez. Gökden geçicek 'illiyyin iledürler. Anda duran firiştelere (15) eydür; döndüğün bu tā'at kim bunu kıılır-iken dünyā tamā' için kııldılar dir.

[30a] Peyğamber 'aleyhiselām eydür; bunu diyecek Yaħya bin Mu'az zar ağladı. (2) Eyitdi; yā Resulullāh anca tā'at kıılalum ki Tañrı kıabül (3) kııla. Eyitdi: Yā Mu'azlı ki müslümanlar dilinden saķla. Kimseyi (4) 'ayıblama ve kendüzi ki öğme ve kılduğun tā'ate kimseye dime. (5) Dünyā işini āhiret işinden ilerü dutma ve müslümānları ħor (6) görme. Ve ħālķ-ile hoş diril ve eger bunları

⁸⁰ 2:197= 'Kuşkusuz azığın en hayırlısı takvadır.'

işlemezsen (7) tamu itleri seni yırttı dedi. ‘Alī eydür *kerremallahu vecheh*⁸¹ (8) riyā ehlinün dört nişanı vardır. Birisi namāza ke-ehli olur. (9) İkinci, halk içinde olacak namāz uzundurur. Üçüncü, kimesne anı (10) ögse tā‘atı arturur. Dördüncü, kaçan kim anı kılsalar tā‘at (11) ider dedi. Hāķīm eyitdi: Mü‘min meşeli arabi yund gibidür, (12) münāfik meşeli yumurda doğurur tavuk gibidür. Arabi yund qarnında (13) biñ altunlık arabi kuluñ getürür, hiç belürdmez; tavuk çığırur (14) dükeli halka işidürür. Bir belek yumurda doğurur. Ebū’l- Kāsım Hāķīm (15) eydür; bey olsañ halkdan qorqarsın, kaçan tā‘at kılsañ

[30b] anuñ geciligine bakmağıl. Görkligi ‘āşī olursın ve kaçan kim (2) saña rūzi değse anuñ orlıgına bakma görkligi anı saña kim rūzi (3) kıla. Ve daħı eyitdi ki kaçan yandan belā irse gile eylemegil, sen daħı (4) günāh işleyecek, ben daħı firiştelere senden gile eyleyemeyüm dedi. ‘Alī (5) eydür rađiyallāhuanhü; Allāh bir köye belā degürmek isdese anuñ (6) dilegi yerine gelür. Ol kişi darlağandığı vekīli eyledüğü, anuñ taqđirin (7) girü döndürmez. Velākīn belāya şabır iderse şevāb bulur. Ve eyitdiler kim; (8) şabır dört dürlüdür. Birisi ten üzredür; Eyyüb şabır eyledüğü gibi (9) ögülmek buldı. Nitekim Qur‘ān’da buyurdı:

إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا (10) نِعْمَ الْعَبْدُ⁸²

İkinci, şabır göñül üzredür ki anı nüş kıldı, ‘ismet (11) buldı. Nitekim Qur‘ān’da eyitdi:

كَذَلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ (12) وَالْفَحْشَاءَ⁸³

Üçüncü, şabır cān üzredür ki anı İsmā‘īl kıldı, (13) qurbet buldı. Nitekim Qur‘ān buyurdı:

وَقَدَيْنَاهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ⁸⁴

(14) Dördüncü, şabır mal üzerinedür kim anı İbrāhim kıldı, hullet buldı. (15) Şabır iden mi yigdür yoksa şükr iden mi yigdür didiler. Şabır yarım erdür,

[31a] şāķir daħı yarım erdür. Tañrı hükmine rāzī olan tamām erdür (2) dedi. Ebülkāsım eydür; şordılar ki belā nedür? Ol eyitdi; (3) ya kerāmetdür ya keffāretdür ya ‘uķūbetdür. Ammā ol kişi kim (4) belāya şabır itmeye ‘uķūbet bulur. Daħı eyitdi

⁸¹ Hz. Ali için kullanılan “Allah yüzünü ak etsin” anlamında bir dua ve saygı sözü.

⁸² 38:44= ‘Gerçekten biz onu sıkıntılara dayanıklı bulduk. O ne güzel bir kuldu!’

⁸³ 12:24= ‘Böylece kötülüğü ve fuhşu ondan çevirmek istedik.’

⁸⁴ 37:107= ‘Ona fidye olarak büyük bir kurbanlık verdik.’

kim; kankı kişi kim (5) belāya şabır eylemeye iki cihān belāsın görür. Kankı kişi ki ihlāş- (6)-suz dost ‘amel kılsa diriligi ve ‘ömri zāyi’ ola. Hākīm eydür; (7) otuz yıl ‘ilim öğrendüm, menfa‘at bulmadum tā üç nesne öğrenmeyince. (8) Evvel kimünj ki ‘ilim içinde ‘amel olmasa, anuñ öğidi kimseye fā’ide eylemeye. (9) İkinci kimünj ki eyleme din içinde selāmethiğı olmaya. Üçünci kimünle ki (10) perhiz olmasa Tanrıya yakınlığı olmaya. İlāhī bizi ve dağı mü’minleri şabırlu (11) kılgıl, keremün-ilen ve fāzlun-ilen. Āmīn. Ya Rabbe’l-‘ālemīn ve’İhamdülillāh (12) ve’ş-şükrillāh. Bābü’ş-şükr. Bilünj kim Allāhu Te‘ālā (13) virdügi ni‘metlere şükr eylemek farzdur. Nitekim Qur‘ān’da buyurdu: (14)

وَأَشْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ⁸⁵

Ve dağı Allāhu Te‘ālā eyitdi; eger ni‘metlere şükr (15) eyleriseñiz, ben sizünj ni‘metünüzü arturam didi. Nitekim Qur‘ān’da buyurdu:

[31b]

لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ⁸⁶

Dağhāk eydür; her kim ni‘mete (2) şükr eylese Allāhu Te‘ālā aña iki cihān ötrü vire. Ve her kim (3) şükr eylemese ni‘met andan ve şükr eylemek kulı belāya degürür. Belāya (4) şabır eylemek, kulı ni‘ama degürür. Ve ni‘met üç dürlüdü; birisi dünyā (5) ni‘metidür. İkinci dīn ni‘metidür, üçünci Tanrı dostlığı. Ve dünyā (6) ni‘meti oldur, halka muhtaç olmaya ve emīnlik ve eyü edesi ola. (7) Ve şükr eylemek dağı üç dürlüdü. Evvel şükri, ikinci ten şükri, (8) üçünci gönül şükri. Ammā gönül şükri;

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ⁸⁷

(9) dimekdür. Ten şükri tã‘at kılmakdır. Nitekim kılduğı için (10) eyitdi:

إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا⁸⁸

شُكْرًا

İbrāhim eyitdi:

شَاكِرًا لِأَنْعُمِهِ⁸⁹

(11) Lūt’a eyitdi:

كَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ شَكَرَ⁹⁰

⁸⁵ 16:114= ‘Allahın nimetlerine şükrediniz.’

⁸⁶ 14:7= ‘Eğer şükrederseniz size (nimetimi) daha çok vereceğim.’

⁸⁷ 1:2= ‘Övülmeye değer olan yalnızca alemlerin Rabb’i Allah’tır.’

⁸⁸ 17:3= ‘Gerçek şu ki, o çok şükreden bir kuldu.’

⁸⁹ 16:121= ‘İbrahim Allah’ın nimetlerine şükrediciydi.’

⁹⁰ 54:35= ‘Şükreden kimseyi biz böyle mükafatlandırırız.’

Rivāyet (12) kıldılar kim; ‘İsā aleyhi’s-selām bir gün yürürdi. Yağmur yağdı, bir dilkü (13) gördi, vardı, inine girdi. ‘İsā aleyhi’s-selām eyitdi: Yā Rab (14) dilgünün ini var, benüm hiç yirim yok didi. Allāhu Te‘ālā vahy kıldı.(15) Yā ‘İsā gilem idersin, ben senüñ tenüñi tã‘at-ile āreste kıldum.

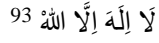
[32a] Diliñi tevḥīd ve şeh‘ādet birle āreste kıldum. Göñlüñi (2) ma‘rifet birle āreste kıldum. Ne için gile kılırsıñ didi? (3) ‘İsā eyitdi: Bu kılduğun ni‘metlerüñ şükürini edeyübildüm (4) ki saña şikāyet eyleyem, zinhār gile eylemezven. Süfyān Şervī (5) eydür; Cafer-ī Sadīk’a sordum, ‘ākībet nedür? Eyitdi kim; ‘ākībet (6) on nesnedür, bişi bu cihanda, bişi āhirededür. Ammā ol bişi kim (7) bu cihanda; birisi ‘ilimdür, ikinci ‘ameldür, üçüncü ihlāşdur, (8) dördüncü tã‘atdür, şükr eylemekdür, bişinci kazālarına rāzī (9) olmağdur. Ammā ol biş kim āhirededür. Birisi yüz ağuluğı, ikinci (10) terāzū ağırlıgım, üçüncü şırāt köprisin geçmekdür, dördüncü kırtulmağ, (11) bişinci uçmağā girmek. Ve eyitdiler kankı kişi kayğulu olsa,

لَا حَوْلَ (12) وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ⁹¹

dise kayğusı gide. Ve kankı (13) kişi kim diliyle şükr eylese ve göñül-ilen eylemese, misali ol kişiye (14) beñzer kim; tonı var geymez, yalnızca yürür. Çalabum bizi dahı şükri (15) kıllarından kıla, şevābında girü komaya inşecallāh Te‘ālā. Bābü’l-ihlāş.

[32b] Biliñ kim ihlāşla tã‘atleri işlemek farzdur. Kankı tã‘atde kim ihlāş (2) olmaya, Allāhu Te‘ālā anı kabül kılmaz. Nitekim Qur‘ān’da yād kıldı:

قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ (3) أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا⁹²

Ve peygamber aleyhi’s-selām eyitdi: Her kim (4) ihlāşla

dise uçmağā gire didi. Rivāyet kıldılar; (5) bir er peygambere geldi, şordı. Ben namāz kılıram, oruç dutaram, zekāt (6) virürem, cevānmerdlik iderem ammā dilegüm oldur ki; beni ademīler (7) içinde analar, ne dirsın? Didi. Peygamber

⁹¹ ‘Kuvvet ve güç sadece büyük ve yüce olan Allah’ın yardımı ile olur.’

⁹² 39:11= ‘De ki: "Ben, dini yalnızca kendisine özgü kılarak, Allah'a kulluk etmekle emrolundum.’

⁹³ ‘Allah’tan başka İlah yoktur.’

aleyhi's-selām eyitdi: (8) Meger Çalabum baña bildüre didi. Bir demde bu āyet geldi kim: (9)

فَمَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا⁹⁴

Ma'nāsı budur kim; (10) Allāh dīdarın görmege ümīd dutan, 'ameli şālih işlesün. Daħı (11) daħı 'amel eyü kıllar görsün diyü işlemesün. Şāfī benüm-çün (12) kılsun didi. Rivāyet kıldılar; 'İsā aleyhi's-selām şordılar; ihlāş (13) ne nesnedür? Eyitdi: İhlāş oldur ki anuñ-çün kılduğuş (14) tã'ati artuqlara bildügin ve gördügin sevmesin. Daħı şordılar (15) kim nāşih kimdür? Eyitdi; nāşih ol kişidür ki, iki iş olsa

[33a] bile gelse; birisi Tañrı işi olsa ve birisi kıllar iş olsa kendü (2) işin koya Tañrı işin işleye, daħı ihlāş artuğ olur. Huzeyfe (3) şordı, peygambere ihlāş nedür? Peygamber Cebrā'īl'e şordı, ihlāş nedür? (4) Cebrā'īl Allāhu Te'ālā'dan şordı, ihlāş nedür? Allāhu Te'ālā eyitdi: (5) İhlāş bir sırdur, benüm-ile kıllarum arasında. Ol sırrı sevdüğüm (6) kıllar göñlinde kıram didi. Peygamber aleyhi's-selām eyitdi: Kıyāmet (7) güninde ihlāş-ile şirk ikisi birle gelür. Allāhu Te'ālā ileyinde (8) dizin çökeler. Allāhu Te'ālā ihlāşa eydesin ehlün-ile (9) uçmağa var. Şirke eydesen ehlün-ilen tāmuya gir diye. Ve peygamber (10) aleyhi's-selām eyitdi: Kıyāmet güninde benüm ümmetüm üç bölük (11) kıpa. Birisi ihlāş-ile tã'at kılan, ikinci riya-ile tã'at (12) kılan, üçüncü dünyā tama'ı için tã'at kılan. Bu üç bölük, Allāhu Te'ālā (13) hāzretine iledele. Hāğ Te'ālā sora bunlar dünyāda tã'at ne resme (14) kıldıñuz. Riyāçün kılan eydi; hāğ beni añsun diyü kıldum. (15) Daħı birisi eydi kim dünyā tama'ı-çün kıldum diye. Ol iki

[33b] Sırrahu'l-'azīz eydür. Egerçi şevāb cemā'atiledür velākīn selāmetlik (2) yaluñuzlıkdadır didi. Ebū Süleymān Darānī eydür; 'iyāllu kişiler, (3) 'iyālıyla ve helāle hoşlıg-ile oturmağ, yaluñuzlıkdan yigdür. (4) Velākīn mücerred kişiler, tã'at lezzetin yigrek belü 'ayālu kişilerden. (5) Anıñçı mücerred, yaluñuz Tañrı tã'atine meşğül olur. Ebū'l-Kāsım Hāğīm (6) eydür; 'uzlet dördtür. Biri dünyādan yığlanmağdur; ol zāhidler 'uzletidür. (7) İkinci, cān ve ten 'uzletidür; ol 'ārifler 'uzletidür. Üçüncü, hāğ (8) 'uzletidür kim ğafiller 'uzletidür. Dördüncü cāhiller 'uzletidür. Hāğīm (9) eydür; helāl isdemek, oruç dutmağdan yigrekdür ve hāyr (10)

⁹⁴ 18:110= 'Onun için her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, salihaty yapsın ve Rabbine kullukta hiç kimseyi ortak koşmasın.'

söyilemek, dişsiz durmağdan yigrekdür ve dişsüz durmağ (11) aşısı, sefer aşısından yigrekdür, sefer aşısı, muķimlikden (12) yigrekdür. Ve yoldaş kim ‘ālim ola yaluñuzlığdan yigrekdür. (13) İlāhī, müslümānlara eyü yoldaş ve doğrı yola varmağ sen rūzi kıılı (14) virgil. Bābü’l- havf mine’llāhi Te‘ālā. Biliñ kim Allāhu (15) Te‘ālā’dan ħorğmağ farzdur. Nitekim Ķur‘ān’da buyurdı:

[34a]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ⁹⁵

‘Abdullāh bin ‘Abbās eydür; (2) Tañrıdan ħorğmağ oldur kim aña muṭi‘ olup ṭā‘at kılasın (3) ve göz yumup açınca anuñ buyruğundan deşde olup, ṭā‘at (4) ‘āṣī olmayasın ve Tañrıdan zıkr idesin ve aña şirk getürmeysesin (5) ve ni‘metlerünüñ şükryn her kimüñ ki ħorğusı bu resme olursa ol (6) mağfired ehlidür. Nitekim Ķur‘ān’da buyurdı:

هُوَ أَهْلُ النَّقْوَى (7) وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ⁹⁶

Ve peygamber aleyhi’s-selām ben ayeti, Ķur‘ān’ı bilürven. Anı (8) her kim bilürse aña yiter. Ve bu āyettür kim:

وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ (9) لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ⁹⁷

‘Ālimler eydür; ħorğü dört (10) dürlüdür. Birisi havf, ikinci ħuşū’dur, üçünci ħaşyetdür, dördünci (11) taķvādur. Ammā havf azdur. Nitekim Ķur‘ān’da eyitdi:

وَيَخَافُونَ (12) سُوءَ الْحِسَابِ⁹⁸

Ve ammā ħuşū ṭā‘at içindedür. Nitekim Ķur‘ān’da (13) eydür:

الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ⁹⁹

Ve ammā ħaşiyet günāh (14) ve ma’siyet içindedür. Nitekim Ķur‘ān’da buyurdı:

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ (15) مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ¹⁰⁰

⁹⁵ 3:102= ‘Ey iman edenler! Allah’a karşı gereği gibi saygılı olun.’

⁹⁶ 74:56= ‘Sakinilmaya lâyık olan da O’dur, mağfired sahibi de O’dur.’

⁹⁷ 65:2-3= ‘Kim Allah’a saygısızlıktan sakınırsa ona Allah kendisine bir çıkış yolu gösterir. Ve ona hiç beklemediği yerden rızık verir.’

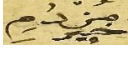
⁹⁸ 13:21= ‘En kötü hesaptan korkarlar.’

⁹⁹ 23:2= ‘Onlar, salatlarında huşu içinde olan kimselerdir.’

¹⁰⁰ 35:28= ‘Kulları içinden ancak bilenler, Allah’ın büyüklüğü karşısında heyecan duyarlar.’

Dağı bir āyetde didi:

وَيُخْشِ اللَّهَ وَيَتَّقَهُ¹⁰¹

[34b] Peyğamber aleyhi's-selām eyitdi: Mü'minler gerek kim iki kōrku arasında ola. Biri (2) geđer rūzgār içinde kılduğı tā'at kabūl oldu mı, ya olmadı mı diyü kōrka. (3) İkinci gelesi rūzgār Allāhu Te'ālā baņa ne dūrlü taqdīr eyleye (4) diyü kōrka. Hākīm eydür; kōrkaram dūnyā on nesne gerek kim da'vāsı (5) girçek ola. Ol tā'at ihlas-ile ola, ikinci cānın teninden 'āriyet (6) bile, üçüncü ten dūnyā 'āriyet bile, bişinci melekü'l-mevt gelecek beni (7) tā'at içinde bula diyü, şuņa göre dirile. Altıncı cān imān-ile mi (8) ya imānsuz gide diyü gussalaņurum. Uçmak çemenlerinden mi ola ya- (9) hu tamu hufrelerinden mi ola diye. Sekizinci terāzūm ağır mı yaħud yeyni mi (10) ola diye yaħud doķuzuncu ağır gele yaħud günāhum diye. Onuncu uçmak (11) yolına uğradalar yaħud tamu yolına uğradalar diyü kōrka kim da'vāsı (12) girçek ola. Hākīm eydür; dōrt nesne dōrt nesneyile bātıldur. (13) Evvel 'ilim öğrenmekde zāhidlik bātıldur, ikinci yok bilemedin kanzanca (14) el uzadmak bātıldur, üçüncü farzları kazāya kalmış olsa anı bitürmedin (15) taťavvu' namāzı kılmak bātıldur. Dōrdüncü āhiretde hāl nite olacağın bilmedin

[35a] şādilik bātıldur. Fuđayl bin İyāz eydür; ol tā'atde kim tevfiķ (2) olmaya anda ĥayrı yok ve ol 'ilim içinde kim 'amel yok anda ĥayrı yok. (3) Ve ol namāzdaki ĥuşū' olmaya anda ĥayrı yok ve ol maldaki zekāt (4) ve cevānmerdlik olmaya anda ĥayrı yok ve ol dostlıkda kim ĥürmet (5) olmaya anda ĥayrı yok. Fuđayl eydür; biş nesne sa'ādet nişānıdır. (6) Evvel göñül yakınlığı, ikinci dūnyādan saķınmak, üçüncü dīn saķlamak, (7) dōrdüncü Taņrıdan utanmak. Ve biş nesne bedbaĥtlik nişānıdır. (8) Evvel göñül katılığı, ikinci göz kōrligi, üçüncü Taņrıdan utanmaķdur dağı (9) dūnyāya dūrişmek, bişinci uzunluğın sevmek. 'Ömer bin Abdul'azīz (10) eydür; ben kōrkaram Allāhuñ 'uķūbetinden. İblīs firiştelereñ ulusıydı (11) bir gün secde buyurdı itmedi, kāfir oldu, anı mel'un (12) kıldı. Ādem aleyhi's-selām uçmak içinde tenā'um ideriken buğday yime (13) didi. Bir kez buyruk sebebi iki dane buğday yidigi-çün uçmaķdan (14) çıkardı. Bir dünle gün içinde anca günāh işlereñ buyuksuz (15) 'acebā benüm hālīmüz nite ola didi. İlāhī 'izzün ĥelalün ĥaķķıçün biz kullarun

¹⁰¹ 24:52= 'O'na saygısızlıktan korunanlar var ya, işte asıl kazananlar bunlardır!'

[35b] rāzī olam, ol işin işlemege rāzī olmayayam dimekdür. Ve eyitdiler (2) kim; kankı kişi kim nasūh tevbesin eylese Allāh aña dört (3) nesne rūzi kıla. Evvel kamu itdügi yazuğı bağışlaya; ikinci halk (4) katında sevgüli ola; üçünci yohsıllıktan kurtula, dördünci cān (5) virecek vaqt aña beşāret eyleyeler, korkma Allāhu Te‘ālā seni ‘azābdan (6) emīn kıldı diyeler. Peyğamber aleyhi’s-selām eyitdi: Eger bir şehriñ içinde (7) bir yalunuz kişi tevbe eylese, kırk gün şehri emīn ola yavuz-(8)-lıktan didi. Peyğamber aleyhi’s-selām eyitdi: Biş nesne yoğmuşsa yazuklılar (9) uçmağa girmeyeyidi. Evvel tevbe, ikinci sayruluk, üçünci analaruñ (10) du‘ā’sı, dördünci benüm şefā‘atum, bişinci dükelinden Tañrınuñ (11) rahmeti yigdür. Peyğamber aleyhi’s-selām eyitdi: Cebrā’ıl baña geldi, (12) biş hazāne getürdi, hiç peyğamber ‘aleyhlere iletmedi. Evvel budur ki (13) Çalabum eyitdi; kankı kul kim benüm rahmetümden ümīd kesmeye, ben anı (14) mahrūm eylemeyüm. İkinci dirilerinüñ du‘ā’sı ve ta‘āmını ölülerine (15) degirem. Üçünci kimün kim dünyāda yazuğın örtsem ben kerim āhīret dağı,

[36a] dördünci her kim baña şirk getürmese ben kerim kalan (2) yazukların fevāidüm. Bişinci Muhammed ümmeti cān çıkariken tevbe (3) eylese, tevbesin kabül eyleyem, yazukların bağışlayam. İy mü’minler siz (4) yazuk işlerseniz Allāhu Te‘ālā anı artursın kendü özünüz āşikār kılmak (5) ve istiğfār eylemek yazuklarıñuza ki istiğfār kılmak yazukları yandurur, (6) od odunu yandurduğı gibi. Hakīm eydür; tevbe kapısı ikidür. Birisi (7) yarlıgınmak dilemekdür, ikinci dostlık istemekdür. Nitekim Qur‘ān’da (8) buyurdi. Üçünci eyüler du‘āsı, dördünci benüm şefā‘atum, bişinci dükelinden (9) Allāhuñ rahmeti yigrekdür. Yahyā bin Mu‘āz eydür; tevbeden sonra (10) bir yazuk yavuzdur yitmiş yazuk ilerikinden. Ve eyitdiler kim üç (11) kişinüñ tevbesin kabül kılmaz. Bir İblīs’ün kim tekebbürlik eyledi, ikinci (12) Kābil kim hasedlik eyledi, üçünci ol kişiler kim peyğamberlerden (13) öldürmiş ola. Bu üç kişinüñ tevbesi herkiz kabül olmaya. Allāh mü’minleri (14) yazuklardan emīn kıla. Bābü fāzli’ ş-savm. Bilün kim (15) oruç dutmak tā‘atlerün ulusıdur. Nitekim Qur‘ān’da buyurdi. ¹⁰² السَّائِحُونَ

[36b] Bāylar gibi öküş māl düşürmekdür sultānlar gibi. Ya‘nī bu dükeli (2) didüklerimiz alçaqdur hiç fā’idesi yoğdur. Nitekim Qur‘ān içinde (3) buyurdi:

¹⁰² 9:112= ‘Gezenler.’

الْأَمْوَالِ

Rivāyet kıldılar; Cābir bin ‘Abdullāh eyitdi: Bir gün (5) peygamber meclisinde otururduk. Bir er geldi esselāmü ‘aleyküm (6) yā Resulullāh didi ve peygamber aleyhi’s-selām didi. Ol er eyitdi; saña (7) birkaç su’alum var, didi. Şorğıl didi. Eyitdi; bu dünyā nedür? Eyitdi kim (8) halk uyurken düş gördüğü gibidür, hayal gibidür, tiz geçer (9) didi. Dağı şordı kim āhıret nedür? Halk birbirinden seçilip (10) bir habiş tamıya varmağdur didi. Dağı şordı kim uçmak nedür? (11) Ol kişilerün mağāmıdır, dünyāya mağrūr olmadılar didi. Dağı şordı (12) tamu nedür? Eyitdi; tamu bir mağāmıdır, dünyā sevenler anda varasıdır (13) didi. Dağı şordı kim ümmetün yigregi kimdür? Eyitdi; ol kişilerdür (14) ihlāşla tāt kıla. Dağı şordılar kim erlik tātati şöyile (15) kılmagdur, biregü yitigin ister gibi. Dağı şordı ki bu dünyānuñ qararı

[37a] ne kadar ola? Eyitdi; bu dünyāda qarār olmağdur ki iki kār vāndur. Geçen iki keçiyle (2) arasında ne kadar ola? Dağı şordı kim bu cihanla āhıretün arası ne kadar (3) ola? Eyitdi; gözün yumup açdıgıñ gibidür. Bu su’aller şordı, cevabıñ (4) işidecek filhāl gāib oldı. Peygamber aleyhi’s-selām eyitdi: Bu gelen er (5) Cebrā’ıl’dür, baña öğütler virdi didi. Peygamber aleyhi’s-selām eyitdi; (6) bu dünyāda zāhid oluñ ve dünyādan saqınuñ ve Qur’an’ı çok oquñ ve buyruğın (7) ve öğütler dutuñ ve Tañrınuñ hoşnūdlıgın isteñ ve bilün kim (8) yazuklarıñ başı dünyāya rağbet eylemekdür. Kamu eyelük görüñ, tacın (9) Tañrı’nuñ tevfiğdür ve Tañrı’dan qorquñ zārılık eyleyüp kim (10) tevfiğ tacın size rūzi kıla. Hakīm eydür; dünyā yıldırım gibi (11) geçer ve gölge gibi yaz çimeni gibidür. Tiz şular dağı düş gibidür (12) kim düşünde ni’metler görür uyanur bulmaz, mağbun olur didi. Hakīm’e (13) şordılar kim zāhidlik nedür? Eyitdi; yakınlığdur ve āhıret endişesidür (14) didi. Ve ‘İsā peygambere şordılar, zāhidlik nedür? Eyitdi; zāhidlik (15) dünyāya rağbet etmekdür. Ve bu dünyāyı kamular kınarlar velākīn bu dünyānuñ

[37b] iki hūneri vardur. Birisi āhıretün azıgı bunda kılınur. İkinci oldur kim (2) nite geçürüsen şöyile geçer didi. Bu dünyāya olmağdur. İlāhī sen beklegil (3) kamu kılları. Bābü’l-ma’rifeti’n-nefs. Bilüñ kim (4) nefis üç dürlüdür. Birisi emmāre

¹⁰³ 57:20= ‘Bilin ki dünya hayatı, bir oyun, bir eğlence, bir gösteriş, aranızda bir övünme, mal ve evlatta bir çokluk yarışından ibarettir.’

dirler, ikinci levvāme dirler, üçüncü (5) mutmāinne dirler. Nitekim Qur'an'da buyurdu:

إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ¹⁰⁴

(6) Dağı bir āyetde didi kim:

وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ¹⁰⁵

Dağı bir āyetde (7) eyitdi:

ارْجِعِي يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ¹⁰⁶

Ve 'ālimler bunun üzerine (8) çekmişdiler. Bir niceler eyitdiler; emmāre zālim tendür, levvāme muqteşid (9) tendür, mutmāinne sābiq tendür. Bir niceler eyitdiler; emmāre tendür, (10) levvāme göñüldür, mutmāinne cāndur. Bir niceler eyitdiler; emmāre (11) dünyādur, levvāme āhiretdür, mutmāinne ölüm ve katındadır. Süheyl (12) eydür; emmāre ten şehvetidür, mutmāinne ma'rifetdür. Yaḥyā bin Mu'āz (13) eydür; kendü tenüm bilmezem Taḥrīy mı bilürüm didi. Ve سَبَّحْتَ بِزَمَكَاتٍ (14) eydür; tenü karanlıktur anuñ çerāğı sırdur. Kanqı kişi de kim sır (15) olmaya, ol hemīşe karanlık içindedir. Ve biliñ kim kendüzin

[38a] kendüzin bilmek kulluğun bünyādıdır. Kaçan kim kişi kendüzin bilmeyen (2) bedbahtlardan olur. Kendü teni ma'siyetden ve küfrden arıtmaya. (3) Fuḍayl eydür:

وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ¹⁰⁷

Didikinün ma'nāsı ğafillığın (4) kendü özini öldürmekdür didigidür. Peygamber 'aleyh eydür; biñ (5) ğāzilik kendü nefsiyle uğraşmağdur ve dükeli düşmenlerden nefsün (6) saña katı düşmendür didi. Ḥaḳīm eydür; nefsün saña ikiden (7) daşra degüldür; yā dost yā düşmen edingil. Nefsün (8) kendüzün muṭī' eylegil. Ve eger nefsün saña dost olursa (9) sen anı dutuben komagıl, günāh işlemegil. Nitekim Qur'an'da eydür: (10)

كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ¹⁰⁸

'Abdullāh bin Mübārek eydür; (11) edeb içinde çok dürli söz söyilediler. Ben eydürem; eyilerün (12) başı oldur kim kişi kendü huyların bile. Ebū'l-Ḳāsım Ḥaḳīm (13) eydür; bir kişinün yüz dürlü hüneri olsa yalunuz 'aybı olsa anuñla (14) dostlık eylemek eger ol 'aybını bilmez. Ve ol kişi kendü kadrin (15) bilse anuñla dostlık eylemek, ne kadar çok 'aybı dağı olursa

¹⁰⁴ 12:53= 'Çünkü nefis daima emredicidir.'

¹⁰⁵ 75:2= 'Öyle değil, kendini kınayan nefse yemin ederim!'

¹⁰⁶ 89: 27-28= 'Ey mutmain nefis, dön.'

¹⁰⁷ 4:29= 'Birbirinizi öldürmeyiniz.'

¹⁰⁸ 74:38= 'Herkes kazancının karşılığında bir rehinedir.'

[38b] didi. Yaḥyā bin Mu‘āz eydür; ‘aқıl sa‘ādetdür, uçmaq ebedlik (2) şata, gönül sevdüklerine virür. Dükeli müslümānları Çalabum gönül (3) diliniñ saқlaya. Bābü’l-‘ucb. Biliñ kim (4) құл gönlin aşağı dutsa gerek kim Allāhu Te‘ālā aña nuşret (5) virür ve her kim kendüziñ ulu görse Allāhu Te‘ālā anı ḥor қılır. (6) Peyğamber aleyhi’s-selām eyitdi: Bedr güninde çerim az gönderdüm Allāhu Te‘ālā (7) baña nuşret virdi. Nitekim Қur‘ān’da buyurdı: ¹⁰⁹ لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ (8) فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ

Ḥuneyn güninde peyğamber aleyhi’s-selām mübārek (9) çerisi on biñden artuğ-idi, çerisi öküş gördi. Buñun bir kāfir (10) çerisi sayavuz didi. Kendü özlerini қувvetlü gördiler. Allāhu (11) Te‘ālā şahābelere sığınlık virdi. Nitekim Қur‘ān’da buyurdı:

وَيَوْمَ (12) حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كُنُوزُكُمْ ¹¹⁰

Peyğamberüñ mübārek çerisi (13) sındı gitdi dirler. Bunlara tar oldı, kendü üzerlerine gördükleri. (14) Dağı Allāh didi kim nice az çeri gālib olur, çok çeri üzerine. Nitekim (15) Қur‘ān’da қıldı:

كَمْ مِّنَ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ ¹¹¹

الله

[39a] Ol vaқt kim kendüzin ulu gördi, çerisin çok gördi, za‘if (2) gördi, қavī nuşretlü oldı ve dükeli kişi böyiledür. Nitekim Қur‘ān’da didi: (3)

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ¹¹²

Biliñ kim kendüzin ulu görmek (4) dükeli yazuқlardan uludur. Anuñçün kim yazuқ işlemek ‘ameli bāṭıl (5) eylemez, kendüzin görmek ‘ameli bāṭıl eyler. Nitekim peyğamber ‘aleyh (6) eyitdi: Tā‘at қılıp kendüziñüz görmek, eyüyem diyüp yazuқlarıñuz (7) gice görmek işi, ölüm vaқtındadır. Ve eger sizden bir gün yitmiş (8) peyğamber tā‘atin қılmış olsa girü қıyāmet güninde niçün artuқ (9) işlemedüm diyü peşimān ola, mertebe yücelik isteyüp didi. Peyğamber (10) aleyhi’s-selām eyitdi; hiç kimesne tā‘ati çoқlığı-лан uçmağı girmeye. (11) Eyitdiler; yā Resulullāh,

¹⁰⁹ 9:25= ‘Andolsun ki Allah birçok yerlerde size yardım etmiştir.’

¹¹⁰ 9:25= ‘Ve Huneyn gününde hani sizi çoқluğunuzla böbürlendirmişti.’

¹¹¹ 2:249= ‘Nice az olan topluluk Allah’ın izniyle çok olan topluluğı galip gelmiştir. Allah sabredenlerle beraberdir.’

¹¹² 31:18= ‘Kuşkusuz Allah, kendisini beğenen ve övünüp duranları sevmez.’

sen dahı mı eyitdi, t̄a'atümle uçmağa girmeyim. (12) İllā Allāhuñ fāzlı-ile ve keremiyle didi. Rivayet kıldılar; bir gün 'İsā (13) peygamber aleyhi's-selām yārānlarıyla gider-idi. Bir meşhūr oğrı var idi. Bunları (14) gördi, işine peşimān oldı. Oğrılığına tevbe kıldı. 'İsā giderdi (15) ol oğrı bunlaruñ ardınca gelürdi. 'İsā yoldaşlarından birisin

[39b] virib-idi. Eyitdi; oğrı bizüm ardımızca niçün düşdi? Sā'at Allāhu (2) Te'ālā'dan vahy geldi. Eyitdi: Yā 'İsā ol eriñe oğrıya (3) viribdün, ben anuñ t̄a'atıñ bātıl eyledüm, girü t̄a'atıñ (4) başından dutsun. Ve ol oğrı dahı tevbe eyledi. Eyitgil aña; şimdiye (5) degin itdügi yazuğ bağışladum, bunladan böyle t̄a'ate bi-ciddi olsun (6) didi. Rivāyet kıldılar kim; Allāhu Te'ālā Mūsā'yı peygamber vahyi (7) kıldı. Yā Mūsā kavmuñdan yitmiş eyü kişi ayurğıl didi. Yitmiş (8) eyü kişi ayurdi. Yana eyitdi: Bunlardan yidi kişi ayurğıl didi. Yidi kişiden (9) üç kişi ayır didi. Allāhu Te'ālā eyitdi: Yā Mūsā senüñ dükeli (10) kavmuñ içinde bu üç kişidin yavuz yoğdur didi. Mūsā aleyhi's-selām (11) eyitdi: İlāhī niçün? Eyitdi: Anuñçün kim bunlar kendü özlerin gördiler, (12) eyiyüz didiler. Ve her kim kendüzin görse, eyüyem katumda yavuzdur. (13) Rivāyet kıldılar kim; 'Ömer bin Abdül'azīz Şām'uñ padişahı-idi. (14) Bir yüzük eyledi, kaşı biñ yarmağ gümişdi. Bu haber atasına degdi, oğluna biti (15) yazdı. Eyitdi kim; ol yüzük şatsun, yoğsula üleşdürsün didi. Bir cini

[40a] demür yüzük idinsin didi. Kañkı kişi kim kadrin bilmeye andan yavuz (2) olmaz, Tañrı anı sevmez didi. Yaħya bin Mu'az eydür; biregü yazuğ işlese, (3) girü peşimān olsa, korqadursa yigrekdür. Baña çok t̄a'at kılup (4) kendüzin kör eden Çalabum dükeli mü'minleri göñül alçaqlığı rüzi kıla (5) bi mennihi ve keremihi. Bābü adāveti's-şeytān. (6) Biliñ kim Allāhu Te'ālā eyitdi; şeytān mü'minlerüñ düşmenidür, anı düşmen (7) dutmak gerek. Nitekim Qur'an'da yād kıldı:

إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ (8) فَاتَّخِذُوهُ

عَدُوًّا

Dahı bir yirde eyitdi: İy ādemoğlanları saķınuñ, (9) şeytān fitne eylemesün ve sizi aldamasun. Nitekim Qur'an'da Ādem (10) atañuz-ile Havva anañuz aldadı. Nitekim Qur'an'da buyurdi:

¹¹³ 35:6= 'Kuşkusuz şeytan sizin düşmanınızdır. Öyleyse siz de onu düşman edinin.'

يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ¹¹⁴

Vehb (12) bin Münebbih eydür; bir zâhid İblīs'i gördi. Eyitdi: Yâ İblīs âdemoğlanını (13) nice azdurursın, yoldan çıkarursın. Eyitdi: kaçkı kişide ki üç (14) nesne olsa anı yoldan gevez çıkaruram. Bir ol kim baħil ola, ikinci tiz (15) kaçığan ola, üçüncü esrük ola. Bu üç şıfatlu kişinüñ du'asından ulu

[40b] dirler olsa, benüm olmadan kırtulmaya dir. Rivāyet kıldılar; bir gün İblīs (2) Mūsā peygambere geldi. Eyitdi; yâ Mūsā bana Taħrıdan dilegil, tevbe (3) kılayum kabül kılursa ben saħa üç nesne öğredem; âdemilerüñ kırtulması (4) andan ola didi. Mūsā peygamber aleyhi's-selām Tır-i Sina tağına çıkdı. Haħkı-ile (5) münâcât kıldı, İblīs dilek eyledi. Allāhu Te'âlā eyitdi: Yâ Mūsā, İblīs (6) varsun Ādem'üñ kabrine secde eylesün, şuçun bağışlayım didi. Bu ħaberi (7) İblīs'e degürdi. İblīs eyitdi: Ben aħa diriyken secde kılmadum şimdi ölüyken (8) nite secde idem didi. Mūsā eyitdi: İmdi üç nesne nedür? Eyitdi: Bir oldur (9) ki baħil olma kim kaçtı baħil olmaħ iki cihān eyledüñ giderür, (10) bedbaħtlık getirür. İkinci 'avretlerden ıraħ ol. Kaħkı kişi ħarām 'avrete (11) baħarsa benüm andan yigrek tuzağum yoħdur, anı tuzağuma bırağum. Üçüncü tiz kaçığan (12) olmağıl. Her kim tiz kaçığan olsa ben anuħla oynlar oynaram, oğlanlar (13) top oynaduğı gibi. 'İsā bir gün bir çobanı gördi, koyım küder. Eyitdi; yâ çoban (14) niçün 'ilim öğrenmisen ve niçün şehre gelmisen? Çoban eyitdi: Ben altı mes'ele (15) bilürem, ol kaçdar 'ilme kifāyet eyledüm didi. Eyitdi; ol altı mes'ele ne nişāndur?

[41a] Eyitdi; oldur ki tā'at göredururken ma'siyyet işlemeyem. İkinci ħelāl (2) güderiken ħarām vermeyem. Üçüncü girçek söz variken yalan söyilemeyem. (3) Dördüncü öğüt naşīħat variken ħased eylemeyem. Bişinci, kendü 'aybum variken (4) ayruħ kişi 'aybın söyilemeyem. Altıncı İblīs'i düşmen bilüriken ayruħ kişi (5) düşmen idinmeyem. İlāhī dükeli müslümānlara bunuħ gibi tevfiħ sen rüzi (6) kıł, āmīn. Bābü'r-rizā bi'l-kaħā. Bilüñ kim Allāhu (7) Te'âlā'nuħ kaħāsına rāzī olmaħ farzdur. Nitekim Ķur'an'da buyurdı:

وَاصْبِرْ (8) لِحُكْمِ رَبِّكَ¹¹⁵

Daħı bir āyetde eydür:

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ¹¹⁶

¹¹⁴ 7:27= 'Ādem oğulları -ana babanızı- cennetten çıkardığı gibi şeytan sizi bir belaya düşürmesin.'

¹¹⁵ 52:48= 'Rabbinin hükmüne sabret.'

¹¹⁶ 98:8= 'Allah onlardan razı olmuştur, onlar da O'ndan razı olmuşlardır.'

(9) Ya 'nī ki Allāhu Te'ālā'nuḡ ƙazālarına rāzī olursa Allāhu Te'ālā daḡı andan (10) rāzī olur. Rivāyet ƙıldılar; peygamber aleyhi's-selām Allāhu Te'ālā'ya eydür; her kim (11) benüm ƙısmet eyledüğüüm rızƙa ƙanā'at eylese ve ƙazālaruma rāzī (12) olsa, ben daḡı ḡoşnüd ve rāzī ƙılam. Ve her ƙişi kim ben ƙısmet eyledüğüme (13) ƙanā'at olmasa ve ƙazālaruma rāzī olmasa ben daḡı anı ḡoşnüd ƙılmayam, (14) tamu içinde 'azāba giriftār iderem. Rivāyet ƙıldılar; Mūsā aleyhi's-selām eyitdi: (15) Yā Rabbi ƙullaruḡdan ƙanƙı ƙulluḡı sevmezsen anı düşmen dutarsın

[41b] didi. Allāhu Te'ālā eyitdi: Yā Rabbi saḡa tuhmet eylemek nicedür? Eyitdi; (2) oldur ki virdüğüme ƙanā'at eylemez artuƙ ister artuƙ virsem (3) nekeslik eyler. Peygamber aleyhi's-selām eyitdi: Ƙanƙı ƙula kim Allāhu Te'ālā (4) ḡayır dilese, nişān oldur ki virdüğüne ƙanā'at ider ve ƙazā- (5)-larına rāzī olur. Ve ƙanƙı ƙişiye kim ḡayır dilemese nişān oldur ki (6) virdüğüne ƙanā'at eylemeye ve ƙazālarına rāzī olmaya. Rivāyet (7) ƙıldılar; Peygamber aleyhi's-selām bir ḡün ƙazā ƙıluuriken nāḡah bir taş (8) geldi, mübārek yüzine doƙındı, ƙan revān oldı. Peygamber aleyhi's-selām (9) başın ƙaldurdu, eyitdi: Yā Rabbi. Allāhu Te'ālā eyitdi: Yā Muhammed, şabır eylegil Taḡrınuḡ (10) buyruḡına biz seni gözedürüz. Nitekim Ƙur'an'da buyurdu:

وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ (11) فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا¹¹⁷

Rivāyet ƙıldılar kim; Mūsā aleyhi's-selām, Benī (12) İsrāīl ƙavmi eyitdiler. Taḡrıdan bize eyü 'amel dile işleyelüm bizden (13) ḡoşnüd olsun. Mūsā Ḥaƙ'dan diledi. Allāhu Te'ālā eyitdi: Yā Mūsā benüm (14) taƙdīrüme ve ƙazālaruma ve ƙısmet eyledüğüme rāzī ve ḡoşnüd (15) olsunlar, ben daḡı anlardan ḡoşnüd olam didi. Rivāyet ƙıldılar kim; bir ḡün

[42a] 'İsā peygamber aleyhi's-selām bir mübtelāya uğradı. Gördi kim el ayak yok, ƙuşlar (2) anı burun-ilen soƙarlar. Ve bir demde oḡlanlar gelürler, ururlar üşendürürler (3) Ol dā'im dudaḡın depredür, eydür. İlāhī beni sen yaratduḡ eger beni oda (4) yandursalar ve her ne dürlü cefālar eyleseler, senüḡ taƙdīriḡledür. (5) Ve ben senüḡ taƙdīrüne rāzī olmuşam, hiç kimseye şikāyetüm yoƙdur. (6) 'İsā peygamber aleyhi's-selām didi ki, iy biçare dudaḡuḡ deprenür (7) oḡlanları mı sögersin? Eyitdi: Yā 'İsā benüm ne işime gerek (8) kimseye sögmek. Ol çalabum

¹¹⁷ 52:48= 'O halde Rabbinin hükmüne sabret çünkü sen gözlerimizin önündesin.'

beni yarattı benüm üzerime her nice taqdîr (9) eylese rāzīyam, didi. ‘İsā peygamber aleyhi’s-selām Allāhu Te‘ālāya yalvardı. (10) Eyitdi: Yā Rabbi bu bīçāre kuluña el ayak virseñ didi. Allāh (11) eyitdi: Yā ‘İsā vargıl ol benüm dostuma sorgıl eger ol dilerse (12) virem didi. ‘İsā geldi aña eyitdi: İy Tanrı dostı, (13) el ayak isdersen Çalabuñ vireyüm dir, ne dersen? Eyitdi: Yā ‘İsā (14) ben kulum ol Çalabumdur, ol nice dilerse ben aña rāzīyam didi. Dañı (15) Allāhu Te‘ālā eyitdi: Eger dilerse öldürüyüm uçmağa iledeyüm ve eger dilerse,

[42b] tendürüst kılayım ve eger dilerse şol hāl içinde dutayum. Eyitdi; (2) Çalabum kankısın dilerse anı kılsun. Allāh eyitdi; şinde ki hālun (3) içinde olduğun dilerven didi. Rivāyet kıldılar; Dāvūd peygamber ‘aleyh (4) Zebūr’ında şöyile yazalmışdur ki, şırāt köprisin tiz geçenler Allāhu Te‘ālā’yı (5) çok anañlardur ve anuñ kazāsına rāzī olanlardur. Rivāyet kıldılar (6) kim; İbrāhim Edhem bir kul şatun aldı. Aña sordı kim ta‘āmdan (7) ne yirsin? Eyitdi; sen ne virürseñ. Eyitdi; sen ne giyürseñ? Eyitdi;(8) ne işlersiñ? Eyitdi; sen ne buyursañ. Eyitdi; aduñ nedür? Eyitdi; (9) sen ne kim dirseñ. Eyitdi; senün ihtiyācuñ dilegiñ yok mıdur? (10) Eyitdi; kuluñ ne ihtiyācı olur. İbrāhim kendüzin kınadı. Eyitdi; bu kadar (11) ‘ömür içinde hiç sen bunuñ gibi muṭī‘ olup kulluñ kuldu kim didi. (12) Ebū’l-Kāsım Hākīm eydür; kankı kişi kim Tanrı kazāsına rāzī olmadı, anuñ (13) hiç eyelükde naşīb yok. Ve kankı kişi kim gönül isdese Tanrı (14) dilegin istemez. Ve işün yigregi oldur kim tā‘atde taşırılık eylemeyeler, (15) virdüğine kanā‘at olmayup ayruksı tedbîr eylemeyeler. Kulluñ oldur kim

[43a] yok olıcağ kanā‘at eyleye, var olacağı nafağa ve hem şadağa eyleye. Kaķınduğı (2) vaķtın şabır kıluñ inesiñ ya da Allāhu Te‘ālā cümle kullara şaliğ ‘amel rūzi (3) kıluñ, tevfiķ yoldaş eylesün hemişe rızā içinde dutsun. (4) Bābü’l-yaķīn. Biliğ kim yaķīn üçdür. (5) Nitekim Qur’ān’da buyurdi: ‘İlm‘el-yaķīn ve ‘ayn‘el-yaķīn ve haķķ‘al-yaķīn. (6) ‘İlm‘el-yaķīn muħlişleründür, ‘ayn‘el-yaķīn ‘ārifleründür, haķķ‘al-yaķīn (7) dostlarıñdur. Dañı eyitdiler kim; ‘ilm‘el-yaķīn dünyāda bilmekdür, (8) haķķ‘al-yaķīn ölmedin soñra bilmekdür, ‘ayn‘el-yaķīn ölüriken (9) bilmekdür. Mü‘minler dünyāda bildügi oldur ki Tanrı görmedin (10) bilürler, birliğine inanurlar. Nitekim Qur’ān’da eydür: (11)

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ

¹¹⁸ 2:3= ‘Onlar; gayba inanırlar.’

‘Ayn‘el-yaķın kâfirler içündür, haķķ‘al-yaķın dükeli hâlk (12) içündür. Rivāyet kıılır; Peyğamber Cebrā‘īle sordı kim yaķın ma‘nāsı (13) nedür? Eyitdiler; oldur ki iş Tańrı-çün işlene ve eger sen Tańrı (14) göremezisen Tańrı seni görür. Peyğamber aleyhi‘s-selām eyitdi: Benüm ümmetümün (15) namāz-ı zühdde ve yaķındadır. Ve ümmetümün helāki buħulde ve tül-i emelledür.

[43b] Süfyān es-Şevrī eydür; yaķın oldur kim Tańrıya tuhmet kıılmayasın. (2) Nitekim Tańrıdan ħayr ve şer gelürse rāzī olasın. Feth-i Mūşulī (3) raħmetüllahi ‘aleyh eydür; Mekke yolında Beriyye içinde gideridüm, birkaç (4) oğlan gördüm, Mekke‘ye gider. Eyitdim; bu sefer saña buyurulmadı (5) niçün varursın? Eyitdi: Yā atam gördüm nice kocalar önce oğlanlar olur. (6) Eyitdim; yā oğul yol ırak, sen za‘īf. Eyitdi; benden ayak depretmek (7) andan iletmek. Eytdüm; yā oğul hiç azuķuñ yok. Eyitdi; kanda olursam (8) acıgırsam aş virür, şuvşaram şu virür, benüm yaķınım baña aş (9) su yaturur didi. Ve baña eyitdi; yā ata aduñ nedür? Ben eyitdüm; baña (10) Feth-i Mūşulī dirler. Eyitdi; kaçan kim seni bir dostuñ evine (11) okısa, azuğun bile götürseñ, aña hoş gelür mi? Eyitdi; yok. Eyitdi; imdi (12) ben daħı dostum evine azıgım getirüp varmağa utanuram. Ve baña (13) eyitdi; senüñ yaķınuñ za‘īfmiş ve ben andan yaķınlı andan (14) zāhid hiç görmedüm. Rivāyet kııldılar kim; bir ‘avret var idi. Beriyye‘de(15) ekin ekmişdi, tolu uğradı hiç nesne kıomadı. Ol ‘avret eyitdi: İlāhī benüm

[44a] (ü)mīdim sañadur ve rüzim sendendür didi. Anuñ yaķın bereketinde (2) bir elü baķuñ göñlinde Allāhu Te‘ālā şöyile bıraķdı kim. Aña yüz m(..r..b) (3) altun virdü kim olursa yaķın gümānsuz şöyile olsun. İlāhī biz (4) kıullaruñ ‘itiķādın anuñ gibi sen kıluvirgil. Bābü‘n- (5) naşīhati ve zemmi‘l-ħased. Biliñ kim peyğamber ‘aleyh(isselam) (6) naşīhaddur didi. Eyitdiler kim; naşīhat ne nesnedür? Eyitdi; naşīhat (7) oldur kim müslümānları İslām yolına kılavuzlamak ve Tańrı bildürmek, (8) peyğamber ve firişter ve gökden inen kıtāblar ve kıyāmet (9) günine ve ħayr şer dükeli Tańrıdan olduğına inandurmakdur. ve fa(..) (10) ħalka eylük dilemekdür kendü ya diledüñleyn. Peyğamber ‘aleyh (11) eyitdi; birbirine düşmen olmak ve birbirinizden ar olmak ve birbiriniz (12) kıardaş oluñ. Ve anlardan olmak kim azarlaşır ve eger kıüs (13) olursañuz üç gündən geçürmeyesüz. ‘Özür dileyüp ħelalleşin. (14) (ķanķısı) evvel şāfālık iderse uçmağa öñden gire. Rivāyet kııldılar (15) ki Mūsā aleyhi‘s-selām bir gün Tańrıyla münācāt kıldı, bir er gördi. ‘Arş

ÇEVİRİ

[1b-1] (1b, 2) etmelik (1b, 2-4) Bilin ki müminin günahı ne kadar çok olursa olsun ümidini kaybetmemesi gerekir. Nitekim Kuran'da hatırlattı. “*Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin.*” (1b, 4-7) Rivayete göre; üç nesneye ümit etmek gerekir. Bir Allah'ın rahmetine ve bağışlamasına, iki peygamber aleyhisselâmın şefaathane eylemesine, üç kıyamet gününde Allahu Teala katında söyleyebilmek (için) ümit etmek (gerekir). (1b, 7-8) Allahu Teala, Cebrail'e ben kullarımı gerçekten bağışlayıcıyım ve esirgeyiciyim dedi. Nitekim Kuran'da buyurdu. (1b, 8-11) Allahu Teala, her kim bana tevekkül ederse ben ona yeterim (dedi). Nitekim Kuran'da buyurdu, “*Kim Allah'a tevekkül ederse, O; ona yeter.*” (diye) rivayet kıldılar. (1b, 11-13) Üç peygamber Allahu Teala'ya tevekkül eylediler. İlk önce İbrahim aleyhisselâm tevekkül etti. Kafirler ateşe attıkları vakit, havadan düşerken Cebrail geldi, sordu. (1b, 13- 2a ,1) Ya İbrahim! Hiçbir ihtiyacın, dileğin var mı? Sana hiçbir ihtiyacım yoktur. Tevekkülüm Hakk'adır (diye) söyledi. Teala o tevekkül bereketinde.... Tehlikeden kurtuldu.

[2a,1] İkinci Musa (aleyhisselâm) (2a, 2-6) Firavun'un askerini deniz ortasında gördük dediler. Musa Tanrı'ya tevekkül etti. Tanrım benimle beraberdir, bana yol verir dedi. Nitekim Kuran'da buyurur. “*Şüphesiz, Rabbim bana yol gösterecektir.*” O tevekkül bereketiyle deniz içinde dahi yol verdi. Firavun da askerleriyle birlikte suya gark oldu, batıp gitti. (2a, 6-10) (Üçüncü) Muhammed Mustafa (Rahman olan Allah'ın rahmeti ve bağışlaması üzerine olsun). “*Allah'ın rahmeti, selam ve salavatı üzerine olsun.*” Ebubekir Sıddık'la beraber mağaraya girdiler. Ebubekir, işte Ebu Cehl'in askerleri geldi dedi. Peygamber aleyhisselâm “*Üzülme, şüphesiz Allah bizimle beraberdir*” dedi. Yani sakın korkma Tanrı benimle beraberdir (diyerek) tevekkül etti. O tevekkül bereketiyle Allahu Teala onları Ebu Cehl'in şerrinden korudu (diye) rivayet edilmiştir. (2a,10-14) Peygamber aleyhisselâm; her kim ki isterse en güçlü asker olsun Tanrı'ya tevekkül etmezse dilemekten kurtulamaz. Her kim ki ihtiyacını Halik'ten (yaratıcıdan) istemeyip mahluktan (yaratılmışlardan) isterse dilemekten kurtulamaz dedi. Her kim ki tevekkülünü Tanrı'ya kılsa hiçbir şeye ihtiyacı olmaz (şeklinde) rivayet edilmiştir. (2a, 14-15) Peygamber aleyhisselâm söyledi. Her kim ki bela dilese ve o kul Tanrı'ya tevekkül etmese yaratılmışa...

[2b, 1-7] İlk secdenin anlamı beni topraktan yarattın demek olur. İkinci secde geri toprağa dönüp tekrar toprak olacağım demek olur. Secdeden geri kalkmanın anlamı ise şöyledir ki ölüp toprak olduğum zaman mahşer günü geri kalkacağım demek olur. Nitekim Kuran içinde yad kıldı, “*Sizi ondan yarattık ve sizi ona döndüreceğiz. Ve sizi oradan bir kere daha çıkaracağız.*” ve bu anlamlar bilindikten sonra hangi kul ki; teni, canı ve gönlüyle birlikte namaz kılsa Allah o kulu sever. (2b, 7-12) Kuran’da der ki “*Onlar Rablerinden gelen bir yol göstericinin izleyicileridir.*” daha bir ayette de “*Müminler gerçekten kurtuluşu ermişlerdir. Onlar ki namazlarında derin saygı içindedirler.*” şeklinde söyler. Ve hangi kul namazda ve gönlü dünya işinde olsa Allahu Teala, cehennemdeki derelerin hepsi onundur der. Nitekim Kuran’da dedi, “*Vay haline salat edenlerin. Onlar ki namazlarında gaflet içindedirler.*” (2b,12- 2b,2) Ve hangi kul ki, namazın rükû ve secdelerini tamamlasa korkuyla namazını eda ederse eğer namaz o kişiye karşı güzel görünür. O kişi dua ettiği zaman der ki, ey Çalabum bu kulun sana rükû ve secdelerini tamamladı ve gönül yakınlığıyla namaz kıldı, şimdi bu kulunu tüm günahlardan arındır der.

[3a, 2- 5] Rükû ve secdesini tamamlamayan kişiye karşı ise namaz çirkin bir suret olur ve kabul olmaz. Göğe yol bulamaz derlenip toparlanıp yeryüzüne geri döner. Eksik kılınan namaz kıyamete kadar o kişiye (onu eksik kılan kimseye) lanet okur. (3a, 5- 15) Peygamber aleyhisselâm anlattı. İki kişi bir cemaatte namaz kılsa, birisinin canı ve gönlü namazda olsa (diğerinin olmasa). O iki kişinin namazları arasında yerden göğe kadar fark vardır. Peygamber aleyhisselâm hırsızın yavuzu namazından çalan kişidir dedi. Namazdan çalmak ise rükû ve secdelerini tamamlamamaktır. Birçok alimler dediler ki, beş vakit namaz yoksullar için hac yapılan yerde olmak gibidir. Sabah namazı ihram giymek, öğle namazı umre, ikinci namazı Arafat’ta ayakta durmak, akşam namazı tıraş olmak ve şeytan taşlamak gibidir ve yatsı namazı tavaf etmek yerinedir. (3a, 15- 3b,2) Yoksullar eksiksiz bir şekilde günde beş vakit namaz kıldığında bir senelik hac yapmış gibi sevap kazanırlar. Zengin kişiler ise bekleyip birçok üzüntü ve eziyete katlanarak bu görevi yerine getirmiş olurlar.

[3b, 2- 12] Ömer-i Dımişkî anlatır; namaz dört harftir. “Nun” nusrettir yani üstünlüktür, “mim” mülkettür yani mülk sahibidir, “elif” ülfettür yani ahbablıktır ve “zi” ziyarettir. “Nun” Nusret olduğuna dair Allahu Teala Kuran’da hatırlattı,

“Elbette biz elçilerimize yardım ederiz.” dedi daha başka bir yerde “Müminlere yardım etmek üzerimize borçtu.” dedi. “Mim” mülket olduğuna delil budur ki, Kuran’da “Orada nimetler büyük bir mülk ve saltanat görürsün.” Bu ayet yer almaktadır. “Elif” ülfet olduğuna delil ise Kuran’da “Fakat Allah onların arasını uzlaştırdı.” dedi. “Zi” ziyaret olduğuna delil şudur ki Kuran’da “Güzel davrananlara daha fazlası vardır.” Ayeti yer almaktadır. Allahu Teala (azze ve celle) bizlere tevfik versin ve bizi kendine layık namaz kılanlardan eylesin. İnşallah. (3b, 12- 15) Allah’ı zikretmekle ilgili bölüm: Bilin ki Allah’ı zikretmek her mümine farzdır. Nitekim Kuran’da yad kıldı, “Ey inananlar! Allah’ı çok anınız.” ve başka bir ayette “Elbette Allah’ı zikretmek en büyük ibadettir.” (dedi).

[4a,1-3] Allah’ı ayakta dururken, otururken ve yan yatarken zikretmek gerekir. Nitekim Kuran’da buyurur. *“Akıl sahipleri ayakta dururken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah’ı anarlar.”* (4a, 3- 8) Daha bir yerde ise şöyle söyledi; ey kullarım siz beni zikrederseniz ben de sizi zikrederim. Nitekim Kuran’da da *“Öyleyse beni anınız ki ben de sizi anayım.”* dedi. Kuran’ın pek çok yerinde zikretmenin farz olması üzerine ayetler gelmiştir. Ama bu ayetlere inanıp buna göre amel etmek gerekir. Mümin kullar Allah’ı zikretmekle meşgul olsunlar. (4a, 8-15) Alimler anlatır ki, dostluğun iki nişanı vardır. Birisi dostunun az nesnesini çok bilmek, ikincisi ise çok verip az istemektir. Nitekim Allah müminlere dostum dedikten sonra çok nimetler verdi. O çok nimetlere bile az diyen (kimseler) vardır. *“De ki dünya geçimi önemsizdir.”* diye Kuran’da buyurdu. Müminlerin az zikrini çok saydı. Nitekim Kuran’da *“Allah’ı çok zikreden erkekler ve kadınlar.”* buyurdu. Denilir ki zikretmek dört nesneden başka değildir.

[4a,15- 4b 3] Birisi itaat ve ibadet ehli olarak ihlaslı bir şekilde Allah’ı zikretsin. İkinci günah işlemiş olsa bile sonunda tövbe etmiş olarak zikretsin. Üçüncü sıkıntı içindeyken sabrederek Allah’ı zikretsin. (4b, 3- 6) Derler ki her kim ki Allah’ı diliyle ansa Allah onu rahmetle anar. Her kim ki Allah’ı teniyle ansa Allah onu tevfik ile anar ve her kim ki Allah’ı gönlüyle ansa Allahu Teala onu mucizeler ve müjdelerle anar (diye) rivayet edilmiştir. (4b, 6- 9) Allah (konuştu) ya Muhammed! Bil ki size ettiğim iyiliği Cebrail, Mikail ve Allah’ı çok anan meleklerle etseydim (onlara) büyük keramet vermiş olurum. (4b, 9- 14) Muhammed’in ümmetine *“Bana dua edin size icabet edeyim.”* *“Öyleyse siz beni anın, ben de sizi anayım.”* -siz beni ibadet ederek anın, ben sizi sıkıntınızı gidermek

için anayım; siz beni ihtiyacınızı dilemek için anın, ben sizi dileğinizi vermek için anayım, siz beni kulluğunuzla anın, ben sizi Tanrılığım ile anayım; siz beni yer üstünde anın, ben sizi arş üstünde anayım- dedi. (4b, 14- 5a,1) Kullara güzellikler ve iyilikler Hak'tandır. Bilin ki hangi kişi Allahu Teala'ya asi olup emir ve isteklerine uymadan zikrederse Allahu Teala o kulu lanet ederek anar.

[5a, 1- 10] Resulullah'a sordular; gönül pası neyle gider? Kuran okumakla gider dedi. Musa aleyhisselâmdan rivayet edildiğine göre; ya Rabbim kullarından hangi kul üstündür (diye) sordu? Kendi nefesine hükmeden kuldur dedi. Bu sefer de kullarının en iyisi hangi kuldur (diye) sordu? Kanaat eyleyen kul iyidir (dedi). Şakik zahit dedi ki tüm iyilikler Allah'ı anmak için ve bütün günahlar ise dünyayı dostu edinmek içindir(dedi). Böyle kimselerin canı ve teni susuzluk içinde olur. O kişi Allah'ı zikretmeli ve susuzluğu böylece geçebilir (dedi). (5a, 10- 5b, 1) Derler ki şu üç nesne Allah hazinesindedir. Birinci şükreden gönül, ikinci Allah'ı zikreden dil, üçüncü ise sabreden tendir. Allah, mümin olan kişinin gönlü benimle olur dedi. Nitekim Kuran'da da "*Onlar ki inanırlar ve kalpleri Allah'ı anmakla huzur bulur.*" yad kıldı. Hangi kul dünyayı severse gönlü kara olur ve hangi kul halkı ansa onun da gönlü kara olur (dedi).

[5b, 1- 6] Hangi kul ahireti ansa pek çok kusuru olur, hangi kul ise Mevla'yı ansa nur bulur. Ebul Kasım el- Hâkim es- Semerkandi, inanmak üç türdür (dedi). Birincisi ölüm vardır diriliğine inanmayasın, ikinci ahiret vardır dünyaya inanmayasın, üçüncü Allah'ı ansın ve Tanrı Teala'nın fazilet ve keremiyle gafletten uyansın ve onu diliyle zikretmeyi nasip etsin inşallah. (5b, 7- 14) İlim istemekle ilgili bölüm. Bilin ki ilim öğrenmek ve istemek bütün Müslüman erkeklere ve kadınlara farzdır. Nitekim Kuran'da "*Fakat her kabileden bir grup toplansa da dinde derinleşseler ve döndüklerinde toplumlarını uyarsalar, ola ki aykırı davranışta bulunmaktan kaçınırlar.*" buyurdu. Peygamber aleyhisselâm, ilim istemek bütün Müslüman kadın ve erkeklere farzdır buyurdu. Süfyan'a sordular. İlim öğrenmek mi daha iyidir yoksa itaat etmek mi? İlim öğrenmek daha iyidir, ilimsiz itaat olmaz dedi. Allahu Teala Muhammed (a.s) e ilim fazlalığı iste başka nesne fazlalığı için istekli olma dedi. (5b, 14- 6a, 1) Nitekim Kuran'da "*Rabbim benim ilmimi arttır.*" daha başka bir ayette "*Bilen kimselerle bilmeyen eşit olur mu hiç?*" buyurdu.

[6a, 1-7] Yani bilenle bilmeyen beraber değildir dedi. İlimin itaatten daha iyi olduğu malumdur. Resul hazreti buyurdu, alimler derecesi zahitler derecesinden yetmiş derece fazladır ve her bir derece arasında yetmiş yıllık yol vardır (dedi). Alimler abidlerden daha iyidir. (6a, 7- 15) Âdem peygamberle melekler arasında geçen hikâyeye göre; evvela Âdem peygamber yaratıldığı vakit Allahu Teala ona ilim verdi. Âdem (a.s), Allah'a zerre kadar ibadet etmemişti ancak melekler ise bin yıllardır Allah'a ibadet ediyorlardı. Daha sonra Allahu Teala Âdem peygamberi meleklerin önüne çıkardı. Melekler onu ilim içinde süslenmiş gördüler. Nitekim Kuran'da "*Bütün isimleri Adem'e öğretti.*" (diye) buyurur. Meleklerin ilmi eksik olduğu için Adem'in ilminin bereketiyle (Allah) Adem'e secde edin dedi. Nitekim bu konu Kuran'da "*Adem'e secde edin dedik, hemen hepsi ettiler.*" (diye) geçmektedir. Allahu Teala müminleri (kimilerini) şerif yarattı, (kimilerini) hasis (değersiz) yarattı.

[6b, 1- 3] Değersizliğe dayansa Allahu Teala o kişinin gönlündeki ihtiyaçlarına yolunu bağlayayım. Ayağımı yere sağlamlaştırırım ve onu kendisine meşgul kılayım (der). (6b, 3- 10) Rivayet edildiğine göre; bir gün İbrahim Ethem Kabe'den geliyordu, fena bir şekilde acıktı ve yiyecek hiçbir şey bulamadı. Ne zaman bir ihtiyacı olsa Tanrı hemen verirdi. İbrahim Ethem söylendi, başka vakit benim rızkıyı verirdin şimdi ise fena halde acıktım niye vermedin (dedi)? Gaipten bir ses geldi: Ya İbrahim önceden tevekkülü Tanrı'ya ederdin, o da rızkıyı verirdi şimdi tevekkülü paraya ettin onun için vermedi (dedi). (Bunu duyduktan sonra) cebine baktı. Cebinde dört tane yarmak (para) vardı, götürdü uzağa bıraktı. Bıraktığı saat rızkı hazır geldi ve Allah'a şükretti. (6b, 10- 15) Rivayete göre; bir kişinin üç yüz yarmak borcu vardı. İlleri gezdi kimse ona vermedi. Bir gün Tanrı'ya tevekkül etti, iki rekât namaz kıldı, elini açtı ve dua etti. Bu kulun ihtiyacını senden başka yerine getirecek yok benim gücüm sınırlıdır, feryatları işiten ve medet eyleyici olan sensin dedi.

[6b,15- 7a,7] Abdullah bin Mübarek'in rüyasında -ya Abdullah falan yerde falan kişiye üç yüz yarmak ilet- dediler. Abdullah bin Mübarek üç yüz yarmağı o kişiye ilettiler. Bu parayı sana vermeme söylediler (dedi). Ne vakit bir ihtiyacın olursa bana söyle dedi. O adam konuştu. Tanrı'ma şikâyetim mi var da onu bırakıp hacetimi senden dileyeyim dedi. On kez kapına vardım bir tane vermedin. Tanrı'ma tevekkül ettiğim için dün gece rüyanda böyle söylendi (dedi). İlahi faziletin ve

kereminle bu biçare kullarını tevekkül ehlerinden eyle ya Rabbim! (7a, 8- 15) Dünya marifetleri ile ilgili bölüm. Bilin ki Allahu Teala Kuran içinde çok yerde dünyadan verdi ki rağbet etmeyesiniz, ahirette rağbet edilmeyenlerden olmayasınız (buyurdu). Evvela dedi ki dünyanın malı azdır, bu mallara inanıp ahiretten mahrum olmayasınız. Nitekim Kuran’da “*De ki dünya geçimi azdır.*” buyurdu. Başka bir yerde dünya dirilikle aldanmak malıdır. “*Dünya hayatı aldatıcı zevkten başka bir şey değildir.*” (diye) Kuran’da buyurmaktadır. Bilin ki dünya diriliği oğlanların oyun oynadığı gibi bir oyundur. Yiğitlerin güreşi gibi ve gelinlerin süsü gibidir (gelip geçicidir).

[7b, 1- 8] Peygamber aleyhisselâm anlattı. Benim ümmetimin alimleri, İsrail oğullarının peygamberlerine eşittirler ve kıyamet gününde bu alimler şefaath edeceklerdir. Alimleri ihlaslı bir şekilde sevin (dedi) alimleri sevmeyen ve düşman tutan münafıktır. Daha ekledi alimleri ağırlayan beni ağırlamış gibidir ve kim beni ağırlasa Tanrı ağırlamış sayılır. Hangi kişi Tanrı ağırlasa cennet onun makamı olur. Hangi kişi alimleri hor tutsa beni hor tutmuş olur. Beni hor görenin ise mekânı cehennemdir (dedi). (7b, 8-14) Alimlerin duasını ganimet bilin. Alimlerin arkasında namaz kılmak benim arkamda ve Halil İbrahim arkasında namaz kılmış gibi sevabı vardır. Bilin ki alimlerin sohbeti cennet çimenleri gibidir. Bunların (alim kimselerin) meclisine yağmur gibi rahmet yağar. İnsan bunların (alim kimselerin) katına günahlı varır, günahsız geri döner (dedi).

[7b,14-8a,5] Rivayete göre; bir adam peygambere, -Alim meclisi kurup ilim konuşmak mı iyidir yoksa bir cenazeye katılmak mı iyi midir? (diye) sordu. Peygamber cevap verdi. Eğer cenazede, cenaze namazını kılıp cenazeyi defnedebilecek kadar adam varsa, ilim meclisinde oturmak daha iyidir (dedi). Alim meclisinde oturmak; cenazeye katılmaktan veya oruç tutmaktan hatta soru sormaktan, bin sadaka vermekten, bin kez hacca gitmekten ve bin kez gazi olmaktan daha hayırlıdır daha üstündür (dedi). (8a, 5-11) Çünkü Tanrı’nın birliği ve Tanrı’ya nasıl itaat edilmesi gerektiği hep ilimle bilinir (dedi). Eğer herhangi bir kişi ilmi şu niyetler için okursa; bir alime soru sorup (o alimi) cevap veremez hale getirmek için yahut bir padişahın kapısında hürmet görmek için veya kimsesizlerin cariyelerin malını yemek için (ilim öğrenirse) o alim cehennemlidir. (8a, 11-15) Bir kadın Hasan Basri’ye geldi ve ey Müslümanların imamı din arılığı nedir, din kuvveti nedir (diye) sordu. Hasan Basri cevap verdi. Ya hatun sen söyle ben öğreneyim dedi.

Kadın konuşmaya başladı; ey Müslümanların imamı, bir taşa şöyle yazdığını gördüm (dedi). Dinin arılığı abdesttir, dinin kuvveti namazdır, dinin incisi Tanrı'dan korkmaktır, dinin güzelliği utanmaktır ve dinin hazinesi de ilimdir (diye cevap verdi).

[8b, 1-3] Abdest namaz olmasa dininin temizliği yoktur. Kimin namazı olmaz ise dininin kuvveti yoktur. Kimin Tanrı'dan korkusu yoksa dininin incisi yoktur ve kimin ilmi yoksa dininin hazinesi yoktur. (8b, 4- 12) Ebulkasım el-Hakim'den rivayet edildiğine göre; her kim ki dünyalık isterse elde etmek için zahmet çekmekten başka çaresi yoktur. Her kim ki ahiret isterse ibadet etmekten başka çaresi yoktur. Her kim ki ilim öğrenmek isterse zorluk çekmekten başka çaresi yoktur. Her kim ki Tanrı'yı (görmek) isterse mihnet görmeden onu bulamaz. Hangi kişi ilim isterse zahmetine sabretsin ve her kim zahmete sabrederse rahata erişir. Hangi kişi dünyada aziz olmak isterse zelil olur ve her kimse zelliliğe sabrederse azizliğe erişir. (8b, 12-14) Derler ki azizliğe erişmek için üç nesne gereklidir; birincisi yumuşak huyluluk, ikincisi tamahkarlık ve üçüncüsü de perhizkarlıktır. Allah bu üç nesneyi biz kullarına nasip eder inşaallah.

[8b,15-9a, 12] Hikmet bölümü. Bilin ki Allahu Teala kime hikmet verirse (o kişiyi) verdiği iyiliğe karşı borçlu saydı. Nitekim Kuran'da "*Ve kendisine hikmet verilmiş olana çok büyük hayır verilmiş demektir.*" buyurdu. İleri gelenler derler ki hikmetin manası; helali ve haramı bilmektir. Hikmet bir nurdur, ilhamla vesvese arasındadır. Vesvese yüz endişe gibidir gönle gelir, bilin ki o şeytanidür (onu) defetmek gerekir. İlham, Ebu Hayran'ın dediği gibi endişe gibi gönle gelir işte o rahmanidir. Derler ki hikmet kendisini Allah'a kul bilmektir. Bende dört harftir, "be" Tanrı'nın verdiği kanaat etmektir; "nun" Tanrı'ya ibadet ederken sevinmektir, (Allah'ı) görmüş gibi inanmaktır, "he" Tanrı'nın yakınlığını hikmet bilmektir (denir). (9a,12-15) Rivayet göre; Ebu Bekir hikmetin (ne olduğunu) kitaptan okudu. Birisi peygamberliktir, birisi Kuran bilmektir, peygamberin sünnetini saklamaktır ve ibadet etmektir (dedi). Peygamber efendimiz ise hikmet için Tanrı korkusundan korkmaktır dedi.

[9b,1- 10] Süfyan der ki; bir oğlanı ortaya çıkarın. Bir kadında bir tane iblis vardır, bir sakalsız oğlanda on tane iblis vardır (dedi). Rivayete göre; Malik bin

Dinar öldükten sonra zahitler düşte (onu) eli dağlanmış bir şekilde gördüler. Bu ne alamettir ne anlama gelir diye sordular? Bir oğlana (bir) kez bakmış dediler. Bir alimin bir öğrencisi vardı, bir oğlana şehvetle baktı. Bu oğlana bela ve musibet uğradı. O öğrenci gitti, ustasına -bu oğlana baktığım için belaya uğradım ve Kuran'ı unuttum- dedi. Lütfun ve faziletinle günahlardan ve azgınlıklardan (bizi) sakla ya rabbilalemin (diye dua etmiştir). (9b, 10-14) Vurguncunun akıbetiyle ilgili bölüm. Bilin ki peygamber aleyhisselâm; tüccarlar malın kârına ümit edip, malları bir ambarda saklayıp stoklarsa Allah'ın laneti onların üzerine olur dedi. (9b, 14-15) Rivayete göre; üç türlü kadın bütün azapların en katisına çarptırılır. Birinci zina eden, ikinci dedikodu yapan, üçüncü ise erine itaat etmeyen kadındır.

[10a, 1- 12] Peygamber (as) anlattı; hangi kişi bir gün kıtlık istese kırk yıllık ameli geçersiz sayılır (dedi). Peygamber efendimizden rivayet edildiğine göre; altı kişi sorgusuz sualsiz cehenneme gider (dedi). Evvela kıtlık isteyen, ikinci yalan söyleyen tüccar, üçüncü gönlü büyük zengin, dördüncü cahil olan kavim, beşinci adil olmayan padişah, altıncı ise haksız yere adam öldüren hesaba çekilmeden cehenneme gider (dedi). Peygamber aleyhisselâmın söylediğine göre; hangi kişi kıtlık olsun diye kırk gün tahıl, yiyecek gizlerse Tanrı o kişiden bıkar. Her kim ki tok yatsa ve komşusunun aç yattığı bilse bu Tanrı'ya inanmamak olur ve (bu kişi) azaptan kurtulamaz. “*Nefislerimizin kötülüklerinden ve yapıp ettiklerimizden, çirkinliklerden Allah'a sığınırız.*” Âmin ya rabbilalemin. (10a, 12-15) Riba yani faizle ilgili bölüm. Bilin ki Allah faiz yiyenlere beş nesne vaat eder. Evvela tutunacak dalı olmaz demiştir. Nitekim Kuran'da “*O faiz yiyenler, şeytanın bir dokunuşuyla çarptığı kişinin kalkışından başka türlü kalkamazlar.*” İkinci ibadeti geçersiz olur.

[10b 1- 5] Nitekim Kuran'da “*Allah faizli kazancı bereketten mahrum eder.*” buyurdu. Üçüncü Allahü Teala ve peygamberler ile savaşmış olur. Öyle ki Kuran'da “*Allah nankörlük ederek günaha ısrar edenleri sevmez.*” dedi. (Dördüncü kısmı atlamıştır.) Beşinci cehennemde sonsuza kadar kalır, nitekim Kuran'da “*İşte onlar ateş halkıdır. Onlar orada sürekli kalacaklardır.*” (diye) buyurdu. (10b,5-15) Rivayete göre; Abdullah bin Ömer peygamber aleyhisselâma -büyük günahlar kaç tanedir- (diye) sordu? On birdir (diye) cevap verdi. Dört tanesi baştadır, üç tanesi karındadır, birisi eldedir, birisi ayaktadır, bir tanesi ferçtedir (cinsel organ), son bir tanesi ise vücudun tamamındadır. O dört tane başta olan

şunlardır. Allah'a şirk koşmak, yalan yemin etmek, üçüncü yalan yere şahitlik yapmak ve sonuncusu ise iftira atmaktır. O karında olan üç günah ise şunlardır; içki içmek, yetim hakkı yemek ve üçüncü faiz yemektir. Elle işlenen günah ise haksız yere adam öldürmektir. Ayakla işlenen günah ise kafir askeri Müslüman askerinin üzerine geldiği zaman savaştan kaçmaktır. Ferçte olan günah ise şehvetine sahip çıkamamaktır. Vücudun tamamında olan günah ise annesini ve babasını azarlamaktır.

[11a, 1-4] Peygamber aleyhisselâm; faiz konusunda şu üç kişi lanetlenmiştir (dedi). Birisi faiz yiyen, ikinci faizin hesabını tutan, üçüncü yalan yere şahitlik eden kişilerdir. (11a, 4-9) Peygamber aleyhisselâm dedi ki bir akçe faiz yemek otuz altı kez zina etmekten daha fazla günahdır (buyurdu). Bir akçe faizin günahını karşılaştırmak gerekirse yaratanın gözünden on türlü görünür. İlk önce elsiz ayaksız, ikinci domuz suretinde, (üçüncü unutulmuştur) dördüncü maymun gibi, beşinci kara yüzlü, altıncı murdar gibi, yedinci dili ensesinden çıkmış gibi, sekizinci ise domuz gibi (görünür). (11a, 9-11) Namazı noksan kılan, zekatını vermeyen ve iyi bir ilim öğrenmeye utananlar da (bu şekilde) olur. (11a,11-15) Maskaralık eden kimseler maymun suretinde olur. Puta tapanlar ise murdar suretinde olur. Secdede tövbesiz ölenler ise kara yüzlü ölenler olur. Doğru bildiğini gizleyen ve yalan tanıklık veren (kimseler ise) dili ensesinden çıkan olur.

[11a,15- 11b,1] Peygamber aleyhisselâm dedi ki, maymun ve domuz suretinde olanlar faiz yiyen ve hile edenlerdir. (11b, 1-7) Davut peygamber (as) kavminin zamanında cumartesi günü balık gelirdi. Halk bu balıkları avlayamazlardı. Bir gün tuzak kurdular hile ile balıkları avladılar. Pazar günü olduğunda ise bu balıklar geri dirildiler, hileyle avladıkları için bu balıkları yiyemediler ve Allah bu tuzak kuranları domuz ve maymun suretine çevirdi. Nitekim bu konu Kuran'da da "*Kimi domuz ve maymun yapmışsa.*" şeklinde geçmektedir. (11b, 7-15) Peygamber aleyhisselâm anlattı. Şu beş nesne yan yana olmaz. Birincisi sultan katında sultanın gönlü kırılmasın diye (yanlışını) söylemeyince olmaz. Her kim ki sultanın hoşuna gidecek diye tatlı söz söylese cehennemden kurtulamaz. İkincisi hangi kişi oğlanla oynar livatadan (eşcinsel) kurtulamaz ve hangi kişi(ler) erkek erkeğe ilişkiye girse cehennemden kurtulamaz. Üçüncüsü ilim bilmeyen tüccar faizden kurtulamaz ve her kim faiz yese cehennemden kurtulamaz. Hangi kişinin ipekten kıyafeti olsa kibirden kurtulamaz

ve hangi kişi kibirli olsa cehennemden kurtulamaz. Beşinci içki içip sarhoş olan ve sağma söz sۆyleyen kişi de cehennemden kurtulamaz.

[12a,1 -6] Arifler dedi ki, faizle kazanılan mal uę beladan kurtulamaz. Birincisi ya haramiler alır ya haram yere harcanır ya da o malı yiyenin ۆmrü az olur. Peygamber aleyhisselâm der ki haramdan bir lokma dahi yiye (kişinin) ibadeti kırk gün kabul olmaz ve haram yemekten sakınan kişiye yetmiş defa hacca gidip gelmenin sevabını verir. Rahmet eden ęalabım bizi o haram lokmadan saklasın inşallah. (12a, 6-15) İğki ięen kimselerin akıbetiyle ilgili bۆlüm. Allahu Teala ięki iğmeye, kumar oynamaya haram ve şeytanın işidir dedi. Nitekim Kuran'da da *“şüphesiz şarap ve kumar, dikili taşlar ve řans okları birer pislik ve şeytan işidir, bunlardan kağının.”* buyurdu. Daha sonra ayetin sonunda da dedi ki sarhoş edici şeylerden sakının ki kurtulmuşlardan olun. Allahu Teala; ięki iğmek ve kumar oynamak bۆyuk gűnahlardandır buyurdu. Nitekim Kuran'da *“İkisi de gűnahtır.”* şeklinde buyurmuştur. Peygamber aleyhisselâm da ięki iğmek, puta tapmak gibi gűnahtır demiştir.

[12b, 1-6] Rivayete gۆre; Sa'd Bin Vakkas Ensari helali ve haramı bilin, hayrı ve şerri bilin, kıyameti bilin ve onun bir gűn kopacağına inanın. Peygamber aleyhisselâm; ilmin farzı uę nesnedir dedi. Evvela Tanrı Teala'yı bilmek ikinci Tanrıya ibadet etmek gerek ki Tanrıya temiz ibadet etmemek gerekir. Uęüncü ise Tanrı Teala'nın kullarını yeniden dirilteceğini bilmek gerek. (12b,7-15) İmam Sarahsi der ki bu kitabı; Kuran ayetleriyle, peygamber hadisleri, alimler, arifler ve daha nice zahitlerin amellerinden aldığım derslerle yazdım. Hangi kiři bu kitabı okursa din iğinde zamansız ve mekânsız olur. Zira bütün bu okuduğum, ۆğrendięim, işittiğim ve anladığım bu kitabı gۆtürdüm. İlmin göz bebeği olduğu ięin ona “Güzide” adını verdim. Sarahsi'ye gۆre; dinin tamamlandığını on nesne gۆsterir. Beř tanesi gönülle inanmak gerekir, birinci Tanrı'nın birliğine, ikinci kıyamet gűnüne, uğüncü meleklerine, dördüncü kitaplarına ve beşinci peygamberlerine inanmak gerekir.

[13a, 1-14] Nitekim Kuran'da da buyurdu. *“Geręek iyilik, kişinin Allah'a, ahiret gűnüne, meleklerle, kitaba ve peygamberlere inanmasıdır.”* Dini tamamlamak ięin diğer beř nesneyi ise yapmak gerekir. Birinci zengin kişilerin mallarının zekatını Tanrı dostluğu ięin akrabalarının yoksul olanlarına, yetimlere ve miskinlere vermesi gerekir. İkincisi beř vakit namaz kılmak gerekir, uğüncüsü

sözünde durmak gerekir, dördüncüsü zahmete sabretmek gerekir ve beşincisi ise azarlanmayı duymazdan gelmek gerek. Nitekim Kuran içinde “*Sevdiği malını yakınlarına, yetimlere ve yoksullara vermesidir.*” buyurdu. Ne zaman ki yoksul olsanız sabretmeniz gerekir. Allah sabreden kullarını sever hem de sabreden kullarının yanından ayrılmaz. Nitekim Kuran içinde “*Muhakkak Allah sabredenlerle beraberdir.*” buyurdu. (13a,14-15) Bilin ki verdiğiniz zekâtları sadaka ehline verin, fasıklara vermeyin yoksa Allahu Teala zekatınızı kabul etmez.

[13b, 1-15] Zekâtı ehline vermeyen ve kötü şeyleri sadaka olarak vermeye çalışan kişinin zekât borcunu yerine getirmiş olmaz. Kuran’da da “*Sakin kötü şeyleri sadaka vermeye çalışmayın.*” şeklinde buyurulmuştur. Peygamber aleyhisselâm dedi ki İslam dininin temeli beş nesne üzerinedir. Evvela kelime-i şهادet getirmek, ikinci namaz kılmak, üçüncü zekât vermektir, dördüncü ramazan ayında oruç tutmaktır, beşinci eğer gücü yeterse hacca gitmektir. Ebu Derdâ’nın peygamber efendimizden rivayet ettiğine göre; her kim ki şهادetten sonra beş nesne işlese cennetlik olur dedi. Evvele beş vakit namazı vaktinde kılmalıdır, ikinci zekât vermelidir, üçüncü ramazan ayında oruç tutmalıdır, dördüncü hacca gitmelidir ve beşinci cenabetlikten gusletmelidir. Peygamber aleyhisselâm; hangi kişi şu altı şeyi yapsa kıyamet koştığı zaman benimle birlikte olur ve cennette bana komşu olur dedi. Bu altı nesne nedir diye sordular. İlk olarak tevhit kelimesidir ki tevhit benim sermayemdir.

[14a,1-4] İkinci namazdır ve namaz benim gözümün nurudur. Üçüncü Tanrı adını yad etmektir bu da benim gönlümün yemişidir. Dördüncü ilim öğrenmektir ki benim malımdır. Beşinci gaziliktir ve gazilik benim mesleğimdir. Altıncı cömertliktir ve cömertlik benim huyumdur demiştir. (14a,4-8) Peygamber efendimizden rivayet edildiğine göre; dini ağaca benzetmiştir. İman ağacın yere yakın olan kütük kısmıdır. Zekât ağacın budağıdır, namaz ağacın suyu gibidir. Oruç onun köküdür. İyi huy ağacın yaprağıdır ve haramdan sakınmak ağacın yemişi gibidir. Nitekim meyvesiz ağacın kokusu da olmaz demiştir. (14a,8-15) Hz Ali’den (*Allah yüzünü ak etsin*) rivayet edildiğine göre; peygamber (as) bilgi benim sermayemdir, akıl benim dinimin temelidir, Tanrı dostluğu yazımdır ve Tanrı’yı arzulamak benim adımdır (dedi). Tanrı’yı yad etmek kaygı gidericimdir, ilim benim silahımdır. Sabretmek benim azığımdır ve kanaat etmek sağlamlılığımıdır ve yoksulluk benim övünç sebebidir. Cömertlik benim adetimdir, perhiz yapmak

benim yardımcımıdır. Tanrı'ya yakın olmak benim kuvvetimdir ve doğruluk benim şefaattir.

[14b, 1-2] Gazilik benim huyumdur ve namaz benim gözümün nurudur (dedi). (14b, 2-15) Hasan Basri'den rivayet edildiğine göre; Tanrı Teala akıl verdiği kimseleri her ne buyurduysa o vakitte yapmak zorunda tuttu. Dördü otur dedi oturdu, yüzünü çevirdi söyle dedi söyledi. Dört bak dedi baktı, işit dedi işitti, bil dedi bildi, gör dedi gördü. Allahu Teala konuştu. Ya akıl benim şeref ve büyüklüğümün hakkı için hangi kulu yaratsam seni ona nasip etsem, o kulum benim dostumdur. Onun için beni seninle (akılla) bilsinler ve seninle bana ibadet etsinler. Hangi kulda akıl olmasa, o kul insanlara farz olan durumlardan muaf olur (diye) rivayet ettiler. Resul aleyhisselâm konuştu. Tanrı Teala akli yarattığı zaman onu nur içine koydu, sakladı ve bütün alemleri aklın katına dağıttı. Anlayışı canına verdi, züht etmeyi başına verdi, ihlası yüzüne verdi, utanmayı gözüne verdi, hayrı kulağına verdi, şükretmeyi ağzına verdi ve sabretmeyi dişine verdi.

[15a, 1-15] Gerçekliği diline verdi, kanaat etmeyi boğazına verdi. Alçaklığı boynuna verdi, ağırlamayı göğsüne verdi. Tevekkülü beline verdi, cömertliği eline verdi, durmayı ayağına verdi, korkuyu belinden aşağısına verdi ve ümit etmeyi belinden yukarisına verdi. Ondan sonra Tanrı Teala seslendi, ya akıl dilen sana ihtiyacını vereyim dedi. Akıl konuştu, ya Rabbi senden dileğim şudur ki yargıladığın şu insan oğluna beni nasip etme. Ondan sonra Allahu Teala söyledi. Ey melekler şahit olun ki hangi kula akıl bağışladıysam onu cehennemden azat ettim dedi. Zira hangi kişi de akıl varsa o kişi hakkı batıldan ayırır. Hak işler batıldan temizlenir ve Çalap onu cennete gönderir. O vakit Allahu Teala nefsi yarattı. Cahilliği tenine giydirdi, kokuyu burnuna verdi, şehveti gözüne verdi, başarı kulağına verdi, tamah etmeyi boğazına verdi, yalanı diline verdi. Kendisini büyük görmeyi göğsüne verdi, haset etmeyi gönlüne verdi.

[15b, 1-5] Açgözlülüğü cinsel organına verdi, asiliği beline verdi, cimriliği eline verdi. Murdarlığı cinsel organına verdi, fesatlığı ayağına verdi, şanı belinden aşağısına verdi, şirki belinden yukarisına verdi. Her kimse Tanrı'nın emir ve buyruklarını reddedip nefsinin peşine düşerse Allah onu cehenneme koyar. Nitekim Kuran içinde de “*Fakat kim azgınlaşmış, yalnızca dünya hayatını tercih etmişse, kuşkusuz cehennem onun için barınaktır.*” buyurdu. (15b,5-15) Resul aleyhisselâmdan rivayet edildiğine göre; akıl üç ihsandır. Kimde bu üç ihsan

bulunsa akıl tamam olur. Birincisi Tanrı'yı bilmek, ikincisi Tanrı'ya layık güzel ibadet etmek, üçüncüsü ise Tanrı'nın kazalarına razı olmak ve sabretmektir. Lokman Hekim '*ruhu nurla dolsun*' 'den rivayet edildiğine göre; oğluyla arasında şöyle bir konuşma geçti. Ya oğlum ne zaman Tanrı sana üç nesne nasip etse başka hiçbir şeyden kaygılanmasın. Evvela güneş gibi marifet, ikinci ay gibi ulu akıl, üçüncü yıldırım gibi ilim. İlmin meyvesi ise haramı helalden ayırmaktır. Marifet yemişi ise Tanrı'yı kullarından fark etmektir. Hoca (ra) konuştu. Hak nesne tene ağır gelir, batıl nesne ise hafif gelir (dedi).

[16a, 1-14] Hatim (ra) konuştu, Tanrı Teala kullarına üç nesneyi kalkan olarak vermiştir. Birisi akıldır, nefse kalkan olur ve şerri defeder. İkinci sağlam, kesin bilgidir ki yoksulluk korkusunu yıkar. Üçüncü ilimdir cahilliğe kalkan olur ve onun şerrini defeder. Abdulkasım Hâkim; niyetsiz iş hevestir, ibretsiz nazar beladır, delilsiz hatadır dedi. Ebu Said'e (ra) marifet nedir, tevhit nedir, din nedir (diye) sordular ? Marifet Tanrı'nın varlığını ve birliğini bilmek ve gönülle inanmaktır (diye) cevap verdi. Tevhit Tanrı'nın birliğine diliyle ikrar eylemektir ve iman; Tanrı'nın birliğine, kitaplarına, peygamberlerine, meleklerine ve kıyamet gününe inansınlar, iman bu altı nesneye inanmaktır (dedi). İslam Tanrı'ya kulluk etmektir. Allah'ı gözümüzle görür gibi kulluk etmeliyiz. Biz O'nu göremesek de o izi görür. (16a,14-15) Buna kadar olan kısım kitabın dibacesi gibidir. Ondan sonraki bölümlerden bahsetmeye başlayalım. Hakkın tevfiğiyle her bir bölüm bize beyan olur inşallah.

[16b, 1-15] Tevhitle ilgili bölüm. Bilin ki Tanrı Teala insanları yarattı ve onlardan peygamberler verdi. Bu peygamberlere; bütün insanları benim yoluma kılavuzluk edin (dedi). Beni bir bilsinler, sizi peygamber bilsinler dedi. Nitekim Kuran içinde "*Ey iman edenler! Size, can yakıcı bir azaptan kurtaracak, kazançlı bir ticaretin yolunu göstereyim mi?*" yad kıldı. Manası budur ki ey insanlar iman getirirseniz ve Tanrı'ya inanırsanız azaptan kurtulursunuz. Daha sonra peygambere (söyledi) "*Ve kim Allah'a inanırsa Allah onun kalbini doğruya iletir.*" daha bir ayette "*Ve kim Allah'ı, elçilerini, meleklerini, kitaplarını ve ahiret gününü inkâr ederse muhakkak ki sapmıştır.*" ve bu ayetlerin manası şöyledir. Her kim Tanrı'ya, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, kıyamet gününe inanmayanlar (kimseler) muhakkak ki azmıştır. Peygamber aleyhisselâm, her kim ihlasla "*Allah'tan başka ilah yoktur.*" dese cennete gider (dedi).

[16b,15-17a,6] Bilin ki Tanrı Teala birdir, benzersizdir ve hiçbir şey de ona benzemez. Başlangıcının ve sonunun nihayeti yoktur ve cümle aleme kadirdir. Peygamber aleyhisselâm konuştu: Hakkın varlığına ve birliğine delil şudur ki, her nereye bakarsan canlı cansız her ne görürseniz aklınızla şöyle bir düşünsün. Bu nesnelere yoktu, Allah yoktan var etti. (17a, 6-14) Her nesnenin yaratıcısı vardır, birdir. Nitekim Kuran içinde “Sizin ilahınız bir tek ilahtır. O'ndan başka ilah yoktur. O, rahmeti bol ve kesintisiz olandır.” ve daha söyledi ki “De ki Allah birdir.” buyurdu. Allah ‘ya Muhammed ol Tanrı birdir, biliniz ki onun zatı yoktur, başka nesneye benzemez ve başka nesnelere de onun zatına benzemez’ dedi. Birdir, tektir ve ezelden beri vardır. Yokları var eder, var olanları yok eder. Onun padişahlığından nesne eksilmez. İnanmayanların, itaat etmeyenlerin ibadetlerine ihtiyacı yoktur. Asilerden ve isyan edenlerden ona ziyan yoktur. Allahu Teala (varlığına ve birliğine) belgeler, acayıpları ve ibretleri gösterir.

[17a,14- 17b,2] Kuran içinde “*Kuşkusuz, göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün art arda gelişinde elbette ibretler vardır.*” dedi. Bu ayetin manasından (hareketle) kulların, yerlerin ve yaratılmışların içindeki şaşırtdığımız her türlü şey delildir. (17b,3-14) Hakkın varlığına ve birliğine; geceleri ve gündüzleri yaratması, yağmur ve kar yağması, denizdekilerin yürümesi, havada kuşlar ve yerde yılanların yürümesi, ağaçlarda yemişlerin bitmesi ve yerde otların bitmesi hepsi delildir. Hakkın varlığına ve birliğine insan oğlunun teninde de nice hüccetler ve deliller vardır. İnsanları yoktan var etmesi O'nun birliğine delildir. (İnsanlar) küçükken büyüyorlar, oğlanken yiğit oluyorlar, yiğitken koca oluyorlar, diriyken vadesi yetecek olup ölüyorlar. Önceden anne karnında bir damla suyduk, Tanrı Teala bize suret verdi, el ayak verdi ve göz kulak verdi, dil ve diş verdi. Bu organları bir düzen içinde vücudumuza yerleştirdi. Bunların (yukarıda saydıklarımız) cümlesi delildir. O bizi yaradan birdir, kadirdir ve hiç kimseye benzemez.

[17b, 15- 18a,9] Nitekim Kuran içinde “*O'na benzer hiçbir şey yoktur. O, her şeyi duyan, her şeyi görendir.*” (şeklinde) yad kıldı. Tanrı'nın birliğine delil odur ki Tanrı eğer bir olmasaydı da iki tane olsaydı. Birisi insan oğlunu öldürmek isterdi, diğeri diriltmek isteseydi ikisinin arasında ihtilaf olurdu. Nitekim bu dünya beylerinin adetidir. Birbirinin üzerine galip olurlardı. Kendi koyduğu kurallara göre birbirleriyle savaşır ve birbirlerini öldürürler. Nitekim Kuran içinde “*Eğer*

Allah'tan başka tanrılar olsaydı ikisi de bozulup gitmişti.” ve daha bir yerde “Aksi taktirde her tanrı kendi yarattıklarını alıp bir tarafa çekilir ve mutlaka o tanrılardan biri diğerine baskın gelmeye çalışırdı.” buyurdu. (18a, 10-12) Yerde ve gökte Tanrı birdir, kadirdir ve yaratıcıdır. Toktur, yemez, içmez ve hiçbir nesneye benzemez. Bu beş nesnelere delil olarak yeter. (18a, 12-15) Tanrı Teala Musa peygambere vahiy kıldı. Ya Musa iki nesneyi bil, iki nesneyi bilme dedi. Evvela bil ki Tanrınız bir tanedir (dedi). Ali (r.a)‘ye; ya Ali (r.a) Tanrı nerededir^(diye) sordular. Ali (r.a), O Tanrı her yerdedir (diye) cevap verdi.

[18b,1- 3] Hiçbir nesne yoktu, ‘O’ yoktan var etti. Ona yer mekân lazım değildir, O oturmaktan, eğilmekten, gitmekten ve sizin yaptığınızı sandığınız her şeyden münezzehtir. (18b, 4-8) Zünnüni Mısri’ye ‘kendisine tapılan varlık nurdan mıdır yahut zulmetten midir?’ (diye) sordular. Bunu soranlar sonunda ziyankâr oldular. Mısri cevap verdi, benim taptığım varlık nuru da zulmeti de yaratandır (dedi). Dört nesneden arınmayınca tevhit etmiş sayılmazsınız (dedi). Birincisi şirkten, ikincisi başkalarını taklit etmekten (üçüncüyü atlamış) ve dördüncüsü itaatsizlikten. (18b,8-15) Ebulkasım Hakim cevap verdi. Kuran’da “*Tanrımız bir, tek Tanrıdır.*” buyurdu. Bu ayetten daha güzel bir ayet yoktur ve bütün mutluluklar tevhit ile gerçekleşir. Nitekim Kuran içinde “*İşte bununla sevinsinler.*” (diye) buyurdu. Yahya bin Mu’az, Tanrı Teala’nın hazinesinde tevhitte daha büyük bir nesne yoktur dedi. Hak Teala tevhidini bize nasip ettikten sonra O’nun lütfuna ve keremine layık olmayıp aşâğılık edenleri cehenneme koyar (dedi).

[18b,15- 19a,7] Peygamberden rivayet edildiğine göre; “*İyiliğin karşılığı, iyilikten başka olabilir mi?*” bu ayetin tefsiridir (dedi). Enes (ra)den rivayet edilene göre; Allahu Teala şu kullarıma marifet ve tevhit nasip edersem (onları) cennete gönderirim dedi. Peygamber anlattı, tevhit etmek cennetin bekasıdır, elhamdülillah demek bütün nimetlerin şükrüdür. Tevhit etmek Tanrı Teala’nın sevdiği bir ibadettir. Tevhit etmenin karşılığı cennettir. (19a, 7-15) Hasan Basri Ferzendüf ile Basra şehrinde bir kadının cenazesinde bir araya geldiler. Hasan, ben halklar iyisiyim, sen halklar kötüsüsün, kişinin iyisi kötüsü ne zaman belli olur (diye) sordu? İyi o kişidir ki canı imanla gider ve kötü o kişidir ki canı imansız gider (dedi). Ferzendüf söyledi, benden daha kötü hiçbir kul olmasın velakin yetmiş yıl tevhit edersen o tevhit bereketiyle kurtulursun.

[19b,1-9] Ferzendüf dünyadan göçtüktan sonra iyiler onu rüyasında gördüler ve nasılsın (diye) sordular, Çalabım beni yargıladı, bana tevhit bereketiyle rahmet etti, günahımı açıkça söylediğim ve kendimi günahlı bildiğim için beni bağışladı (diye) cevap verdi. Ayşe'den rivayet kıldılar, Ayşe peygamberden, peygamber Cebrail'den ve Cebrail Allah'tan. Allahu Teala, aklık benim nurumdur her kim ağarsa tevhit içinde onu bağışlarım (dedi). (19b, 9-15) Rivayete göre; Abdullah bin Mesut'un bir cariyesi vardı. Abdullah bin Mesut fena halde fakirleşti ve döndü cariyesine dedi ki; fakirleştim hiç harçlığım kalmadı seni satayım dedi. Cariye saçını tararken birçok saçının ağarmış olduğunu gördü ağladı. Kara saçım senin kulluğunda ağardı, şimdi sonum geri satılmak oldu dedi. Tanrı Teala Cebrail ile peygambere haber gönderdi.

[20a, 1-7] O cariyein saçı Abdullah'ın kulluğunda ağardığı için (o cariyeyi) azat eylesin (dedi). Şimdi kadar lütuf ve kerem sahibi padişahlar padişahının kulluğunda saç ağartan bir mahlukun satılmasını reva görmedim, azat eylesin (diye) buyurdu. Bir saç ve sakalını kendi kulluğunda ve tevhit içinde ağartmış olsa ona azap etmeyi nasıl reva göreyim? Rahmet ve ihsan eyleyip cennete nasip eder inşallah, âmin. (20a, 8-15) Marifetle ilgili bölüm. Bilin ki Allahu Teala o kulu doğru söylerse onun gönlünü geniş eder nurla doldurur. Hangi kişiyi ise İslam için kiminin ardında durmak isterse onun gönlünü dar eder, nursuz eder. Nitekim Kuran içinde *“Allah, kime hidayet dilerse onun kalbini İslam'a açar; kime de sapkınlık dilerse göğşe çıkmaya çalışıyormuşçasına kalbini daraltır, sıkır.”* yad kıldı. Birliğinin alametiyle arzu ve isteği ölüm gelmeden uzak eyleye ve ahirete rağbet eyleye.

[20a,15-20b,8] Peygamber aleyhisselâm; içki içerken savaştılar, birbirinin başını yardılar (dedi). Ömer bin Hattab onları gördü ve dedi ki ya İlahi içki içmek malı telef eder ve akli başından götürür. Ondandır bu ayet peygambere *“Hamr, kumar, dikili taşlar ve şans oyunları şeytan işi birer pisliktir. Sana hamrın ve şans oyunlarının hükmünü soruyorlar.”* indi. Ömer (ra), ya İlahi daha fazla bildir dedi. Ondandır *“Sarhoşken namaza yaklaşmayın.”* bu ayet indi. (20b, 8-15) Rivayete göre; bir gün Abdurrahman bin Afv. arkadaşlarında konakladı, yediler, içtiler, akşam namazı vakti geldi. Birisini ileri geçirdiler imamlık yaptı. “Kulya” suresini okudu, ne kadar “lamelif” varsa hepsini koydu. Zira sarhoştur ve ne dediğini bilmiyordu. O sıra da bu ayet *“Sarhoşken namaza yaklaşmayın.”* indi. Allahu Teala içki içenleri müşriklerle beraber tuttu. Dedi ki müşrikler Mescid-i Haram'a yakın

olmasınlar. Nitekim Kuran'da "*Müşrikler ancak necistir. Öyleyse bu yıldan sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar.*" buyurdu.

[20b,15- 21a,3] İçki içen namaza yakın olmasın. İçki içenle adet gören kadını karşılaştırdı ve kadını daha üstün gördü. Nitekim adet gören kadının şahitliğine inanırlar ancak içki içenin şahitliğine inanmazlar(dedi). (21a,3-8) Dediler ki bütün günahlar bir ev içindedir ve içki içmek o günahların başıdır, ondan sakının. Kim içki içse diğer kalan bütün günahları da yapmış sayılır. İçki içmek domuz etinden beterdir. Hangi kişi açlıktan ölmeyecek kadar domuz etini yese namazı bozulmaz, içki ise bozulur dedi. Alimler de içkiye murdar dedi ve hepsinin delili Kuran'dır. "*Şüphesiz, bir fisk de olsa pisliktir.*" buyrulmuştur. (21a,8-15) Murdarlığının sebebi ise İblis'in içkinin içinde artıkları vardır. Elini kabın içine sokar, kaynar ateşte kaynatır. İçkinin kokusu İblis'in necisidir. İçkinin murdarlığı ve haramlığı bu yüzdendir. Puta tapanların Tanrı'yı bilmedikleri gibi içki içenler de Tanrı'yı bilmez olurlar. Her kim ki içki içmek helaldir dese kafir olur. Ömer bin Hattab anlatır; Ka'bül-Ahbar'a günahların anası hangisidir (diye) sordum?

[21b,1-6] Dedi ki, bütün günahların anası içki içmektir. İblis (Allah'ın laneti üzerine olsun) der ki ben insanoğlu üzerinde iki konuda başarılı olurum. Birisi zinada ikinci içki içmekte (denilmiştir.) Her kim ki içki içse ve sarhoş olsa on nesnesi eksilir. Akli, heybeti, kıymeti, iyiliği, din mürüvveti ve ağızından yanlış söz çıkar ve malı eksilir. Onuncu ve son olarak marifeti eksilir. (21b, 6-15) Abdullah bin Mesud dedi ki eğer bir kişi sarhoşken ölse kuma koyun. Baş tarafına bir ağaç dikin daha sonra o ağacın başı domuz başı gibi olmadıysa veya Kible'den dönmezse beni o ağaca asın (demiş). Bir kimse sarhoşken ölse Münker ve Nekir ona geldikleri vakit o kişiyi sarhoş bulur ve kıyamet günü sarhoşken kopar ve cehennemde sarhoş olur ve cehennemın içinde bir dere vardır, ona "Sukran" derler o derenin azabından cehennem feryat ederek kaçır, işte içki içeni o dereye bırakırlar.

[21b,14- 22a-6] Peygamber aleyhisselâm söyledi. O Allah hakkı için ben doğruyu söylerim. Hangi kişi bir kadeh içki içse kırk gün o kişinin ibadeti kabul olmaz dedi. Tövbe edinceye kadar Allahu Teala cehennem ehlinin irinini yani sarı suyunu içirir ve kıyamet gününde yüzü kara, gözleri alnından çıkmış, dudakları şişmiş, göğsü üstünden sarkmış (bir şekilde) olur. Aklında sinesinde ne kadar Kuran ayeti varsa, benim üzerime içki koydun diye kıyamet günü ondan davacı olur. (22a, 6-15) Peygamber aleyhisselâm, başka hangi kişilerin ibadeti kabul olmayanları

söyledi. İyi huylu ve salih bir kocayla barışmayan kadının, haksız yere Müslümanları azarlayanların, efendisinden kaçan kulun, içki içip tövbe etmeyen kimsenin ve beşinci cemaatine güç ve zahmetle imamlık yapan imamın ibadeti kabul olmaz (dedi). Peygamber dedi ki hangi kişi, içki içen kişi (öldüğünde onun için) sala verse yahut içki içen kişi sağken bir lokma yemek yedirse Müslümanlığı kaybolur (dedi). Hangi kişi içki içenle otursa ve görmezden gelse olma(dedi). Allahu Teala, Cebrail'e benim düşmanlarımı devlerle cehenneme bırak (dedi). Cebrail, ya İlahi düşmanların pek çoktur hangisini bırakayım (dedi).

[22b, 1-13] Allahu Teala içki içenleri ve zina edenleri (dedi). Abdülaziz bin Ebu Revvad'dan rivayet edilene göre; dün Medine'de mescitte ağlayan kadınlar gördüm beni dahi etkilediler. Vardım gördüm ki bir yiğit ölüm nezdine düşmüş, o yiğide üç kere şehadet getirdim, şehadeti almadı, küfür söyledi hala yaşamak istedi, can ısmarladı. Ben de dedim ki bu yiğidin namazını kılmayın (dedim) ve sordum bunun ne kötü fiili var (dedim). Her gün içkiden uzak olmazdı, her gün içerdi dediler. Nuh peygamber aleyhisselâmın kavmi sarhoş olmasaydı Nuh tufanını yaşamazlardı, salih kavim sarhoş olmasaydı deveyi öldürmezlerdi ve İsrail oğulları sarhoş olmasaydı buzağıya tapmazlardı. Bilin ki bütün günahların ve kötülüklerin anası içki içmektir. Allahu Teala mümin kullarını içkiden sakınsın ve içenlere de tövbe etmeyi nasip etsin inşallah. (22b, 14-15) Rızıkla ilgili bölüm. Bilin ki Allahu Teala kullarının rızıkını yaratmıştır ve kefil olmuştur.

[23a, 1-7] Nitekim Kuran'da buyurdu. “*Yeryüzünde kımıldayan hiçbir canlı yoktur ki rızık Allah'ın üzerine olmasın.*” Başka bir ayette de “*Göğün ve yerin rabbine andolsun ki bu şüphesiz gerçektir.*” buyrulmuştur. Alimler, bu kadar ayet rızık için geldi gönül niçin dolanmaz (diye) sordu. Şöyle cevap verdiler, Allahu Teala kullarını beş nesneyle sınamaktadır. Allahu Teala insanları, birincisi tövbeyle, ikinci açlıkla, üçüncü malının eksilmesiyle ve dördüncü yakın ve akrabalarının ölmesiyle sınamaktadır. Nitekim Kuran'da “*Andolsun sizi imtihan edeceğiz.*” buyurdu. (23a, 7-15) Gönül rızıkının vadesi dolmadan sınamak bu sebeptendir. Bu sınamalar olmasaydı cennet içinde tüm gönüller dolaşır. Yahya bin Mu'az anlattı, rızık üç türdür. Birincisi istemek farzdır ve cennetliktir ve Kuran'da da “*Rabbinin sana verdiği nimetler daha hayırlı ve daha kalıcıdır.*” dedi. İkinci günlük yiyecek istemek cahilliktir ve cehennem azabıdır. Üçüncü nasibini istemek daha iyidir, dünya nasibinden cenneti satın alırlar (dedi). Peygamber

aleyhisselâmdan rivayet göre; Allahu Teala canları yaratmadan önce dört bin yıl ileriden rızıklarını takdir eylemiştir.

[23b, 1-7] Nitekim seyyah o kişidir ki sefere çıkar, azıksız oruç tutar kendisi aç yürür hiçbir şey yemez. İleri gelen kimseler söyler ki, seyyah öyle bir kimsedir ki gezer eğlenilecek hoş bir yer arar, hoş bir yer bulamayınca eğlenmekten vazgeçer. Oruç tutanlar işte cennet içinde böyle gezerler. Yer ve gök hangisi daha hoş gelirse orada kalmaya karar verirler. Allahu Teala oruç tutan kadınlara ve erkeklere müjde verdi. Nitekim Kuran’da “*Oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar.*” buyurdu. (23b, 7-15) Abdullah bin Mesud rivayet etti; her kim ramazan ayında oruç tutsa ve daha eyyam-ı biyd (aydınlık günler) yani hicri her ayın on üçüncü, on dördüncü ve on beşinci günleri oruç tutsa müjdelenenlerden olur demiştir. Kıyamet günü bütün halk yaptıkları işlerden hesap verdikleri vakit oruç tutanlar arş gölgesinde rahatça oturup, meyveler yiyeceklerdir. Her kim ki bir gün oruç tutsa bin yıl rahat olur ve ağzı misk gibi kokar. Ali (ra) anlatır, bir gün Resulullah’ın katına geldim bana dedi ki, ya Ali; Cebrail’in sana selamı var ve her ayda üç gün oruç tut (dedi).

[23b,15- 24a,5] İlk gün tuttuğun orucun fazileti on bin yıl oruç tutmuş gibidir, ikinci günün fazileti yüz bin yıl oruç tutmuş gibidir. Ya Resulullah bu üç müjdeniz bana mıdır yoksa bütün ümmete bildireyim mi (diye) sordum. Ya Resulullah bu üç gün hangi günlerdir(dedim). Her ayın on üçüncü, on dördüncü ve on beşinci günüdür (dedi). (24a,5-15) Ey Resulullah, bu üç gün niçin eyyam-ı biyd günlerdir (diye) sordum. Anlattı. Âdem peygamber aleyhisselâm cennetteyken teni kapkara oldu. Cebrail geldi, ya Âdem teninin ağarmasını istiyorsan üç gün oruç tut dedi. Âdem ilk gün oruç tuttu vücudunun üçte biri ağardı, ikinci gün oruç tuttu üçte ikisi ağardı ve üçüncü gün oruç tuttu Adem’in vücudu tamamen beyazladı. Adem’in teni ağardığı için işte o günlere eyyam-ı biyd yani aydınlık günler denilmektedir. Her kim ki ramazan ayında oruç tutsa ve şevval ayında altı gün daha oruç tutsa bütün yıl oruç tutmuş gibi sevap kazanır. Peygamber aleyhisselâm dedi ki oruç tutanın uyuduğu ibadettir, söylediği tespihtir ve duası yaz sıcağından ve kış soğuğundan sevap kazandırır. Orucu üzüm veya hurma ile açın (dedi).

[24b,1-4] Peygamber aleyhisselâm, dört türlü kişiler cenneti arzular dedi. Bir oruç tutanı, ikinci günde iki yüz ayet okuyanı, üçüncü dilini kötü sözden saklayan kişileri ve dördüncü Tanrı için aç doyan kişileri arzular. (24b, 4-15)

Peygamber aleyhisselâm anlattı. Allahu Teala ramazan ayında altmış bin tane cehennemliği azat eder. Her saat ve her gün içinde cehenneme vacip olmuş yüz bin mümini azat eder. Cuma gününde yine o kadar (kişiyi) azat eder. Ramazan ayında ve her hafta ne kadar kişi azat eylediyse kadir gecesinde o kadar daha azat eder. Bütün ayın içinde ne kadar (kişi) azat ettiyse bayram gününde o kadar (kişiyi) azat eder. Ebulkasım Hâkim; oruç üç türlüdür (dedi). Birisi ten orucudur, yemekten, içmekten ve cima eylemekten uzak durmaktır. İkinci akıl orucudur ve gönlü dileğinden uzak tutmaktır, üçüncü can orucudur ve ölümü yakın bilmektir (dedi). Oruç Arap dilinde ‘savm’ derler ve haram nesnelere teni korur. Vücudu ibadet üzerinde daim tutar. “Mim” devamlılıktır.

[25a, 1-15] Peygamber aleyhisselâm dedi ki her kim ki dünyada çok yese ahirette hepsinden aç olur ve her kim ki dünyada az yese ahirette tok olur. Az yemeyi ve az söylemeyi huy edinin. İblis’in insan oğlunun teninde damar içinde kanın aktığı gibi gezer. O iblisin yerini oruç, namaz ve zekât ile dar eyleyin. Hangi kişi oruç tutsa İblis onun içine giremez dedi. Peygamber aleyhisselâmın anlattığına göre; bir kere İblis’i gördüm elinde çok türlü nesnelere vardı. Ya melun bu elindeki nesnelere nedir (diye) sordum. Herhangi kişi günah işlese ondan bir nişan aldım (dedi). Benden de nişanın oldu mu (diye) sordum. Aldım dedi. Ne zaman, nasıl aldın (diye) sordum. Falan gün oruç tutarken gece yemeği çok yedin, o gün çok uyudun ibadeti az ettin, o gün senden de nişan aldım (diye) cevap verdi. Peygamber efendimiz, bundan sonra doyunca daha yemeyeyim dedi. Ne zaman çok yemek yeseniz mide dolar ancak tefekkür gider dedi.

[25b,1-2] Nitekim ibadetsiz (kişiler) beni geri dünyaya gönder (sana) salih amel işleyeyim ve ömrüm gafletle gitmesin (derler). Nitekim Kuran’da “*Döndürün ki, o arkada bıraktığım yerde iyi bir iş yapayım.*” buyurdu. (25b,3-11) Cennetlikler ilmi şudur ki, ne zaman cennete girse kendisinden yüksek derecelerdeki görüp nasıl ben de daha çok ibadet edip o yüksek derecelere erişemedim diye pişman olurlar. Sakın o katlara hasret etmeyesiniz iyi amellerle o dereceleri kazanın dedi. Cehennemlikler ilmi odur ki, cehennem ehli ne zaman ki cehennem azabını görseler derler ki ey bizim Çalabımız bizi buradan çıkar iyi amel işleyelim. Sakın sen onlar gibi olmayasın dedi. Nitekim Kuran’da “*Rabbimiz! Bizi çıkar da yapmış olduklarımızdan tamamen başka, rızana uygun işler yapalım.*” (diye) buyurdu. Şakik, cihanı otuz yıl gezdim iki nesneden çok gördüm, birisi dirilerde gafillik

diğeri ise ölümlerde hasretlik ve pişmanlık vardı (dedi). Hâkim konuştu, yeryüzünde her ne görürsen hepsi ibrettir. Yağmurun yağması, otların bitmesi, canavarların yaratılması, suların akması, yemişlerin bitmesi, saç ve sakalın uzaması...

[26a,1-3] Ve ona benzer yeryüzünde ne varsa hepsi ibrettir. Yeryüzündeki bu kadar ibretleri görmeyip gafil olurlar ve yer altında hasret edip günlerini gafletle geçirdikleri için hayıflanırlar (dedi). (26a,3-15) Hoca Fakih söyledi; ölüm gelmeden önce biliriz ki şüphesiz öleceğiz. Fakat insanlar bunu görmek istemezler ve şüphe ederler (böyle kimselerin) yeri cehennemdir. Hakikat var olan cennettir fakat kişi bilmez görmez. Ebulkasım Hâkim, hangi yaratıktır ki vardır başı kesilirken kibirli olan (dedi). İnsanoğludur (diye) cevap verdiler. Cehennem gözlerinin önündeyken, onlara öğreteceğin hakikati bilirlerken, peygamberlerin davetini işitmişken yine gönülleri yumuşamaz. Bilin ki sıradan kişiler ölüm ve sonraki hayatı, kıyameti kitaplardan okudukları gibi beklerler. Ancak seçkin kişiler ölümü ve kıyameti severler. Ebu Derda, halk üç nesneyi sevmez ben severim dedi. Kimse yoksulluğu sevmez ben severim (dedi).

[26b,1-7] Peygamber aleyhisselâm, müminlerin günahlarına ölüm kefarettir ve müminlere ölüm rahattır (dedi). Onun için kötü kişilerden gıybet ve yalan söyleyenlerden uzak olur. Günahı az olur ve şeytanın vesvesesinden emin olur. Bilal-i Habeşi ölüm döşeğindeyken karısını yanına çağırdı, kendini harap etme (dedi). Ben peygamberin, dostlarımın ve arkadaşlarımın yanına gidiyorum (dedi). (26b, 7-15) Ebu Derda'ya, nimet içinde olan kimdir (diye) sordular. Nimet içinde olan kişi (öldüğü vakit) ölü teni toprak içinde azaptan emin olur (dedi). Ebulkasım Hâkim, müminlerin devleti üç tanedir (dedi). Biri diriliğinde ibadet içinde olmak, ikinci ölürken şehadet üzerinde olmak, üçüncü kıyamet durduğu saat ten ölümünden korkmamak gönül ölümünden korkmak. Ten ölümü kişiyi halktan ayırır, gönül ölümü ise kişiyi Halik'ten ayırır. Kimin teni ölürse hasret söylerler, kimin gönlü ölürse bedbaht oldu (derler).

[27a,1-2] Çalabım tüm müminleri kendi keremiyle bedbahtlıktan saklasın, inşallah. (27a, 2-15) Sabırla ilgili bölüm. Peygamber aleyhisselâm dedi ki, sabır üç türlüdür. Biri musibete sabretse Allah ona yüz derece verir. Her bir dereceden dereceye yerle gök arası kadir olur. İkinci ibadete sabretse, Allahu Teala altı yüz derece verir. Her dereceden dereceye yedi kat yer altından yedi kat gök üstüne değin kadir olur. Üçüncü günah işlememeye sabretmektir. Her kim günah

işlemeye başlamışken sabretse Allahu Teala ona yüz derece verir. Her derecenin arası toprak altından arşa değin olur. Peygamber aleyhisselâm, hangi kişi sabretse Allahu Teala o kişiye daha fazla sabır verir. İbadetlerin en büyüğü sabırdır (dedi). Hangi kişiye musibet gelse ve o kişi ağlasa ve başka birisi ağlama diye öğütlese, öğütleyene sevabı sabredenden daha fazladır (dedi). Peygamber aleyhisselâm söyledi, birisinin malına musibet gelse ve sabretmek ve hiç kimseye şikâyet etmemek yapılması gerekli olandır(dedi).

[27b,1- 15] Allah'ın üstünde daha ulu başka bir nesne var mıdır ki kulu yargılasın, günahlarını bağışlasın. Hangi mümine hastalık verse ve sabretse günahı yılan kabı gibi dökülmüş olur (dedi). Peygamberden rivayet edilene göre; bir gün bir kasaba uğradı ve (kasaba) selam vermek istedi ancak Cebrail geldi dedi ki Allahu Teala buyurdu, sen o kasaba selam vermemelisin. Ertesi gün peygamber efendimiz yine aynı yerden geçerken selam vermeden geçmek istedi -Cebrail geldi ve bu seferde selam ver diye- buyurdu. Peygamber, ya kardeşim Cebrail dün beni selam vermektan menettin, bugün selam ver diye buyurdun. Bundaki hikmet nedir (dedi). Ya Muhammed sen o kasaptan geçtikten sonra (o kasabı)sıtma tuttu. Altmış yıllık günahına kefarete oldu dedi. Peygamber aleyhisselâm dedi ki hangi mümin hasta olsa bütün günahları gazel vaktinde ağaçtan yaprak döküldüğü gibi dökülür (dedi). Hangi münafık hasta olsa inlese bir devenin dizini yağlayıp tekrar geri şişmiş gibi olur (dedi).

[27b,15-28a,2] Bir gün et ile deri arasında bir hastalıktır (dedi). Rivayete göre; bir Arap, peygamber katında sıtma hastalığının yakalandı. (28a, 2-4) Peygamber, ya ashaplar eğer cehennem ehli görmek isterseniz işte bunu görün (dedi). (28a, 4-15) Davut peygamber aleyhisselâmdan rivayet ettiler. Ya Rab senden dört nesne isterim ve dört nesneden feryat ederim. O dört dileğim şunlardır. Birisi sabırlı olmak, ikinci tövbeli olmak, üçüncü şükürlü olmak ve dördüncüsü de din işlerinde bana yardımcı olacak bir kadın sahibi olmak isterim. Feryat ettiğim o dört nesnede şunlardır. Birincisi benim sözümü tutmayan bir oğul verme, ikinci onunla azap olacağım ölüm verme, üçüncüsü çok konuşan ve beni yaşlandıran bir kadın verme, dördüncü iyiliğimi gizleyen kötülüğümü yüzüme söyleyen komşu verme (demiştir). Rivayete göre; Allahu Teala Üzeyir peygambere vahiy etti.

[28a,15- 28b,2] Ya Üzeyir günah işlesen malının kadri olmaz. Zekâtın sevabı cehennem azabına giriftar olsun (dedi). (28b,2-15) Bir adam geldi Resul

hazretine dedi ki ya Resulullah bana vasiyet et, yaptığım hangi işin bana iki gün yararı olur (dedi). Peygamber aleyhisselâm söyledi, birisi o gündür ki Azrail canını almaya geldiğinde iyilikle mi geldi yahut kötülükle mi geldi. İkinci o gündür ki kıyamet günü içinde bilmezsin. Senin kitabın sağ elinden mi gelsin ya da sol elinden mi gelsin. Çocukların, kardeşlerin ve akrabaların; malların senden ayrılmış, Münker ve Nekir sorguya çekmek için heybetli mi yoksa rahmetli mi gelir görürsün (dediler). Rivayete göre; Cebrail aleyhisselâm bir gün peygambere ya Muhammed dört sözden dört söz olmuştur (dedi).

[29a,1-7] Birincisi harap etme, yer ve göğü yaratana itaatsizlik edip harap eyleme. İkincisi sert sözler söyleyerek azarlama, Tanrı'yı ibadetle hoşnut et, günah kazanma. Üçüncü hiçbir nesne için kimseyi kırma; dördüncü ise iste, Tanrı'nın hoşnutluğu için istekli ol. (29a, 7-15) Bir adam Şakik-i Belhi'ye geldi ve dedi ki, bana ilim öğret onunla amel eyleyeyim ve bu sebeple kurtuluşa ereyim (dedi). Şakik-i Belhi, diriler ilmi mi yoksa ölümler ilmi mi istersin, cennet ilmi mi yoksa cehennem ilmi mi istersin (diye) cevap verdi. O adam hepsi gerekli diye yanıtladı. Şakik, diriler ilmi dünyada yaşadığın sürece Tanrı korkusunu azık edinmektir dedi. Nitekim Allahu Teala diriler ilmini "*Kuşkusuz azığın en hayırlısı takvadır.*" der. Ölümler ilmi ise ne zaman ölüm geldiği zaman gafletle cehenneme gideceklerdir.

[29b,1-5] Ey Çalabım ihlas ehli ise biz ne cehennemden korktuğumuz için ibadet ettik ne de cenneti arzuladığımız için ibadet ettik. Senin buyruğunu ve birliğini yerine getirmek için ibadet ettik (dediler). Allahu Teala üstünlük ve büyüklüğümün hakkı için bu kullar gerçek söylerler (diye) onları cennete gönderir. (29b,5-15) Peygamber, kesinlikle riyasız ibadet edin (dedi). İhlalsı bir şekilde yapılan ibadetleri gökyüzüne ulaştıran melekler vardır (dedi). Ancak o melekler gıybet edenin ibadetini geçirmez, ikinci gök meleği namaz kılarken gönlü dünya işinde olan kulun ibadetini geçirmez, (üçüncü unutulmuştur). Dördüncü gök meleği ibadet içinde kendisini büyük görenin ibadetini geçirmez geri döndürür. Beşinci gök meleği hasetlik eden kulun ibadetini geçirmez geri döndürür. Altıncı gök meleği gönlünde şefaati olmayan kulun ibadetini geçirmez geri döndürür. Yedinci gök meleği ibadetini büyük ve çok görenin ibadetini geçirmez geri döndürür. Orada duran melekler der ki gökten geçecek ibadetler illiyyîn (iyilerin kitabının bulunduğu yer olarak zikredilir ve bu yer yazıların kaydedildiği, ayrıca Allah'a

yakın olan kulların müşahede ettiği yer)dedirler. Geri döndürülen ibadetler ise dünya nimetleri için yapılmıştır derler.

[30a, 1-7] Peygamber aleyhisselâm bunu deyince Yahya bin Mu'az zar ağladı. Peygambere dedi ki ya Resulullah nasıl ibadet edelim ki Tanrı kabul etsin. Peygamber, ya Mu'azlı Müslümanları dilinden sakla, kimseyi ayıplama ve kendini övme. Ettiğin ibadeti kimseye söyleme, dünya işini ahiret işinden ileri tutma ve Müslümanları hor görme ve halkla hoş geçin (dedi). Eğer bunları işlemezsen cehennem köpekleri seni yırtar (dedi). (30a,7-15) Ali kerremallahu vecheh '*Allah yüzünü ak etsin anlamında övgü sözü*' riya ehlinin dört nişanı vardır (dedi). Birisi kendisini namaz ehliymiş gibi gösterir, ikinci halk içinde olan namazları uzun tutar, üçüncü herhangi biri onu övse ibadetini artırır, dördüncü ne zaman (o kişiyi) ansalar ibadet edermiş gibi kendisini gösterir (dedi). Ebulkasım Hâkim mümin (kimseleri) Arap atına, münafık (kimseleri) ise yumurta doğuran tavuğa benzetmiştir. Arap atı karnında bin altınlık tay getirir hiç belli etmez, tavuk ise bir alaca yumurta yapar, çığırır tüm halka duyurur. Ebulkasım Hâkim der ki, bey olsan da halktan korkarsın, ne zaman ibadet etsen onun geçiciliğine bakmayasın.

[30b, 1-15] Ne zaman ki sana bela ulaşsa şikayetçi olmayasın. Ben de meleklere seni şikâyet etmeyeceğim (dedi). Ali (ra) der ki Allah bir köye bela vermek istese onun dileği yerine gelir. O vekili eylediği kişinin takdirini geri döndürmez. Velakin belaya sabretmekte sevap vardır. Dediler ki sabır dört türlüdür. Birisi ten üzerinedir. Eyüp'ün yaptığı gibi ve kibir azaldı. Nitekim Kuran içinde "*Gerçekten biz onu sıkıntılara dayanıklı bulduk. O ne güzel bir kuldu!*" (diye) buyurdu. İkinci sabır gönül üzerinedir, kim onu hoş kıldı, ismet buldu. Nitekim Kuran'da "*Böylece kötülüğü ve fuhşu ondan çevirmek istedik.*" dedi. Üçüncü sabır can üzerinedir ki onu İsmail kıldı. Nitekim Kuran "*Ona fidiye olarak büyük bir kurbanlık verdik.*" buyurdu. Dördüncü sabır mal üzerinedir ki onu da İbrahim yaptı, gerçek dostluk buldu. Sabreden mi daha iyidir yoksa şükreden mi dediler?

[31a, 1-2] Sabır yarım adamdır, şükür de yarım adamdır, Tanrı hükmüne razı olan tamam adamdır dedi. (31a,2-6) Ebulkasım'a bela nedir (diye) sordular. Ebulkasım da şöyle cevap verdi. Ya keramettir ya kefarettir ya da ukubet yani cezadır (dedi). Bir kişi belaya sabretmesze iki cihanda da belasını bulur, Hangi kişi yapmacık olarak amel eylese diriliği ve ömrü ziyan olur. (31a,6-12) Hâkim der ki, otuz yıl ilim öğrendim menfaat bulamadım, ta ki şu üç nesneyi öğrenene kadar.

Birincisi; hangi kişi ilim içinde amel eylemezse onun öğüdü kimseye fayda etmez. İkincisi hangi kişinin din içinde doğruluğu olmazsa, üçüncü kim de perhiz olmazsa Tanrı'ya yakınlığı olmaz (dedi). Bizi ve diğer müminleri kerem ve faziletinle sabırlı eyle ya rabb'el-alemin. (31a, 12-15) Şükürle ilgili bölüm. Bilin ki Allah'ın verdiği nimetlere şükretmek farzdır. Nitekim Kuran'da “*Allah'ın nimetlerine şükrediniz.*” buyurdu. Allahu Teala eğer nimetlere şükrederseniz ben sizin nimetlerinizi artırırım (dedi).

[31b, 1-4] “*Eğer şükrederseniz size (nimetimi) daha çok vereceğim.*” (şeklinde) buyrulmuştur. Dahhak bin Müzahim, her kim ki nimete şükrederse Allahu Teala ona iki cihanda da huzur verir ve her kim ki şükretmezse nimet ondan kaçar ve o kişiyi belaya götürür (dedi). (31b, 4-12) Belaya sabretmek kulu nimete götürür. Nimet üç türdür. Birisi dünya nimetidir, ikinci din nimetidir, üçüncü Tanrı dostluğudur. Dünya nimeti şudur ki halka muhtaç olmayın. Şükretmek de üç türdür. Evvel şükrü, ikinci ten şükrü, üçüncü gönül şükrüdür. Gönül şükrü “*Övülmeye değer olan yalnızca alemlerin Rabb'i Allah'tır.*” demektir. Ten şükrü ibadet etmektir. Nitekim ibadet etmek için “*Gerçek şu ki, o çok şükreden bir kuldu.*” buyurdu. İbrahim dedi. Lut dedi ki “*Şükreden kimseyi biz böyle mükafatlandırırız.*” (diye) rivayet ettiler. (31b,12-15) İsa aleyhisselâm bir gün yürüyordu, yağmur yağmaya başladı. Bir tilki vardı yağmur başlayınca gitti, inine girdi. İsa aleyhisselâm dedi ki ya Rab tilkinin ini var benim hiçbir yerim yok. Allahu Teala vahiy etti. Ya İsa niçin şikâyet edersin?

[32a,1-4] Ben senin tenini ibadetle süsledim, dilini tevhit ve şehadetle süsledim ve gönlünü marifetle süsledim. Niçin şikâyet edersin (dedi). İsa bu dua etmez verdiğin nimetlerin şükrünü bilmez o yüzden sana şikâyet ederim (dedi). (32a, 4-11) Süfyan Servi'den rivayet edildiğine göre; Caferi Sadık'a akıbet nedir (diye) sordum. Akıbet on nesnedir diye cevap verdi. Beşi bu dünyadadır, beşi de ahirettedir. Bu dünyada olan o beş nesne şudur; evvela birisi ilimdir, ikinci ameldir, üçüncü ihlastır, dördüncü emredileni yapmak ve şükretmektir, beşinci kazalarına razı olmaktır. Ahirette olan beş nesne ise şunlardır; birincisi alnının ak olması, ikinci terazi ağırlığı, üçüncü sırat köprüsünü geçmektir, dördüncü kurtulmaktır ve beşinci cennete girmektir. Nitekim Kuran'da buyurdu. (32a, 11-15) Derler ki hangi kişi kaygılı olsa “*la havle vela kuvvete illa billahil aliyyil azim*” dese bütün kaygıları gider. Hangi kişi diliyle şükretse ama gönlüyle şükretmese o kişi, kıyafeti olup da

giymeyen çıplak gezen kişiye benzer (dedi). Çalabım bizleri şükreden kullarından eylesin sevabından geri koymasın inşallah.

[32b,1-12] İhlas ile ilgili bölüm. Bilin ki ibadetleri ihlasla işlemek farzdır. Hangi ibadette ihlas yoksa Allahu Teala onu kabul etmez. Nitekim Kuran’da “*De ki: Ben, dini yalnızca kendisine özgü kılarak, Allah’a kulluk etmekle emrolundum.*” (şeklinde) yad kıldı. Peygamber aleyhisselâm, her kim ki ihlasla “*la ilahe illallah*” dese cennete gider (dedi). Rivayete göre; bir adam peygambere geldi dedi ki ben namaz kılıyorum, oruç tutuyorum, zekât veriyorum, cömertlik yapıyorum fakat insanlar içinde anılmak istiyorum daha ne yapmalıyım (diye) sordu. Peygamber aleyhisselâm, eğer Çalabım bana bildirirse ben de sana söylerim dedi. O vakit hemen bu ayet geldi, “*Onun için her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, salihati yapsın ve Rabbine kullukta hiç kimseyi ortak koşmasın.*” manası şudur ki Allah’ın yüzünü görmeyi ümit eden salih amel işlesin. Amelini kullar görsün diye yapmasın sadece benim için ibadet etsin (dedi). (32b, 12-15) Rivayete göre; İsa aleyhisselâma, ihlas nasıl bir şeydir (diye) sordular. İhlas öyle bir şeydir ki kıldığın ibadetleri artırır dedi. Nasih kimdir diye sordular?

[33a, 1-2] Nasih öyle bir kişidir ki işi olsa bile birisi gelip Tanrı işi var dese kendi işini bırakıp Tanrı işini yapan kimsedir. Tanrı böyle kişilerin ihlasını daha fazla artırır. (33a,2-9) Huzeyfe, peygambere ihlas nedir (diye) sordu. Peygamber, Cebrail’e sordu. Cebrail de Allahu Teala’ya sordu. Allahu Teala, ihlas benimle kullarım arasında bir sırdır, o sırrı sevdiğim kulların gönlüne koyarım (diye) cevap verdi. Peygamber aleyhisselâm, kıyamet günü ihlasla şirk beraber gelirler ve Allahu Teala’nın önünde diz çökerler dedi. Allahu Teala ihlasa, ehlinle cennete gir, şirke de ehlinle cehenneme git der. (33a, 9-15) Peygamber aleyhisselâm, kıyamet günü benim ümmetimi üç bölüm halinde ayır (dedi). Birisi ihlasla ibadet eden, ikincisi riyayla ibadet eden, üçüncü dünya nimetleri için ibadet eden (şeklinde sınıflandır dedi). Bu üç bölüm Allahu Teala katına geldiklerinde, (Allah) bunlara dünyada “ne için ibadet ettiniz.” (diye) sorar. Riya için ibadet eden der ki halk beni ansın diye ettim. Diğer grup, dünya nimetleri için ettim (diye) cevap verir.

[33b,1-5] Sırrahu’l-Aziz, gerçek sevap cemaatledir ancak kurtuluş yalnızlıktadır dedi. Ebu Süleyman Darani evli kişilerin eşleriyle helal bir şekilde hoşluk içinde oturmaları yalnızlıktan iyidir (dedi). Fakat bekar kişilerin ibadetinin

lezzeti evli kişilerin ibadetinden daha iyidir (dedi). Çünkü bekar kişiler sadece Tanrı ibadetiyle meşgul olur. (33b, 5-14) Ebulkasım Hakim, uzlet dört türdür (dedi). Birisi dünyadan uzaklaşmaktır, bu zahitler uzletidir. İkinci ten ve can uzletidir, o arifler uzletidir. Üçüncü halk uzletidir ki gafiller uzletidir. Dördüncü cahiller uzletidir. Ebulkasım Hâkim konuştu, helal istemek oruç tutmaktan iyidir, hayır söylemek dinsiz durmaktan iyidir (dedi). Dinsiz durmanın kimseye bir faydası yoktur. Sefer faydası bir yerde oturmaktan iyidir, yolda yoldaş olmak yalnızlıktan iyidir (dedi). Müslüman ehli kimselere iyi yoldaş olmayı ve doğru yola varmayı sen nasip et (ya Rabbim!). (33b, 14-15) Allah'tan korkmakla ilgili bölüm. Bilin ki Allahu Teala'dan korkmak farzdır.

[34a,1-15] Nitekim Kuran'da *“Ey iman edenler! Allah'a karşı gereği gibi saygılı olun.”* buyurdu. Abdullah bin Abbas konuştu, Tanrı'dan korkmak öyle bir şeydir ki O'na boyun eğerek ibadet edin. Allah'ın buyurduklarına gözünüzü kapatıp (Onun) buyurduğundan başka işlerle uğraşmayasınız ve ibadette asi olmayasınız. Tanrı'yı bolca zikredin ve ona hiçbir şeyi şirk koşmayın ve (onun) verdiği nimetlere şükredin. Hangi kişinin korkusu bu sebeple olursa o kişi marifet ehlidir. Nitekim Kuran'da *“Sakin ilme lâyük olan da O'dur, mağfiret sahibi de O'dur.”* (şeklinde) buyurdu. Peygamber aleyhisselâm konuştu, ben Kuran'ı biliyorum ve hangi kişi Kuran'ı bilirse ona yeter. Bu ayet, *“Kim Allah'a saygısızlıktan sakınırsa ona Allah kendisine bir çıkış yolu gösterir. Ve ona hiç beklemediği yerden rızık verir.”* buyrulmuştur. Alimler der ki korku dört türdür. Birisi havf'dır, Allah'ın sevgisini kaybetme korkusudur. İkinci huşudur, üçüncüsü haşyettir, dördüncüsü takvadır. Ama havf azdır. Nitekim Kuran'da *“En kötü hesaptan korkarlar.”* denilmiştir. Huşu ibadet içindedir, nitekim Kuran'da *“Onlar, salatlarında huşu içinde olan kimselerdir.”* buyrulmuştur. Haşyet günah ve masiyet içindedir. Nitekim Kuran'da *“Kulları içinden ancak bilenler, Allah'ın büyüklüğü karşısında heyecan duyarlar.”* ve başka bir ayette *“O'na saygısızlıktan korunananlar var ya, işte asıl kazananlar bunlardır!”* buyurdu.

[34b,1-15] Peygamber aleyhisselâm, müminlerin ömrü iki korku arasında geçer (dedi). Hayatım boyunca ettiğim ibadetler kabul oldu mu yahut olmadı mı? (diye) düşünür. İkincisi ise Allahu Teala bana ne türlü (şeyler) takdir eder diyerek korkarlar. Ebulkasım Hâkim, dünyada on nesne davası gerçek olur diye korkarım (dedi). Birincisi, ibadetim ihlas içinde kabul olacak mı, ikinci canım

tenime ödünçtür, üçüncü tenim dünyaya ödünçtür, (dördüncü unutulmuştur) beşinci Azrail geldiğinde beni ibadet içinde bulacak mı, altıncı canım imanlı mı yoksa imansız mı olacak, yedinci cennet ehlerinden miyim yoksa cehennemliklerden miyim, sekizinci terazim ağır mıdır, dokuzuncu müjdem hangi tarafımdan alacağım, onuncu cennet yoluna mı gideceğim yoksa cehennem yoluna mı gönderileceğim (diye) korkar ve bunun için dua eder. Hâkim konuştu, dört nesne dört nesneyle batıldır. Evvel ilim öğrenmekte zahitlik batıldır, ikinci kendisine ait olmayan kazanca el uzatmak batıldır, üçüncü farzları kazaya kaldığı halde nafile namaz kılmak batıldır. Dördüncü ahirette hali nasıl olacağını bilmeden sevinmek batıldır.

[35a, 1-5] Fudayl bin İyaz, hangi kişinin ibadetinde tevfiik olmasa ona hayrı yoktur ve hangi kişinin ilim içinde ameli olmasa ona da hayrı yoktur (dedi). Hangi kişi namazda huşu içinde olmasa ona da hayrı yok ve hangi kişi zekatında cömert olmasa o kişiye de hayrı yoktur. Hangi kişinin dostluğunda hürmet olmasa ona da hayrı yoktur. (35a, 5-15) Fudayl, beş nesne saadet nişanıdır (dedi). Evvela gönül yakınlığı, ikinci dünyadan sakınmak, üçüncü din saklamak, dördüncü Tanrı'dan utanmaktır (beşinci unutulmuştur). Beş nesne ise bedbahtlık nişanıdır (dedi). Birincisi gönül katılığı, ikincisi göz körlüğü, üçüncü Tanrı'dan utanmadan dünya işlerinin peşine düşmek, (dördüncü unutulmuştur) beşinci ise uzun yaşamayı sevmektir. Ömer bin Abdulaziz, ben Allah'ın cezasından korkarım (dedi). İblis meleklerin en büyüğüdü, Allah bir gün secde buyurdu etmedi kafir oldu ve Allah onu melun etti. Âdem aleyhisselâm cennet içinde gezerken buğday yeme dedi. Bu buyruğu dikkate almayıp iki tane buğday yediği için cennetten çıkardı. Biz her gün günah işler yapıyoruz acaba bizim halimiz nasıl olacak?

[35a,15- 35b,1] İlahi azizliğin ve helalin hakkı için biz kullarından razı ol ve razı olduğun işleri yapmamızı nasip eyle. (35b, 2-15) Dediler ki hangi kişi kalpten samimi bir şekilde tövbe ederse Allah ona dört nesne nasip eder. Evvela ettiği bütün günahları bağışlar, ikinci insanlar arasında sevgili olur, üçüncü yoksulluktan kurtulur ve dördüncü can vereceği vakit ona müjde ederler ve korkma Allah seni azaptan emin kıldı derler. Peygamber aleyhisselâm, bir şehrin içinde bir tek kişi bile tövbe etse, o şehir kırk gün bütün kötülüklerden korunur (dedi). Peygamber aleyhisselâmın rivayetine göre; beş şey varsa günahlı kulların cennete girmesine yardımcı olur (dedi). Evvela tövbe, ikinci hastalık, üçüncü anaların duası,

dördüncü benim şefaetim ve beşinci hepsinden üstün olan Allah'ın rahmetidir. Peygamber aleyhisselâm, Cebrail bana beş hazine getirdi, başka peygamberlere vermedi (dedi). Önce hangi kul benim rahmetimden ümit kesmezse ben de onu mahrum etmem, ikinci dirilerin duasını ve yedirdiği yemekleri ölülerine ulaştırırım, üçüncü hangi kişinin bu dünyada günahını örtsem, ahirette kerim olur.

[36a,1-3] Dördüncü her kim ki bana şirk koşmazsa onun günahlarına fayda sağlarım, beşinci Muhammed ümmeti can çekişirken tövbe etse onun tövbesini kabul ederim ve günahlarını bağışlarım (dedi). (36a, 3-9) Ey müminler siz günah işlerseniz Allahu Teala kendinizi aşikâr etmek ve istiğfar eylemeyi nasip etsin. Günahlarınıza istiğfar etmek günahları siler. Ebulkasım Hâkim, tövbe kapısı iki tanedir (dedi). Birisi bağışlanmak dilemektir diğeri dostluk istemektir. Nitekim Kuran'da buyurdu. Üçüncü iyiler duası, dördüncü benim şefaetim, beşinci hepsinden Allah'ın rahmeti daha üstündür. (36a, 9-14) Yahya bin Mu'az, tövbeden sonraki işlenen bir günah, tövbeden önce işlenmiş yetmiş günahdan daha kötüdür (dedi). Dediler ki (Allah) üç kişinin tövbesini kabul etmez. Birincisi İblis gibi büyüklük taslayanın, ikinci Kabil gibi kıskançlık edenin, üçüncü peygamber öldüren kimselerin tövbesini kabul etmez. Bu üç kişinin tövbesi hiçbir zaman kabul olmaz. Allah müminleri günahlardan emin kılsın inşallah.

[36a,14-36b, 4] Orucun faziletiyle ilgili bölüm. Bilin ki oruç tutmak ibadetlerin en faziletlisidir. Nitekim Kuran'da buyurdu. Sultanlar ve zenginler gibi çok malı bölüşmektir. Paylaşılmayan malın hiçbir faydası yoktur. Nitekim Kuran içinde "*Bilin ki dünya hayatı, bir oyun, bir eğlence, bir gösteriş, aranızda bir övünme, mal ve evlâtta bir çokluk yarışından ibarettir.*" buyurdu. (36b, 4-15) rivayete göre; Cabir bin Abdullah, bir gün peygamberin meclisinde oturuyorduk ve bir adam geldi (dedi). Esselamü aleyküm ya resulullah dedi. Peygamber aleyhisselam gelen adamın selamını aldı. Adam, peygambere sana birkaç sorum var (dedi). Peygamber sor diye cevap verdi. Bu dünya nedir? (diye) sordu. Peygamber, insanların uyurken düş kurması gibidir, hayal gibidir, tez geçer dedi. Ahiret nedir? (diye) sordu. Halk arasından seçilip kötü bir cehenneme varmaktadır dedi. Daha sonra cennet nedir? (diye) sordu. Dünyaya tamah etmeyenlerin varacakları yerdir. Cehennem nedir? (diye) sordu. Cehennem dünyayı sevenlerin varacağı yerdir (diye) cevap verdi. Daha sonra ümmetinin en iyisi kimdir? (diye) sordu. İhlasla ibadet eden kişilerdir (dedi). Erkekler ibadeti nasıl yapmalıdır? (diye)

sordu. Kayıp bir şeyini arar gibi yapmalıdır. Daha sonra bu dünyanın kararı ne kadar olur (diye) sordu.

[37a, 1-6] Bu dünyanın kararı, iki kervanda geçen iki keçi arasında ne kadar yol varsa bu dünya ile ahiretin arası da o kadardır (dedi). Yani gözünü kapatıp açtığın gibidir (diye) cevap verdi. Gelen adam bu soruları sordu ve cevabını işitir işitmez hemen kayboldu. Peygamber aleyhisselâm, bu gelen adam Cebrail'dir, bana öğütler verdi (dedi). (37a, 6-15) Peygamber aleyhisselâm, bu dünyada zahid olun ve bu dünyadan sakının (dedi). Kuran'ı çok okuyun, emirlerini ve öğütlerini tutun (dedi). Tanrının hoşnutluğunu isteyin (dedi). Bilin ki günahların başı dünyaya rağbet etmektir. Tanrının tevfiğiyle hep iyilik görün, Tanrıdan korkun aşağılık yapmayın. Tevfik tacı size nasip olur inşallah. Ebulkasım Hâkim, dünya yıldırım gibi geçer, gölge gibi veya yaz çimeni gibi geçer (dedi). Düş gibi sular gibi çabuk geçer. Kim düşünde yiyecekler görür ve uyandığında bulamayıp aldandığı gibi dünya da böyle aldattıcıdır (dedi). Ebulkasım Hakim'e zahitlik nedir (diye) sordular. Doğruluğunda şüphe olmayan ahiret düşüncesidir dedi. İsa peygambere zahitlik nedir (diye) sordular. Dünyaya rağbet etmektir dedi.

[37b,1-3] Bu dünyayı herkes kınarlar ama bu dünyanın iki hüneri vardır. Birisi ahiretin azığı burada bulunur. İkincisi de dünyayı nasıl geçirirsen ahiretin de öyle geçer (dediler). Allah'ım sen bütün kullarını koru. (37b, 3-15) Nefsin hünerleriyle ilgili bölüm. Bilin ki nefis üç türdür. Birisi emmare, ikinci levvame ve üçüncü mutmainne'dir. Nitekim Kuran'da "*Çünkü nefis daima emredicidir.*" buyurdu ve başka bir ayette ise "*Öyle değil, kendini kınayan nefse yemin ederim!*" dedi başka bir yerde ise "*Ey mutmain nefsi!, dön.*" demiştir. Alimler bu ayetler üzerine çok çekmişlerdir. Bir nice insanlar dediler ki emmare zalim tendir, levvame tutumlu tendir ve mutmainne eskimiş tendir. Bir başkaları dediler ki emmare tendir, levvame gönüldür, mutmainne candır. Bir başkaları ise der ki emmare dünyadır, levvame ahirettir, mutmainne ölüm katıdır. Süheyl emmare ten şehvetidir, mutmainne marifettir (dedi). Yahya bin Mu'az, kendi tenimi bilmem ancak Tanrıyı bilirim dedi. /// ten karanlıktır onun ışığı sırdır, hangi kişi de sır olmazsa o karanlıktadır (dedi). Bilin ki kendini bilmek kulluğun temelidir.

[38a,1-10] Ne zaman ki bir kişi kendisini bilmese ve kendi tenini masiyet ve küfürden arındırmasa bedbahtlardan olur. Fudayl, "*Birbirinizi öldürmeyiniz.*" demenin manası ölmeden önce kendinizi öldürmektir (dedi).

Peygamber aleyhisselâm, kendi nefsinle uğraşmak bin gazilikten daha hayırlıdır (dedi). İnsanın kendi nefsi bütün düşmanlarından daha katıdır. Ebulkasım Hâkim, nefsin sana iki şeyden başka bir şey olmaz. Ya dost olur ya da düşman olur. Nefsini kendine itaat ettir eğer nefsin sana dost olursa sen ona tutun ve günah işleme. Nitekim Kuran’da “*Herkes kazancının karşılığında bir rehinedir.*” buyurdu. (38a,10-15) Abdullah bin Mübarek, edep içinde pek çok söz söylediler. Ben de iyilerin başı kendi hallerini bilmektir diyorum. Ebulkasım Hâkim, bir kişinin yüz türlü hüneri olsa yalnız bir tane aybı olsa ve o kişi (dostunun) aybı(nı) bilmeden dostluk etmeye devam ederse ve ne kadar çok aybı olursa olsun kişinin kendi kadri artar.

[38b, 1-3] Yahya bin Mu’az, akıl saadettir, ebedi cenneti gönül sevdiklerine verir (dedi). Çalabım bütün Müslümanların gönül dilini saklaya inşaallah. (38b,3-15) Kibirle ilgili bölüm. Bilin ki kulun gönlünü aşağı tutması gerekir. Allah ona nusret verir. Her kim kendisini büyük görse Allahu Teala onu hor görür. Peygamber aleyhisselâm dedi ki Bedir savaşında askerlerimi az gönderdim Allah bana nusret verdi. Nitekim Kuran içinde şöyle “*Andolsun Allah birçok yerlerde size yardım etmiştir.*” buyurdu. Huneyn gününde peygamber aleyhisselâmın mübarek askerleri on binden fazlaydı ama kafir askerlerinin sayısı daha fazlaydı. Kafirler kendi ordularını daha kuvvetli gördüler. Allahu Teala sahabilere galibiyet verdi. Nitekim Kuran’da “*Huneyn gününde hani sizi çokluğunuzla böbürlendirmişti.*” buyurdu. Peygamberin mübarek askerleri kafirleri bozguna uğrattılar. Allah kendi askerlerin üstün gören nice orduların üstüne az askerleri galip etmiştir. Nitekim Kuran’da “*Nice az olan topluluk Allah’ın izniyle çok olan topluluğa galip gelmiştir. Allah sabredenlerle beraberdir.*” buyurdu.

[39a,1-12] O zaman kendisini büyük gördü, askerlerini çok gördü karşısındakini zayıf buldu ama yenilgiye uğradı. Bütün herkes böyledir. Nitekim Kuran’da “*Kuşkusuz Allah, kendisini beğenen ve övünüp duranları sevmez.*” buyurdu. Bilin ki kendinizi büyük görmek bütün günahların en büyüğüdür. Onun için kim günah işlerse daha sonra işlediği iyilikler geçerli olur ama kim kendini büyük görürse yaptıkları geçerli olmaz. Nitekim peygamber aleyh, ibadet edip kendisini büyük gören ve ben iyiyim diyen kişilerin günahları ölüm vaktinde ortaya çıkar. Eğer sizden biri günde yetmiş peygamber ibadeti yapmış olsa bile kıyamet gününde niçin daha fazla ibadet etmedim, niye daha yükseğe çıkamadım diye

pişman olur. Peygamber aleyhisselâm, hiç kimse ibadet çokluğuyla cennete giremez (dedi). Ya Resulullah sen de mi diye sordular. Ben de ibadetimin çokluğuyla cennete girmeyeyim Allah'ın fazileti ve keremiyle gireyim dedi. (39a,12-15) Rivayete göre; bir gün İsa peygamber aleyhisselâm arkadaşlarıyla gezerdi. Bir meşhur hırsız vardı, bunları gördü ve işine pişman oldu. Daha hırsızlık yapmayacağına tövbe etti. İsa önde giderdi, tövbe etmiş hırsız bunların arkası sıra gelirdi.

[39b, 1- 6] İsa'nın yoldaşlarından birisi bu hırsız bizim ardımıza niçin düştü (dedi). O anda hemen Allahtan vahiy geldi. Ya İsa ben o hırsızın tövbesini kabul ettim, şimdiye kadar ettiği günahları bağışladım. Bundan böyle ibadet ederken seninle beraber olsun (dedi). (39b, 6-13) Rivayete göre; Allahu Teala Musa peygambere vahiy etti. Ya Musa halkından yetmiş kişi ayır dedi. Musa yetmiş iyi kişi ayırdı. Yine seslendi bunlardan yedi kişi ayır dedi ve yedi kişiden üç kişi ayır dedi. Musa (as) en son üç kişi de ayırdı. Allahu Teala, ya Musa senin bütün halkından sadece bu üç kişinin günahı yoktur (dedi). Musa aleyhisselâm, geri kalanının ne günahları vardır (diye) sordu. Allah, bunlar kendilerini büyük gördüler ve biz iyiyiz dediler (dedi). Her kim kendini büyük görse ve iyiyim dese benim katımda kötüdür, günahkardır (demiştir). (39b,13-15) Rivayete göre; Ömer bin Abdulaziz Şam'ın padişahıydı. Kaşı bin liralık gümüşten olan bir yüzük yaptırmıştı. Bu haber Ömer bin Abdulaziz'in babasına gitti. Babası oğluna bir mektup yazdı ve o yüzüğü sat ve parasını yoksullara paylaştı (dedi).

[40a,1-2] Bakırdan yapılmış bir tane yüzük tak dedi. Hangi kişi elindeki kadrini bilmeseyse ondan kötüsü olmaz ve Tanrı onu sevmez dedi. (40a, 2-5) Yahya bin Mu'az, birisi bir günah işlese ve daha sonra pişman olup o günahтан uzak dursa iyidir. Bana çok ibadet edip kendini perişan eden müminlere Çalabım alçak gönüllülük nasip etsin inşaallah. (40a, 5-15) Şeytanla ilgili bölüm. Bilin ki Allahu Teala, şeytan müminlerin düşmanıdır (dedi). Onu düşman tutmak gerekir. Nitekim Kuran'da "*Kuşkusuz şeytan sizin düşmanınızdır. Öyleyse siz de onu düşman edinin.*" buyurdu. Başka bir yerde; ey ademoğulları şeytan size fitne vermesin ve sizi aldatmasın dikkat edin (dedi). Nitekim Kuran'da Âdem atanızla Havva ananızı aldatmış, "*Âdem oğulları -ana babanızı- cennetten çıkardığı gibi şeytan sizi bir belaya düşürmesin.*" buyurdu. Vehb bin Münebbih'den rivayet edilene göre; bir zahit İblis'i gördü ve ey İblis insanları nasıl azdırırsın, yoldan

çıkartırım (dedi). İblis cevap olarak, hangi kişide şu üç nesne olsa onu yoldan kolaylıkla çıkarırım (dedi). Birincisi cimri olan kimseleri, ikincisi çok konuşan kimseleri, üçüncüsü sarhoş olan kimseleri yoldan kolaylıkla çıkarırım (dedi).

[40b, 1-13] Bu üç sıfatlı kişi beni elimden kurtulamazlar (dedi). Rivayete göre; İblis bir gün Musa peygambere geldi ve ey Musa benim için Tanrı'dan tövbe dile kabul olursa ben de sana insanların kurtulması için üç şey öğreteyim dedi. Musa peygamber aleyhisselâm Turi Sina dağına çıktı ve Allah'la münacat etti. İblis bağışlanmak istedi dedi. Allahu Teala, ya Musa, İblis gitsin Adem'in kabrine secde etsin ben de onu bağışlayayım (dedi). Bu haberi Musa peygamber İblis'e getirdi. İblis, ben ona diriyken secde etmedim şimdi ölüyken nasıl secde ederim dedi. Musa peygamber şimdi o üç şey nedir söyle dedi. İblis, birincisi cimri olma, cimri olmak iki cihanda da yaptıklarını götürür ve seni kötü yerlere ulaştırır. İkincisi kadınlardan uzak dur. Hangi kişi haram kadına bakarsa benim ondan başka daha güzel bir tuzağım yoktur (dedi). Üçüncü çok konuşan, bağırın olma. Her kim ki çok bağırın biri olsa ben onunla oğlanların top oynadığı gibi oyunlar oynarım (dedi). (40b, 13-15) İsa peygamber aleyhisselâm, bir gün koyun güden bir çoban gördü. Ya çoban niçin şehre gelip ilim öğrenmezsin de bu dağlarda gezersin (dedi). Çoban konuştu ben altı misal bilirim ve bana ilim içinde yeterli olur dedi. O altı misal ne nişandır (diye) sordu.

[41a, 1-6] Çoban, Allah'a ibadet etmek varken isyan etmiyorum, ikinci helal varken harama el uzatmıyorum, üçüncü doğru söz varken yalan söylemiyorum, dördüncü öğüt nasihat varken kıskançlık etmiyorum, beşinci kendi aybım varken başkasının aybını söylemiyorum ve altıncı İblis'i düşman bilirken başka düşman edinmiyorum. İlahi ya Rabbim bütün Müslümanlara bunun gibi tevfik nasip et âmin. (41a, 6-14) Kazayla ilgili bölüm. Bilin ki Allah'ın kazasına razı olmak farzdır. Nitekim Kuran'da "*Rabbinin hükmüne sabret.*" buyurdu. Başka bir ayette ise "*Allah onlardan razı olmuştur, onlar da O'ndan razı olmuşlardır.*" Yani kim Allahu Teala'nın kazalarına razı olursa Allahu Teala da ondan razı olur (denilmiştir). Rivayete göre; Allahu Teala, peygamber aleyhisselâma her kim ki benim kısmet eylediğim rızka kanaat eylese ve kazalarım razı olsa ben de ondan hoşnut ve razı olurum (dedi). Her kim ki benim kısmet ettiğime kanaat etmez ve kazalarım razı olmazsa, ben de hoşnut olmam ve onu cehennem azabına kapatırım

(dedi). (41a, 14-15) Rivayete göre; Musa aleyhisselâm ya Rab kullarından hangi kulu sevmezsin ve onu düşman tutarsın (diye) sordu.

[41b, 1-7] Allahu Teala, her kim ki verdiğime kanaat etmez daha çok ister, daha çok verince de cimrilik ederse o kulu sevmem (diye) cevap verdi. Peygamber aleyhisselâm konuştu. Hangi kul, Allahu Teala'nın verdiğine kanaat etse ve kazalarına razı olsa hayırlı kuldur (dedi). Hangi kişi de verdiğine kanaat etmez ve kazalarına razı olmazsa hayırsızdır (demiştir). (41b, 7-11) Rivayete göre; peygamber aleyhisselâm kaza namazı kılariken nerden geldiği belli olmayan bir taş geldi ve mübarek yüzüne dokundu. Yüzü kan revan oldu. Peygamber aleyhisselâm başını kaldırdı. Ya Muhammed Allah'ın buyruğuna sabret biz seni görüyoruz denildi. Nitekim Kuran'da "*O halde Rabbinin hükmüne sabret çünkü sen gözlerimizin önündesin.*" buyurdu. (41b, 11-15) Musa aleyhisselâmın rivayetine göre; İsrail oğulları kavmi Musa'ya Tanrı'dan bize iyi amel dile ve bizden hoşnut olsun (dediler). Musa Hak'tan diledi. Allahu Teala cevap verdi. Ya Musa takdirime, kazalarım ve kısmet ettiklerime razı ve hoşnut olsunlar ben de onlardan hoşnut olayım (dedi).

[42a, 1-15] Rivayete göre; bir gün İsa peygamber aleyhisselâm bir müptelaya uğradı. Eli ayağı olmayan bir adam gördü. Kuşlar burnuyla o adamı gagalarlar. Yanından oğlanlar geçer ve ona gülerler. O zaman adam dudağını kıpırdatıp ya İlahi beni sen yarattın eğer beni ateşe atıp yaksalar da her ne cefa etseler de senin takdirindir (dedi). Ben senin takdirine razı olmuşum ve hiç kimseye şikâyetim yoktur (dedi). İsa peygamber, ey biçare dudağın kıpırdıyor oğlanlarına mı söversin (dedi). Adam ya İsa benim ne me gerek oğlanlara sövmek. Beni Çalabım yarattı, bana her neyi takdir etse razıyım dedi. İsa peygamber aleyhisselâm Allahu Teala'ya yalvardı. Ya Rabbim bu kuluna el ayak versen dedi. Allah, ya İsa o benim dostuma sor eğer o isterse veririm (dedi). İsa adama geldi, ey Tanrı dostu el ayak istersen Çalayım vereyi der (dedi). Adam ya İsa ben kulum o benim Çalabımdır. O ne dilerse ben ona razıyım (dedi). Allahu Teala, eğer isterse öldüreyim cennete göndereyim ve eğer isterse tenini eski dinç, sağlam haline geri getireyim (dedi).

[42b,1-3] Eğer isterse bu hal içinde bırakayım (dedi). Çalabım hangisini isterse onu yapsın (diye cevap verdi). Allah, sen hangi hal içinde olmak istersen onu yapayım (dedi). (42b,3-5) Rivayete göre; Davut peygamber

aleyhisselâmın Zebur’unda şöyle yazılmıştır. Sırat köprüsünü tez geçenler Allah’ı çok ananlardır ve onun kazasına razı olanlardır. (42b, 6-12) Rivayete göre; İbrahim Ethem bir köle satın aldı ve ona yemeklerden ne yersin diye sordu. Köle sen verirsen onu yerim (dedi). Sen ne giyersin (dedi), köle sen dikersen onu giyerim (dedi). Sen ne iş yaparsın (dedi), köle sen emredersen onu yaparım (dedi). Peki adın nedir (diye sordu), sen ne söylersen o olur (dedi). Ya adam senin hiçbir dileğin, ihtiyacın yok mudur (dedi). Kulun ne ihtiyacı olur (dedi). Köleyi duyunca İbrahim kendisini kınadı, bu yaşına kadar böyle itaat edip kulluk etmedim (dedi). (42b, 12-15) Ebulkasım Hakim, hangi kişi Tanrının kazasına razı olmazsa onun hiç nasibi yoktur (dedi). Hangi kişi gönül istese Tanrı dileğini istemez ve işi daha iyi olur. Hangi kişi itaat etmeyip, Allah’ın verdiği kanaat etmezlerse ibadetlerinde de eksiklik yapmış olurlar (dedi).

[43a, 1- 4] Kulluk öyle bir şeydir ki kanaat etmeyince yok olur, sadaka ve nafaka verince var olur. Öfkelendiğimiz vakit sabırlı olmayı, bütün kullara salih amel işlemeyi ve tevfik yoldaş nasip eylesin. Bütün bu kişileri rıza içinde tutsun inşallah. (43a,4-15) Yakîn ile ilgili bölüm. Bilin ki yakîn üç türdür. Nitekim Kuran’da ‘İlmel yakîn, ‘aynel yakîn ve haqqal yakîn olarak buyurulmuştur. ‘İlmel yakîn, dostluğunda ve inançlarında içten olanlarıdır. ‘Aynel yakîn arifleridir. Haqqal yakîn dostlarıdır (diye) söylenmiştir. ‘İlmel yakîn dünyada kendini bilmektir. Haqqal yakîn öldükten sonra kendini bilmektir. ‘Aynel yakîn ölürken kendini bilmektir. Müminlerin dünyada Tanrı’yı görmeden bilirler ve birliğine inanırlar. Nitekim Kuran’da “*Onlar gayba inanırlar.*” demiştir. ‘Aynel yakîn kafirler içindir, haqqal yakîn bütün halk içindir (dedi). Rivayete göre; peygamber Cebrail’e yakîn kelimesinin manası nedir (diye) sordu. Bu kelimenin manası, yaptığın işleri Tanrı için yapmaktır (dedi). Sen Tanrı’yı görmeden bile Tanrı seni görür (dedi). Peygamber aleyhisselâm konuştu. Benim ümmetimin namazı zühde ve yakîndadır. Ümmetimi helak eden şey cimriliktir ve önünü alamadığı arzularıdır (dedi).

[43b,1- 14] Sufyan Şevri, yakîn odur ki Tanrı’ya töhmet etmeyisin ve Tanrı’dan gelen hayır ve şerre razı olasan (dedi). Feth-i Musuli (r.a) anlattı. Mekke yolunda Beriyye içinde giderdim. Birkaç oğlan gördüm ve onlara Mekke’ye gittiğimi söyledim. Grubun içindeki bir oğlana, bu sefer sana buyurulmadı niçin gidersen (dedim). Oğlan; ya adam, nice yaşlılar gördüm önce oğlan olur dedi. Ya

oğul, yol uzak ve sen zayıfsın (dedim). Benim de ayak çabukluğum var (dedi). Ya oğul hiç azığın yok (dedim). Nerede olursam olayım benim yakınım acıkırsam aş verir ve susarsam su verir (dedi). Bana ya adam senin adın nedir (diye) sordu? Ben de bana Feth-i Musuli derler (dedim). (Bana) sen bir dostunun evine gitsen ve yanında azığını bile götürsen, o kişinin hoşuna gider mi (dedi)? Yok dedim. Şimdi ben dostumun evine azığımla varmaya utanırım (dedi). (43b, 14-15) Rivayete göre; bir kadın vardı. Bir yere ekin ekmişti. Dolu vurdu ve ekinlerinin hepsi ziyan oldu.

[43b,15- 44a,5] O kadın; İlahi ben rızkımı senden beklerim dedi. Ona yüz /// altın verdi. İlahi, benim gibi kullarının itikadını senin istediğin kul gibi olmayı nasip et. (44a, 5-15) Hasetlik ve nasihatle ilgili bölüm. Bilin ki peygamber aleyh ///. Gün nasihattir dedi. Nasihat ne nesnedir (diye) sordular? Nasihat odur ki, insanları İslam yoluna kılavuz etmek ve Tanrıyı bildirmek, peygamber ve meleklere ve gökten inen kitaplara ve kıyamet gününe ve hayır ve şerrin Tanrıdan olduğuna inandırmaktır(dedi). Kendin için dilediğin iyiliği başkası için de dilemektir (dedi). Peygamber aleyh dedi ki, birbirinize düşman olmayın ve birbirinizden utanmayın. Birbirinizle kardeş olun. Birbirinizle kavga edip ve küs olursanız üç günden öte geçirmeyin. Özür dileyip helalleşin. Hanginiz önce davranırsa o cennete önden girer (dedi). Rivayete göre; Musa aleyhisselâm bir gün Tanrı ile münacat kıldı ve bir er gördü. Arş.

SONUÇ

İlmihaller; inanç, ibadet, muamelat, ahlâk alanından peygamberler ve Allah Resul'ünün hayatına kadar birçok konuda özlü bilgiler içerir. İlmihallerin muhatap kitlenin yaşadığı zaman ve coğrafyaya göre şekillendiği söylenebilir. Gelenekselleşen ilmihal kültürünün, dinî bilgilere ulaşma ve gündelik hayatta karşılaşılan problemlerin çözümünü kolaylaştırma vazifesini üstlenme açısından büyük fonksiyonları olduğu bilinmektedir.

Başlangıçta bu ihtiyaç Osmanlı coğrafyasında Arapça yazılmış bazı eserlerin Türkçeye çevrilmesi ve üzerine ilaveler yapılmasıyla başlamış, sonraki dönemlerde Osmanlı Türkçesi ile telif edilen çok sayıdaki ilmihal eserleriyle devam etmiş ve çeşitli tasnifler dikkate alınarak yazılan ilmihallerle günümüze kadar varlığını korumuştur. Türk coğrafyasında, Türkçe kaleme alınan ve Birmingham Üniversitesi Mingana Koleksiyonu'nda, *Identification Number / DOI: Auth = ITSEE/textsource = Mingana/Turkish_Additional_1* kimlik numarası ve 86 (ID Code) kimlik koduyla kayıtlı olan bu ilmihal ise Arap harfleriyle Türkçe olarak yazılmıştır.

Mingana Koleksiyonu'nda bulunan Türkçe bir ilmihal kitabı olan bu tez çalışmasında bulunan sonuçlar şöyledir:

a. Metin Bölümünde İncelenen Konu ve Başlıklar

Eser, İslam dininin gerekliliği olan ve bir ilmihalden faydalanabileceğimiz pek çok konu başlıkları içermektedir. Eser yirmi bir bap / bölümden oluşmaktadır. Her bir bölümde ele alınan konular arasında şu hususlara rastlanmaktadır: Tevhit, marifet, tevekkül, namaz, oruç, ticaret hayatı, oğlancılık, faiz, içki, ilim, sünnet ve cemaat, gazilik, cömertlik, nefis türleri, şeytan, kaza ve kader, akıl, zikir, şükür ve sabır, riba, zina, tasavvufi ve ahlâkî başlıklar. Hangi konudan bahsediyorsa anlamı kuvvetlendirmek ve dayanaklandırmak amacıyla Kuran-ı Kerim'deki ayetlere yer verilmiştir.

Bab1: Allah'ı zikretmekle ilgili bölümdür.

Bâb fî zikrillâhi te'âlâ. Bilij kim Allâhu zikr eylemek her mü'mine farzdur.

Bab2: İlim talep etmek, istemekle ilgili bölüm.

Bāb t̄alibū'l-‘ilm. Bilūñ kim ‘ilm öğrenmek ve istemek dükeli müslümāna erenlere ve ‘avretlere farzdur.

Bab3: Dünyanın geçiciliği ile ilgili bölüm.

Bāb ma‘rifeti’d-dünyā. Biliñ kim Allāhu Te‘ālā Qur‘ān içinde çok yerde dünyāyı zemmeyledi kim rağbet eylemeyesiz āhıretde rağbet idesiz.

Bab4: Hikmetle ilgili bölüm.

Bāb el-ħikmet. Bilūñ kim Allāhu Te‘ālā kime ħikmet verise minnet eyledi.

Bab5: Ticaret hayatının nasıl olması gerektiği ile ilgili bölüm.

Bāb‘el-‘ukūbetü’l-muhtekir. Bilūñ kim peygamber aleyhi’s-selām eyitdi. Bāzergānlar aşuya ümīd tutar, varup, anbār urup kızlık isteye Allāhuñ la‘netin dutar didi.

Bab6: Faiz yiyenin sonuyla ilgili bölüm.

Bāb ‘ākıbet ekli’r-ribā. Bilūñ kim Allāhu Te‘ālā ribā yiyenlere biş nesne va‘de idübdür.

Bab7: İçki içenlerin sonuyla ilgili bölüm.

Bāb ‘ākıbet şeribü’l-hamr. Biliñ kim Allāhu Te‘ālā süciye, ħumār oynamāğa murdār didi ve şeytānī ‘ameldendür didi.

Bab8: Tevhitle ilgili bölüm.

Bāb-el tevhīd. Bilūñ kim Tañrı Te‘ālā ħalā’iķleri yaratdı ve andan peygamberler viribdi. Eyitdi kim; dükeli ħalkı benüm yoluma ħulavuzlañ. Beni bir bilsünler, sizi peygamber bilsünler.

Bab9: Marifetle ilgili bölüm.

Bāb el- ma‘rifet. Biliñ kim Allāhu Te‘ālā, ol ħulu kim dođrı getürmek dilese anuñ göñlin giñ eyler, nūr-ilen tıdudur. İslām-içün kimi kim ard turmağ dilemese, anuñ göñlin tar eyler, nürsuz eyler.

Bab10: Rızıkla ilgili bölüm.

Bāb min'el-rızk. Bilün kim Allāhu Te'ālā kullarınun rızkın va'de kılmışdur ve zamān olmışdur.

Bab11: Sabırla ilgili bölüm.

Bābü'ş- şabr. Peygamber aleyhi's-selām eyitdi: Şabır üç dürlüdür. Bir, muşibete şabır eylese Allāhu Te'ālā aña yüz derece virür. Kime dereceden dereceye yirle gök arası kadri ola. İkinci, tã'ate şabır eylemekdür ve her kim tã'at üzerine şabır eylese Allāhu Te'ālā aña altı yüz derece vire. Her dereceden dereceye yidi kat yir altından, yedi kat gök üstine degin ola. Üçüncü, yazuk işlemekden şabır eylemekdür ve her kim yazuk işlemege başlamış-iken şabır eylese Allāhu Te'ālā aña yüz derece virür. Her derecenün arası tahtü' ş- şerādan 'arşa degin ola.

Bab12: Şükürle ilgili bölüm.

Bābü'ş-şükr. Bilün kim Allāhu Te'ālā virdügi ni'metlere şükr eylemek farzdur.

Bab13: İhlasla ilgili bölüm.

Bāb el- ihlāş. Bilün kim ihlāşla tã'atleri işlemek farzdur.

Bab14: Allah'tan korkmakla ilgili bölüm.

Bāb el- havf minallāhi Te'ālā. Bilün kim Allāhu Te'ālā'dan kırkmak farzdur.

Bab15: Orucun faziletiyle ilgili bölüm.

Bāb fāzilü'ş-şavm. Bilün kim oruç dutmak tã'atlerün ulusudur.

Bab16: Kişinin kendini bilmesiyle ilgili bölüm.

Bāb el mağfiretü'n-nefs. Bilün kim nefis üç dürlüdür. Birisi emmāre dirler, ikinci levvāme dirler, üçüncü mutmāinne dirler.

Bab17: Kibirle ilgili bölüm.

Bāb el-'ucb. Bilün kim kul gönlin aşağı dutsa gerek kim Allāhu Te'ālā aña nuşret virür ve her kim kendüziñ ulu görse Allāhu Te'ālā anı hor kılar.

Bab18: Şeytanla ilgili bölüm.

Bāb adāvetü'ş-şeytān. Bilün kim Allāhu Te'ālā eyitdi; şeytān mü'minlerün düşmenidür, anı düşmen dutmak gerek.

Bab19: Kaza ve kadere inanmakla ilgili bölüm.

Bāb el-rizā bil azā. BiliŒ kim Allāhu Te‘ālā’nuŒ azāsına rāzī olmak farzdur.

Bab20: Kesin bilgi ve inançla ilgili bölüm.

Bāb el- yaŒīn. BiliŒ kim yaŒīn üçdür. Nitekim ur‘ān’da buyurdu: ‘İlm‘el-yaŒīn ve ‘ayn‘el-yaŒīn ve haŒŒ‘al-yaŒīn.

Bab21: Nasihat ve kıskançlığın kınanmasıyla ilgili bölüm.

Bābü‘n-naŒīhat ve zemmü‘l-ħased.

b. Metin Bölümünde Adı Geçen Peygamberler ve Sahabiler

Ādem peygamber (as): İlk insan, ilk peygamber. Ādeme secde kıluŒ didi (5b/13)

Dāvud ‘Kuran’da adı geçen peygamberlerden birisi’ (11a/01)

Eyyüb ‘Kur’an’da adı geçen ve başına gelen dert ve sıkıntılara sabretmesiyle meŒhur olan Eyyüb peygamberin adı dilimizde sabır timsali olarak kullanılır’ (30a/08)

İbrāhim İbrahim (as) peygamberdir. Hz. İbrahim (as) çok cömert ve insanlara bol bol ikram eden bir kimse olduğu için, Halil İbrahim sofrası meŒhur olmuŒtur’ (7a/10)

İsa ‘Hz. İsa Kur‘ān+ı Kerīm’de İsa, İbn Meryem ve Mesih şeklinde zikredilen, kendisine İncil’in verildiği peygamber’ (31a/12)

İsma‘il ‘İsmail hem İbrahim’i dinlerce hem de İslam dininde kabul görmüş bir peygamberdir’ (30a/12)

Lut ‘Hz. Lut Sodom kabilesine Allah tarafından yollanmış bir peygamberdir. İbrahim (A.S)’in kardeŒi Harran’ın oğludur. Hz. Lut İbrahim aleyhisselam’a ilk iman eden kişiler arasındadır. Allah yolunda İbrahim aleyhisselam ile birlikte hicret etmişlerdir’ (31a/11)

Muhammed ‘571 yılında Mekke’de doğdu. Mekke’nin ve Arabistan’ın en nüfuslu kabilesi olan KureyŒ’in, BenihaŒim (HaŒimođulları) boyundandır. Son peygamberdir.’ (16b/09)

Mūsā ‘Hz. Musa, Yakup peygamberin neslinden gelen bir peygamberdir. Annesinin adı İmran, kardeşinin adı ise Harun'dur’ (17b/12)

Yüce kitap Kuran-ı Kerim’de adı geçen yirmi beş tane peygamberden dokuz tanesinin adı bu ilmihal kitabında geçmektedir.

Sahabiler;

Abdullāh bin Ömer ‘Hz. Ömer’in oğlu, en çok hadis rivayet eden, en çok fetva veren yedi sahabeden ve abâdileden biri’ (10a/05)

Abdurrahmān bin Afv ‘Hz. Peygamber’e ilk iman eden ve cennetle müjdelenen on sahâbîden biri’ (20a/08)

Ebūbekir Sıddık ‘Peygamber efendimiz Hz. Muhammed’in yol arkadaşı ve en sadık dostu’ (8b/11)

Enes Rağiyallahü anh ‘İslam Peygamberi Muhammed’in sahabisi’ (18b/04)

Huzeyfe ‘Kırk dördüncü Müslüman olduğu rivayet edilen Ebū Huzeyfe, İslâm’ın ilk yıllarında okuma yazma bilen on yedi sahâbîden biri’ (32b/02)

Süfyān Suri ‘Kureyş kabilesinin reislerinden, sahâbî’ (31b/04)

Süheyl ‘Müslüman olmadan önce Kureyş adına Hudeybiye Antlaşması’nı imzalayan kişi, sahabe’ (37a/11)

‘Ömer bin Haţţāb ‘İslam peygamberi Muhammed’in bir sahabesi ve İslam Devleti’nin Ebū Bekir’den sonraki ikinci halifesidir’ (20a/02)

Cābir bin Abdullah ‘Ebū Abdillāh Cābir b. Abdillāh b. Amr b. Harām el-Ensārî. En çok hadis rivayet eden sahabelerden biri.’ (36a/04)

Mingana Koleksiyonu’nda bulunan bu ilmihal yazmasında dokuz tane sahabeye yer verilmiştir.

c. Metinde Adı Geçen Kadın İsimleri

Aişe ‘Hz. Muhammed’in eşi’ (19a/06)

Havvā ‘Tevrat’a göre insan neslinin annesine Havva ismi, bütün yaşayanların annesi olduğu için “canlı, yaşayan” anlamında Hz. Âdem tarafından verilmiştir’ (39b/10)

İncelenen bu çalışmada sadece iki tane kadın ismine yer verilmiştir.

d. Metin Bölümünde Adı Geçen Bilgin, Sûfi ve Din Alimleri

Caferi Sadık ‘Caferilik fikhının kurucusu’ (31b/05)

Abdülaziz bin Ebu Revvad ‘İlk devir sûfilerinden biri’ (22a/02)

Ebū Derda ‘Kūnyesiyle meşhur olup adının Âmir, lakabının Uveymir, babasının adının Zeyd veya Âmir, dedesinin adının ise Kays olduğu da söylenmiştir. Bedir Gazvesi sırasında ve ensardan en son kişi olarak Müslüman olduğu rivayet edilmektedir’ (25b/14)

Ebūlkasım el-Ĥākim es- Semerkandi ‘Hanefî mezhebi fıkıh âlimlerinden’ (15b/04)

Abdullāh bin Abbas ‘İbn Abbas diye de meşhur olan zat’ (33b/01)

Abdullāh bin Mesud ‘İlk Müslümanlardan ve aşere-i mübeşşereden biri, Kûfe tefsir ve fıkıh mekteplerinin kurucusu’ (21a/06)

Abdullāh bin Mübārek ‘Tebeu’t-tâbiînin ileri gelenlerinden, muhaddis, zahit ve fakih’ (37b/10)

Ebū Said ‘11.yüzyılda yaşamış sûfi ve din bilgini’ (15b/06)

Ebū Süleymān Dārāni ‘Adı Abdurrahman bin Ahmed, kūnyesi Ebū Süleyman, nisbesi ed+Dārānî, el+Ansî. Suriye’de Dareyyâ denilen yerden ve Şam şeyhlerinin ünlülerinden. Âbid, zâhid ve sika hadis ravilerinden’ (33a/02)

Feth-i Musuli ‘On birinci asır Müslüman tıp alimi. İsmi, Ammar bin Ali el-Musuli olup, kūnyesi Ebū'l-Kasım’dır’ (43a/02)

Fuḍayl bin İyaz ‘Adı Fudayl bin İyad olan sahabeden biri. (34b/01)

Hasan-ı Basri ‘Fars anne ve babadan doğan, ünlü Müslüman vaiz, ilahiyatçı ve İslâm âlimi’ (18b/07)

İmām Sarahsi ‘İmam Serahsî (r.a.) hazretleri büyük bir alimdir’ (12a/07)

Ḳab-el Aḥbar ‘Kâ'b el-Ahbâr kaynaklara göre Yemenli bir Yahudi iken Müslüman olmuş Benî İsrâil'e dair rivayetleriyle tanınan tabii’ (20b/15)

Lokman Hekīm ‘Lokman veya Lokman Hekim, Kur'an'da ve halk efsanelerinde bahsi geçen, hikmet sahibi olduğuna inanılan kişi. Lokman Hekim'in İslam'a göre peygamber olduğuna dair iddialar bulunmakla beraber İslam alimlerinin genel görüşü peygamber olmadığı yönündedir. Kur'an'da Lokman Hekim'den Lokman Suresi'nde bahsedilir’ (15a/09)

Mālik bin Dinār ‘İslâm âlimi ve mutasavvıf olup tabiinlerdendir’ (9a/02)

Ömer bin Abdulaziz ‘Ömer b. Abdülazîz aynı zamanda çok hadis rivayet eden güvenilir bir hadis râvisi, seçkin bir fakih, dirayetli bir kelâm âlimidir.’ (34b/09)

‘Ömer-i Dımışkî ‘Şam’da yaşamış bir bilgin’ (3a/02)

Sa'd bin Vakkas Ensari 'Sa'd bin Ebî Vakkâs hazretleri, Hz. Ebû Bekir vâsıtasıyla Müslüman olmuş, Eshâb+ı kirâmın büyüklerinden bir zâttır' (11b/15)

Şaḳîḳi Belhi 'Horasanlı sūfi' (28b/09)

Yahya ibn Mu'az 'Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Muâz b. Ca'fer er+Râzî (ö. 258/872). Seyrüsülûk makamlarından bahseden ilk sūfilerdendir' (22b/09)

Yahya bin Sa'd 'Fıkıh ve hadis âlimlerinin büyüklerindedir. Medineli olup kadı (hâkim) idi. Nesebi, Yahyâ bin Sa'îd bin Kays bin Amr bin Sehl bin Sa'lebe bin Haris bin Zeyd bin Sa'lebe bin Ganem bin Mâlik bin en+Neccârî, el+Ensârî' dir. (18a/12)

Zünnûnî Mısırî 'İlk dönem sūfilerinden biri' (18a/03)

Birmingham Üniversitesi Mingana Koleksiyonu'nda bulunan Arap harfli Türkçe bu yazma eserde yirmi üç tane alim, bilgin ve sūfi isimlerine yer verilmiştir.

Sonuç olarak bu tez çalışmasında Mingana Koleksiyonu'nda bulunan ilmihal kitabı okunmuştur. Bu metnin yirmi bir bölümden/kapıdan oluştuğu tespit edilmiştir. Konu edinilen her bir bölüm hakkında ayetlere ve hadislere yer verilmiştir. Ele alınan konuya kaynak olarak yüz dokuz tane ayete yer verilmiştir.

86 varaktan oluşmaktadır ve her bir varakta 15 satır bulunmaktadır. Harekeli ve Arap harfli Türkçe bir metindir. Metin Arap harfli yazmalar da olduğu gibi sağdan sola yazılmıştır. İlk bakışta fark edilen silik bölümler vardır. Yıpranmış ve kopmuş alanlar mevcuttur. Kırmızı mürekkep kullanılarak yazılan yazılar vardır. Not almak veya vurgulamak amacıyla yapıldığı tahmin edilen kelimelerin altı düzgün bir şekilde çizilmiş kısımlar yer almaktadır.

Bu çalışmada tespit edilen veriler açıkça gösterilmiştir. Bundan sonraki hedefimiz ise çalışmaya konu olan bu metnin dil özelliklerini ortaya çıkarmaktır.

SÖZLÜK

Sıra: a b c ç d D e é f g ğ h ı i j k l m n n̄ N o ö p q r s ş t u ü v w x y z

ābdest *Fr.* ‘Abdest’

Abdullāh ‘Allah’ın kulu anlamına gelen özel isim’

Abdullāh bin Abbas *ö.i* ‘İbn Abbas diye de meşhur olan sahabelerden biri’

Abdullāh bin Mesud *ö.i* ‘İlk Müslümanlardan biri, Kûfe tefsir ve fıkıh mekteplerinin kurucusu’

Abdullāh bin Mübārek *ö.i* ‘Tebeu’t-tâbiînin ileri gelenlerinden, muhaddis, zahit ve fakih’

Abdullāh bin Ömer *ö.i* ‘Hz. Ömer’in oğlu, en çok hadis rivayet eden, en çok fetva veren yedi sâhâbîden biri’

Abdurrahmān bin Afv *ö.i* ‘Hz. Peygamber’e ilk iman eden ve cennetle müjdelenen on sahâbîden biri’

Abdülaziz bin Ebu Revvad *ö.i* ‘İlk devir sûfilerinden biri’

‘abid *Ar.* ‘İbadet eden, kulluk eden kimse’

‘acaib *Ar.* ‘Garip, tuhaf, alışılanın dışında, değişik’

‘acaba *Ar.* ‘Merak, şüphe ve tereddüt bildiren soru zarfı’

acıq- ‘Yemek yeme ihtiyacı hissedilmek, açlık duyulmak’

aç ‘Yemek yeme isteği ve ihtiyacı duyan’

aç- ‘Sarılımış, katlanmış, örtülmüş veya iliklenmiş olan şeyleri bu durumdan kurtarmak’

açlıq ‘Yiyecek şey bulamama, yiyecek yokluğu, kıtlık’

ad ‘Varlıkları birbirinden ayırmaya, tek tek veya cins karşılamaya yarayan kelime, isim’

Ādem *ö.i* ‘İlk yaratılan insan ve ilk peygamber’

ādemilik ‘İnsanla ilgili olma durumu’

ādemī *Ar.* ‘İnsana, insan oğluna âit, insanla ilgili’

ādemoğlı *A+T* ‘İnsan oğlu, insan nesli, insanlar’

‘ādet *Ar.* ‘Herkes tarafından uyulan hal, olagelmiş, alışılmış şey, usûl, görenek’

‘ādil *Ar.* ‘Haktan, adâletten ayrılmayan, adâletli’

ağaç ‘ağaç; kökü toprak altında kalan, gövdesi yukarıya doğru yükselen ve gittikçe incelerek dallara ayrılan, kereste veya odun olmaya elverişli uzun ömürlü bitki’

ağar- ‘Ak olmak, beyazlaşmak’

ağard- ‘Beyazlatmak, ak duruma getirmek’

ağır ‘Tartıda çok gelen, yerinden kaldırılması, taşınması güç olan’

ağırla- ‘Karşılama’

ağırlık ‘Tartıda ağır olma durumu, sıklet’

ağız ‘ağız: Hayvan ve insanda yüzün ön aşağı kısmında yer alan, yemeye, içmeye, nefes alıp vermeye, ses çıkarmaya, konuşmaya yarayan organ’

ağla- ‘Gözyaşı dökmek’

ağlaş- ‘Birlikte, karşılıklı ağlamak’

aḥbār *Ar.* ‘Haberler, sözler, söylentiler’

aḥir *Ar.* ‘Son, sonuncu, en sonra olan’

aḥiret *Ar.* ‘Ölümden sonra gidilecek olan âlem, öbür dünya, beka âlemi’

aḥşam ‘akşam: Güneşin batma zamanı, günün sonu’

Aiše *ö.i* ‘Hz. Muhammed’in eşi’

aḥ- ‘Bulunduğu yerden daha alçak bir yere doğru gitmek, yukarıdan aşağıya doğru düşmek’

aḥçe ‘Selçuklular ve Osmanlılar ’da para birimi olarak kullanılan gümüş sikke’

‘aḥıl *Ar.* ‘Düşünme, anlama, kavrama ve davranışlarını ayarlama melekesi, us’

‘aḥibet *Ar.* ‘Bir iş veya durumun sonu, sonuç’

aḥlık ‘Beyaz olma durumu’

al- ‘Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak’

‘alâmet *Ar.* ‘Belirti, işaret, iz, nişan’

alçaklık ‘Alçakça davranış, soysuzluk, bayağılık, âdilîk’

alda- ‘Aldatmak, kandırmak’

aldan- ‘Yanılmak, yanlış hüküm vermek, hatâyâ düşmek’

aleyh *Ar.* ‘Üzere, üzerine, onun üzerine anlamına gelen kelime’

aleyhisselam *Ar.* ‘Allah’ın selâmı üzerine olsun anlamına gelen kelime’

‘Alî *ö.i* ‘Hz. Muhammed’in amcasının oğlu, damadı ve dört halifeden biri’

‘âlim *Ar.* ‘İlim sâhibi olan (kimse), bilici, bilen’

Allâh *Ar.* ‘Her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık, Tanrı, Huda’

Allāhu Teala *Ar.* ‘Şanı yüce olsun, anlamında olup Allah, Hak, Tanrı kelimelerinden sonra kullanılır’

altı ‘Beşten sonra, yediden önce gelen sayının adı’

altıncı ‘Altı sayısının sıra sıfatı’

altmış ‘Elli dokuzdan sonra, altmış birden önce gelen sayının adı’

altun (altın) ‘Sarı kızıl renkte, parlak ve ağır, kolayca işlenebilen, dış etkilere dayanıklı, paslanmayan, ziynet eşyası, zer.’

altunluk ‘Altınla kıyaslama sözü’

‘āmm *Ar.* Sıradan, bayağı’

‘amel *Ar.* ‘Dinî emirleri yerine getirmek için yapılan iş, fiil, hareket’

‘amel eyle- *A+T* ‘Amel etmek’

āmīn *Ar.* ‘Dualardan ve hayır temennilerinden sonra, “Allah kabul etsin, öyle olsun!” anlamında kullanılan söz’

ammā *Ar.* ‘Bir hükmü kuvvetlendirir, pekiştirir’

an *Ar.* ‘Zamanın bölünemeyecek kadar kısa parçası, lahza, dem’

ana ‘İnsanın ve hayvanın yavru sâhibi olan dişisi, anne, valide’

anbār *Fr.* ‘İçine erzak ve eşya konan büyük yerli sandık veya bir binanın bu işe ayrılan bölümü’

and ‘Allah’ı veya mukaddes bir varlığı şâhit tutarak verilen söz, yemin, kasem’

anca ‘ol [o] zamirinin eşitlik hâli. Öylece, o kadar’

añ- ‘Adını söylemek, zikretmek’

añla- ‘Bir şeyin ne olduğunu akıl yoluyla kavramak, akıl erdirmek’

‘ār et- *A+T* ‘Utanmak, utanç duymak’

‘ār ol- *A+T* ‘Utanılacak durumda olmak’

ara ‘İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, mesafe’

‘Arab *Ar.* ‘Arap’ın çokluk şekli, Araplar’

‘arabi yund *A+T* ‘Arap atı’

‘Arafāt *Ar.* ‘Hacıların Kurban Bayramı arifesinde hac gereği olarak toplanıp vakfeye durdukları Mekke’nin doğusundaki mukaddes dağ’

ārāyiş *Fr.* ‘Süs, ziynet, bezek’

ard ‘Peş’

‘arż *Ar.* ‘Sunma, bir büyüğe takdim etme, sunu’

āreste *Fr.* ‘Süslü, süslenmiş, bezenmiş’

‘arılık ‘Arı olma, temizlik, saflık’

arınma ‘Saflığını, temizliğini bozan şeylerden sıyrılmak, saf duruma gelmek, saflaşmak, berî olmak’

arıtma ‘Temizlemek, kirliliğini gidermek’

‘ārif *Ar.* ‘Çok anlayışlı, hakkıyla bilen, gördüğünü uzun düşünmeye gerek kalmadan hemen kavrayacak yetenekte olan (kimse), irfan sâhibi, ehlidil’

‘āriyet *Ar.* ‘Geçici olarak başkasından alınan veya başkasına verilen (şey), ödünç, eğreti’

‘arş *Ar.* ‘İslâm inancına göre göğün en yüksek katı, âlem tasavvurunda en yüksek nokta’

artuḥ ‘Harcanandan geriye kalan veya fazla gelip artan kısım, artan şey’ Krş. *artuḥ*

artuḥ ‘Harcanandan geriye kalan veya fazla gelip artan kısım, artan şey’ Krş: *artuḥ*

artuklîḫ ‘Fazlalık’

artur- ‘Sayıca ve miktarca çoğalmak, fazlalaşmak’

ārzūla- ‘Bir şeyi candan ve yürekten istemek, arzu etmek’

aş- ‘Bir şeyi yüksek bir yere ilâştirip sarkıtmak’

aşḥāb *Ar.* ‘Hz. Muhammed zamanında yaşamış, onu görmüş ve sohbetinde bulunma şerefine ermiş kimseler, sahabe’

aşî ‘Fayda, kâr, menfaat’

aşîl *Ar.* ‘Gerçek, hakikat’

aşîlîḫ ‘Faydalı’

‘āşî *Ar.* ‘Baş kaldıran, isyan eden (kimse), isyankâr, serkeş’

aş ‘Yenilmek üzere pişirilmiş yiyecek, yemek, taam’

aşaga ‘Bir şeyin yukarı kabul edilen kısmına göre altta kalan tarafı veya bu tarafta bulunan kısmı’

āşîkār ḫîl- *F+T* ‘Meydana çıkarmak, belli etmek, ortaya koymak’

at- ‘Fırlatmak’

ata ‘Cet, dede, büyük baba ve aynı soydan daha önce yaşamış olan kimse’

āvāz *Fr.* Ses, seda’

avla- ‘Bir av hayvanını ölü veya diri olarak ele geçirmek, yakalamak’

‘avret *Ar.* ‘Zevce, karı’

ay ‘Yılın ayrıldığı on iki bölümden her biri’

ayaḫ ‘Vücudun, bacadan ayak bileğiyle ayrılan ve yere basıp durmayı, yürümeyi sağlayan kısmı, kadem’

‘ayāl *Ar.* ‘Eş, zevce’
‘ayāllu ‘Evli, çocuk sahibi kimseler’
āyet *Ar.* ‘Kur’an-ı Kerim’deki sureleri meydana getiren kelime veya cümlelerden her biri’
‘ayıp *Ar.* ‘Utandırılacak hal ve davranış’
‘ayıpla- ‘Kusurlu bularak kınamak’
ayır- ‘Birbirinden uzaklaştırmak, fasletmek’
‘ayn **‘el-yakīn** *Ar.* ‘Gerçeğe uygun kesin hüküm, inanç veya bilgi’
ayrıl- ‘Uzaklaşmak, onu geride bırakmak, ayrı düşmek’
ayru ‘Farklı ve değişik, başka’
ayruk ‘Başka, farklı, gayrı’
ayur- ‘Ayırt etmek, seçmek, tefrik etmek, farkını anlamak, temyiz etmek’
az ‘Miktarı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün altında bulunan, çok olmayan’
az- ‘Davranışlarında çok ileri gitmek, aşırı derecede taşkınlık göstermek, azıtmak’
‘azāb *Ar.* ‘Kâfirlere ve günahkârlara ölümden sonra verilecek ceza’
‘azāb it- *A+T* ‘Acı çektirmek’
‘azāb eyle- *A+T* ‘Serbest bırakma, serbestlik’
āzād kııl- *A+T* ‘Azat etmek’
‘azamet *Ar.* ‘Büyüklik, ululuk, yücelik, celâl’
āzār *Fr.* ‘Çıkışma, paylama, takdir’
āzārla- ‘Hata ve kusurunu söyleyerek çıkışmak, paylamak, takdir etmek’
āzārlaş- ‘Hata ve kusurunu söyleyerek çıkışmak’
azdur- ‘Kışkırtıp zapt edilmez duruma getirmek, tahrik etmek’
azgınlık ‘Azgın olanın hâli, azgın olma durumu’
azık ‘Yolculuk sırasında veya dışarıda çalışırken yenmek üzere hazırlanan yiyecek, kumanya, nevale’ Krş: *azuk*
‘azīz *Ar.* ‘Yüce, kıymetli, değerli, mukaddes, muazzez.’
‘azīzlik ‘Manevi yücelik, ululuk, ermişlik.’
azuğ ‘Yolculuk sırasında veya dışarıda çalışırken yenmek üzere hazırlanan yiyecek, kumanya, nevale’ Krş: *azık*
azze *Ar.* Aziz olsun, anlamında olup Türkçe ‘de, fermanlarda ve paralarda pâdişahlar için kullanılan klişeleşmiş dua cümlelerinde geçer’
bāb *Ar.* ‘Bir kitabın bölümlerinden her biri’
bāb el-ḥikmet *Ar. tam.* ‘Hikmet bölümü’

Bāb'ün-naṣīḥat *Ar. tam.* 'Nasihat bölümü'

Bāb'üs-sabr *Ar. tam.* 'Sabır bölümü'

Bāb'üş-şükr *Ar. tam.* 'Şükür bölümü'

bağışla- 'Bir şeyi yarar gözetmeden karşılıksız olarak vermek, hibe etmek, teberru etmek'

Krş: *bağışla-*

bağışla- 'Bir şeyi yarar gözetmeden karşılıksız olarak vermek, hibe etmek, teberru etmek' Krş: *bağışla-*

bağla- 'Ayrılamayacak duruma getirmek'

baḥil *Ar.* 'Cimri'

bak-'Gözleri bir şey üzerine çevirmek'

balık 'Su içinde yaşayıp solungaçla nefes alan, çoğunlukla yumurtlama şeklinde üreyen omurgalı hayvanların ortak adı'

bırak- 'Elde bulunan bir şeyi tutmaz olmak.'

barış- 'Dargınlık veya savaştan sonra anlaşma, uzlaşma, sulh'

basar *Ar.* 'Göz'

Basra *ö.i* 'Irak'ın güneyinde bir kent; Irak'ın ikinci büyük şehri ve en önemli liman'

baş 'İnsan vücudunun göz, kulak, ağız, burun gibi duyu organlarının ve beynin bulunduğu en üst, hayvan vücudunun en ön kısmı, kafa, ser'

başla- 'Bir işi yapmak üzere harekete geçmek, bir işe girişmek'

bāṭıl *Ar.* 'Doğru ve sahih olmayan, gerçekle ilgisi bulunmayan (şey)'

bāṭıl eyle- *A+T* 'Hükmü kalmamak'

bāy 'Zengin, paralı, mal mülk sâhibi, varlıklı kimse'

bāyık 'Aşağılık, adi, seviyesiz, pespaye'

bayram 'Milletçe sevinç içinde kutlanan, dinî veya millî bir anlam taşıyan kutsal gün'

bāzergān *Fr.* 'Bezirgān kelimesinin eski metinlerde rastlanan şekilleri'

be 'Arap alfabesinin ikinci harfi'

bedbaht *Fr.* 'Mutsuz, bahtsız, talihsiz'

bedbahtlık 'Bahtsızlık'

Bedr günü 'Bedir Muharebesi veya Bedir Savaşı, Miladi 14 Mart 624 tarihinde Müslümanların, Mekke'nin Kureyşli paganlarla yaptığı ilk savaştır'

beg 'İleri gelen nüfuzlu kimse, eşraf'

behā *Ar.* 'Ölmezlik, ölümsüzlük, ebediyet, ebedilik, bakilik'

bekle- ‘Bekçilik etmek, yanında bulunup gözlemek, korumak, muhafaza etmek’

belā *Ar.* ‘İnsana büyük bir sıkıntı veren, içinden çıkılması güç durum, badire, dert, gam, keder’

belki *A+F* ‘Olabilir, olabilir ki, bir ihtimâle göre, muhtemelen’

bellü ‘Herkesçe bilinen veya bilinmesi mümkün olan, bilinmedik tarafı bulunmayan, malum, maruf’

belürd- ‘Belirli duruma koymak, açıklığa kavuşturmak, göstermek, tebarüz ettirmek’

ben ‘Teklik birinci şahsı gösterir’

    b.+a: Bana

    b.+üm: Benüm

bende *Fr.* ‘Kul, köle’

Beni İsrail *ö.i* ‘Tevrat ve Kur'an'da Hz. Ya'küb'un (İsrâil) çocuklarına ve onların soyundan gelenlere verilen ad’

beñze- ‘Birbirine uygun ve ortak taraflar bulunmak’

berāber *Fr.* ‘Birlikte’

bereket *Ar.* ‘Allah’tan gelen hayrın bir nesnede görünmesi ve devam etmesi, artıp çoğalması, Tanrı ihsanı, nimet’

Beriyye ‘Sahra, çöl’

berkit ‘Sağlamlaştırmak, güçlendirmek, pekiştirmek’

beşāret *Ar.* ‘Müjde, iyi haber’

beşāret eyle- *A+T* ‘Müjde vermek’

beşāriyet *Ar.* ‘Alışılmamış, acayip’

beter *Fr.* ‘Çok fena, daha fena, çok kötü’

bey ‘Efendi, sâhip’

beyān *Ar.* ‘Açıklama, anlatma, söyleme’

bel ‘İnsan vücudunun orta kısmında göğüsle karın arasında hafifçe darlaşmış olan ve kuşak bağlanan yer’

bırağ- ‘Tutmaktan vazgeçip tutmaz olmak’

bīçāre *Fr.* ‘Çaresiz, âciz, zavallı’

bil- ‘Bir şey hakkında bilgisi, malumatı olmak, o şeyi öğrenmiş bulunmak’

bilen ‘Bir şey hakkında bilgisi olan’

bildür- ‘Herhangi bir konuda haber vermek’

Bilāl *ö.i* ‘İslam peygamberi Muhammed'in sahabesi ve ilk müezzini’

Bilâli Habeşî *ö.i* ‘İslam peygamberi Muhammed'in sahabesi ve ilk müezzini’
bile ‘Çekimli fiilden sonra gelerek anlamı kuvvetlendirir; hatta, hem de, üstelik’
biğ ‘Dokuz yüz doksan dokuzdan sonra, bin birden önce gelen sayının adı’
bir ‘Sayıların ilkinin adı’
biri ‘Bilinmeyen bir kimse’
birisi ‘Herhangi bir kimse’
biregü ‘Bir kimse, başkası’
birbiri ‘İki veya daha fazla şey yahut kimsenin yerini tutar, biri öteki’
birkaç ‘Ne kadar olduğu kesin olarak bilinmeyen az sayıdaki şeyleri belirtmek için kullanılır, üç beş tane kadar, az sayıda’
birle ‘İle, birlikte, beraber’
birlik ‘Bir ve tek olma durumu, vahdaniyet’
biş ‘Dörtten sonra, altıdan önce gelen sayının adı’
bişinci: ‘Beşinci’
bit- ‘Sona ermek, tamamlanmak’
biti ‘Yazılmış şey, mektup, berat’
biz ‘Çokluk birinci şahsı gösterir’
    biz+üm: Bizim
bîzâr *Fr.* ‘Bıkmış, usanmış, bezmiş’
boğaz ‘Ağız boşluğundan sonra yiyeceklerin geçtiği, ağızla gırtlak arasındaki dar kısım’
borc ‘Manevi ve ahlâkî bakımdan yapılması gereken şey’
boyın ‘Vücudun omuzlarla baş arasında kalan ve başı bedene bağlayan kısmı’
böl- ‘Bir şeyi parçalara ayırıp paylaşmak, taksim etmek.’
bölük ‘Bölünmüş bir bütünün parçası, parça, kısım.’
bu ‘İşaret zamiri olarak yerini tuttuğu en yakındaki kimse veya şeyi gösterir’
budağ ‘Kesilen bir dalın ağaçta kalan kısmı’
buğday ‘Taneleri un ve ekmek yapımında kullanılan ve insanın başlıca gıdasını teşkil eden bitki’
buğul *Ar.* ‘Cimrilik’
bul- ‘Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak’
buğal- ‘Çok sıkılmak, sıkıntı ve çaresizlikten şaşkın duruma gelmek, darlanmak’
burın ‘Yüzün ortasında alınla ağız arasında yer alan, çıkıntılı, iki delikli koklama organı’

but (< Fars. but < Soğd. < Sans.) [Buddha isminden] ‘Eski dinlerde, kendisine tapınılan bir ilâhı veya ilâhların bazı niteliklerini temsil etmek üzere yapılmış resim ve heykel’ (put)

buta dap- ‘Tanrı olarak tanımak, kulluk etmek’

buta ıap- ‘Eski dinlerde, kendisine tapınılan bir ilâhı veya ilâhların bazı niteliklerini temsil etmek üzere yapılmış resim ve heykele inanmak’

buyruk ‘Buyurulan, emredilen şey, emir, hüküm.’

buyruksuz ‘Kural tanımama’

buyur- ‘Bir şeyin yapılmasını kesin olarak bildirmek, emretmek’

buyurul- ‘Bir şeyin yapılmasını emretmek’

buzacı ‘Sütten kesilmemiş inek yavrusu’

bühtân *Ar.* ‘Bir kimseyi yapmadığı bir şeyi yapmış olmakla itham etme, iftira’

bühtân eyle- *A+T* ‘İftira etmek’

bünyâd *Fr.* ‘Esas, temel’

büyük ‘Ölçüleri bakımından aynı cinsteki benzerlerinden daha yüksek, daha geniş, daha uzun veya iri olan, azîm, cesim, kebir’

Câbir bin Abdullah *ö.i* ‘Hazrec kabilesinden Abdullah bin Ensari'nin oğludur’

Caferi Sadık *ö.i* ‘Caferilik fıkhının kurucusu’

câhil *Ar.* Okuyarak bilgisini ilerletmemiş, tahsil görmemiş, bilgisiz’

câhillük ‘Bilgisizlik’

cân *Fr.* ‘İnsan ve hayvanların yaşamasını sağlayan ve ölümle bedenden ayrılan madde dışı varlık, ruh’

cansuz ‘Ölmüş’

cânâvar *Fr.* ‘Çok eskiden yaşadığı düşünülen ve masalarda adı geçen, kan dökücü, cana kıyıcı, korkunç mahlûk’

câri *Ar.* ‘Yürürlükte olan, geçerli’

Cebra’îl *ö.i* ‘Dört büyük melekten biri, Allah’ın vahyini peygamberlere ulaştırmakla görevli olan melek, Cibril’

cefâlar eyle- *A+T* ‘Üzmek, eziyet etmek, azap vermek’

cehd *Ar.* ‘Çalışıp çabalama, büyük gayret sarf etme, uğraşma’

Cehennem *Ar.* ‘Günahkârların öldükten sonra ahirette azap görecekları, cezalarını çekecekları yer, tamu’

Cehl *ö.i* ‘Hz. Muhammed'e muhalefeti ve Müslümanlara karşıt olan davranışları dolayısıyla tanınmıştır’

celle *Ar.* ‘Allah lafzından sonra kullanılan ve “şanı, celâli yüce olsun” anlamına gelen Celle şânuhû, Celle celâluhû gibi klişeleşmiş dua cümlelerinde geçer’

cemâ’at *Ar.* ‘Bir imama uyup namaz kılan Müslümanların bütünü’

cenâbet *Ar.* ‘Dince guslü gerektiren durum’

cenâze *Ar.* ‘Gömülmek üzere hazırlanmış ceset, ölü, mevta’

ceñk *Fr.* ‘Mücadele, kavga, çekişme’

cevâb *Ar.* ‘Bir soruya, bir söz veya yazıya, bir durum ve ihtiyaca söz, yazı veya başka bir ifade yoluyla verilen karşılık, yanıt’

cevânmerdlik ‘Temiz, asil ve cömert davranmak’

cezâ *Ar.* ‘Suç işleyen bir kimseye suçunun derecesine göre verilen acı karşılık’

cihân *Fr.* ‘Dünya, yeryüzü’

cimâ’ eyle- *A+T* ‘Cinsel ilişkide bulunmak’

cini ‘Bakır madeninden yapılmış şey’

cum’a *Ar.* ‘Perşembe ile cumartesi arasındaki günün adı, haftanın altıncı günü’

cümle *Ar.* ‘Herkes’

çağır- ‘Bir kimseye gelmesinin istendiğini bildirmek, dâvet etmek’

Çalab ‘Tanrı, Allah’

çâre *Fr.* ‘İlâç, deva’

çat- ‘Parçalarını birbirine bağlayarak kurmak, hazırlayıp yapılmış duruma getirme’

çek- ‘Kendine doğru getirmek, kendine yaklaştırmak’

çemen ‘Çimen, yeşillik yer’

çerağ *Fr.* ‘Yağ kandili ve genellikle mum, meşale gibi ışık veren şey’

çeri ‘Asker’

çevir- ‘Daire şeklinde hareket ettirmek, döndürmek, taklip etmek’

çığır- ‘Çağırarak, bağırarak, seslenmek’

çık - ‘Dışarıya varmak, içeriden dışarıya doğru gitmek’

çıkâr- ‘Birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak,’

çıkârıl- ‘Birinin veya bir şeyin çıkmasına sebep olmak’

çirkân *Fr.* ‘Fena, kötü’

çobân *Fr.* ‘Koyun, keçi, manda, sığır gibi ehlî hayvan sürülerini güdüp otlatan kimse’

çok ‘Miktarı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyade’

çoğlık ‘Sayı veya ölçü yönünden çok olma durumu, çoğul, kesret, ekseriyet, teklik karşıtı’

çök- ‘Olduğu yerde yıkılmak, yıkılıp yere inmek’

dağlan- ‘Vücuduna kızgın bir demirle damga vurulmak’

dağı ‘(Eski Türk. takı, tak+mak’tan zarf+fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak+ı > dakı > dağı > dağı > dahi) “Fazla olarak, üstelik, daha, bile, de” anlamlarına gelen kuvvetlendirme sözü’

Dahhāk ‘Eski İnan mitolojisinde, Hint- İnan ortak geleneğinden kalma insan vücutlu ejder veya ejder görünümlü insan’

dā’im *Ar.* ‘Devam eden, devamlı, sürekli, fasilasız’

dal ‘Bir ağaç gövdesinde çıkan kollardan her biri’

Dāne *Fr.* ‘Tohum gibi ufak, yuvarlak şeyler için kullanılır, tane’

danık ‘Delil, hüccet’ (tanık)

danıkluk ‘Bir olayı görmek, duymak, şahit olmak’

dar ‘Genişliğı, içine girecek şeye göre yetersiz olan, içine sığmayan veya sığması zor olan, geniş ve bol olmayan’

dara- ‘Tarakla tellerini birbirinden ayırmak, karışıklığını gidermek’

darı ‘Buğdaygillerden, ufak taneli, hayvan yemi olarak ve boza yapımında kullanılan, bazı yerlerde ekmeğı yapılan bitki’

darla- ‘Bir kişiyi daraltma eylemi’

daş ‘Taş’

daşra ‘Bir ülkenin başkenti veya en önemli şehirleri dışındaki yerlerin hepsi, dışarlık’

dava *Ar.* ‘Hakkını elde etmek veya korunmasını sağlamak yâhut bir anlaşmazlığın çözümünü için mahkemeye baş vurma’

davacı ‘Dava açan kimse’

Dāvud *ö.i* ‘Kuran’da adı geçen peygamberlerden birisi’

davar ‘İnek, özellikle koyun ve keçi gibi hayvanların ortak adı’

dayan- ‘Güç ve kuvvet almak, ona güvenmek, istinat etmek’

de- ‘Ağızdan bir ses veya söz çıkarmak, telaffuz etmek’

def *Ar.* ‘Savma, savuşturma, kovma’

def et- *A+T* ‘Savmak, uzaklaştırmak, kovmak’

defin edebil- *Ar.* ‘Gömmek, mezara koymak’

deg- ‘Erişmek, isabet etmek’

degül ‘+im, +sin, +dir, idi gibi eklerin ve imiş, ise, iken ’in başına gelerek cümlenin anlamını olumsuz hâle getiren kelime’

delīl *Ar.* ‘Bir şeyin varlığını, aslını, ne olduğunu ispatlamaya yarayan şey, kanıt’

delilsüz ‘Bir şeyin varlığını ispatlamaya yaramayan şey, nesne’

dem *Fr.* ‘Zaman, an, çağ’

demür ‘Dövülüp şekillendirilmesi, çekilip uzatılması, inceltmesi kolay ve döküme elverişli olan element’

deñiz ‘Yer yüzünün büyük bir kısmını kaplayan tuzlu su kütlesi, bahir, derya’

dep-‘Üzerine basarak sıkıştırmak, ayakla bastırmak’

depren- ‘Kıpırdanmak’

depret- ‘Kıpırdatmak’

dere *Fr.* ‘Genellikle kışın akan küçük akar su’

derecāt *Ar.* ‘Dereceler’

derece *Ar.* ‘Maddi veya manevi bir kıymet ölçüsüne göre sıralanan şeylerde bulunulan yer, kademe, seviye, mertebe, mevki veya safha.’

deve ‘Geviş getiren memelilerden, sırtı bir veya iki hörgüçlü, eti yenip sütü içilen, bacakları ve boynu çok uzun yük ve binek hayvanı’

devlet *Ar.* ‘Belli bir toprakta bir hükümet idaresi altında teşkilatlanmış bulunan bağımsız siyasi topluluk, milletin hukuki şahsiyet kazanmış şekli’

di *Ar.* ‘Arap alfabesinin 8. harfini okunuşu’

dībāce *Fr.* ‘Ön söz, başlangıç, mukaddime’

dīdār *Fr.* ‘Görünüş, tecelli’

dik- ‘Kök salıp yetişmesi için toprağa yerleştirmek’

dil ‘Ağız boşluğunda yer alan, tat duymaya, besinleri ağız içinde evirip çevirmeye, yutmaya ve sesleri çıkarmaya yarayan etli, uzun ve hareketli organ’

dile- ‘Bir şeyin gerçekleşmesini veya olmasını istemek, ummak, temenni etmek, niyaz etmek’

dilek ‘Olması istenen şey, istek, arzu, talep, rica, temenni’

dilkü ‘Tilki’

dīn *Ar.* ‘İnsanların yaratıcı olarak kabul ettikleri üstün güce olan imanlarını, ona yapacakları ibadetlerin bütünü ve bu imana göre davranışlarının nasıl olması gerektiğini düzenleyen inanış yolu’

diñsüz ‘İnançsız’

diri ‘Canlı, yaşamakta olan (kimse), sağ’

dirilik ‘Diri olma durumu’

diril- ‘Canlanmak, hayat kazanmak, yaşar duruma gelmek’

dirlik ‘Bir tedirginliği, üzüntü ve sıkıntısı olmama durumu, huzur, rahat, iyi geçim’

diş ‘Üst ve alt çene kemikleri üzerinde karşılıklı sıralanmış olan ve ağza alınan şeyleri koparıp çiğnemeye yarayan sert, beyazımtırak parçalardan her biri’

dīv ‘Çok iri ve kuvvetli, korkunç masal tipi’

diz ‘Bacakta uylukla baldırın birleştiği oynak kısım’

doğrı ‘Gerçek, yalan olmayan’

doğruluk ‘Yalan veya yanlış olmayan, gerçeğe uygun, gerçek’

doğur- ‘Meydana getirmek, ortaya çıkarmak, tevlit etmek’

doğ Tok ‘Yemek yeme isteği ve ihtiyacı duymayan, yemek yemiş olan kimse’

doğın- ‘Yaklaşıp hafifçe değmek, temas etmek’

doğuzıncu ‘Sıra sayısının adı’

dolan- ‘Dönmek, dolaşmak’

doğuz ‘İslâmiyet’te eti haram olan, kalın derili, eti, yağı ve derisi için beslenen, hınzır’

doprak ‘Yer kabuğunun, üzerini kaplayan çürümüş organik maddelerden ve kütle kırıntılarında oluşan canlıların yaşamasına elverişli kısmı’ Krş: *toprak*

dost Fr. ‘Birini riyasız ve samimi duygularla seven, her bakımdan kendisine güvenilir kimse’

dostlık ‘Dost olma durumu.’

dostlık eyle- ‘Dostluk, arkadaşlık etmek’

dök- ‘Yok etmek üzere atmak’

dökül- ‘Dökme işi yapılmak’

dön- ‘Dolaşmak, gidip gelmek.’

döndür- ‘Çevirmek, bükmek’

dörd ‘Üçten sonra, beşten önce gelen sayının adı’ Krş: *dört*

dördüncü ‘Dört sayısının sıra sıfatı, sırada üçüncüden sonra gelen’

dört ‘Üçten sonra, beşten önce gelen sayının adı’ Krş: *dörd*

du ‘ā Ar. ‘Güçsüzlük ve ihtiyacını ortaya koyarak Allah’a yalvarma, bir şeyin olmasını veya olmamasını isteme, yakarış, niyaz’

du ‘ā **ğıl-** A+T ‘Allah’a yalvarmak’

dudağ ‘Ağzın yüze göre daha kırmızı renkteki dolgun ve etlice alt ve üst iki kenarından her biri’

dur- ‘Yapmakta olduğu hareketi kesmek, hareketsiz kalmak’
dut- ‘Elle kavramak, elde bulundurmak, eline almak’
dutul- ‘Yakalanmak’
duzak ‘Kuşları, vahşi ve yabani hayvanları yakalamak üzere hazırlanan dzen’
dükeli ‘Hep, cümle, hepsi, bütün, herkes’
dün ‘İçinde bulunulan gündün bir önceki gün’
dünya *Ar.* ‘İçinde yaşamakta olduğumuz yeryüzü, yer küresi, arz, cihan’
dünyalık ‘Mal, mülk’
düril- ‘Toplamak, derleyip toparlamak’
düriş- ‘Çalışmak’
dürli ‘Çeşit, cins’ *Krş: dürlü*
dürlü ‘Çeşitli, muhtelif’ *Krş: dürlü*
düş ‘Hayal’
düş- ‘Dengesini kaybederek yıkılmak, dik durumda iken devrilip yatık duruma gelmek’
düşmen *Fr.* ‘İyi duygular beslemeyen, kötülük etmek için fırsat kollayan kimse, hasım’
düz- ‘Bulup sağlamak, temin etmek, tedarik etmek’
ebedlik ‘Sonu olmayan gelecek zaman’
Ebū *Ar.* ‘Eb kelimesinin, künye olarak kullanılan Arapça isim tamlaması şeklindeki özel isimlerin veya deyim niteliğindeki bazı tamlamaların başında aldığı şekil,’
Ebūbekir Sıddık *ö.i* ‘Peygamber efendimiz Hz. Muhammed’in yol arkadaşı ve en sadık dostu’
Ebū Cehl *ö.i* ‘İslam peygamberi Muhammed’in ona koyduğu ve bilinen adıyla Ebu Cehil, Mekke'nin eski liderlerinden biridir. Muhammed'e muhalefeti ve Müslümanlara karşıt olan davranışları dolayısıyla tanınmıştır’
Ebū Derda ‘Künyesiyle meřhur olup adı Âmir olan Bedir Gazvesi sırasında ve ensardan en son kiři olarak Müslüman olduđu rivayet edilmektedir’
Ebūlkasım Hâkim *ö.i* ‘İlk dönem Mâtürîdî âlimlerindedir.’
Ebū Said *ö.i* ‘11.yüzyılda yaşamış sofi ve din bilgini’
Ebū Süleymān Dārāni ‘Adı Abdurrahman bin Ahmed, řam řeyhlerinin ünlülerinden. Âbid, zahit ve hadis ravilerindedir’
ecel *Ar.* ‘Her canlı için takdir edilmiş olan ölüm zamanı, ömrün son demi’

ed- ‘Türkçe ’de birçok kelimenin sonuna gelerek birleşik fiiller teşkil eden, sonuna geldiği kelimeye göre değişik fonksiyonları olan, geçişli veya geçişsiz fiiller, ayrıca çeşitli deyimler yapan fiil’

edā *Fr.* ‘Tarz, üslûp, davranış veya anlatış biçimi

edeb *Ar.* ‘İnsanın hataya düşüp utanılacak şeyler yapmasını önleyen, yerinde ve ölçülü davranmasını sağlayan meleke, söz ve davranışlardaki ölçülülük, her hususta haddini bilip sınırı aşmama, terbiye, nezaket, zarafet’

edin- ‘Kendini bir şeye sahip kılmak’

efendi *Yun* ‘Sâhip durumunda olan, buyruğu geçen, hükmünü yürüten, kendisine uyulan kimse, sâhip’

eger *Fr.* ‘Şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başına getirilir, şayet’

egerçi *Fr.* ‘Her ne kadar, gerçi’

egilmek ‘Eğik bir durum almak, bir yöne doğru çarpılmak’

eglen- ‘Oyalanmak, durmak, eğlenmek, beklemek, kalmak’

ehil *Ar.* ‘Sahip, malik’

ek- ‘Toprağa tohum atmak veya gömmek’

ekin ‘Buğday, arpa vb. tahılların, tohumlarının tarlada filizlenmesinden harmana kadarki durumlarına verilen isim’

eksil- ‘Eskisinden az duruma gelmek, azalmak’

eksük ‘Bir kısmı bulunmayan veya bitmemiş olan, tamam olmayan, noksan, natamam’

el ‘Kolun, bilek mafsalıdan itibaren avuç ve parmakları içine alan ve iş görmeye, tutmaya yarayan kısmı’

el *Ar.* ‘Arapça tamlamaların arasına giren “el” takısı’

elbette *Ar.* ‘Herhâlde, şüphesiz, kuşkusuz, elbet’

elçi ‘Belli bir hususu konuşmak üzere bir taraf adına diğer tarafa gönderilen kimse, aracı’

elhamdulillah *Ar.* ‘Allah’a hamdolsun, şükürler olsun, Hamdullah’

elif *Ar.* ‘Arap alfabesinin ve Türkler ’in İslâmiyet’i kabullerinden 1928 harf inkılâbına kadar 9 – 10 asır boyunca kullanmış oldukları alfabenin ilk harfi ve bu harfin adı’

emel *Ar.* ‘Gönülde yaşatılan ve gelecekte gerçekleşmesi istenen şey, istek, arzu’

emîn *Ar.* ‘Herhangi bir konuda tereddüt ve şüphesi olmayan, kesin olarak kanâat getirmiş bulunan.’

eminlik ‘Emin olma durumu’

em̄in kı̄l- *A+T* ‘Emin olmak’

emmāre *Ar.* ‘Tasavvufta nefis+i emmāre sözünün kısaltılmışı olarak nefsin yedi mertebesinden insana kötülükleri, günâhı ve şehveti emreden ilk mertebesi için kullanılır’

endīşe *Fr.* ‘Düşünce’

Enes Rağiyallahü anh *ö.i* ‘İslam Peygamberi Muhammed’in sahabisi’

eņse ‘Boynun arka kısmı’

er ‘Rütbesi olmayan asker, nefer’

erlik ‘Erkeklik, yiğitlik’

eren ‘Ermiş veli, yatır, evliya’

eriş- ‘Belli bir yere varmak, ulaşmak’

erk ‘Kuvvet, güç’

esirge- ‘Korumak, himâye ve muhafaza etmek, sıyanet etmek’

esri- ‘Sarhoş olmak, kendinden geçmek, coşmak, vecde gelmek’

esrik ‘Sarhoş’ *Krş: esrük*

esrük ‘Sarhoş’ *Krş: esrik*

esselamü aleyküm *Ar.* ‘Selâm üzerinize olsun; anlamında kullanılan selâm sözü’

et ‘İnsan ve hayvan vücudunun kas ve yağdan meydana gelen, kemikle deri arasında bulunan kısmı’

et- Türkçe ‘de birçok kelimenin sonuna gelerek birleşik fiiller teşkil eden, sonuna geldiği kelimeye göre değişik fonksiyonları olan, geçişli veya geçişsiz fiiller, ayrıca çeşitli deyimler yapan fiil’ *Krş: ed-*

ev ‘Bir ailenin oturması için yapılmış yapı, içinde yaşanılan, ikamet edilen yer, konut, mesken’

evvel *Ar.* ‘Karşılaştırma yoluyla bir yer, zaman veya oluşun bahsedilen yer zaman veya oluştan önde veya önce bulunduğunu veya olduğunu anlatır, önce’

evvelā *Ar.* ‘Önce, ilk’

ey ‘Hitap edilen kimsenin dikkatini çekmek veya anlamı güçlendirmek için kullanılır’ *Krş: iy*

eyi ‘İyi’

eyilük ‘İyi olma durumu’

eyit- ‘Demek, söylemek’

eyle- ‘Etmek, yapmak’ anlamında yardımcı fiil. Eski yazı dilinde yaygın iken zamanla yerini etmek yardımcı fiiline bırakmıştır’

eyü ‘İstenilen, beğenilen nitelikleri taşıyan, beğenilecek biçimde olan, kötü karşıtı’

Krş: *eyi*

eyyām-ı biyḍ *Ar.* ‘Aydınlık günler. Ayın en parlak olduğu hicrî ayların 13, 14 ve 15. geceleridir (Buhârî, Savm, 60). Ay bu gecelerde tam olarak görüldüğü ve geceleri her zamankinden daha çok aydınlattığı için bu isim verilmiştir’

Eyyüb *ö.i* ‘Kur’an’da adı geçen ve başına gelen dert ve sıkıntılara sabretmesiyle meşhur olan Eyyüp peygamberin adı dilimizde sabır timsali olarak kullanılır’

ezeliyyet *Ar.* Ezeli olma, başlangıcı bulunmama’

fā’ide *Ar.* ‘Yarar’

faḥr *Ar.* ‘Övünme, iftihar, gururlanma’

faḫīr *Ar.* ‘Geçimini güçlkle sağlayan, yoksul, fakara, zengin karşıtı’

fariğ *Ar.* ‘Vazgeçmiş, çekilmiş.’

farḳ *Ar.* ‘Bir kimse veya nesnenin bir başkasıyla karıştırılmamasını sağlayan ayrılık, benzer şeyleri birbirinden ayıran özellik, başkalık, ayırım’

farḳ eyle- *A+T* ‘Ayırt etmek, seçmek’

farz *Ar.* ‘Müslümanlıkta, özür olmadıkça yapılması zorunlu, yapılmaması günah sayılan ibadet’

farzlık ‘Farkı olan, aralarında fark bulunan’

fāsiḳ *Ar.* ‘Allah’ın emirlerini tanımayan, sapkın, günah işleyen’

fazīlū’s-savm *Ar. tam.* ‘Oruç tutmanın fazileti’

fazīl *Ar.* ‘Dürüstlük, iffet, namus, merhamet, alçak gönüllülük, yiğitlik, adâlet, kerem ve ihsan gibi ahlâkî meziyetlerin hepsine birden verilen isim, erdem’

fehîm *Ar.* ‘Anlama, kavrama’

ferc *Ar.* ‘Dişi canlılarda dişilik, üreme organının dış bölümü’

ferište *Fr.* ‘Melek’ Krş: *firište*

feryād *Fr.* ‘Yüksek sesle ve kuvvetle bağırma, bağırtı, haykırış, çığlık, figan’

feryād ed- *F+T* ‘Büyük bir yokluk, zarar ve sıkıntı içinde bulunmak’

ferzend *Fr.* ‘Oğul, erkek çocuk’

fesād *Ar.* ‘Kargaşalık, karışıklık, fenalık, kötülük, bozgunculuk, fitne’

Feth-i Mūsulī *ö.i* ‘Musul âlimlerinden ve evliyanın büyüklerindedir’

fevāid *Ar.* ‘Faydalar’

fi *Ar.* ‘Harf+i târif “el” almış Arapça kelimelerin başına gelen ve bunlara “+de, içinde” anlamı katarak zarflar yapan ek’

fi‘l *Ar.* ‘Eylem, iş amel’

filhâl *Ar.* ‘O anda, hemen şimdi’

Firavn *ö.i* ‘Eski Mısır hükümdarlarına verilen unvan. Özellikle Mûsâ peygamber zamânında yaşayan Mısır hükümdarına alem olmuştur’

firişte *Fr.* ‘Melek’ *Krş: ferişte*

fitne *Ar.* ‘Karışıklık, fesat, kargaşalık’

Fuğayl bin İyaz *ö.i* ‘Adı Fudayl bin İyad’

fulân *Ar.* ‘Söylenmesi istenmeyen veya gerekli görülmeyen bir özel adın yerini tutan kelime, filan’

gece ‘Güneş battıktan sonra başlayan ve gün ağarınca kadar süren karanlık zaman’

geç- ‘Bir yerden başka bir yere gitmek’

gel- ‘Konuşana göre uzak bir yerden daha yakın bir yere doğru yol almak, bir mesafe kat edip uzak bir yerden daha yakın bir yere varmak’

gelin ‘Yeni evlenmiş genç kadın’

geñez ‘Kolay’

geñezlik ‘Kolaylık’

geñsüz ‘İsteği olmayarak, istemeyerek’

ger *Fr.* ‘Eğer edatının nazımında kullanılan şekli’

gerçek ‘Aslı olan, uydurma olmayan, doğru, sahih’

gerçeklik ‘Doğruluk, dürüstlük’

gerek ‘Varlığına ihtiyaç duyulan, yapılması, edinilmesi icap eden şey’

gerü ‘Bir şeyin sonrası, devamı, arkadan gelen kısmı’

getür- ‘Bulunulan yere gelmesini sağlamak, gelmesine sebep olmak, iletmek, nakletmek’

gevher *Fr.* ‘Bir şeyin özü, esası, varlığındaki değişmeyen aslî maya, cevher’

gey- (giymek) ‘Bir giyeceği bedenine veya herhangi bir organına geçirmek’

gez- ‘Bir yerde dolaşmak, yürümek’

gibi ‘Benzerlik bildirir; benzer, benzeyen’

gile *Fr.* ‘Şikâyet, yanıp yakılma’

giñ ‘Birine karşı duyulan öç alma isteği, garaz’

gir- ‘Geçmek, (içeriye) varmak, dâhil olmak’

giriftâr ed- *F+T* ‘Düşürmek, uğratmak’
giriftâr ol- *F+T* ‘Yakalanmak, tutulmak’
git- ‘Belli bir yol takip etmek, belli bir yerden geçmek’
gizle- ‘Başkalarının göremeyeceği bir yere koymak veya belli olmayacak bir duruma sokmak, saklamak’
gögüs ‘Vücudun boyunla karın arasında bulunan ve kalp, akciğer gibi organları içine alan bölümü, bağır, döş, sine’
gök ‘Yeryüzünün üstünü kaplayan kubbe biçimindeki mavi boşluk, sema, asuman’
gölge ‘Işığın geçmesine engel olan bir cismin ışıklı yer üzerinde meydana getirdiği karartı, sâye’
göncik ‘Yaka, bir kıyafetin iç cebi’
gönder- ‘Gitmesini sağlamak veya gitmesine yol açmak, yollamak, irsal etmek’
göñül ‘İman, sevgi ve nefretin, iyi ve kötü bütün duyguların kaynağı olduğu kabul edilen kalbin manevi yönü, yürek, dil’
gör- ‘Bir nesne veya kimsenin varlığını algılamak, hissetmek’
görk ‘İslamiyet öncesi Türk toplumlarından bu yana kullanılan görklü kelimesi, "Körklüg" sözcüğünden türetilmiştir. Körklük, güzellik ve letafet anlamına gelirken görk kelimesinin sözlük anlamı da güzel ve alımlıdır’
görklü ‘Güzel’
görklük ‘Güzellik, letafet’
göster- ‘Görülmesini sağlamak, görülmesine sebep olmak’
götür- ‘Taşımak, ulaştırmak, iletmek’
göz ‘İnsanda ve hayvanda görme organı’
gözet- ‘Korumak, himâye etmek, sıyanet etmek’
güç ‘Kuvvet’
güleş (güreş) ‘Belli kurallar içinde, güç kullanarak iki kişinin türlü oyunlarla birbirinin sırtını yere getirmeye çalışması’
gümiş ‘Bu elementten yapılmış eşya’
gün ‘Güneşin doğuşu ile batışı arasındaki zaman parçası, gündüz’
gündüz ‘Günün sabahtan akşama kadar süren aydınlık bölümü’
günâh *Fr.* ‘Dince suç olduğu açıklanmamış olsa da insanlara zarar verdiği, vicdanları incittiği, doğrudan uzaklaştığı için suç sayılabilecek iş ve davranış, suç, yazık’
günâhlu ‘Günah işlemiş olan kimse’

günüş (güneş) ‘Dünya ve diğer gezegenlerin etrafında döndüğü, bunlara ısı, ışık ve hayatın devamı için gerekli enerjiyi veren gök cisminin adı, dünyaya en yakın yıldız, güneş’

güt- ‘Hayvan veya hayvan sürüsünü önüne katıp otlatarak sürmek’

güzide *Fr.* ‘Seçkin, seçilmiş, mümtaz, elit.’

ğafil *Ar.* ‘Çevresinden ve gerçeklerden habersiz olan, gaflet içinde bulunan, dalgın, dikkatsiz ve düşüncesiz (kimse), basiretsiz, aymaz’

ğāfillik ‘Çevresinden ve gerçeklerden habersiz olan, gaflet içinde bulunan, dalgın, dikkatsiz ve düşüncesiz (kimse), basiretsiz, aymaz’

ğaflet *Ar.* ‘Aymazlık’

ğālib *Ar.* ‘Üstün gelen, yenen, galebe çalan’

ğālib ol- *A+T* ‘Birine karşı üstün olma durumu’

ğānīmet *Ar.* ‘Savaşta düşmandan zorla ele geçirilen mal’

ğāriblik ‘Garip olma durumu, kimsesizlik, zavallılık’

ğark *Ar.* ‘Bir şeyle aşırı derecede dolmuş olma, bir şeye batmış, boğulmuş halde bulunma’

ğā’ib ol- *A+T* ‘Görünmez olmak’

ğaybet- *Ar.* (Gıybet) ‘Dedikodu’ *Krş:* *ğaybet*

ğazal *Ar.* ‘Sonbaharda ağacın üstünde kuruyan ve dökülen yaprak’

ğazilik ‘Gazâ eden, İslâm dini ve vatan uğruna elde silâh düşmanla savaşan, gazâdan şehit olmadan dönen kimse’

ğıybet *Ar.* ‘Dedikodu’ *Krş:* *ğaybet*

ğusl eyle- *A+T* ‘İslâm dininde, cünüplükten kurtulmak veya kendini manen temiz hissetmek için dinî kurallara uygun şekilde yıkanma, boy abdesti almak’

ğussalı ‘Gamlı, kederli’

hācet *Ar.* ‘Gerek duyulan, muhtaç olunan şey, ihtiyaç’

hācetlü ‘İhtiyacı olma durumu’

hamr ‘Şarap’

ha *Ar.* ‘Arap alfabesinin yirmi yedinci, Türkler ‘in İslâmiyet’i kabullerinden 1928 harf inkılâbına kadar 9–10 asır boyunca kullanmış oldukları alfabenin altıncı harfi ve bu harfin adı’

habbe *Ar.* ‘En ufak şey, zerre’

ḥac *Ar.* ‘İslâm dininde zengin sayılan her Müslümanın ömründe bir defa kurban bayramı günlerinde belli usullere göre Kâbe’yi ziyaret etmesi şeklindeki farz ibâdet’

ḥadīs *Ar.* ‘Hz. Muhammed’in sözleri, davranışları ve başkalarının yaptığı kendisi tarafından tasvip edilen hareketleri’

Ḥaḳ *Ar.* ‘Allah, Cenabıhak, Tanrı, Huda’

ḥaḳsuz ‘Hak ve adalete uygun olmayan’

ḥaḳīḳat *Ar.* ‘Asıl olan durum ve şekil, gerçek, asıl’

ḥakīm *Ar.* ‘Akıllı, derin düşünceli, hükümleri sağlam, basiret ve sağ duyu sâhibi kimse’

ḥaḳḳ ‘al-yaḳīn *Ar. tam.* ‘Gerçek varlık, doğru hüküm’

ḥāl *Ar.* ‘Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum’

ḥalāl *Ar.* ‘Dinin yasaklamadığı şey, hareket ve davranış’ Krş: *helal*

ḥālīḳ *Ar.* ‘Yaratıcı, yaratan, Esmâ+ i Hüsna’ dandır’

ḥālīmlik ‘Yumuşak davranma’

ḥalk *Ar.* ‘Bir milleti meydana getiren insan topluluğu’

ḥamiyyet *Ar.* ‘Milletinin, yurdunun, yakınlarının şerefini koruma gayreti, millî şeref ve haysiyet, fazilet’

ḥarām *Ar.* ‘Dinin kesin bir delille yasakladığı, işlenmesi azabı, inkâr edilmesi küfrü gerektiren şey, hareket veya davranış’

ḥarāmlik ‘Haram olma durumu’

ḥarāmī *Ar.* ‘Haydut, yol kesen kimse’

ḥarc ‘Bir iş için harcanan para, masraf’

ḥarçlık ‘Ufak tefek gereksinimler için harcanacak para’

ḥarf *Ar.* ‘Dildeki sesleri gösteren ve alfabeyi meydana getiren işaretlerden her biri’

ḥarīr *Ar.* ‘İpek’

ḥarīşlik ‘Haris olma, hırslı olma durumu’

Hasan-ı Basri *ö.i* ‘Fars anne ve babadan doğan, ünlü Müslüman vaiz, ilahiyatçı ve İslâm âlimi’

ḥased *Ar.* ‘Başkasında olan bir nimeti çekememe, kendisine faydası olmadığı halde kıskançlık sebebiyle karşısındakinin sâhip olduğu nimetten mahrum kalmasını isteme, çekememe’

ḥased eyle- *A+T* ‘Kıskanmak, çekememek’

ḥasedlik et ‘Kıskanmak’

ḥāşıl *Ar.* ‘Ortaya çıkan semere, netice’

ḥasret *Ar.* ‘Ayrı kalınan veya elden kaçırılan bir şeye karşı duyulan istek, tekrar görme ve kavuşma arzusu, özleyiş, özlem, iştiyak’

ḥasretlik ‘Ayrılık’

ḥātif *Ar.* ‘Gaybdan seslenir gibi haber veren melek’

ḥavf *Ar.* ‘Korku’

Havvā *ö.i* ‘Tevrat'a göre insan neslinin annesine Havva ismi, bütün yaşayanların annesi olduğu için “canlı, yaşayan” anlamında Hz. Âdem tarafından verilmiştir’

ḥayā ‘*Ar.* ‘Utanma, sıkılma, utanç’

ḥayāl *Ar.* ‘Aslı olmadığı halde zihinde kurulan şey, düş’

ḥayāt *Ar.* ‘Organların canlılığının varlığını devam ettirecek şekilde işlemesi ve canlıların, organlarının gösterdiği faaliyet sonucunda varlıklarını sürdürmesi durumu, sürüp giden yaşama, canlı olma, dirilik’

ḥayf *Ar.* ‘Eyvah, yazık, heyhat’

ḥayz *Ar.* ‘Âdet hâli, aybaşı’

ḥāzır *Ar.* ‘Bir işi yapmak için gerekli her türlü şeyini tamamlamış olan’

ḥāzır ol- *A+T* ‘Hazır durumda bulunmak’

ḥazret *Ar.* ‘Şahıs veya kutsal sayılan varlık isimlerinin başına getirilip Farsça isim tamlaması şeklinde kullanılır ve saygı ifade eder’

he *Ar.* ‘Türkler ‘in İslâmiyet’i kabullerinden 1928 harf inkılâbına kadar kullanmış oldukları alfabenin otuzuncu harfi.’

hefte *Fr.* ‘Birbiri arkasına gelen yedi günden ibaret zaman bölümü’

helāk ol- *A+T* ‘Mahvolmak, yok olmak, ölmek’

helāl *Ar.* ‘Dinin yasaklamadığı şey, hareket ve davranış’

hem *Fr.* ‘Kullanıldığı cümleye “üstelik, bir de, şu da var ki, zaten” manaları katarak anlamı kuvvetlendirir’

hemîşe *Fr.* ‘Daima, her zaman’

her *Fr.* ‘Teklik kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için teker teker geçerli olduğunu gösterir, –nin hepsi, bütün, cümle’

herkiz *Fr.* ‘Kim varsa hepsi, mevcut olan bütün insanlar.’

herze *Fr.* ‘Boş, abes, beyhude söz’

hevā *Ar.* (Hava) ‘Yeryüzünden yukarıya doğru bakıldığında görülen boşluk’

hevā *Ar.* ‘İstek, arzu’

heybetlü ‘İnsanda korku ve saygı duygusu uyandıran azametli kimse’
hışm *Fr.* ‘Öfke, kızgınlık, gazap’
hiç *Fr.* ‘Olumsuz cümlelerde ve soru cümlelerinde anlamı kuvvetlendirir, asla’
hikâyet *Ar.* ‘Hikâye’
hikmet *Ar.* ‘Cenabıhakk’ın her şeyi yerli yerince yaratma, her şeyi lâıyk olduğu yere koyma sırrı, âlemin insanlar tarafından anlaşılamayan gizli amacı’
hîle eyle- *A+T* ‘Bir kimseyi aldatmak, kandırmak’
hisâbsuz ‘Sayılamayacak kadar çok, ölçüsüz.’
hisâb vir- *A+T* ‘Alacaklı veya verecekli olma durumu’
Hoca Fakih *ö.i* ‘Hoca Ahmed Fakih ya da Sultan Hoca Fakih adları ile bilinen Ahmed Fakih (ö. 1221 ya da 1230) 13. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan tasavvuf şairidir’
hufre *Ar.* ‘Çukur, oyuk’
Huneyn Güni ‘Hicretin sekizinci yılında, miladi 630 yılı, Mekke'nin fethinden hemen sonra Huneyn Vadisi'nde meydana gelmiştir. Savaş İslam Peygamberi Muhammed'in komutasındaki İslam ordusu ile Taif bölgesinde bulunan Havazin ve Sakif kabileleri arasında gerçekleşmiştir’
Huzeyfe *ö.i* ‘Kırk dördüncü Müslüman olduğu rivayet edilen Ebu Huzeyfe, İslâm'ın ilk yıllarında okuma yazma bilen on yedi sahabeden biri’
hüccet *Ar.* ‘Delil, vesika, senet, belge’
hüküm *Ar.* ‘Bir şeyin şöyle veya böyle olduğu hakkında verilen karar, yargı’
hüküm eyle- *A+T* ‘Bir şeyin şöyle veya böyle olduğu hakkında verilen karar vermek’
hüner *Fr.* ‘Bir işte gösterilen ustalık, beceriklilik, maharet’
hürmet *Ar.* ‘Bir şeye veya bir kimseye değer vermektten ileri gelen ölçülü davranma hissi, çekinme ile karışık bir sevginin verdiği dikkat ve itina gösterme duygusu, saygı’
haber *Ar.* ‘Olmuş veya olmakta bulunan bir şeye dair orada olmayanlara erişen bilgi, ondan ona nakledilen söz’
habis *Ar.* ‘Kötü, soysuz, alçak, fesat kimse’
Hak Teâlâ ‘Şanı yüce olsun, anlamında olup Allah, Hak, Tanrı kelimelerinden sonra kullanılır’
halaik *Ar.* ‘Esir edilmiş veya satın alınmış kız, kadın’
Halik *Ar.* ‘Yaratıcı, yaratan, esmâ+i hüsnâdan (Allah’ın en güzel isimlerinden)dır’

halk *Ar.* ‘Bir milleti meydana getiren insan topluluğu’
harāb *Ar.* ‘Yıkık dökük, yıkılmaya yüz tutmuş, viran’
harc *Ar.* ‘Bir iş için harcanan para, masraf.’
has *Ar.* ‘Bir şeye veya bir kimseye ait olup başkasında bulunmayan, ona mahsus olan, özgü’
haşım *Ar.* ‘Düşman’
haşyet *Ar.* ‘Saygıyla karışık korku, ululuk karşısında duyulan gönül titremesi, yürekte duyulan ürperme, korku’
hatā *Ar.* ‘Aslına uygun olmayan, doğru olmayan şey; yanlış, yanlışlık’
hatun ‘Kadın’
hayr *Ar.* ‘Maddî veya manevî karşılık beklenilmeden yapılan iyilik, yardım, ihsan’
hazîne *Ar.* ‘Toplu halde bulunan altın, gümüş, mücevher, para vb. maddî değeri yüksek şeylerin bütünü’
hinzir *Ar.* ‘Domuz’
hoca *Fr.* ‘Birine bir hususta öğreticilik yapan kimse, usta, üstat’
hod *Fr.* ‘Kendi, bizzat, +de, dahi’
hor *Fr.* ‘Değersiz, bayağı, hakir’
hor eyle- *F+T* ‘Kaba ve kırıcı davranmak’
horluk ‘Değersiz olma durumu’
hoş *Fr.* ‘Duyguları okşayan, zevk veren, beğenilen, güzel, iyi, latif’
hoşluk ‘Beğenilme durumu’
hoşnüd *Fr.* ‘Bir kimseden veya bir halden memnun durumda olan, razı’
hoşnüd ol- *F+T* ‘Memnun olmak, gönlü hoş olmak, razı olmak’
hoşnüd kıl- *F+T* ‘Memnun etmek, gönlünü hoş etmek, razı etmek’
hoşnüdlük ‘Hoşnut olma durumu’
hulku ‘Doğuştan olan huylu’
hullet *Ar.* ‘Gerçek dostluk, arkadaşlık’
huşû *Ar.* ‘Varlığının farkında olamayacak derecede kendini karşısında bulunduğu şeyin heybet ve câzibesine kaptırma’
hüy *Fr.* ‘Doğuştan olan tabiat, yaratılış, mizaç’
ırağ ‘Uzak’
ırağ ol- ‘Uzak olmak’
ısıtma ‘Sıtma’

ısmarla- ‘Bir şeyin hazırlanmasını, alınmasını veya getirilmesini bir kimseden istemek, sipariş etmek’

ıyğa- ‘Menetmek’

i- ‘Cevher fiili’

‘ibādet *Ar.* ‘İnsanın tek Tanrılı dinlerde Allah’a, diğer din ve inanışlarda ise inanıp bağlandığı kudrete kulluğunu göstermek üzere yaptığı hareketler, tapma, tapınma’

İblīs *Ar.* ‘Şeytan’

İbrāhim *ö.i* ‘Hz. İbrahim İbranilerin atası, inananların babası ve Allah'ın dostu olarak takdim edilmektedir’

İbrāhim Edhem *ö.i* ‘Mansur olan İbrahim bin Ethem Hazretleri, Horasanlıdır’

İbrāhim Halil *ö.i* ‘İbrahim (as) peygamberdir. Hz. İbrahim (as) çok cömert ve insanlara bol bol ikram eden bir kimse olduğu için, Halil İbrahim sofrası meşhur olmuştur’

‘ibret *Ar.* ‘Bir olaydan çıkarılan göz açıcı, uyarıcı ders’

ibretsüz ‘İbret almayan kişi’

iç ‘Bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı, dâhil’

iç- ‘Bir sıvıyı ağza alıp yutmak’

içen ‘İçme eylemi yapan kişi’]

içün ‘Sebeup bildirir; sebebiyle, +den ötürü, +den dolayı’

ihrām *Ar.* ‘Hacceden Müslüman erkeklerin dikişsiz, beyaz bir peştamal ve omuza alınan bir havludan, kadınların ise bolca bir elbiseden ibaret olan ve kefeni andıran kıyafetleri’

ihtiyāc *Ar.* ‘Gerekli olan, elde bulunmayan bir şeyin eksikliğini duyma’

ihtiyār *Ar.* ‘Yaşlı, kocamış’

ihlāş *Ar.* ‘Kulun bütün amel, ibadet ve davranışlarının şirk ve riyadan uzak olarak sâdece Allah için olması’

ihlāşsuz ‘İhlas sahibi olmayan kişi’

ihtilāf *Ar.* ‘Uyuşmazlık, anlaşmazlık’

iki ‘Birden sonra, üçten önce gelen sayının adı’

ikinci ‘Sırada yeri birinciden sonra olan’

ikindü ‘Öğle ile akşam arasındaki zaman’

ikrār eyle- *A+T* ‘Gizlemeyip açıklamak, itiraf etmek’

il ‘Memleket’

ilāhī *Ar.* ‘Allah’la ilgili, Allah’a ait, Allah’a has, Allah’tan gelen, Tanrısal’

ile ‘İki kelimeyi, iki öbeği birbirine bağlar’

ileri ‘Bir yerin veya şeyin arka kabul edilen kısmına göre önde bulunan taraf, ön taraf.’ Krş: *ilerü*

ilerü ‘Bir yerin veya şeyin arka kabul edilen kısmına göre önde bulunan taraf, ön taraf’

ilet- ‘Götürmek veya getirmek, ulaştırmak, eriştirmek’

iley ‘Yan, yön, karşı taraf’

ilhām *Ar.* ‘Allah tarafından ilâhî feyz yoluyla peygamberlerin ve seçkin kulların gönlüne verilen ilâhî düşünce, hâlet ve duygular’

‘ilm *Ar.* ‘Belli bir konuya ait bilgilerin bütünü’

‘ilimsiz ‘İlim sahibi olmama durumu’

illā *Ar.* ‘Ne olursa olsun, muhakkak, mutlaka, ille’

ilm‘el-yakīn *Ar. tam.* ‘Bir şeyi gerçek haliyle idrak etmek’

imām *Ar.* ‘İslâm dininde görüş ve fikirleriyle bir mezhebe öncülük etmiş olan kimse’

imāmlık eyle ‘İmamlık yapmak’

İmām Sarahsi *ö.i* ‘İmām Serahsî (r.a.) hazretleri, Hanefi Fıkhının en temel fıkıh eseri olan 'Mebisûtu' hapishane / kuyuda yazmış büyük bir alimdir’

īmān *Ar.* ‘Allah’ın birliğini, melekleri, mukaddes kitapları, peygamberleri, kıyamet gününü, kaderi, ölümden sonra dirilmeyi kalp ile tasdik ve dil ile ikrar etme, kalben inanma ve dil ile söyleme’

īmānsuz ‘İnançsız’

imdi ‘Şimdi’

in ‘Yabanî hayvanların kendilerine barınak edindikleri kovuk’

in- ‘Aşağıya doğru gelmek’

inān- ‘Bir şeyin var olduğunu, gerçek olduğunu kabul etmek’

inandur- ‘Bir şeyi var olduğunu kabul ettirmek’

‘ināyet *Ar.* ‘Lütuf, ihsan, iyilik’

‘ināyet kıl- *A+T* ‘İyilik etmek’

inle- ‘Acı ve üzüntü ifade eden kesik kesik sesler çıkarmak’

İnşā’ allāhü Teālā *Ar. sg.* ‘Eğer Allah isterse, Allah nasip ederse, anlamında dilek sözü’

iriş- ‘Yetişip dokunmak’

iriş ‘Cerahat’

irte ‘Karanlık, gece, akşam’

İsā *ö.i* ‘Hz. İsa, kendisine İncil'in verildiği peygamber’

isde- ‘İstek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek’ Krş: *iste-*

ise ‘Şart kipi eki’

İslām *Ar.* ‘Allah’ın Kur’an ile vahiy edilen esasları Hz. Muhammed tarafından bildirilen din, Müslümanlık’

islik ‘Terlemekten veya sıcaktan vücudun bazı yerlerinde meydana gelen ve kaşınıtı yapan kabarcıklara verilen isim’

İsmā’il *ö.i* ‘İsmail hem İbrahimi dinlerce hem de İslam dininde kabul görmüş bir peygamberdir’

‘işmet *Ar.* ‘Haramdan, kötülüklerden uzak olmak, dürüstlük’

iste- ‘İstek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek’

istiğfār *Ar.* ‘Allah’tan af dilemek için söylenen “estağfurullah” sözüne ve bu sözle başlayan dualara verilen isim’

istiğfār eyle- *A+T* ‘Allah’tan günahlarının bağışlanmasını istemek, tövbe etmek’

iş ‘Bir maksatla yapılan faaliyet, çalışma, amel’

işit- ‘Kulak yoluyla duymak’

işle- ‘Yapmak’

it ‘Köpek’

it- ‘Türkçe ‘de birçok kelimenin sonuna gelerek birleşik fiiller teşkil eden, sonuna geldiği kelimeye göre değişik fonksiyonları olan, geçişli veya geçişsiz fiiller, ayrıca çeşitli deyimler yapan fiil’

i’tikād *Ar.* ‘İnanma, kalben tasdik ederek inanma, inanç, inan’

‘ivaz *Ar.* ‘Bir şeye karşılık olarak verilen veya alınan şey, karşılık’

iy ‘Hitap edilen kimsenin dikkatini çekmek veya anlamı güçlendirmek için kullanılır.’ Krş: *ey*

iyi ‘Beğenilecek, makbule geçecek nitelikleri olan, kendisinde bulunması gereken vasıfları taşıyan’ Krş: *eyi*

‘izzet *Ar.* ‘Hürmet, saygı, ikram’

ķab ‘İçine sıvı veya katı herhangi bir madde konan şey’

Ķābe *Ar.* ‘Bütün Müslümanların kiblesi ve ziyaret yeri olan Mekke şehrindeki mukaddes bina, beytullah’

Ķābil *ö.i* ‘Âdem ve Havva'nın ilk iki oğludur. İlk doğan Kabil bir çiftçi, kardeşi Habil ise bir çobandır. Tanah'a göre Kabil, kardeşi Habil'i kıskandığından dolayı

ona karşı kin ve nefret beslemiş, en sonunda da kardeşini öldürerek İnsanlık tarihindeki ilk cinayeti işlemiştir’

qabir Ar. ‘Mezar’

qabul Ar. ‘Bir şeye isteyerek veya istemeyerek peki deme, razı olma, muvafakat etme’

Qab-el Ahbar ö.i ‘Kâ'b el+Ahbâr kaynaklara göre Yemenli bir Yahudi iken Müslüman olmuş Benî İsrail’e dair rivayetleriyle tanınan tabii’

qac ‘Bir şeyin niceliğini sormaya yarayan soru sıfatı, ne kadar, nice’

qac- ‘Korkup çekinmek, göze alamamak, ihtiraz etmek’

qacan ‘Ne zaman anlamına gelen kelime’

qadar Ar. Bir şeyin, kıyaslandığı diğer bir şey ölçüsünde, derecesinde veya büyüklüğünde olduğunu anlatır.’

qadeh Ar. ‘İçki içmekte kullanılan küçük bardak, cam, piyale’

qadir Ar. ‘Her şeye gücü yeten, kuvvet ve kudretine hiçbir sınır olmayan’

Qadr Gecesi ‘İslâm dininde ramazanın 27. gecesi olduğu genellikle kabul edilen, Kur’ân+ı Kerîm’in indirilmeye başlandığı mübarek af gecesi, leyle+i kadir’

kâfir Ar. ‘Allah’ın varlığına ve birliğine, Hz. Muhammed’in peygamberliğine ve Allah’tan getirdiklerine inanmayan yahut bunlardan birini inkâr eden kimse’

qahr eyle- A+T ‘Perişan etmek, mahvetmek, yok etmek’

qaki- ‘Öfkelenmek, kızmak’

qakit- ‘Öfkelenmesine sebep olmak’

qal- ‘Durmak’

qalan ‘Kalmış’

qalk- ‘Oturur veya yatar durumdan çıkarak ayakları üzerinde doğrulmak, ayak üstü durmak’

qalkan ‘Arkasına sığınılacak şey, siper’

qamu ‘Bütün, hep’

qan ‘Plazma ve kan yuvarlarından meydana gelen ve damarların içinde dolaşarak vücut dokularını besleyen kırmızı renkli sıvı’

qan- ‘Aldanmak, inanılmaması gereken şeye inanmak.’

qanâ‘at Ar. ‘Elindekenden hoşnut olup fazlasını istememe, kısmetine, kendisine verilene razı olma’

qanâ‘at ed- A+T ‘Yetinmek, kâfi bulmak’

ḳanā‘at eyle- *A+T* ‘Kanaatkâr olma, elindeki kâfi görüp fazlasını istememe durumu’

ḳanā‘at ol- *A+T* ‘Az şeyle yetinme, iktisatlı davranma’

ḳāni *Ar.* ‘Sonu olan’

ḳanḳı ‘Adı geçen hususla, iki veya daha fazla şeyden neyin veya kimin kastedildiği öğrenilmek istendiği zaman kullanılan soru sıfatı’

ḳapḳara ‘Çok kara, kömür gibi kara, siyah’

ḳapu ‘Bir yere girilip çıkılırken içinden geçilen yer’

ḳar ‘Havadaki su buharının donmasından meydana gelen ve yağmur gibi yağın hafif beyaz taneler’

ḳara ‘Kömür renginde olan rengin adı’

ḳarandaş *Krş: ḳardaş*

ḳaraḳluḳ ‘Işık olmama durumu’

ḳarār *Ar.* ‘Bir iş veya mesele hakkında verilen kesin hüküm’

ḳarār eyle- *A+T* ‘Bir şeye karar vermek’

ḳarār ḳıl- *A+T* ‘Dönüp dolaşıp bir yerde durmak’

ḳaravaş ‘Cariye, halayık’

ḳardaş ‘Aynı anne babadan doğmuş veya yalnız anneleri ya da babaları aynı olan kimselerin birbirine göre durumu’

ḳarın ‘Vücudun batın bölgesi’

ḳarındaş *Krş: ḳardaş*

ḳarşı ‘Karşı koymak, karşısında yer almak’

ḳaşşāb *Ar.* ‘Eti yenecek dört ayaklı hayvanları kesen veya kesilmiş hayvanları parçalayarak satan kimse’

ḳaş 2 ‘Bir şeyin kaş gibi bir kavis yapan kemerli çıkıntılı yeri’

ḳat ‘Tabakalar veya sıralar hâlinde bulunan şeylerin her bir tabaka veya sırası’

ḳat‘ā *Ar.* ‘Asla, hiçbir zaman’

ḳatılıḳ ‘Hoşgörüsüzlük, müsamahasızlık, sertlik’

ḳatre *Ar.* ‘Damla’

ḳavī *Ar.* ‘Güçlü, kuvvetli’

ḳavm *Ar.* ‘Aynı soydan gelen, dil, töre ve kültürleri ortak insan topluluğu, budun’

ḳayḳu ‘Üzücü bir şey olacak korkusundan doğan endişe, gam, keder, tasa’

ḳayḳulu ‘Kaygı duyma durumu’

ḳayna- ‘Sıcaklığı belli bir dereceyi bulunca fokurdamak’

ḳazā *Ar* ‘Kaderin, Allah tarafından ezelde tayin ve tespit edilen biçimde ve zamanda gerçekleşmesi’

ḳazan- ‘Çalışma ile elde etmek’

keçi ‘Geviş getirenlerden, eti, sütü, derisi ve pöstekisi için yetiştirilen, çenesinde sakalı bulunan, bitkilere çok zararlı, evcil memeli hayvan’

keffāret *Ar* ‘İşlenmiş bir günah, suç veya kabahatin affi için şariat hükmünce verilmesi veya yapılması gereken şey’

keffāret ol- *A+T* ‘Günah ve hataları örtücü, telâfi edici kurban, sadaka, oruç gibi davranışları ifade etmektedir’

keleci ‘Söz, lakırdı’

kelime *Ar*. Bir veya birkaç heceden meydana gelen anlamlı söz, sözcük’

kem *Fr*. ‘Kötü, fena, değersiz’

kendü ‘Kişinin öz varlığı, zatı’

kerāhiyet *Ar* ‘Din deyiminde ise, yapılmaması daha iyi olan bir şeyin terk edilmeyip yapılması demektir.

kerāmet *Ar* ‘Bir ermişin, Allah’ın kendisine yakın kullarına lütfettiği olağanüstü şeyler yapma gücü ile ortaya koyduğu, akıl sınırlarını aşan tabiat üstü iş, harikulade hal’

kerem *Ar* ‘Lütuf, iyilik, merhamet, ihsan’

kerīm *Ar* ‘Kerem sahibi kimse’

kes- ‘Kesin olarak sona erdirmek, bitirmek’

kesb *Ar* ‘Kazanmak, edinmek’

kez ‘Defa, kere, sefer’

ḳible *Ar*. ‘Müslümanların namazda yöneldiği cihet, Mekke şehrinin ve Kâbe’nin bulunduğu yön’

ḳıl- ‘Eda etmek, yerine getirmek’

ḳına- ‘Ayıplamak, kabahatli bulmak, takbih etmek’

ḳır- ‘İncitmek, gücendirmek, rencide etmek’

ḳırḳ ‘Otuz dokuzdan sonra, kırk birden önce gelen sayının adı’

ḳısmet *Ar*. ‘Takdir edilmiş olan şey, nasip’

ḳısmet eyle- *A+T* ‘Kader olarak gerçekleşmek’

ḳış ‘22 Aralık’ta başlayıp 21 Mart’ta sona eren, sonbahar ile ilkbahar arasındaki yılın en soğuk mevsimi’

ķiyāmet *Ar.* ‘Semāvî dinlerdeki ortak inanışa göre takdir edilen zamanı gelince bu âlemin ve bu âlemdaki canlı cansız her şeyin bir anda mahvolup yok olması, ölülerin dirilmesi, ahiret hayatının başlaması olayı ve bu olayın meydana geldiği zaman’

ķiyās eyle- *A+T* ‘Bir şeyi diğere bir şeye göre değerlendirme, başka bir şeye benzeterek hakkında hüküm verme, karşılaştırma, mukayese etme’

ķiyemet *Ar.* ‘Bir şey veya kimsenin taşıdığı üstün nitelik, yüksek vasıf ve meziyet’
ķız ‘Dişi cinsten olan evlât’

ķi *Fr.* ‘Özneyi, bazen da bir tümleci kuvvetlendirerek cümlenin temel bölümüne bağlar’

ķifāyet eyle- *A+T* ‘Yetmek, yetişmek, kâfi gelmek’

ķim 2. ‘Ki’

ķim ‘Belirsiz ve kesin olarak bilinmeyen şeyler için kullanılır’

ķimse ‘Herhangi bir kişii, kim olduğu belirtilmeyen bir şahıs’

ķişi ‘İnsan, kimse, şahıs’

ķişi ‘İnsan, kimse, şahıs.’ krş. *ķişi*

ķitāb *Ar.* ‘Allah tarafından vahiy yoluyla peygamberlere indirilen Zebur, Tevrat, İncil ve Kur’an’

ķo- ‘Bırakmak, bir yere yerleştirmek’

ķoca ‘Büyük, ulu, kıymetli meziyetleri olan’

ķoçalt- ‘Yaşlandırmak, yaşlanmasına sebep olmak’

ķoķ- ‘Bozularak kötü bir koku çıkarmak, kokuşmak’

ķoķı ‘Cisimlerden yayılan zerrelere burun zarındaki sinirlerde meydana getirdiği duyu’

ķonaķla- ‘Yolculukta bir yerde durup geceyi geçirmek’

ķonşu ‘Evleri birbirine yakın veya bitişik olan kimselerin birbirlerine göre aldıkları ad’

ķonşu ‘Evleri birbirine yakın veya bitişik olan kimselerin birbirlerine göre aldıkları ad’ Krş. *ķonşu*

ķop- ‘Herhangi bir yerinden ikiye ayrılmak’

ķorķ- ‘Korkuya kapılmak, korku duymak, ürkemek’

ķorķu ‘Bir tehlike veya tehlike ihtimâli karşısında duyulan ürkütücü duyu’

ķoy- ‘Bırakmak, bir yere yerleştirmek’

koym ‘Geviş getirenlerden, eti, sütü ve yapağısından faydalanılan, boynuzlu, memeli, evcil hayvan’

kök ‘Bitkilerin, toprağın altında kalan ve topraktaki besi maddelerini emmelerine yarayan kısmı’

köpri ‘İslam inancına göre mahşer günü üstünden geçilecek olan Sırat Köprüsü’

kör ‘Görme engelli’

köy ‘Taşrada bulunan yerleşim birimi’

köyin- ‘Üzüntüden ağlar duruma gelmek, bir acıyla yanmak, çok üzülme, içlenmek, dertlenmek, kederlenmek’

kul ‘Allah tarafından yaratılmış olan insan’

kulağ ‘Başın iki yanında bulunan işitme organı’

kulavuz ‘Yol gösteren kimse veya şey, rehber’

Qulya s.a ‘Kâfurun Suresi, İslamiyet’in karşısında duran inkârcı ve müşriklere ithafen indirilmiş bir suredir’

kum ‘Silisli kütlelerin, bazı kaya ve maden parçalarının tabii tesirlerle parçalanıp ufalanması sonucu ortaya çıkan küçük ve sert tanecikler ve bunlardan oluşan kütle’

kumâr Ar. ‘Para karşılığı ve para kazanmak için oynanan oyun’

kur- ‘Parçaları birleştirerek bütün durumuna getirmek, çatmak’

Kur’ân ‘Allah tarafından Hz. Muhammed’e vahiy edilen kutsal kitap, İslâm dininin temel kitabı, kelâmı kadim, Kur’an-ı Kerim’

qurbân Ar. ‘Allah yolunda kesilen koyun, dana, deve vb. hayvan’

qurbet Ar. ‘Yabancı memleket, yad el’

qurtal- Krş: *kurtul-*

qurtıl- Krş: *kurtul-*

qurtul- ‘Çıkmak, ayrılmak’

quşûr Ar. ‘Sakatlık, özür, hata’

kuş ‘Uçucu hayvanların ortak adı’

kuvvat Ar. ‘Manevi güç’

küçük ‘Ölçüleri bakımından aynı cinsteki benzerlerinden daha alçak, daha dar, daha kısa ve daha ufak olan’

küfr Ar. ‘Allah’ın varlığını, birliğini kabul etmeme, dinin esaslarına inanmama’

küllî Ar. ‘Bütüne ait, bütünle ilgili, bütünü kapsayan’

küs ‘Küsmüş, dargın kimse’

lamelif Ar. ‘Osmanlı alfabesindeki lam (ﻻ) ile elif (ﻻ) harfinin bir arada yazılmış şekli’

la‘net Ar. ‘Allah’ın rahmetinden, af ve merhametinden mahrum olma’

lāyik Ar. ‘Nitelikleriyle bir şeye hak kazanacak seviyede olan, bir şeyi hak edecek nitelikte bulunan’

levh Ar. ‘Yazı yazmaya uygun yassı ve düzgün yüzey’

levvāme Ar. ‘Levmedip aşağılayan, ziyadesiyle kınayan (nefis)’

lezzet Ar. ‘Herhangi bir şeyden alınan zevk’

livāta Ar. ‘Erkekler arasındaki cinsel ilişki, oğlancılık’

lokma Ar. ‘Bir defada ağza götürülen yiyecek parçası, bir seferde yutulacak miktardaki yiyecek’

Lokman Hekim *ö.i* ‘Lokman veya Lokman Hekim, Kur'an'da ve halk efsanelerinde bahsi geçen, hikmet sahibi olduğuna inanılan kişi’

Lut *ö.i* ‘Hz. Lut Sodom kabilesine Allah tarafından yollanmış bir peygamberdir’

luṭf Ar. ‘Bağış, bağışlama’

ma‘būd Ar. ‘Kayıtsız şartsız kulluk edilmeye lâyük olan, kendisine ibadet olunan varlık, Allah’

mağāra ‘Yer altında, dağ yamaçlarında, kayalar arasında çeşitli sebeplerle tabii olarak meydana gelmiş olan in, kovuk’

mağbūn ol- A+T ‘Aldanmak’

mağfīret Ar. ‘Allah’ın lütuf ve merhamet ederek kullarının günahlarını affetmesi, bağışlaması’

mağrūr Ar. ‘Kendini beğenen, böbürlenen, kibirli’

maḥrūm Ar. ‘İyi ve güzel bir şeyden hissesi, payı olmayan, yoksun olan, istediğini elde edemeyen kimse’

maḳām A+T ‘Durulacak yer, durak, mekân’

maḳbūl ol- A+T ‘Beğenilmek, hoş gitmek’

māl Ar. ‘Bir kimse veya kurumun mülkiyetinde bulunan, taşınır, taşınmaz her çeşit değerli ve gerekli şey, varlık, servet’

Mālik bin Dinār *ö.i* ‘İslām âlimi ve mutasavvıf olup tabiinlerdendir’

ma‘lūm Ar. ‘Herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan şey’

ma‘lūm eyle- A+T ‘Herkes tarafından öğrenilmiş olan’

ma‘lūm ol- A+T ‘Bilinmek’

ma'nā *Ar.* 'Kelime, söz, hareket, davranış vb.nin ifade ettiği şey, anlatılmak istenen veya onlardan anlaşılan şey, anlam'

māni *Ar.* 'Bir işin yapılmasını önleyen şey, engel'

ma'rifet *Ar.* 'Varlıkların hakikatini ve ilâhî sırları tefekkür, kavrama, gerçeği bilme, irfan'

māsiyyet *Ar.* 'Günah'

maşharalık *et A+T* 'Şeref ve itibarını ayaklar altına alıp gülünç duruma düşecek hareketler yapma'

mahlûk *Ar.* 'Allah tarafından yaratılmış, yok iken var edilmiş'

meclis *Ar.* 'Bir konuyu konuşmak, görüşmek için yapılan toplantı'

meded eyle- *A+T* 'Yardım etmek'

Medine 'Şehir, kasaba, belde'

meger *Fr.* 'Oysa ki, halbuki, anlamıyla önceden farkına varılmayıp sonradan anlaşılan bir durumu bildirir, meğerse'

mekān *Ar.* 'Yer, mahal'

Mekke 'Arabistan'da Hz. Muhammed'in doğduğu ve içinde Müslümanların kiblesi olan Kâbe'nin bulunduğu şehrin adı'

melāl *Ar.* 'Hüzün, keder'

Melek 'ül-mevt *Ar. tam.* 'Dört büyük melekten, Allah'ın emriyle insanların canını almakla görevlendirilmiş olanı, ölüm meleği'

mel'ün *Ar.* 'Allah'ın lânetine uğramış, rahmetinden mahrum kalmış, lânetlenmiş'

menfa'at *Ar.* 'Fayda, kâr'

mertebe *Ar.* 'Kademe, derece'

mescid *Ar.* 'Müslümanların vakit namazlarını kılmaları ve ibadetlerini yerine getirmeleri için yapılan, içinde cuma ve bayram namazları kılınmayan minaresiz, minbersiz küçük câmi'

Mescid-i Harām 'Mekke'de Kâbe'nin de içinde bulunduğu alanı çevreleyen büyük mescittir'

meşel *Ar.* 'Örnek alınacak söz'

meşgûl *Ar.* 'Bir şeyle uğraşan, bir iş yapmakta olan'

meşgûl ol- *A+T* 'İlgilenmek, alâkadar olmak'

meşgûl kııl- *A+T* 'Boş yere vaktini, zamanını almak'

meşhûr *Ar.* 'Ünlü, şöhretli kimse veya şey'

metā *Ar.* 'Maddî manevi sermaye, varlık, servet'

Mevlâ *Ar.* ‘Kâinatın yegâne sâhibi ve efendisi durumunda olan Allah’

meymûn *Ar.* ‘Görünüşü bakımından insanı andıran, el biçimindeki ayakları kollarına nispetle daha kısa, bazı türleri oldukça uzun kuyruklu, dört veya iki ayağı üzerinde yürüyebilen, memeli, zeki bir hayvan türü’

mı ‘soru edatı’

mi ‘Soru edatı’

mi’de *Ar.* ‘İnsanlarda ve hayvanlarda karın boşluğunun üst kısmında bulunan ve yenilen yiyecekleri sindirmeye yarayan torba şeklindeki iç organ, kursak’

miḥnet *Ar.* ‘Sıkıntı, musibet’

Mikâ’îl *Ar.* ‘Dört büyük melekten biri’

milket *Ar.* ‘Mülk kelimesinin nazımda kullanılan eski şekilleri’

mîm *Ar.* ‘Arap alfabesinin yirmi dördüncü harfin adı’

minnet eyle- *A+T* ‘Yapılan bir iyiliğin yükü, ağırlığı altında ezilme, iyilik yapana karşı kendini daima borçlu hissetmek’

mişâl *Ar.* ‘Örnek’

misk *Ar.* ‘Misk gibi güzel kokan, misk kokulu’

miskîn *Ar.* ‘Âciz, zavallı kimse’

mu’âmele *Ar.* ‘Bir işi yapmak veya sonuçlandırmak için takip edilmesi gereken yol’

Mu ‘azlı *ö.i* ‘Yahya bin Muaz’

Muhammed ‘Allah tarafından seçilen son peygamber’

muhtâc *Ar.* ‘Bir şeye veya kimseye ihtiyacı olan, ihtiyaç duyan’

muḥarreb *Ar.* ‘Dost kabul edilmiş kimse, yakın’

muḫîmlîk ‘Bir yere yerleşmiş olma durumu’

murdâr *Ar.* ‘İslâm dinince yenmesi yasaklanmış yahut temiz ve yenilebilir kabul edilmeyecek şekilde ölmüş veya öldürülmüş hayvan’

murdârlıḳ ‘Murdar olma durumu’

Mūsâ *ö.i* ‘Hz. Musa, Yakup peygamberin neslinden gelen bir peygamberdir’

muṣîbet *Ar.* ‘İnsanın başına ansızın gelen belâ, felâket, dert, sıkıntı’

Muṣṭafa *ö.i* ‘Hz. Muhammed’in hem sıfatı hem ismi olarak kullanılmıştır’

muṭî’ *Ar.* ‘Uyan, itaat eden, boyun eğen, tâbi olan kimse’

muṭî’ eyle- *A+T* ‘İtaat etmek, boyun eğmek’

mutmâinne *Ar.* ‘Nefs+i mutmainne sözünün kısaltılmışı olarak nefsin yedi mertebesinden dördüncüsü’

muḥliṣ *Ar.* ‘İnanç, düşünce ve davranışlarında gösteriş ve iki yüzlülük bulunmayan, dostluğu içten ve samimi olan kimse’

mubārek *Ar.* ‘Hayırlı, uğurlu, kutlu’

mubtelā *Ar.* ‘Bir şeye kendini kaptırmış olan, tutulmuş, düşkün’

mucerred ‘Yalnız, tek başına’

munācāt *Ar.* ‘Allah’a yalvarıp yakarma, dua ve niyazda bulunma’

munācāt kııl- *A+T* ‘Allah’a yalvarıp yakarma, dua ve niyazda bulunmak’

munāfiḳ *Ar.* ‘Allah’a, Peygamber’e ve diğer iman esaslarına inanmadığı halde inanmış gibi görünen ve öyle davranan kimse’

munezzeh *Ar.* ‘İnsanlara mahsus her türlü sıfat, zaaf ve noksanlıktan uzak olan, hiçbir şeye ihtiyacı bulunmayan’

müdāvemet *Ar.* ‘Devamlı yapma, ara vermeden, yılmadan sürekli çalışma’

müjde *Fr.* ‘Sevinmeye yol açan, sevindirici haber, muştı’

Münkir ve Nekir ‘İnsanı ölümünden sonra sorguya çeken iki melektir’

mülāzim id- *A+T* ‘Bir kimse, şey veya yere bağlılık ve devamlılık gösteren, bir işte sürekli çalışmak’

mülket *Ar.* ‘Mülk kelimesinin nazımda kullanılan eski şekilleri’ *Krş: milket*

mü’min *Ar.* Allah’ın varlığına, birliğine, Hz. Muhammed’in O’nun kulu ve peygamberi olduğuna ve İslâmiyet’in diğer iman esaslarına inanan, iman sâhibi kimse, Müslüman’

mürüvvet *Ar.* ‘İyilik ve ihsanda bulunma, cömertlik’

Müslüman *Ar.* ‘İslâm dininden olan kimse, Müslim’

Müslümanlık ‘Müslüman olma durumu’

müstehab *Ar.* ‘Hakkında kesin bir emir bulunmadığı halde dinin temel prensiplerine uygun olduğu için beğenilen, tavsiye edilen, sevap kazandıran, dince makbul iş ve davranış’

müşrik *Ar.* ‘Allah’a ortak koşan, birden fazla tanrıya inanan kimse’

nā *ö.e* ‘Genellikle Farsça, bazen de Arapça sıfatların başına gelerek dilimizdeki “olmayan, değil” kelimelerinin anlamını karşılar’

nāgāh *b.i* ‘Ansızın, birdenbire, nagehan’

nāḥaḳ *b.i* ‘Haksız’

nāḥoş *b.i* ‘Hoş olmayan’

nafaḳa *Ar.* ‘Geçinmek için gerekli olan yiyecek, içecek ve bunun için sarf edilen para’

namāz *Fr.* ‘İslam'ın beş şartından biri olan ve Müslümanların günde beş vakit, dinî kurallara göre yapmak zorunda oldukları ibadet’

namāz kııl- *A+T* ‘Namaz ibadetini yerine getirmek’

naşīb *Ar.* ‘Bir kimsenin payına düşen şey, hisse’

naşih *Ar.* ‘Hükmünü ortadan kaldıran, iptal eden’

naşihat *Ar.* ‘Bir kimseye doğru yolu göstermek, yapması ve yapmaması gereken şeyler için söylenen söz, öğüt’

nasūh *Ar.* ‘Hâlis, samimi anlamındaki kelime dilimizde kesinlikle bozulmaması gereken tövbe, anlamındaki Nasuh tövbesi (Tevbe+i nasuh) söyleyişinde geçer’

nażar *Ar.* ‘Bakış, bakma, göz atma’

nāzenī *Fr.3* ‘İnce yapılı’

ne ‘Hangi şey’

necis *Ar.* ‘Pis, murdar’

nefs *Ar.* ‘Bir kimsenin kendi öz varlığı, öz benliği, kişiliği’

nekes *Ar.* ‘Cimri’

nekeslik eyle- *A+T* ‘Nekes olma durumu, cimrilik etmek’

Nekir ‘İnsanları ölümden sonra sorguya çeken iki melekten biri’

nesne ‘Belli bir ağırlığı, maddesi ve hacmi olan her türlü cansız varlık, şey’

nevirallahu ruha *Ar. tam.* ‘Allah ruhunu nurlandırısın! anlamına gelir’

nez *Ar. 2* ‘Can çekişme’

nice ‘Birçok’

niçün ‘Bir şeyin sebebini ve amacını sormak maksadıyla kullanılan “neden, hangi sebeple, hangi sebepten ötürü?” anlamında soru zarfı’

nidā *Fr.* ‘Seslenmek’

nihāyet *Ar.* ‘Sonunda, en sonunda’

ni‘met *Ar.* ‘Allah’ın kullarına bağışısı olan yiyecek içecek vb., özellikle ekmek’

nişān *Fr.* ‘İşaret, belirti, iz’

nitekim ‘Cümle başında kendisinden önce gelen cümledeki hükmü doğrulamak için “gerçekten, hakikaten, nasıl ki ... olduğu gibi” anlamlarında kullanılır’

nitelik ‘Bir şeyin nasıl olduğunu belirten, onu başka şeylerden ayıran özellik, vasıf’

niteliksüz ‘Belli bir özelliğe sahip olmayan’

niyyet *Ar.2.* ‘Namaz, oruç, abdest gibi ibadetlere başlarken bu ibadeti yapmaya karar verdiğini sözle söyleme veya içinden geçirme’

niyyetsüz ‘Niyet etmeme durumu’

Nuh *ö.i* ‘Kur’an’da adı geçen peygamberlerden biridir’

nūn *Ar.* ‘Arap alfabesinin yirmi beşinci harfin adı’

nūr *Ar.* ‘Cenabıhakk’ın bütün mahlukatı yokluk zulmetinden çıkarıp idrak edilebilecek, hissedilebilecek, görülebilecek duruma getiren ilâhî tecellisi’

nürsuz ‘Sevimsiz’

nuşret ‘Allah’ın yardımı’

nüş *Fr.* ‘İçme, içiş’

od ‘Ateş’

odun ‘Yakılmak üzere kesilmiş ağaç’

oğlan ‘Oğlan “çocuk, evlât”, oğul kelimesinden çokluk bildiren +an ekiyle oğul+an; daha sonra “erkek çocuk” anlamında kullanılmaya başlanmıştır’

oğrı ‘Hırsız’

oğrılık ‘Hırsızlık’

oğul ‘Cinsiyeti erkek olan evlât’

okı- ‘Bir metni seslendirmek, yüksek sesle kıraat etmek’ Krş: *oku-*

oku- ‘Bir metni seslendirmek, yüksek sesle kıraat etmek’ Krş: *okı-*

ol ‘Üçüncü teklik şahıs zamiri’

ol+da (*anda*) : Onda

ol+dan (*andan*) :Ondan

ol+lar (*anlar*) : Onlar

ol+lara (*anlara*) :Onlara

ol+lardan (*anlardan*) .Onlardan

ol+ları (*anları*) Onların

ol+ıya (*aya*) :Ona

ol+nda (*anda*) :Onda

ol+nı (*anı*) :Onu

ol+ıya (*ayı*) :Onu

ol+nınçün (*anınçün*) : Onun için

ol+ları (*aları*) : Onları

ol+nu (*anı*) :Onun

ol+nuşdur (*anışdur*) :Onundur

ol+nuşile (*anışile*) :Onunla

ol+nuşla (*anışla*) :Onunla

ol- ‘Meydana gelmek, vuku bulmak’

on ‘Dokuzdan sonra, on birden önce gelen sayının adı’
onuncu ‘Sırada dokuzuncudan sonra gelen’ Krş: *onuncu*
onuncu ‘Sırada dokuzuncudan sonra gelen’ Krş: *onuncu*
on bişinci ‘Sırada on dördüncüden sonra gelen’
on dördüncü ‘Sırada on üçüncüden sonra gelen’
on üçüncü ‘Sırada on ikinciden sonra gelen’
oruç *Fr.* ‘İslâm dininin beş şartından biri olan, imsakten güneş batıncaya kadar yeme, içme ve cinsel ilişkiden uzak durma şeklindeki ibadet’
oruç dut- *F+T* ‘Oruç ibadetini yerine getirmek’
ot ‘Bir toprak üstündeki kısımları odunlaşmayı yumuşak kalan küçük bitkilerin ortak adı’
otur- ‘Vücudun belden yukarı kısmı dik duracak ve vücut ağırlığı kaba etler üzerine binecek şekilde bir yere yerleşmek’
otuz ‘Yirmi dokuzdan sonra, otuz birden önce gelen sayının adı’
oyun ‘Bir menfaat olmadan hoşça vakit geçirmek için yapılan, çeşidine göre belli kurallara bağlanmış, maharete dayalı eğlence’ Krş: *oyun*
oyna- ‘Eğlenmek, oyalanmak maksadıyla bir şeyle meşgul olmak’
oyun ‘Hareketten veya kullanılıştan gelen çeşitlilik, aldatıcı görünüş’
öğ- ‘Bir kimse veya şeyin iyi, güzel ve üstün taraflarını söyleyerek değerini belirtmek, methetmek’
öğme ‘Övme, methetme’
öğren- Bir husus hakkında bilgi sâhibi olmak, bilgi edinmek’
öğret- ‘Bir konu hakkında bilgi sâhibi etmek’
öğül- ‘İyilikleri, güzellikleri söylenmek, methedilmek’
öğüt ‘Bir kimseye doğru yolu göstermek, yapması ve yapmaması gereken şeyler üzerine dikkatini çekmek için söylenen söz, nasihat’
öğürle- ‘Öğüt vermek’
öküş ‘Çok’
öl- ‘Hayatı sona ermek, yaşamaz olmak, can vermek, vefat etmek’
öldür- ‘Bir canlının hayatına son vermek’
ölü ‘Hayatı sona ermiş bulunan, artık yaşamayan’
ölüm ‘Bir canlıda hayati fonksiyonların tam ve kesin bir şekilde sona ermesi durumu, vefat’

‘Ömer bin Abdulaziz *ö.i* ‘Ömer b. Abdülaziz, çok hadis rivayet eden güvenilir bir hadis râvisi, dirayetli bir kelâm âlimidir’

‘Ömer-i Dımışkî *ö.i* ‘Şam’da yaşamış bir bilgin’

‘Ömer bin Haṭṭāb *ö.i* ‘İslam peygamberi Muhammed’in bir sahabeti ve Ebu Bekir’den sonraki ikinci halifesidir’

‘ömr *Ar.* ‘Yaşama veya var olma süresi, bir şeyin yaşadığı müddet, hayat’

önce ‘İçinde bulunulan veya bahsedilen ânın gerisinde kalan bir zamanda, evvel’

öñ ‘Arka, sağ ve soldan başka dördüncü yön, görünen ileri taraf’

ört- ‘Korumak, gizlemek veya görünmez duruma getirmek için üstüne bir şey koymak, örtülü duruma getirmek’

ötri *Krş: ötrü*

ötrü *ötürü* ‘Dolayı’

öyle ‘O şekilde, o biçimde, o tarzda’

öz ‘Bir kimsenin kendi manevi varlığı, kendisi’

özür(‘uzr) *Ar.* ‘Bir hata veya kusurundan dolayı affedilmesini istemek’

pādişāh *Fr.* ‘Büyük hükümdar’

pādişāhlik ‘Padişah olma durumu’

pas ‘Madenlerin ve özellikle demirin yüzeyinde oksitlenme sonucunda meydana gelen madde’

payilik ‘Rütbe, mertebe, derece’

perhîz *Fr.* ‘Beslenme düzeninde sağlığın gerektirdiği kısıtlamayı yapma, bâzı yiyecekleri hiç yememe veya belli miktarlarda yeme, diyet’

perhîzkârlık ‘Haram ve yasak olan şeylerden kaçınan, bunlara karşı kendini tutan kimse’

perhiz kıl- *F+T* ‘Kısıtlamalı bir beslenme düzeni tâkip etmek’

peşîmān *Fr.* ‘Yaptığına üzülen, pişman’

peşîmānlik ‘Pişmanlık’

peşîmān ol- *F+T* ‘Pişman olmak’

peygāmbēr *Fr.* ‘Allah tarafından emirlerini kullarına bildirmekle görevlendirilmiş kimse, Tanrı elçisi, nebi, resul’

peygāmbērlik ‘Peygamber olma durumu’

pîşe *Fr. 2.* ‘İş’

Rabb *Ar.* ‘Bütün mahlukatı yetiştiren, kayıran, besleyen, terbiye eden Cenabıhak, Allah, Tanrı’

Rabb‘el-ālemin *Ar. tam.* ‘Alemlerin rabbi olan Allah’

Rađiyallāhuanh *Ar. tam* ‘Daha çok Eshâb-ı kiramdan birinin ismi anıldığı veya yazıldığı zaman söylenen ve yazılan "Allahü teâlâ ondan razı olsun" manasına dua, saygı ifadesi. İki kişi için Radıyallahü anhümâ, ikiden fazlası için Radıyallahü anhüm denir’

rağbet et- *A+T* ‘İsteyip alâka göstermek, itibar etmek, meyletmek’

rağbet eyle- *A+T* ‘İstek ve alâka gösterilmek, beğenilip istenilmek’

râhat *Ar.* ‘Sıkıntı vermeyen, dinlendiren, yorgunluk ve tedirginlik vermeyen’

rahîm *Ar* ‘Çok merhametli olan (Allah)’

rahmānî *Ar* ‘Allah’a ait, Allah’la ilgili’

rahmet *Ar* ‘Allah’ın yaratıklarına olan merhameti, acıma ve esirgemesi’

rahmet kııl- *A+T* ‘Merhametli olmak, acımak’

rahmetullāh *Ar* ‘Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun, anlamında ölmüş kimseler için kullanılan dua cümlesi’

ramazān *Ar* ‘Arabî ayların şaban ve şevval arasında kalan ve devamı boyunca oruç tutulan dokuzuncu ayı’

ramazān ayı ‘Arabî ayların şaban ve şevval arasında kalan ve devamı boyunca oruç tutulan dokuzuncu ayı’

rāzî *Ar* ‘Kabul eden, uygun bulup benimseyen, olana boyun eğip rıza gösteren’

rāzî ol- *A+T* ‘Hoşnut ve memnun olmak’

rek‘at *Ar* ‘Namazda kıyam, rükû ve iki defa secdeden meydana gelen bölüm’

resme ‘Usul, kural’

resûl *Ar* ‘Peygamber, nebi, özellikle Hz. Muhammed için kullanılır’

resulullah *Ar* ‘Yeni bir kitap ve yeni bir şariat ile bir ümmete veya bütün beşeriyete Allah tarafından Peygamber olarak gönderilmiş olan zat’

revā *Fr.* ‘Lâyık, uygun, yerinde’

revā gör- *F+T* ‘O sözü vb.ni o kimseye lâyık görmek’

revā kııl- *F+T* ‘Münasip hale getirmek’

revān ol- *F+T* ‘Akmak’

revnağ *Ar.* ‘Göz alıcı güzellik, parlaklık’

rūy *Fr.* ‘Yüz, çehre’

rızā *Ar.* ‘Hoşnut ve memnun olma durumu, memnunluk’

rızık *Ar.* ‘Allah tarafından herkese takdir edilen nimet’

ribā *Ar.* ‘Fâiz’

rivāyet kı1- *A+T* ‘Anlatmak, söylemek, nakletmek’

riyā *Ar.* ‘İki yüzlülük’

rūḥ *Ar.* ‘Allah tarafından yaratıldıktan sonra insan bedenine üflenen, ölümden sonra da varlığı devam eden ve mahiyeti tam olarak bilinemeyen ilâhî ve manevi cevher’

rūşen bildür- *F+T* ‘Meydanda olanı bildirmek’

rūzī *Fr.* ‘Rızık, azık’

rūzī kı1- *F+T* ‘Rızıkını vermek’

rukū’ *Ar.* ‘Namazda elleri dizlere dayayıp vücudun belden yukarı kısmı yere paralel gelecek şekilde eğilme, namazın beş erkânından kıyamla secde arasında olanı’

rūzgār *Fr.* ‘Hava esintisi, yel’

sa’ādet *Ar.* ‘Mutlu olma, mutlu ve mesut yaşama, mutluluk’

sā’at *Ar.* ‘Vakit, zaman’

sābiḳ *Ar.* ‘Önceki, evvelki’

şabr *Ar.* ‘Katlanılması zor olan haksızlık, sıkıntı, acı, hastalık, yoksulluk, felâket vb. durumlar karşısında umutsuzluğa kapılmayıp şikâyet etmeden, sızlanmadan dayanma, tahammül gösterme’

şabr eyle- *A+T* ‘Olacak, gelecek veya gerçekleşecek bir şeyi telâş göstermeden, telâşa kapılmadan bekleme, acelecilik etmemek’

şabr et- *A+T* ‘Olacak, gelecek veya gerçekleşecek bir şeyi telâş göstermeden, telâşa kapılmadan bekleme, acelecilik etmemek’

şabr kı1- *A+T* ‘Ruha ve bedene zarar veren şeylerden uzak durma, nefsin aşırı istek ve arzularına karşı koymak’

saç ‘Başı kaplayan kıllar’

şadaḳa *Ar.* ‘Karşılık beklenmeden sâdece Allah rızası için fakirlere verilen para, mal’

şafā’ *Ar.* ‘Safalık, berraklık’

şafā’lık ‘Saf olma durumu’

şāfī *Ar.* ‘Temiz, hâlis, saf’

sağ ‘Yaşamakta olan, hayatta bulunan (kimse), diri, canlı’

sağ ‘Kalbin bulunduğu tarafın karşıtı’

şahābe *Ar.* ‘Hz. Muhammed’in sohbetinde bulunmuş olan Müslümanlar, sahabeler’

Sa'd bin Vakkas Ensari *ö.i* 'Sa'd bin Ebî Vakkâs hazretleri, Eshâb-ı kirâmın büyüklerinden bir zattır'

sağal 'Erkeklerde çene ve yanaklarda çıkan kılların bütünü'

sağalsuz 'Sakal olmama durumu'

sağın 'Bir davranışın yapılmaması, bir şeyin düşünülmemesi gereken durumlarda söylenen uyarı sözü'

sağın- 'Olabilecek şeyleri düşünerek kendini korumak için tedbirli olmak, tedbir almak'

sağla- 'Kaybolmaması, zarar görmemesi için belli ve emin bir yere koymak, kaldırmak'

şalâ *Ar.* 'Cuma ezanından önce, ramazanlarda sahurdan sonra ve pek çok yerde bir kimsenin ölümünü haber vermek üzere minarelerde belli bir usule göre tekrarlanarak okunan dua'

Salavatürrahmân *Ar.tam.* 'Allah'ım, (Efendimiz) Hz. Muhammed'e ve (Efendimiz) Hz. Muhammed'in soyundan gelenlere salât eyle, onların şeref ve kadrini yücelt" anlamına gelen "Allâhümme salli alâ (seyyidinâ) Muhammed'in ve alâ âli (seyyidinâ) Muhammed" cümlesi veya aynı anlama gelebilen dualardan her biri'

şâlih *Ar.* 'Dinin emrettiği hususlara uygun davranan, iyi amel sâhibi, günah işlemekten kaçınan kimse'

şan- 'Şöyle veya böyle olabilecek bir şeyin zihninde kurduğu gibi olduğuna inanmak, öyle olabileceğini düşünmek, zannetmek'

sark- 'Gevşek bir durum almak, pörsümek'

saru 'Altın rengi, kükürt rengi'

şat- 'Menfaat karşılığında feda etmek'

şatun al- 'Parasını ödeyerek bir şeyi almak, bedelini ödeyip o şeye sâhip olmak'

savaş 'Devletler arasında cereyan eden silahlı çarpışma, cenk, muharebe'

savaş- 'Mücadele etmek, uğraşmak'

şavm *Ar.* 'Oruç'

say- Aynı cinsten olan şeylerin, 1 sayısından başlayarak her biri için bir sayı eklemek suretiyle kaç tane olduğunu belirlemek, sayısını bulmak, tadat etmek'

sayru 'Hasta'

sayruhık 'Hastalık'

sebeb *Ar.* 'Bir şeyin yapılmasını gerektiren şey, gerekçe'

secde *Ar.* ‘Allah’ın büyüklüğü, yüceliği önünde hiçliğini göstermek ve O’nu ululamak maksadıyla vücudu alın, burun, el ayakları, dizler ve ayak parmakları yere değecek duruma getirme, bu durumda yere kapanma’

secde et- *A+T* ‘Secde etmek’

seçil- ‘En elverişlisi kabul edilip ayrılmak’

sefer *Ar.* ‘Savaş için yapılan yolculuk, savaşa gidiş ve yapılan savaş’

sekizinci ‘Sekiz sayısının sırasını bildirir’

selâm *Ar.* ‘Bir kimseye veya bir topluluğa yakınlık, sevgi ve nezâket göstermek, sağlık, esenlik ve başarı dilemek için “selâmün aleyküm, merhaba, hayırlı işler” gibi sözlerden birini söyleme yahut aynı dileği taşıyan bir işaret veya harekette bulunma’

selâmet *Ar.* ‘Ruh ve beden yönünden sağlıklı olma, esenlik’

selâmetlik ‘Sağlıklı olma durumu’

semiz ‘Besili, etli, yağlı’

sen ‘Teklik ikinci şahsı gösterir’

sermâye *Fr.* ‘Bahsedilen şeye ait elde bulunan değer’

sev- ‘Çok hoşuna gitmek, (onu) beğenmek, (ondan) hoşlanmak’

şevâb *Ar.* ‘İyi ve güzel davranışlar karşılığında Allah tarafından verilen mükâfat’

sevgüli ‘Çok beğenilen, hayran olunan kimse’

şifatlu ‘Bir niteliğe sahip olma durumu’

sığıncı ‘Sığınan kimse, sığıntı’

sın- ‘Yenilmek, bozguna uğramak, mağlûp olmak’

sına- ‘Denemek, tecrübe etmek’

sır *Ar.* ‘Bilinmesi, duyulması, açığa vurulması istenmeyen, gizli tutulan şey’

şırâṭ *Ar.* ‘İslâm inanişına göre, ahirette cehennem üzerinde kurulacak olan, müminlerin üstünden kolayca geçerek cennete gireceklerine, kâfirlerin ise üzerinden cehenneme düşeceklerine inanılan köprü’

şıy- ‘Hafifçe dokunup geçmek, yalamak’

silâḥ *Ar.* ‘Hücum ve savunmada kullanılan bilgi, tecrübe, göz yaşı vb. her şey’

sine *Fr.* ‘Gönül, kalp, yürek’

şiyânet *Ar.* ‘Koruma’

siz ‘Çokluk ikinci şahsı gösterir’

soḥbet *Ar.* ‘İki veya daha çok kimse arasında karşılıklı olarak dostça, arkadaşça yapılan konuşma, hasbihal’

sok- ‘Bir şeyin içine daldırmak’
soñ ‘İçinde bulunulan vakte en yakın geçmiş zaman yahut bu zamanda yapılmış veya meydana gelmiş olan’
soñra ‘İçinde bulunulan veya bahsedilen ânın daha ilerisindeki bir zamanda, bilâhare’
sor- ‘Soru yönelterek bilgi istemek, sual etmek’
soviğ ‘Isısı düşük, harareti az olan’
soyul- Biri tarafından elbiselerinin çıkarılması’
sög ‘Sövmek’
sök- ‘Bulunduğu, sıkıca yerleştiği yerden çekip ayırmak, çıkarmak’
söyle- ‘Sözle bildirmek’
söz ‘Bir fikri, bir isteği yazılı veya sözlü olarak anlatmaya, açıklamaya yarayan kelimeler yahut cümleler dizisi, lakırdı’
şu ‘Tadı olmayan şeffaf sıvı madde, ab’
şusa- ‘Su içme ihtiyacı duymak’
su’âl Ar. ‘Sorulan şey, soru’
su’âl eyle- A+T ‘Sormak’
şuç ‘Günah’
sukrân Ar. ‘Cehennemde bir derenin adı’
sulţân Ar. ‘Manevi saltanatları sebebiyle bazı din ve tasavvuf büyüklerine ve tarikat pîrlerine verilen unvan’
süre Ar. ‘Kur’an-ı Kerîm’in en küçüğü üç, en büyüğü 286 ayetten meydana gelen ve Fatıha, İhlâs, Nur gibi ayrı ayrı isimleri olan yüz on dört bölümünden her biri’
şûret Ar. ‘Gözün ilk bakışta gördüğü şey, dış görünüş, şekil, biçim’
şûret ol- A+T ‘Gözün ilk bakışta gördüğü şey, dış görünüş, şekil, biçim olma durumu’
süci ‘Şarap’
süci iç- ‘Şarap içme’
sücüd Ar. ‘Secde etme, secdeler’
Süfyân Sevri ö.i ‘Kureyş kabilesinin reislerinden, sahabe’
Süheyl ö.i ‘Sahabeden biri’
sünnet Ar. ‘Hz. Muhammed’in Müslümanlarca uyulması gereken sözleriyle örnek iş ve davranışlarının tamamı’
şadilik ‘Sevinç, mutluluk’

şagird *Fr.* ‘Bir mektebe, bir medreseye veya bir hocaya devam edip ders okuyan kimse, öğrenci’

şakîk *Ar.* 2‘Ana baba bir erkek kardeş’

Şakîki Belhi *ö.i* ‘Horasanlı sofi’

şakir *Ar.* ‘Şükreden kimse, şükredici’

Şam ‘Suriye’nin başşehrinin ismi olan kelime’

şan *Ar.* ‘İyi bir nitelikle tanınmış olma durumu, ün, şöhret, itibar’

şanşuz ‘Tanınmış olmama durumu’

şefâ‘at *Ar.* ‘Peygamberlerin ve Allah’ın izin vereceği kimselerin, kulların suçlarının bağışlanması için Cenabıhak katında aracılık etmeleri’

şefâ‘at ed- *A+T* ‘Şefaatte bulunmak’

şefâ‘at eyle- *A+T* ‘Şefaatte bulunmak’

şefâ‘at ol- *A+T* ‘Birisi için şefaate eden kimse’

şehâdet *Ar.* ‘Görülen ve bilinen bir durum veya iş hakkında şahitlik etme, tanıklık yapma’

şehr *Fr.* ‘İnsanların toplu olarak yaşadığı yerleşim yeri, kent’

şehvet *Ar.* ‘Ölçüyü aşan şiddetli arzu, şiddetli istek’

şenbih *Fr.* ‘Gün’

şerr *Ar.* ‘Kötülük, fenalık’

şerâyiten *Ar.* ‘Şartlar, koşullar’

Şeribülhamr *Ar. tam.* ‘Şarap’

şerîf *Ar.* ‘Şerefli’

şevvâl *Ar.* ‘Arabî ayların, ramazanla zilkade arasında kalan ve ilk üç günü ramazan bayramı olan ayların onuncusu’

şeytân *Ar.* ‘Meleklerin başı ve hocası olduğu halde isyan edip Allah’ın emirlerine karşı geldiği için huzurdan kovulan ve rahmetten uzak kalan asi varlık, iblis’

şikâyet *Ar.* ‘Durumundan memnun olmayıp yakınma veya başına gelen bir dertten sızlanma’

şikâyet eyle- *A+T* ‘Durumundan yakınmak, sızlanmak, memnuniyetsizliğini ifade etmek’

şimdi ‘İçinde bulunduğumuz zamanda, şu anda’

şirk *Ar.* ‘Allah’a eş ve ortak koşma, ortak isnat etme’

şiş- ‘İçi hava vb. bir gazla dolarak gerilmek’

şol ‘Şu, o’

şolok ‘O anda’

şöyile ‘Şuna benzer, şunun gibi’

şu ‘Çok uzakta olmayan kimse veya şeyi işaret yoluyla belirtir’

şükür *Ar* ‘Verdiği nimetler için Allah’a karşı duyulan minneti dile getirme’

şükür et- *A+T* ‘Allah’a karşı duyulan minneti dile getirme’

şükür eyle- *A+T* ‘Verdiği nimetler için Allah’a karşı duyulan minneti dile getirmek’

şükür kııl- *A+T* ‘Verdiği nimetler için Allah’a karşı duyulan minneti dile getirmek’

tā *Fr.* ‘Bir şeyin bulunduğu, başladığı veya sona erdiği yeri yahut zamanı anlatırken söze mübalağa katar. Genellikle dek, değin, kadar, beri vb. ile kullanılır’

ta‘ām *Ar* ‘Yemek, aş’

tā‘at *Ar* ‘Allah’ın emirlerine uyma, emredilene yapma’

tā‘atsüz ‘Emredilene yapmama durumu’

tā‘at it- *A+T* ‘Allah’ın emirlerine uyma, emredilene yapmak’

tā‘at kııl- *A+T* ‘Allah’ın emirlerine uyma, emredilene yapmak’

tāc *Fr.* ‘Hükümdarlık alâmeti olarak giyilen, genellikle kıymetli taşlarla süslü baş kisvesi’

tağ (Dağ) ‘Çevresindeki araziye göre büyük bir çıkıntı teşkil edecek şekilde yükselen toprak veya kaya kütlesi’

taht ‘es-sera *Ar. tam.* Toprak altı’

tağdīr *Ar.* ‘Beğenme, güzel bulduğunu, beğendiğini belirtme’

tağdīr eyle- *A+T* ‘Kıymet biçmek, değerini belirlemek’

taḫvā *Ar.* ‘Allah korkusu ile Allah’ın yasakladığı şeylerden, önce şirkten, sonra da günahtan, günah ve haram olması ihtimâli bulunan şüpheli durumlardan, gereksiz şeylerden korunma, sakınma’

talāk *Ar.* ‘Nikâhlı eşini boşama, boşanma, nikâhın sona ermesi’

tama ‘ *Ar.* ‘Aç gözlülük, tamah’

tama‘suzlık ‘Gözü doymuş olan’

tamām *Ar.* ‘Bütünlüğünü bozacak bir eksiği olmayan (şey), bütün’

tamāmlık ‘Tamam olma durumu’

tamām eyle- *A+T* ‘Tamamlamak’

tamām ol- *A+T* ‘Sona ermek, bitmek, tamamlanmak’

tamar (damar) ‘Canlı varlıkların vücudunda kan veya lenf dolaşımını sağlayan kanal’

tamı Krş: *tamu*

tamu ‘Cehennem’ Krş: *tamı*

tamulık ‘Cehennemlik’

tanuık ‘Bir kimse veya şeyi, bir olayı gözüyle gören ve gördüğünü, bildiğini anlatan kimse, şahit’

tanuıklık ‘Şahitlik’

Taıırı ‘Allah’

Taıırılık ‘Tanrı olma durumu’

Taıırı Teala *b.i* ‘Şanı yüce olsun, anlamında olup Allah, Hak, Tanrı kelimelerinden sonra kullanılır’

tap- ‘Tanrı olarak tanımak, kulluk etmek’

ıar ‘Genişliğı, içine girecek şeye göre yetersiz olan, içine sığmayan veya sığması zor olan, geniş ve bol olmayan’

tar eyle- ‘Aradaki vakti zor geçirmek’

ıāş ‘Yeryüzünün sertleşmiş ve katılaşmış tabakalarında bulunan, içindeki maden, tuz ve oksitlere göre değışik renkte ve değışik birleşimdeki çok sert cisim’

tatlu ‘Tadı hoş olan’

ıaıavvu *Ar.* ‘Farz ve vaciplere ilâve olarak nafîle ibadet yapma’

ıavāf *Ar.* ‘Kâbe’nin etrafını dolaşma’

tavuk ‘Evcil kümes hayvanı’

tay ‘Üç yaşına kadar olan at yavrusu’

Te‘ālā *Ar.* ‘Şanı yüce olsun, anlamında olup Allah, Hak, Tanrı kelimelerinden sonra kullanılır’

ıedbır eyle- *Ar.* ‘Gereken hazırlıkları yapmak, gerekli çarelere başvurmak’

ıefekkür *Ar.* ‘Düşünme’

ıefsır *Ar.* ‘Yorumlama, yorum’

ıekebbür *Ar.* ‘Kibirleşme, büyüklük satma’

ıekebbürlik eyle- *A+T* ‘Büyükleme’

ıelef kıı- *A+T* ‘Yok etmek, öldürmek’

ıen *Fr.* ‘Vücut, beden’

ıendürüst *Fr.* ‘Sağlıklı’

ıerāzū *Fr.* ‘Bir kolun iki ucuna asılı iki kefeden meydana gelen tartı âleti’

ıesbııı *Ar.* ‘Allah’ı takdis ve tenzih etme, Hakk’ın her türlü kusurdan ve noksandan uzak olduğunu dile getirme’

teşebbüh *Ar.* ‘Zorla benzemeye çalışma, kendini benzetmeye özenme’

tevbe *Ar.* ‘İşlediği bir hatadan, suç veya günahtan pişmanlık duyup bir daha yapmamaya karar verme’

tevbesüz ‘Tövbe etmeyen ya da tövbesini bozan kişi’

tevbe eyle- *A+T* ‘İşlediği bir hatayı, suç veya günahı bir daha yapmamaya karar vermek, söz vermek’

tevekkül *Ar.* ‘Her türlü gerekli sebebe baş vurduktan sonra kadere razı olup sonucu Allah’tan bekleme, işlerini Allah’a bırakma, yeis ve kederden kurtulma, Allah’a güvenme’

tevekkül eyle- *A+T* ‘Her türlü gerekli sebebe baş vurduktan sonra kadere razı olup sonucu Allah’tan bekleme, işlerini Allah’a bırakma, yeis ve kederden kurtulma, Allah’a güvenme’

tevfîk *Ar.* ‘Allah’ın yardımı, Allah’ın, kulunun fiilini rızasına ve muhabbetine uygun kılması, kulunu irade ve rızasına uygun işler yapmaya muvaffak kılması’

tevhîd *Ar.* ‘Allah’ın birliğine inanma, bir ve tek olduğunu kabul edip söyleme’

tevhidsüz ‘Tevhit etmeme durumu’

tîz *Fr.* ‘Çabuk geçen, süratli’

toğruluk ‘Doğruluk, dürüstlük’

tok ‘Yemek yeme isteği ve ihtiyacı duymayan, yemek yemiş olan kimse’

tûl ‘i- emel *Ar. tam.* “Şiddetli arzuların uzunluğu” anlamına gelir. Sonunu alamadığımız arzuları izah etmede kendisine başvuru olan bir kavramdır’

tol- ‘İçine giren bir şeyle dolu hâle gelmek, boş olmaktan çıkmak’

toldur- ‘Dolmasını sağlamak’

tolu ‘Dolu’ ‘yuvarlak veya düzensiz biçimli buz parçaları durumunda yere hızla düşen bir yağış türü’

ton ‘Elbise’

toğuz ‘İslâmiyet’te eti haram olan domuz’

top ‘Oyun âleti’

toprak ‘Yer kabuğunun, üzerini kaplayan çürümüş organik maddelerden ve kütle kırıntılarından oluşan canlıların yaşamasına elverişli kısmı’

toy- ‘Açlık duygusu gidinceye kadar yemek, tok hâle gelmek’

töhmet eyle- *A+T* ‘Kesin olarak ispat edilmediği halde birine suç yükleme, suçlama, suçlanmak’

tö Ahmet kıl- *A+T* ‘Kesin olarak ispat edilmediği halde birine suç yükleme, suçlama, suçlanmak’

tur- ‘Yapmakta olduğu hareketi kesmek, hareketsiz kalmak’

Ṭuri Sīna ‘Aynı adı taşıyan yarımadaanın güneyinde bulunan dağ’

tut- ‘Elle kavramak, elde bulundurmak, eline almak’

ṭuzak ‘Kuş ve hayvan yakalamak için düzen kurmak’

u *Fr.* ‘Ve bağlacının nazımında sessiz harfle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuğu’

‘**ucb** ‘Kendini beğenme, böbürlenme anlamında ahlâk terimi’

uçmağ *Krş: uçmak*

uçmak ‘Cennet’ *Krş: uçmağ*

uçmağlık ‘Cennetlik’

uğra- ‘Bir yere kısa bir süre kalmak üzere gitmek, gidip kısa süre kalmak’

uğraş- ‘Birinin kusurlu ve kötü tarafını bulmaya çalışmak’

uğrı *Krş: oğrı*

uđ- ‘Algılamak, anlamak’

‘**uğübet** *Ar.* ‘Ceza’

ulaş- ‘Belli bir merhaleye erişmek, istenen ve özlenen bir duruma veya kimseye kavuşmak, erişilmek isteneni elde etmek’

‘**ulemā** *Ar.* ‘Âlimler, bilginler’

ulu ‘Çok üstün niteliklere sâhip, çok büyük, yüce’

‘**umre** *Ar.* ‘Hac mevsimi dışında Kâbe’yi ve Mekke’deki mübarek yerleri ziyaret etme’

unut- ‘Aklında kalmamak, iradesi dışında hatırandan çıkmak’

ur- ‘Vurmak’

uş ‘Şu’

uşda ‘İşte’

utan- ‘Kusurlu duruma düşmekten veya kendini öyle görmekten ileri gelen bir eziklik duygusuna kapılmak, gülünç olduğu veya küçük düştüğu için üzüntü duymak’

uy- ‘Birbiriyle bağdaşmak, uyuşmak, mutabık olmak, intibak etmek’

uyan- ‘Gaflet içinde ve olup bitenden habersiz durumda iken gerçeklerin farkına varmaya başlamak, hakikati görmek, gözü açılmak’

uyu- ‘Uyku hâlinde olmak’

uz ‘Uygun, doğru, muvafık, münasip’
uzat- ‘Daha uzun sürmesini sağlamak, süreyi arttırmak’
uzlet *Ar.* ‘Görünürde halkın içinde olduğu halde kalben onlardan ayrı olma’
uzundur- ‘Başlangıcı ile bitişi arasında fazla zaman bulunan, çok süren, çok zaman alan’
üç ‘İkiden sonra, dördten önce gelen sayının adı’
üçüncü ‘Sırada ikinciden sonra gelen’
üleş- ‘Paylara, hisselerle bölmek, paylaşmak, bölüştürmek, dağıtmak’
ülfet *Ar.* ‘Alışma, kaynaşma’
ülü ‘Pay, hisse’
ümîd *Fr.* ‘Arzu edilen, olması istenen bir şeyin gerçekleşebileceği ihtimâlinin verdiği rahatlatıcı, ferahlatıcı duygu, olması istenen bir şeye duyulan beklenti, umut’
ümmet *Ar.* ‘Bir peygambere iman edenlerin, onun getirdiklerine inanıp tâbi olanların meydana getirdiği topluluk’
üst ‘Bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü, yüzeyi’
üstâd *Fr.* ‘Herhangi bir ilimde veya sanat alanında bilgi ve söz sâhibi olan, üstün bir yeri, tam vukufu bulunan kimse’
üşde ‘İşte’
üzeri ‘Bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü, yüzeyi, üst tarafı’
Üzeyir *ö.i* ‘Peygamberlerden biri’
üzre ‘Üzere kelimesinin konuşma dilinde ve nazımda kullanılan şekli’
üzüntülük ‘Üzüntüsü olan’
vâcib *Ar.* ‘Yapılması gerekli olan, terkedilmesi câiz olmayan husus’
vâcib ol- *A+T* ‘Yapılması gerekli olmak, şart olmak’
va‘de *Ar.* ‘Söz verme, taahhüt, ahit’
va‘de kıl- *A+T* ‘Belirlenmiş olan zamanı gelmek’
vâhid *Ar.* ‘Benzeri olmayan, emsalsiz’
vaḥy *Ar.* ‘Bir emir veya hükmün Allah tarafından peygamberin kalbine bildirilmesi ve bu yolla gelen ilâhî haber’
vaḥy kıl- *A+T* ‘Bir emir veya hükmün Allah tarafından peygamberin kalbine bildirilmesi’
vaḥfiyye *Ar.* ‘Hac ibadetini yerine getiren kişinin belirli bir zaman diliminde belirli yerlerde bir süre durmasıdır’

vaqt *Ar.* ‘Zaman’
var ‘Kâinatta veya düşüncede bulunan, mevcut olan şey’
var- ‘Ulaşmak, vasıl olmak’
varağ *Ar.* ‘Kitap yaprağı, iki sayfadan ibaret üzeri yazılı yaprak’
vār eyle- ‘Yaratmak’
varlıq ‘Var olmuş olan şey’
vaşiyet *Ar.* ‘Bir kimsenin sözlü veya yazılı olarak bildirdiği, ölümünden sonra arkasından yapılmasını istediği şey’
ve *Ar.* ‘İki kelime, cümle ve öbeği birbirine bağlar’
vekīl *Ar.* ‘Başkası adına söz söyleyen veya hareket eden kimse’
velākīn *Ar.* ‘Lâkin, fakat’
velāyet *Ar.* ‘Başkası üzerinde hüküm ve tasarruf sâhibi olma yetkisi’
veled *Ar.* ‘Çocuk’
ver- ‘İletmek, eriştirmek’
vesvese *Ar.* ‘Nefsin gönle getirdiği boş, faydasız ve huzursuzluk verici şeyler, vehim, kuruntu’
veyl *Ar.* ‘Cehennemde bir vadinin adı’
vir- Krş: *ver-*
vīrān kııl- *F+T* ‘Yıkık, yıkılmış, harap etmek’
vucūd *Ar.* ‘Var olma, bulunma’
yā *Ar.* ‘Ey’
yābān *Fr.* ‘İnsan yaşamayan ıssız yer’
yād kııl- *F+T* ‘Anmak, hatırlamak’
yağ- ‘Gökten yere düşmek’
yağla- ‘Yağ sürmek’
yağmur ‘Atmosferdeki su buharının yoğunlaşması sonucu yeryüzüne damlalar hâlinde düşen su’
yāhu *Ar.* ‘Veya’
Yahya ibn Muaz *ö.i* ‘Seyrüsülûk makamlarından bahseden ilk sofilerdendir’
Yahya bin Sa’d *ö.i* ‘Fıkıh ve hadis âlimlerinin büyüklerindedir’
yaqın ‘Arada az mesafe bulunan’
yaqınlıq ‘Yakın olma durumu’

yakīn ‘Yakn kökünden türeyen yakīn, terim olarak “doğruluğunda şüphe bulunmayan, vakıya uygun bilgi, sabit ve kesin inanış, kanaat (itikat), şüphe ve tereddütten sonra ulaşılan kesinlik’

yalan ‘Aldatmak amacıyla bilerek söylenen gerçeğe aykırı, asılsız söz’

yahın ‘Çıplak, üryan’

yaluğuz ‘Yanında başka biri bulunmayan, başkası ile birlikte olmayan kimse’

yaluğuzluk ‘Yalnız olma durumu’

yalvar- ‘Birinden bir şey isterken yumuşak ve acındırıcı bir tavır takınmak, saygılı bir ısrarla istediğini söylemek’

yan ‘Taraf, yön, cihet’

yana ‘Yine’

yandur- ‘Yanmasına sebep olmak’

ya‘nī ‘Anlatılmak, açıklanmak istenen bir hükümden önce “Şu anlatılmak isteniyor ki, demek ki” anlamında kullanılır’

yapraq ‘Bitkilerin solunum, özümleme, terleme vb. olaylara yarayan, genellikle yeşil uzantısı’

yar- ‘Ortadan ayırmak, bölmek’

yarak ‘Irak’

yarak eyle- ‘Irak olmak’

yārān *Fr.* ‘Dostlar’

yarar ‘Fayda, kâr’

yarat- ‘Yoktan var etmek, halk etmek’

yaratıl- ‘Yaratılma durumu’

yaratıcı ‘Yaratma yeteneği olan’

yardım ‘Elindeki imkânları ve gücünü ihtiyacı olan biri için kullanma’

yarım ‘Tamamlanmamış, eksik, noksan’

yarın ‘İçinde bulunulan günden sonra gelen gün’

yarlığa- ‘Buyurmak, yargılamak’

yarmağ ‘Para’

yat- ‘Boylu boyunca uzanmak’

yatsu ‘Güneşin batışından bir iki saat sonraki vakit’

yavlağ ‘Uğursuz, alışılmamış’

yavuz ‘Fena, kötü’

yavuzluk ‘Kötülük’

yāhūd *Fr.* ‘Söylenen bir düşünceden vazgeçildiği ve yerine ikinci bir düşünce ileri sürüldüğü zaman ikinci cümlenin başına getirilir’

yay ‘Yaz’

yaz ‘İlkbahar ile sonbahar arasındaki yılın en sıcak mevsimi’

yaz- ‘Yazıya geçirmek, yazı ile anlatmak’

yazıl- ‘Yazılma işlemi’

yazu ‘Kader, yazgı, alın yazısı’

yazuğ ‘Günah, suç’

ye- ‘Yenecek bir şeyle karnını doyurmak’

yedür- ‘Yemesini sağlamak’

yedi ‘Altıdan sonra, sekizden önce gelen sayının adı’

yekşenbih *Fr.* ‘Pazar günü’

yemek ‘Yenmek için pişirilmiş, hazırlanmış yiyecek, aş, taam’

yemiş ‘Meyve’

yemişsüz ‘Meyvesiz’

yer ‘Bir nesne veya kimsenin kapladığı yahut kaplayabileceği boşluk, bulunduğu mahal’

yet- ‘Yetişecek miktarda veya derecede olmak, elvermek, kâfi gelmek

yetim *Ar.* Babası ölmüş’

yık- ‘Kurulu bir şeyi parçalayıp dağıtmak’

yıl ‘Dünyanın güneş çevresinde tam bir devir yapması için geçen zaman, sene’

yılan ‘Omurgalı hayvanlardan, bacakları olmayan, üzeri pullarla kaplı, çatal dilli, büyük bir kısmı zehirli olan, uzun sürüngen hayvan’

yıldırım ‘Bulutlarda toplanan elektriğin kuvvetli bir ışık yayarak gümbürtülü bir şekilde yere boşalması olayı’

yırt- ‘Kanatacak kadar derin çizmek’

yir *Krş:* *yer*

yi- ‘Ağızda çiğneyerek yutmak’

yidi *Krş:* *yedi*

yidinci ‘Yedi sayısının sırasını bildirir’

yig ‘Üstün, iyi’

yigit ‘Yürekli, gözü pek, kahraman kimse’

yigrek ‘Üstün, iyi’

yimiş *Krş:* *yemiş*

yir Krş: *yer*

yir altı ‘Yerin toprağın altında kalan bölümü’

yiryüzi ‘Üzerinde yaşadığımız yer küresinin kabuğu, arz’

yit- ‘Kaybolmak, zayi olmak’

yitmiş ‘Altmış dokuzdan sonra, yetmiş birden önce gelen sayının adı’

yoksa ‘İhtimallerin dışındaki başka bir ihtimâli belirtmek için kullanılır; acaba’

yol ‘Bir yerden bir yere gitmek amacıyla içinden veya üzerinden geçilen yer, tarik, rah’

yoldaş ‘Yol arkadaşı’

yok ‘Bulunmayan, mevcut olmayan şey’

yok eyle- ‘Ortadan kaldırmak, varlığına son vermek, ifna etmek’

yohısa Krş: *yohsa*

yohsa ‘İhtimallerin dışındaki başka bir ihtimâli belirtmek için kullanılır; acaba’

yohsıl Krş: *yohsul*

yohsıllık ‘Yoksul olma durumu’

yohsul ‘Maddî imkânı çok az olan, geçinmekte güçlük çeken kimse, fakir’

yohsulluk ‘Yoksul olma durumu’

yörü- Krş: *yürü-*

yukarı ‘Bir şeyin aşağı kabul edilen kısmına göre üstte kalan tarafı veya bu tarafta bulunan kısmı’

yuldurum Krş: *yıldırım*

yum- ‘Sıkıp kapamak’

yumurda ‘Kümes hayvanları ve özellikle tavuk tarafından yumurtlayan bir besin maddesi’

yund ‘Kısrak’

yut- ‘Ağızda olan bir şeyi boğazdan aşağı indirmek’

yücelik ‘Yüce olma durumu’

yüksek ‘Tabanı ile en üst noktası arasındaki mesafe kendi cinsinden olan şeylere göre fazla olan’

yürü- ‘Adım atarak ilerlemek’

yüz ‘Başın, üzerinde alın, kaş, göz, burun, yanaklar, ağız, ve çene bulunan ön kısmı, surat, çehre’

yüzük ‘Parmağa takılan, genellikle altın, gümüş vb. madenî halka’

zafer *Ar.* ‘Savaşta kazanılan galibiyet, utku, nusret’

zāhid *Ar.* ‘Çok dindar olup irfanı olmayan kimse, kaba sofu’
zāhidlik ‘Zahit olma durumu’
zaḥmet *Ar.* ‘Sıkıntı, eziyet’
za‘īf *Ar.* ‘Eti ve yağı az olan, şişman olmayan canlı’
zālīm *Ar.* ‘Zulüm ve haksızlık yapan kimse’
zamān *Ar.* ‘Olmuş ve olacak hâdiselerin birbiri ardınca cereyan edişinin düşüncemizde meydana getirdiği başı ve sonu belli olmayan soyut kavram, vakit’
zar *Fr.* ‘Ağlayan, inleyen’
zāt *Ar.* ‘Kimse, kişi, şahıs, özellikle saygıdeğer kimse’
zebūr *Ar.* ‘Davut peygambere indirilen ve münacatları ihtiva eden ilâhî kitap’
zekāt *Ar.* ‘İslâm dininin beş şartından biri olarak, sâhip olunan ve belli bir miktarı aşan mal ve paranın yoksullara dağıtılması gereken kırkta biri ve bunun yoksullara dağıtılması işi’
zelīl *Ar.* ‘Aşağılanan, hor görülen kimse, hakir’
zelīllik ‘Zelil olma durumu’
zemm eyle- *A+T* ‘Kötülüğünü söyleme, verme’
zerre *Ar.* ‘Çok küçük parçacık’
zi *Ar.* ‘Arap alfabesinin dokuzuncu harfidir’
zīhi *Fr.* ‘Ne güzel ne hoş, ne iyi’
zīkr *Ar.* ‘Sözünü etme, ismini söyleme, anma’
zīkr eyle- *A+T* ‘Sözünü etmek, ismini söylemek, anmak’
zinā’ *Ar.* ‘Evlilik bağı ile bağlı olmayan kadınla erkek arasındaki cinsel ilişki, nikâhsız birleşme’
zinā’ et- *A+T* ‘Zina yapma durumu’
zinā’ eyle- *A+T* ‘Zina etmek’
zinhār *Fr.* ‘Sakın, aman, asla’
zīrā *Fr.* ‘Çünkü, şundan dolayı’
ziyān *Fr.* ‘Bir şey veya kimsenin sebep olduğu çıkar kaybı, zarar’
ziyānkār *Fr.* ‘Sürekli zarar veren, zarar vermek huyunda olan’
ziyāret *Ar.* ‘Bir kimseyi veya bir yeri görmeye gitme’
zulmet *Ar.* ‘Karanlık’
zūhd *Ar.* ‘Dünyaya rağbet etmeyip kendini ibadete verme, nefsinin her türlü zevkten alıkoyup ibadet yolunu seçme, takva’
Zünnūnī Mısrī *ö.i* ‘İlk dönem sofilerinden biri’

KAYNAKÇA

- Ahatlı, E. (2013). Cumhuriyet Dönemi Hadis Şerhçiliği Bibliyografyası. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 11. 21, 201-270.
- Aksoy, Ö. A. ve Dilçin D. (2009). *Tarama Sözlüğü 1-8*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Arpaguş, H. K. (2002). Bir Telif Türü Olarak İlmihal Tarihî Geçmişi ve Fonksiyonu. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 22, 25-56.
- Atar, F. (2017). *Makâlât İlmihâl*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.
- Aynacı, M. (2009). *Osmanlı Kuruluş Dönemi Türkçe İlmihal Eserleri Çerçevesinde İlmihallerin Fikhî Yönden Değerlendirilmesi*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı İslam Hukuku Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul. Danışman: Mehmet Erkal.
- Ayverdi, İ. ve Topaloğlu, A. (2005). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı.
- Bayındır, A. (2003). *Kur'an-ı Kerim'in Açıklamalı Meali*. İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları.
- Bayraklı, B. (2016). *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an-ı Kerim Meali*. İstanbul: Düşün Yayınları.
- Berbercan, M. T. (2015). Türk Tercüme Edebiyatı Üzerine İncelemeler: Harezm Türkçesi ile İlk Adaptasyonlar. *Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. 4/7, 1-11.
- Cici, R. (2005). Osmanlı Klasik Dönemi Fıkıh Kitapları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*. 3/5, 215-248.
- Devellioğlu, F. (2012). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Eker, S. (2006). Kutadgu Bilig'de Türkçe İslami Terimlerin Kaynakları Üzerine. *Bilig*. 38, 103-122.
- Ercilasun, A. (2019). Arap Harfli Türkçe Tarihî Metinlerde Zaman Ve Yer Tespiti- Metinler Nasıl Okunmalı? . *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü*. 2, 1-9.
- Gökçe, F. (2013). Türkiye'de Memlûkler Dönemi Hadis Çalışmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*. 11/21, 41-88.
- Güven, Ö. (2019). *Son Dönem Osmanlı İlmihalleri ve Necatü'l-Mü'minin, Usûl-i Akâid-i İslâmiyyede İlm-i Hâl-i Kebîr ve Amelî İlmihâl Adlı Eserlerin Değerlendirilmesi*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı İslam Hukuku Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya. Danışman: Huzeyfe Çeker.
- Işık, H. H. (2015). *Cennet Yolu İlmihâli (Miftâh-ul Cennet)*. İstanbul: Hakikat Kitâbevi Yayınları.

- İsi, H. (2017). Türkiye Türkçesindeki Bazı Dini Terimlere Tarihi Metinlerle Karşılaştırmalı Bakış. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 13, 476-522.
- Kanar, M. (2011). *Türkçe-Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.
- Kanar, M. (2018). *Farsça-Türkçe / Türkçe-Farsça Sözlük*. İstanbul: Say Yayınları.
- Karataş, A. (2013). Türk-İslam Kültür ve Edebiyatında Kıyas-ı Enbiyâ Türü. *Diyanet İlmî Dergisi Cilt 49*. 3, 113-126.
- Kırkıl, H. (2006). Türk Edebiyatında Manzum İlmihal ve Fıkıh Kitapları ile Son Devre Ait Manzum Bir İlmihal: Manastırlı Mehmed Rifat Bey ve Manzum İlmihali. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*. 7, 433-476.
- Kurt, H. (2010). Cumhuriyet Dönemi İlmihal Kitaplarında İman Esaslarına Genel Bakış (1930-1965). *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 5*. Sayı I-II.
- Merdin, S. (1999). *Mızraklı İlmihal'in İtikadi Açısından Tahlili*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Mertoğlu, M. S. (2011). Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Kur'an ve Tefsir Literatürüne Toplu Bir Bakış -Birincil Eserler ve Onlara Dair İncelemeler-. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 9*. 18, 9-66.
- Saidova, G. (2013). Yâkub Çerhî'ye Âit Tefsirin Orta Asya Türkçesine Yapılan Tercümeleri. *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*. 32, 183-190.
- Saliaj, L. (2011). *Mızraklı İlmihal ile Arnavutça Bir İlmihalin Mukayesesi*. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı İslam Hukuku Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Bursa. Danışman: Recep Cici.
- Sami, Ş. (1998). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul. Alfa Yayınları.
- Shapenov, I. (2017). *Kazakistan'da İlmihal Geleneğinin Gelişimi*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı İslam Hukuku Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya. Danışman: Necmeddin Güney.
- Şimşek, Y. (2016). Eski Anadolu Türkçesi Satırarası Kur'an Tercümesi'nin (Topkapı Nüshası) Sözvarlığı Üzerine Notlar. *Türkbilig*. 31, 153-170.
- Şimşek, Y. ve Sertkaya, O. F. (2015). Harezmi Türkçesi ile Yapılan Kur'an Tercümelerinden Meşhed Nüshası Üzerine İlk Bilgiler – I. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 4, 1382-1412.
- Tasbolat, A. (2016). *XIX. Yüzyıl Kazak Yazınında İlmihaller ve İtikadî İçeriği*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Kelam Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Bursa. Danışman: Cağfer Karadaş.
- TDK (Türk Dil Kurumu), (2011). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Üşenmez, E. (2019). *Çağatay Türkçesi Kur'an Tefsiri*. İstanbul: Akademik Kitaplar.

- Yavi, F. (2019). Tarama Sözlüğü'nde Türkçe Dinî Terimler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 8/3, 1402-1436.
- Yayla, K. (2009). *Elmalılı Hamdi Yazır Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli*. İstanbul: Merve Yayınları.
- Yıldırım, A. (2016). Osmanlı Türkçesiyle Yazılan İlmihal Eserleri ve Muhteviyâtı (II) Tanzimât'tan Cumhuriyet'e Türkçe İlmihaller. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 46, 981-995.

اَتَمُّكَ **الرَّجَاءُ** بِلِكِّكُمْ مَوْمِنٌ
 بِنُحْ نَقْدَرُ جَوَّو لَسَا لَرَكْ اَمِيدُ كَسْمِيَا نِتَكُمُ قَرَانْدُ يَادِ قِلْدِ
 لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ رَوَايَتُ قَلْبِكُمْ اَمِيدَا حُ نَسِيَا
 اَبْرَاهِيمَ اَوْ رَحْمَتِنَا وَيَرْغَبُنَا اَللَّهُ بِغَمْبَرِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
 اَبْلِكُ اُجْحُ قِيَامَتُ كُنْتَهُ اَللَّهُ تَعَالَى قَتْنَدُ سَيْلِيُو بِلِكِّ
 اَمِيدُ تَا اَللَّهُ تَعَالَى اَيْنْدِي جَبْرَائِيلُ قَلْمُهُ مِنْ حَقِيقَةِ يَرْغَبِي
 وَاَسْرُ كَيْجَمُ نِيَكُمُ قَرَانْدُ بِيْرِدُ نَبِيِّ عِبَادَتِي اَنَا الْغَنُورُ الرَّحِيمُ
 اَللَّهُ تَعَالَى اَيْنْدِي دَرِكُمْ بَكَا تَوَكَّلْ اَيْلَسَا بَرَاوَكَا اَيْنْدِي
 نِيَكُمُ قَرَانْدُ بِيْرِدُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ
 اَيْتُ قِلْدِ لَرَا حُ بِغَمْبَرِ اَللَّهُ تَعَالَى اَتَوَكَّلْ اَيْلِدِي
 رَشْدُ بَرَاوَلَا اَبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ تَوَكَّلْ اَيْلِدِي كَا فَرِي اَرَا اَزْ قَلْمِ
 رَفِيْتُ هُوَا ذَنْ اِنْ يُرِيْدُ كَا جَبْرَائِيلُ كَا اَيْنْدِي
 بِسْمِ جَنَّتْ وَاَرَمُ اَيْنْدِي سَا اَجْمُ نِيَكُمُ تَوَكَّلْ اَيْنْدِي
 تَعَالَى اَوْلَقُ كَلْ بَرَكْتَهُ اَوْ اَسْمَا اَوْ كَا اَيْنْدِي

بر مغسول او ای که اول سجده بخیزند بگردن بزند و بگوید
اولایک سجده کرو و بدو سجده کرد و بپوشد و بگوید اولایک
سجده کرد و بگوید اولایک سجده کرد و بگوید اولایک
اولاد غمدن کرو و بپوشد و بگوید اولایک سجده کرد و بگوید
یا ز قلدها خلقنا کم و فیها نعیدکم و منها نخیرکم
یا ز اخری و بپوشد و بگوید اولاد غمدن و سلامه و بپوشد
تا ز و جانی و ک کل بیدله نماز قلنا الله اول قل سور
قرانده آیدر کم اولایک عهده من ربهم لرج بر ایند
ایدر قد افلا المؤمنون الذی هم فی صلواتهم خاشعون
و صفی قلصکم نمازده و ک کل ذبیا لاشده اولسا الله
تعالی آیدر و بپوشد و بگوید نماز ز کتکم قرانده بید بگوید
للصلوات الذین عن صلواتهم ساهون و فی قلصکم نمازده
رکوع و سجود تمام ایسا فرموده و آیدر نماز قلصکم و بگوید
صورت اولاد کتکم نماز اولاد بیدر کتکم و بگوید
بوقلت سدا تمام رکوع و سجود که و ک کل بیدر بیدر بیدر

سجده و بگوید اولاد کتکم نماز اولاد بیدر کتکم و بگوید
فرعون چو سوزد کتکم بیدر کتکم نماز اولاد بیدر کتکم
ایلدت کتکم بکا بل و بیدر بیدر کتکم نماز اولاد بیدر کتکم
ان ذبی سیهد بین اولاد کتکم بکا بل و بیدر کتکم نماز اولاد بیدر کتکم
بیدر کتکم چو سوزد کتکم بیدر کتکم نماز اولاد بیدر کتکم
الرحمن علیه ابوبکر صید بیدر کتکم نماز اولاد بیدر کتکم
اینداشد ابوجها چو سوزد کتکم بیدر کتکم نماز اولاد بیدر کتکم
ایندی لا تخزن ان الله معنا یعنی قرقر نماز کتکم بیدر کتکم
بیدر کتکم ایلدی توکل و بیدر کتکم نماز اولاد بیدر کتکم
شتر نذر بکل روایت قلدر بیدر کتکم علیه الم ایلدی بیدر کتکم
دیگرسا اولاد بیدر کتکم بیدر کتکم نماز اولاد بیدر کتکم
دیگرسا اولاد بیدر کتکم بیدر کتکم نماز اولاد بیدر کتکم
دیگرسا اولاد بیدر کتکم بیدر کتکم نماز اولاد بیدر کتکم
دیگرسا اولاد بیدر کتکم بیدر کتکم نماز اولاد بیدر کتکم
دیگرسا اولاد بیدر کتکم بیدر کتکم نماز اولاد بیدر کتکم
دیگرسا اولاد بیدر کتکم بیدر کتکم نماز اولاد بیدر کتکم
دیگرسا اولاد بیدر کتکم بیدر کتکم نماز اولاد بیدر کتکم

فقد سسك استمركه امد بوقاك كك ايو زلفند
سفا غيلاد اول كيشو كم كوج سجو د تام ايله وفر
قيل اوليا اول نمان بوجريك صورت اول اكا قوت
كوكه بايلما ز درلب كرو بيزيه ذفر قيا مت كك
اك العنت افر ويغمنه عليه انا ايندي ابي كشي
جماعتده نماز قلسا برينك جاني وكوي ككي نمازه اولسا
اولسا اول كينول نماز اراستنده بزدن كوك ادا كن
قرف اول بيغمنه عليه انا ايندي افر بونولت يا وز اولديم
نمازندن اخرا بيا ايند نماز كن افر ليق اولد كك كوج
سجود تام ايليكه ديد بوجكه علكه ايند لك بوج
وقت نماز تخستلار سج بونده ديد كورنده نماز اخرام ليمك
بونده در ايله نمازي عمره بونده در ايك كنده نماز عرفته
وقفيا در صورت بيا در اختام نماز يا شريك بونده در
ودخ داشك انق بونده در يتسو نماز طواف بونده در
د ديل زهي كك من اول تخستلار كك نكله با ليق نماز عبا

سج ثواب بلاكم بايلد بربل بلاجابت عجا ما لا ربح
ايك حاصلا در كور عمر مشفق ايد نماز درن حرفه
نون نصره صلح صلح الف الف الف الف الف الف الف
وعالمه ايد نون نصره انا لغنا دلب اولد كك
الله تعالى فر ائده ياد قل انا لنصر رسلكنا ديد كخي
ايند كك وكان حقا علينا نصر المؤمنين مع ملك
اولد غنا دلب بود كك فر ائده ديد نورايت نعبما
وملك اكنموا والنف الفنا ولد غنا دلب بود كك
فر ائده ديد ولله الله الم بينهم ديد وزو يادون اولدنا
دلب اولد كك فر ائده ديد اللذين احسنوا الحسنى
وزيادة در الله تعالى عز وجل فويل فويل اكلا بونماز
قلا لودن قلا ان شاء الله تعالى باب
فوزك الله تعالى بلك م الله ذك املك هر مومنه
فريضه در نيك كك فر ائده ياد قل يا ايها الذين امنوا
الله ذك كك كك ائده بر ائده ديد كك كك الله

دخیر بریدہ ایند ذکا ایلک نکر اروطر ذکا اترگا
و دخیرین بزرگا اینکم قراند بیدر والذین یکد کوزن اللہ علیہ
وایما و تقویدا و علی جنوہہم و دخیر بریدہ ایجا سیدیکم
ای قللم سیزو رضی ادر سکرتی مدح و کور سکرتی
نیکم قراندہ ایندی فادگر و فی اذکر کور دخ قراند
چو بریدہ دکر ایلک فی ضلع ازارینا اینلر کک کک کک
اما انا نب عمل ایلک بوقدر سیز کک کک ایلک مومزن
قللم ذکر مشغول اولار و عالم ایدر کور و سنلغول
ای نشان و اریسیر و فسک از سنسین چو نیک ایلک ایلک
چو عطا و رب اذ نمون نیک م الله مومینر و دوسر
دیز کک کک کک صلا چو نعتلر و رد دخ اول چو نعتلر
از رد ید نیکم قراندہ بیدر فل متاع الذنا قلیا و موم
از کک چو نندی نیکم قراندہ بیدر و الذاکر لیر الله
کک کک و الذاکر ایت و ایدر کک کک ذکا ایلک ذکرت
ون عالی ذکا لدر بریس اولدر کک کک طاعت عباد

اخر اول اخله صلا الله ذکر ایبا الکر ککنا اشلر
اولا صکنده توبه ادا ذکر ایلک محنتا چند اول
صبر ایلک کک ذکا ایبا و ایدر کک کک هر کک الله دلینله
اکسه الله تعالی فی رحمتلا اکا و هر کک نکر کک کک
اکسه الله تعالی فی توفیقله اکا و هر کک کک کک کک
اکسه الله تعالی فی کرامت و نیشارتله اکا و ایت قلد
الله ایند یا محمد بلک کک سیز ایلد کک ایللی جبر ایل
و میکا بیلله و دخ مغرب و ششماره ایل سیدم کی لورمت
قلیس اول ایدم محمد امینا اذ عوز استجب لام دیدر
دیزم کک فادگر و فی اذکر کک سیز بی طاعتله اکا
بن سیز محنتا چند اکا ایز سیز بی حاجت دیک کک
اکان بن سیز لکوز و رمکله اکا ایز سیز بی قلو برله
اکان بن سیز تکر لیم برله اکا ایز سیز بی استیند
اکان بن سیز عمر شمشین اکا ایز هر عینا یحقن
دز قللا نا و یلک کک هر کک کک الله تعالی معصیت ایدر کک

اَللّٰهُمَّ اِنَّكَ تَعَالَىٰ اَنْ يَّرْتَبِعَ بِرَبِّكَ اَكْبَارُ رُسُوْلِكَ اِنَّكَ صَرِيْحٌ
كُوْكَالٍ بِاِسْمِي يَنْبَغِيْكَ كَيْدًا يَنْبَغِيْكُمْ وَرَأَىٰ اَقْتِعْلًا وَكَدْرًا يَدِيْ
رِوَابِيْتٍ فَلَمَّا لَوْ كُمْ مُوسَىٰ عَلَيْهِ السَّلَامُ اَللّٰهُ تَعَالَىٰ صَرِيْحٌ كُوْكَالٍ
فَلَمَّا كَدْرٌ فَهِيَ قَوْلٌ كَالَّذِيْ اَبْدَأَ قَوْلًا كُمْ كَنْدٌ نَفْسِنَا
حُكْمًا اَيْلِيَا دَخِ صُرْمٌ يَفِيْكُمْ فَلَمَّا وَكُلُّ رِيْكَرٍ قَوْلٌ
اَيْدِيْكُمْ اَوْلَادٍ كُمْ قَنَاعَتٍ اَيْلِيَا شَتِيْقٌ زَاهِدٌ اَيْدِيْكُمْ
اَيْلِيَا اَللّٰهُ اَلْمُتَّقِيْنَ اَحْسَنُ دُرُوْكَالٍ يُوْرِيْكُمْ فِيْ دُوْنِ سِتْرِ اَيْلِيَا
اِحْسَنُ دُرُوْدِيْكُمْ وَاَيْدِيْكُمْ دَرَجَاتٍ جَانِ دُنْ وَاَيْدِيْكُمْ
لِغَلَا حَيْفًا اَوْ لِحَاجَانِ كُمْ اَللّٰهُ جُوْرِيْكُمْ اَيْلِيَا اَوْ اِحْسَنُ
كَيْدٍ سُوْرِيْنَ قَانَا غَلَا حَيْفًا وَاَيْدِيْكُمْ اَحْسَنُ سِتْرِ اَللّٰهُ
جُوْرِيْكُمْ سِنْدَانِ دُرُوْدِيْكُمْ كُوْكَالٍ اَللّٰهُ اَكْبَارُ
دِيْلًا اِحْسَنُ صَبْرٍ قَطِيْرًا اَللّٰهُ جُوْرِيْكُمْ دُرُوْدِيْكُمْ اَللّٰهُ اَكْبَارُ
مُوْمِنِيْنَ اَوْلَادٍ كُمْ اَللّٰهُ كُوْكَالٍ يَوْمِيْكُمْ اَوْلَادِيْكُمْ
فَرَانْدٌ يَادِقْلِدِ الدِّيْنِ وَنَطِيْقِيْنَ قَوْلُهُمْ يَدِيْكُمْ اَللّٰهُ اَكْبَارُ
فَرَانْدِيْكُمْ دِيْنِيْكُمْ سُوْرِيْكُمْ قَوْلًا اَوْلَادِيْكُمْ فَرَانْدِيْكُمْ

خَلَقَ كَيْدِيْكُمْ كُوْكَالٍ قَوْلًا اَوْلَادِيْكُمْ فَرَانْدِيْكُمْ اَللّٰهُ اَكْبَارُ
دُرُوْدِيْكُمْ قَوْلًا قَوْلِيْنَ قَوْلِيْنَ قَوْلِيْنَ قَوْلِيْنَ قَوْلِيْنَ قَوْلِيْنَ
اَيْلِيَا اَيْلِيَا اَحْسَنُ سِتْرِ اَللّٰهُ تَعَالَىٰ صَرِيْحٌ كُوْكَالٍ
دُرُوْدِيْكُمْ اَيْلِيَا اَحْسَنُ سِتْرِ اَللّٰهُ تَعَالَىٰ صَرِيْحٌ كُوْكَالٍ
اَللّٰهُ اَكْبَارُ اَللّٰهُ تَعَالَىٰ صَرِيْحٌ كُوْكَالٍ
دِيْلِيْكُمْ دِيْلِيْكُمْ اَللّٰهُ تَعَالَىٰ صَرِيْحٌ كُوْكَالٍ
طَلِبِ الْعَالَمِيْنَ بِكُمْ عِلْمِ الْوَلَدِيْنَ
وَاسْتَمْتِكْ دِيْلِيْكُمْ اَللّٰهُ اَكْبَارُ اَللّٰهُ تَعَالَىٰ صَرِيْحٌ كُوْكَالٍ
نِيْكُمْ قَوْلًا يَبْرُدُ وَطَائِفَةٌ يَتَفَقَّهُوْنَ فِيْ الدِّيْنِ وَيَتَّبِعُوْنَ
عَلَيْهِ السَّلَامُ يَبْرُدُكُمْ طَلِبِ الْعَالَمِيْنَ بِكُمْ عِلْمِ الْوَلَدِيْنَ
وَمَسَلِيَّةِ سَعْيَانِهِ صُرْمٌ يَفِيْكُمْ اَللّٰهُ تَعَالَىٰ صَرِيْحٌ كُوْكَالٍ
يَقْتَسِمُ طَاعَتِ قَلْبِيْنَ يَدِيْكُمْ اَيْدِيْكُمْ اَللّٰهُ تَعَالَىٰ صَرِيْحٌ كُوْكَالٍ
عَلِيْكُمْ طَاعَتِ الْمَنِيْكُمْ اَللّٰهُ تَعَالَىٰ صَرِيْحٌ كُوْكَالٍ
اَسَدِيْكُمْ اَللّٰهُ تَعَالَىٰ صَرِيْحٌ كُوْكَالٍ
قَوْلًا يَبْرُدُكُمْ قَوْلًا يَبْرُدُكُمْ اَللّٰهُ تَعَالَىٰ صَرِيْحٌ كُوْكَالٍ

الدین یعملون والدین لا یعلمون یعنی بپندارند بپای برادران
دید معلوم اولدینکم علم یکرکذا عندن زکم
رسوله حضرت بیزد عالمی زحیره زاهد کرد ز جسدن زین
درجه آرزو اولدینکم ز جسدن درجه جانات سکون
میلد زینش یلوق یلدد دید واکر در لرسنک عالمی بلذ کما
که عاید دخی یکر کرد ز آدم بیغمه بر پله فرشته ظاهر
حکایت است که اولدم بیغمه بر علیه بدید لغ و وقت آله
تعالی کما علم روز قلد دخی هیچ ندره قدر طاعت قلد
فرشته ظاهر یک یلدر طاعت قلد کرد الله تعالی آدم بعین
فرشته ظاهر عرضه قلد فرشته آدم بیغمه بر علم اجند ارسته
کرد زین کما فراند یاد قلد و علم آدم الاله کما
فرشته اولد علم اکسک الذین آدمک علم بر کسند
فرشته بیزد آدم سجده قلد دید ز کما فراند بیزد
و ادنا الاله کما سجده اولد فرشته و ادخ بلک کما
الله تعالی مومندری شریف بیزدی ایند خیرین بند خیر

دینسا الله تعالی آید اول کسک کوکند اولد حانکار اول
نعلیه ایام بر بر کلام اول کسک زنا مشغول قلم روایت
قلد کرد کسک اولهیم انهم کعبدن کلور یوکون اجفد بیک
بلد هر وقت کما حاجت انسا کسک و زرد اولد مدد اوله
انهم ایند الی همیشه بخم روزم و زردت یوق یکلادم روزم
بیغمه بیغمه دید هانفدن اول کسک یا اولهیم همیشه
تو کما کسک اولد اولد روزم و زردت یوق کما کسک اولد
الکسک یوق دید کسک کما کسک کسک کسک کسک کسک کسک
وارد کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک
کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک
اج بوز بر من برج وارد اولدی کسک کسک کسک کسک کسک
ورمدر بوز نلد تو کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک
الکسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک
بوز بیغمه بر کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک
دید اندان کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک
کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک کسک

یا خدایه فلا ن بوردہ فلان کتبا اح بزیر من الله ودر کز
دید کرد و کلدی ابح بزیر من اگا الله وورد ایند کلم فلان
اراشیف سکا وورد خ نه وقت حاجت اول سنا بگا کز
دید اول را ایندی تکلی یا کلم واکه فی حاجت سندن
دیگر دید آن کز قیقا ورم بر حبه ورمه کتک ما تو کل
ایک کج سندن دن بر سندن وورد وید حاجت و اول الله
فضلان و کرمک بود خجده قلوا ک توکل اهتدن ابل امر الله
باب معنی دنیا بک که الله تعالی قران
اخذن بخیز بده دینی تم ایله که رعیت اکتا سنا اخندن
رعیت دینا و لا ایند کلم دنیا نك متاع اذ در متاع انا
اخذن محروم ملک دید بکفرانند میرد فامتاع دنیا
قیل درخ بر بده ایندی کلدی دینا و اول الا الله
متاع در بکرم بده قلند و ما الحیق الامتاع العروخ
بیر بده ایند کلم کلدی دینا و اول الله تعالی کرمه
کلدی کلدی ب و اول الله کلدی دینا و اول الله تعالی

درخ بنعم علی التل ایندی کرم متاع امتان عالمی بنی
اسرا یل بنعمه بر کلدی دیدید و فبا منت کندن عالمی
شفا عت ارجل در عالمی اخلا صلا سواک دید و عالمی
سوییا و دشمن دتا منما فقدر دید و درخ ایند بکرم
عالمی ا غیر سنا بنی غیر کشد دید بنی غیر سنا تکر ای غیر کشد
کرم تکر ای غیر سنا اجمن نك مقام در و هر کرم عالمی
خورد سنا بنی خوار کشد کرم کله بنی خوار سنا طامو
انک مقام در دید درخ دید کرم عالمی کلدی کرم
عینت کزد دید کرم کله بر عالمی در خجه ناز قلنا
بنم ادر خد فلشیا جا ثواب بلو با بهم خلیل در خجه ناز
قلشیه ثواب بلو و نك کرم عالمی کلدی کرم بجمند
اچمن چمن کندن و نك کلدی کرم کله بر خمت بجمند
کش نك کلدی قانتا بزوغله وار بیز قسز کو و کلدی دید و
قال کرم کلدی بنعمه صرد کرم عالمی کلدی کرم
علم اید را سنا بر جنازه کلدی اول علم کلدی کرم

بگذرد دید بیغیر ایدی کجنازه شول قدر کیش
اولسا که نماز قلب دهن اید بلدا اوله علم مجلسه اون
توایب بگذر جنازادن دخی اوریج دتقدان ارتقدار لایح
صیر و صرمقدن ارتقدار ویک صدقه ورمک کدان ارتقدار
وینک حجه ورمقدن ویک نماز لفقن ارتقدار آنکوز
کیز تکرینوت برکای علیه یلوز و نکر یا طاعت قلن
علیلا یلوز واکر برکای علیه یلوز و نکر یا طاعت قلن
صرم ملزم ایدم دینسا یا خون بر باد شاه قنده خرصت
بلم دینسا یا خون خلا یقدن مال بعیم دینسا اوله عالطو
لقد بر عورت خصر یضری کای ایدی مسلمانا ندر
ایمام دین اریغ ندر دیدر و دین قوه ندر خصر یضری
ایتدی یا خانون سن ارتقدار کای ایدی اوله عورت
ایندی یا مسلمانا ندر ایدم کرم بورد طمشک بز ایدی ک
دین اریغ ایدستد و دین قوه ندر و دین گوهر تکریدن
و قوتقدار و دین ککرت ایتقدار و دین خیرینی علم ایدستد

تاران اولسا دینک اریغ یقدر کیمک نازی لسا دیوک
قوتی یقدر کیمک تکریدن قوتی اولسا دینک قوت
گوهر یقدر کیمک علم بعیا دینک خیرینی یقدر کیم
ایدهر کیمک دینک استسا بلغا چاره یقدر تا کسب
اینا حجه ورحمت چکای نجا وهر کیمک خرت استسا ایدی
بلغا چاره یقدر تا طاعت قلیا حجه وهر کیمک عالرتقدار
استسا بلغا چاره یقدر تا خورق و غیر یلوز کای حجه وهر
تکری استسا بلغا چاره یقدر تا محنت کای حجه وهر کیمک
علم استسا رحمتنا صبر بلسن وهر کیمک رحمتنا صبر
ایلو دینسا راحه اریشا وهر کیمک دیند عزیز لک استسا
دلیل اوله وهر کیمک دلیلکه صبر بلسن عزیز لک اریشا
وایتدی کیمک اوج سنسد کرای کای حجه اریغ طبعنا
اوج بر همین کاران کلیم لطف وکر میله بواج
سنسین قلایرتیا زور قلا ارتقدار الله تعالی امیر العالمین
باج الحکمته بلک کیمک الله تعالی

سفیان ابدی بواغلاں خضر برعوتدہ براہیس وارڈ بر
سفلن اخلدہ اون وارڈرید روایت قلدر لومالک
زیدنا اولد کندک صلور ناہد کر اوشدن کرد کو
کم ای دغلمش ایند لورکم بوند علامتدر ایندی
بواغلاں کو بخش ویرکالموک برشا کرد وارڈ بر اغلاں شہول
یغدی اول اغلامہ عالم ایندی سکا بر بلا ومصیبت
دکا دید اول شاکر قمران اندی واردی استاوتینا
ایندی اول اغلامہ بعد عجب اولو مصیبتہ اغردم ورم
انتدم دید الی فضلات وعبایک برله بزقلدیکہ ازغ
لقدرن سفلیو ورضکار ازشاء الله تعالی امیر یاری العالم
باب عقوبتہ الختکریک مکشیغمبر
علیہ السلام ایندی باز کک ندر اصیا امید طنز وارڈ
انبار ارب قولو استیا الله لکعت دوتردید روایت
قلدر اوبخ درلو عورت قوم لردن قتر عذابدن اولانیا
ادج عورت ارب قیوج اجج اربیا مطیع اولیا بیغمبر

ککہ حکمت وریسہ منٹ ایلدی نیکم قراند بید
ومن یوت الحکمۃ فقد اوتی خیرا کثیرا بریحار
ایند یکر حکمت معنی حلا وخرام بلکدر ویریحار
ایندیکم حکمت بر نوردر اہل مالک وسوسہ آسند
ایلا وسوسہ یوز اندیشہ در کوز کلر بلک لور اولی
انی قع ایلیا الہام ابو خیر اندیشہ در کوز کلر کلر
یلک لور اور خما درانی اشیا ویریحار ایند لورکم
حکمت کند زین قریب کدر ودرخ ایند لورکم بندہ
درت حر قدر زین کدر ودرک کنا قناعت بلکدر
نون نکر نیک طاعتنا سونلکدر دیدار کرم کدر
زینقدر ہی ہمتدر نکر نیک یغناغنا روایت قلدر لور
بکر وراقدر ایندی حکمت نسنا در بریش بیغمبر
لقدر بریشی در شکلدر کورک دیدی قران بلکدر
بیغمبر لور سفلقدر در نیک دیدی طاعت فلقدر
وحر کساجین بیغمبر ایندی قور قوسندن قوسندر

ایندی قفقی کشته کیم بر کنی قوزلو ایندی سا قرق یوق
 عئل باطل اولاید و پیغمبر علیه السلام ایندی که اوست
 کیش حسا بسنظا مویا وارید اولد قوزلو اسیا اکر بیلا
 سیلان بازر کاتان اخیج کوز کولو باه دردی بیان
 قوم کیم جاهل اولعالم اولیا بسنج اول یاد شناه نمر
 عالم اولیا الترخ حقتن برده ادم اولدرن و پیغمبر عالم
 ایندی قفقی کشته قرق کین تخر کولسا قوزلو اولسون دیو
 نکر می آندن یاز اولدخ تکریدن یاز و دخی ایتدم
 هر کوز و قنسا و قنسا نلسکم اخیج تکر کوزیا انمنی اولو
 اول عکادن امیر اولیا نعوذ بالله من شره و رانفسنا و من
 سياتنا عاونا امیر یازنا العالمین **بار عفو به**
 کمال الوبی بلک کما الله تعالی را بینکره و شرسته و عد
 ابد در اول دلوقیا و مشد در تکرم قراند بر اولدی
 یا کون الوبی لا یقومون الا کما یقوم الذی یخبطه
 الشیطان من المسیح طاعت باطل اولد کیم قراند بید

نحو الله الوبی اخیج الله تعالی یمن و پیغمبر یلا اجنات ادر
 و مشد در تکرم قراند دید والله لا یحیی کل کفنا لیم
 بسنج طاموده آید قلاو بدین کیم قراند بیزر فاولیات
 اصحاب الثار هم فیها حال دون روایت قلدر کیم
 عبد الله بن عمر پیغمبر علیه السلام صرید کیم الویز و حقد
 ایندی اول بر در در بیدن در اوج قوند در بر بر
 الی در بر بر یقندر بر بر فرجدر در بر بر کمال تند
 در اما اول در ف کور شد در شدر کیم کدر کدر یکن
 اند اجمکدر اخیج یلان طنقلو و رسکدر در دخی هسنا
 ایلکدر و اما اول و ج کیم قراند در بر بر اجمکدر
 الذی یتیم مال یکدر و اخیج بر یایکدر اما اول بر کیم
 الی در نا حقی بر ادم اولدر کدر و اول بر کیم یقندر
 کافر جاریسی مسلمان استینا کیم لیجان سوا شد مجتهد
 و اول بر کیم فرجدر در حرم بر شهوت کدر و اول
 بر بر کیم کیم تند در انا سن انا سن ادر کدر در بید

پنجمبر علیه السلام ایستی ری باد اوج کیش ملغز در دید بر سر
ربانیا ایکن ربانک بتسیرین اخیر یلان بره طنفلان
وین پنجمبر علیه السلام ایستی برانجه ربانک انرا لب کوزنا
ایلك کدن ارتقد برینغ دید و پنجمبر علیه ایستی برانجه
ربانیشیکه در زوروغ قیا س ابله که و قادی نقد اول اول
کونیندن اون در لوقیا دیدی بریس المن ایقتس قیا دید ایکن
خندین صورتین قیا دید در دینج میون کب قیا بیشینغ
قرا بزلوقیا التخی بلك مژدرک قیا دیدیخ دیل ککسندن
جقمش قیا دید س ککسرخ بلك که خندین قیا ناز حور
طوتا و ذکک و زمنا اول اول بلك کوا یوک عرا کوننده
عادی و اول بلك ککس میون کب قیا مستخر تو ایندن اول
و اول بلك ککس مژدرک قیا بتا دیندر اول اول بلك کک
قرا بزلوقیا سجد کده تویست اول اول اول اول بلك کک
دیلی ککس سندن حقا نقلت یلب کوزکبا اول اول بکین ظنفلان
وین اول اول پنجمبر علیه السلام ایستی میمون و طنک قیا اول کب

کوزبای خجیله ایکن از ککم دا و و پنجمبر علیه السلام اول
سینه کن بلوق ککرا و اولیوم لیدی جیله ایلد کوزک
قرا کوشنه ککرا لبقا کز زقا د شد د تلدی کوز
د کینه و ارمدی کوزیک سینه کوزید کوزجیله ایلد کوز
حون الله تعالی نازک صورت کک و میمون صورتنا
دیندی نیکم خواند بپردی و جعل بنهم القدره
ولخنا بر و پنجمبر علیه السلام ایستی برانجه ربانیشیکه
المن اول سلطان قینه او کک سلطان کوزک کوز کوز
سیکینجه المن و هر کک سلطان کک کک کک بیلوسند
سیکسده طامودن قزلیا ایکن قنق کک کک اغلایلا
ایز لول طندن قزلیا و هر کک لول طه فلما طامود قزلیا
او جیخ عرا بلز ناز ککان ربانن قزلیا و هر کک مر با
یسا طامودن قزلیا در دینج قنق کک کک کک حور و س
کک بر لکل ن قزلیا و هر کک کک کک کک کک کک کک
دیسیخ ایکن اسندا اول هر ره سیک کک کک کک کک کک کک کک

وهو كتم هرهزه سيكرسه طاموكن قرتكيا عاقدو دريان
قوتلن مال اوج بلكن قوتكيا حراما كو يا حرام پرخرج
اولو يا ابي بيبيك دريك از اولو و پيغمبر عليه السلام ايدي كم
حرامدن بلفقه نسا قوتكيا انك طاعت مقل اوليا
وهو كم حرامدن يكدن سقنسا نيمش حج قواي بلا
ديدر حتملو جلا نيمري اوله قنسدن سقيا ان شام الله
تعالى **باب عفو به شارب الحزبيلك كم**
الله تعالى سچيا قن اينغا مردار ديد و شيطان عمادن
در ديد و كم قزانده بيزد انا الحزب و المينز ولا نصا
ولا زلام رجس من عمل الشيطان فاجتنبوا دح اينك
صكند ايندى سقنك اوله خمدن قوتكيا كرون اوله سز
نك كم قرائند بيزد فاحسوه لعلكم تفلحون ديدن الله
تعالى بندد كم سچ و قنارا بنين اولو بيزد زكتم قزانده
بيزد قل فبصموا الله و بغيره عليه السلام ايندى سچ اجنك
تظلمون سكبدر روايت قلذكر سعدين و قاض انصارى

عادل و حرام بيله خيوشه بيله و قيامت بيله و اوله كين
قياحا عنا اننا بغيره عليه السلام ايدي عمالك و بيزه
اوج سفته در اول اوله در كم تكوي تعالي بيزه اوج
قلا نك ربا نكس طاعت قلاك كرك اكنزه اوج
نك تعالي نك قلا بيله عجه دريك كرك بيله بيزه
نكس در بلك كرك و نكس معاملة قلق كرك
اما كم سخصو ايدي بيزد م بو كتاب قران ايتله
دخيم بغيره حديث بيله دخيم عالم كو و عاقد و راهد
اشكند عمل بيزه قن كيش كم بو كتاب قيس
دين اجنده قن اوله بيزه كم دكلى اقود عم و كنده
واشتد كم اوله كندم بو كتاب كندم عمالك و بيزه
اوله كز بيزه ديواد و بيزه و بالله التوفيق امام
سرخس ايدي نيك تمام لغ اوان تسيله دريش
كو كاله انموت كرك اوله نك بيزه بلك نما
انا لله الخ قيامت كونا اوج فرشته بيزه درجه

كنا بلكه انا لله يشيخ بيغمبر لره انا نه زكركم قران انه
بيرد ولا يكن البر من امن بالله واليوم الاخر واللاية
والكنيات والنبين واكنا اوله يشيخكم انك ملكك كرك
اقدركم ياي كشارك ما لوكريك ذكركم تكرك ورك ورك
لعي جون خصمك نيك تخسلنا وينكركه ومكركنا ورك
البح ينوق وقت نمار سنفلق كرك انا اجنر وعدينا ذكركم
كرك انا ذكركم زحمتنا صبرا ملكك كرك يشيخ قيقه يد
كرك نيك مكران الجند بيرد وايق المار على حركه
ذوي القنفذ واينامح والسا كين واين السيل الجند
تسلا اوله كرك صبرا ملكك كرك وصبروا ولسا كرك
صبرا ملكك كرك وركا فويله سواش انك كرك صبرا ملكك
كرك صبرا يدين قل لوبن سوزهم صبرا يدين فالوزدن
ايرو المن نيك مكران الجند بيرد انا الله مع الضاير
دخري ملكك كرك ورك ذكركم صدقه اهلنا وركا فاشكو
ورمك كركم تكركم اقول انك اوله كركم ذكركم اهلنا

ورمك يروح انك حيث قبول اوله كركم قران جند
بيرد ولا يشمو الخبيث منه تصفون بيغمبر عاليه
السلام ايند كركم اسلامه دينك نبيا ري بشريسته
از ريبه ذركركم شهادت ذركركم نماز قلوبك اجنر
ذكركم وركم ذركركم رمضان اي ارج ديغوش
ذركركم حجاج وركم ذركركم كركم ينسه اوكرد
روايت قار رسول دا اهلته السلام هم كركم كركم
شهادت ذركركم اشك الجمانه كركه ديدي
اول يشريان وقتنن قلن ذركركم ذكركم وركم كرك
اجنر رمضان اي ارج ذركركم ذركركم حجاج وركم
يشيخ جنا بند اغسلا ايلام ذركركم روايت قلوبك
رسولك ان عليه اللهم كركم انت نسي اشك اقيامت
كركم ينومك يلا قيا ديدي واجمركم نبوه قنشي اوله
ديدي صرد كركم اوله التي نسته ندر ايتدي اوله
تو جيد كركم كركم سوما يدي كركم نماز ذركم

کیم بنویسم که نورید از حج تکرارین یاد قلند کیم
بنوم کوی کوی می شنید در رنج علم اکبر تک در
کیم بنم ما که در رنج غازیون که کیم پیشه دار التبع
جوانم که کیم خیزد روایت قلبی رسولدن علیه السلام
کیم بنویسم که مثل اخراج متراکب در ایمان آنک از کنگه
در کوه آنک بد غدا ساز آنک صوید را روح آنک کوه کوه
ابو خوانک پیرای در حرماندن سفینم آنک پیشه دار تکرار
پیشه دار اخراج در رنج و روایت قلبی کیم کیم الله
وجهه بیخیزدن علیه السلام ایندی که کیم مع فرست
بنم سر ما کیم در عقاب بنم بیخیزد اصلد و تکرار
دوست لغ یازم در وقت کیمی از روز کیم بنم اتقاد و تکرار
یاد قلند بنم کیم کیم در جد و عقاب بنم صلح در و صبر بنم
از عذر و وفا عنت پای لغ در و بیخیزد بنم کیم کیم
و جوامد بنم کیم عاقد و پدید بقول بنم یاد عید
و تکرار بیخیزد بنم فوق ندر و در غزل بنم شفا عمندر

و غازیون بنم خوندر و نماز کیم نور در روایت
قلند حسن بصیردن رحمة الله علیه ایندی که تکرار
تعالی عقل بنم تدخ ساعت هر کیم کیم بیه ایشاد
در در در در اتزد در اتزد یوزنک جوار سیه نه یاد
سیله کیم کیم کیم در با قدر بقدر ایشاد
ایشاد بل یاد کیم کیم کیم کیم الله تعالی ایندی
یا عقل بنم کیم عظمة خون حیون قنوق کیم کیم کیم
سوار کیم روز قلند اول قولوم عزیرید و تکرار دست
ایتم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم
قلند کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم
هیچ اولیا دیدی روایت قلند رسولدن علیه السلام
ایندی که کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم
قید سفیدی علم عقاب کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم
باشنا ورد اخلاصیونینا ورد اتناغ کیم کیم کیم
خبر قلند غنا و بردش کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم

کبر جگ لکه در دنیا و در قناعت بخازنا و در الجملع
پیشا و در صکر اغیر باغ کوکسنا و در توک ایلنا
و در جوهر دین الیا و در درماع آیغنه و در قری یلنا
اشا غایسنا و در امید یلندن یقاسینا و در آندن تکر
تعالی ندا فلید کم یا عقل دلا نه حاکنک و در وارقلم
دی بی عقل ایندی بکر یارب دلا کم اولدر کم میو یلغای
شلا اتم اغرای کم بر صا روری و فلا سین آندا الله
تعالی ایندی ای فرشته که موطون الکت که هر قری قلا کم
عقل بغسلادم ان طاموگا ازا ایلدم و ادر یلغایم دیر
زیره کم هر قری ک شبیه که عقل اول حق باطرا کلر
خو ایلار باطرا ایغلر تکر اچلا ب ای یلغای از جملعا
کوکر و اول وقت که الله تعالی هوایی یلندی جملر آند
بیننا کبردی دیری نیا و در شهوق ک نیا و در سید
قلا غنا و در طماع بخازی نیا و در یلان دینا و در کدرین
کرم لکه کوکسینا و در حسد کوکسینا و در حریص لغ

قوجنا و در قینا و در عاصیغ بلینا و در مجللغ الینا و در یرلغ
فرجینا و در قسار الیغنا شاق بلندا اشعاسینا و در شرک
بلندن یقاسینا و در هر کم تکر میو یلغ قیب نفس لکینه
ایسنا اذی طامو یا قوی یا نیکم قران لیجندن یاد قلد و آمان
طی و اشر الیوق الذینا کاتر الحیم هم الماولی و روایت قلد
دسولدر علیه السلام ایندی بکم عقل اولر بخشد ک کسند
کم یوا و ح جملر بلینا عقل تمام اولر اولر کربلک
الین الا یوق ک کلوطا عت قلیق اجیز تکر بیولر
قضا کونینا راضی اولین و صبر ایلان روایت قلد یار لقمنا
حکم نوراً الله روضه اغلنا ایندی تا عقل قری کم
تکرس کا اوج نسنده روری فلسا اینر هجر نسنه یلین
قیغونیک ولینا اولر کسرت ک بی معرفت کبر ای کبر اولر عقل
اوجیز یلدم کبر علم ایلان میسر حال اولر حمدان ایرمقد
و معرفت میسین تکر قری قلد کندن قری ایلان خوارج
رحمة الله ایدر خوشتانته اغیر ک باطرا نسنده بیو کلر

باب التوحيد بولدكم تكرر تعالي
 خلا يقدرى يرتد واندن ببعسرتور وريدى ايدىكم
 دكلى خلقى ستم يلوما قلا وندلك بى بريلسن لوسينى
 ببعسرتور بلسندرتور تاكم قران ايجند باد قلا امنوا بالله
 ورسله دخر بريريد اينديكم يا ايها الذين امنوا هلا لى
 علا تجارة بخيكم من عدائكم ليم تؤمنون يا الله ورسله
 معس بديكم اى انلكم ايمان كنز كنز قلا وند
 ايبكن سنزق تلا سبت عانا بدن اولدركم ايتا سبت تورا
 واندن رسولنا دخر اينديكم ومن يؤمن بالله ورسله
 قلبه ودخرى يابنده ديدكم ومن كفر بالله وما يكذب
 وكفيه ورسله واليوم الاخر فقد ضل الامم
 بديكم هر كرم كفر يا وفرشتهنر وكنا بلر
 وقيامت كينه انبيا كرابق الرشيكة اوشدرك اولما
 بوق وبعسرتور عليه السلام اينديكم هر كرم اخلاصلا
 لا اله الا الله ديسا اجما غاكر ديد ويلدكم كنز تعالي

حانم ايدى رحمة الله عليه تكى تعالي قلا لونا انكس
 قلا وريشد در بيه عقل دوهوا يا قلا قلا وريشد
 الخ يقندركم تخسلق قورس ريعر ايجر علا دكها
 قلا ان الرانك شرده فم ادرز ابق الفاسم حكيم ايدى نيت
 سنلش هوا دى غر تسونك وبلاد دى ايلسن خط ادر
 اوسعيدد رحمة الله عليه صرد كركم معرفت ندر
 توحيد ندر دى ندر ايدى كركم معرفت اولدر
 تكى نيك بلكنى واربعي بلر وكر كركم الله انا ندر توحيد
 اولدر كركم تكرر بولك بولك انا ايلكه اكر ايلر و ايلان
 اولدر تكرر بولك بولك انا انا ندر كركم ايلر وبعسرتور
 انا ندر وفرشتهنر انا ندر ودر قيامت كينه انا ندر بولك نيسيا
 انتم ندر اسلام اولدر كركم قلا اوسونك بيا اى كركم
 كركم كركم اوسونك وركم نيك اولدر خورسنو كركم
 بكا ايدى تا بولك باخى كركم انا ندر كركم وانا ندر
 بشكيا لوك خفاك توفيقيله هر بيا بيا ندر وركم الله

برند ز نیش و ریشته ای سزا و لولک و آخر نوبت نهایت بقدر
و جمله نسیباً قادرند بیغم بر علیه السلام بیدیک حقیق
و ارغنا و بر لیک نادید اولاد کم هر زیبا بقدر ساجاندا
جان سزا دیک کم ز رسک عقلاک نشیک طلق لک و ز کفر
بوستن لک نوغید یغک آنکری تعالی و آرا بیدک و معالوم اولد
که هر نسته نیک برید جسم و آرد و برید ز نیکم قران
ایچندن بید و الهی کم الله واحد لا اله الا هو الرحمن
الرحیم و در خدایتد که قل هو الله احد الله ایندیک
یا محمد اولد تکر بیدر بلو کز آنک ذوق یقون نسیب
بکرم و آید نسته دخی نسته آنک نایسته بکرم
ولحد از لیشا قلدن وارد کم بیکل و آرا بکرو لک
بیز آنک آناک بادشاه لغندن نسته آکیندن واحد و طبع لک
طاعتنا احتیاج یق و حاصل و ک معصیتدن آکا از این
و خفتی علی محنت و عجاب لک و غیر نکر کستر و فرزان ایچند
بندید مکران فی خلق السموات و الارض واختلاف الیل

والنهار بوا اینک معصیتدن کک لک و بر لک بر لیدک
آنک ایچند که عجاب لک و آرد لک لک دلیل در حقیق
و ارغنا بر لیکنا و لیکر و ک نکر ی نندغ یغم
فقا یغندغ و ک نکر و لیکر و روریک و هولده قشکر
و برده بکندر لک و آغیلرده بکندر بندک و برده اولن
بشدک جمله بر لک در حقیق بر لیکنا و ارغنا دخی
ادم اخلا بیک نندغ یغمه چخند و یغمه دلیل لک و آرد
آنک بر لیک لک یغک و جوده ک بر لیکر یگای ببول
اولا غلا بیک ایکننا اولد بیکر گاقوجه اولن ساج
سبزو اولد بر لیک و غله سرتجیک اول اولد مکران
رخندن بیه قطره صوبید و تکر تعالی یق صورت
و برید باش و آرا و آرد و کز و قلا قورید و بوسنگلر
بیرینه چند بیل و دیش و برید بوجلسه دلیل لک
اول برید بیدر فایدرد و هیچ کسبیا لک من تکر
قلن ایچندن باد قلد کسب ک مثله شیء وهو السبع البصیر

وَتَكْرِيبِكِ بِلَيْدِكِنَا دَخْرِيكَ أَوْلَدِكِمَا كِبْرِيَسِيْدِي بِرِيَسِيَا
حَاجَتَا وَلَا يَدِي وَإِكْسُونُوكِ دِكَا بِرِيَكِيْدِي بِرِيَسِيَا لَعْنَةُ عَلَانِ
أَوْلَدِي مَتَا دِكُوْرَسِيْدِي بِرِيَسِيَا دِرِيَسِيَا دِيَكِيْدِي وَالسُّنُوَاكُ أَرَسِيْدِي
اِخْتِلَافِي وَلَا يَدِي نَتِيَكِي دُنِيَا بَكِي لِيُوْنُوَكِي عَادَتِيْدِي بِرِيَسِيَا
بِرِيَسِيَاكُ أَرَايَتِيَا عَالِيَا أَوْلَدَا أَوْلَدِي خِيَرَتِي دَعْوِي دَعْوِي دَعْوِي
جَارِيْدِي وَرَبِّيَا شَرِيًّا لِيُوْنُوَكِي بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا
هَلَاكِيَا أَيْدِي مَتَا كِرْمَانِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا
فِيهِمَا لِهَيْتَةِ إِذَا اللهُ لَفَسْتَكِنَا دَخْرِيَكِي أَيْدِي مَتَا
إِذَا الذُّهْبُ كَتَالِيَا بِأَخْفَاقِ اللهِ وَلَعْنَةُ عَضْوَتِهِمْ عَلَيَّ بِعِيْنِ
بِرِيَسِيَا لِيُوْنُوَكِي بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا
وَمَا لِقَدْرِي دَرَا فَرِيْدِي خِيَرَتِي وَهَيْتِي نَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا
اِخْتِلَافِي بِرِيَسِيَا كِي شَرِيْدِي كِي نَتِيَكِي بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا
وَحَرْقِي لِيُوْنُوَكِي بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا
أَوْلَدِي مَتَا كِرْمَانِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا
كِي مِيَا عَلَيَّ تَكْرِيبِكِي عَلَيَّ أَيْدِي وَرَبِّيَا هَيْتِي وَرَبِّيَا

سِيْدِي وَهَيْتِي نَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا
حَاجَتَا دِكُوْرَسِيَا كِي أَوْلَدِي مَتَا كِرْمَانِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا
كِي مَتَا كِرْمَانِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا
مَضْرِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا
مِدْرِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا
دِيْدِي مَتَا كِرْمَانِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا
اِنْتِي دِي تَوْجِيْدِي سِرِّيَا تَادِيْدِي نَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا
شَرِيْكِي دِي خِيَرَتِي شَرِيْكِي دِي خِيَرَتِي شَرِيْكِي دِي خِيَرَتِي
أَيْدِي دَرِي مَتَا كِرْمَانِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا
إِلَهِ وَاحِدِي وَأَيْدِي دَرِي مَتَا كِرْمَانِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا
الذُّهْبُ كَتَالِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا
يَحْيِي بِنِ مَتَا كِرْمَانِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا
عَزِيْبِي نَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا
صُكْرِي أَوْلَدِي لَطْفِيَا وَكِرْمَانِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا
جَهَنَّمِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا بِرِيَسِيَا

تفسیر کو قتل جزاء الاحسان الا الاحسان یعنی اللہ
تعالیٰ ایدر کہ شوق قلندہ کے معنی وقت و توحید و زور
قلا نکر و جزا سے کہ اولاً و لا کے اجنا کا کو مر
د بیدار کئے ترم دید افسر رضی اللہ عنہ ایدر بے غم
ایندی توحید اجنا غلک ہما سہ دزدید الخدی اللہ دیک
دگل نعمت انک شکور و توحید نکوی تعالیٰ سولہ
عباد نڈر و اجنا و توحید عو صذر حسین بصری و زلالہ
بصر شہر زندہ بر عورت نک جنان مسندہ حاصر اولد بکر
فرزند بن اشند کو کل مشغول اولد حسن ایند
یا فرزند بن خلیفہ ابوسیم ناسن خلقار یا وز سہر
کشتولک ایسی یوزن اخید وقتہ بلوا اولد بیدار اول
کشتیدر کو جانی ایلا کسین یوز اولد کشتید
جانی ایمان سز کدن اعود یا اللہ منشد ورا نفسنا ورن
سپان عملانا دند فرزند ایدر بندان یوز ہر
قول اولیا و لکن امیدم شاد کر کہ پیش بلد توحید

ایدرم مکر اول توحید بر کتند فتنہ قورند
دیندن کچد کدن صکون ابولذ ایز شدن کد بکر
صرد بلد کتہ سہن ایتدی چلانہ نے بر لیا و بکا
رخت قلد توحید بر گتندہ و بر عو ما اقر ایلین
کند زمر کتہ اولد کم جون روایت قلد کو عایشہ
و عایشہ بیخبر دن و بیخبر جبر ایلدن و جبر ایل
اللہ دن اللہ تعالیٰ ایدر اقلو بنوم نورم در ہر کم
انخرسہ توحید اجند بن رحیم تک انزوا کم
بندرم اذی اولد روایت قلد کم عبد اللہ بن شعور
بمقر و بشر و ایدی یوق فقیر اولدی دندی قرا و ش
ایندی فقیر اولدم خرج لغم قلا د با شک دیر و طوند
کو و ایم سنو صا تا ایم دید قرا و شر یا شہن ددر کگلر کم
بر نجد ساج انخریش اغلا دی ایدر بکر قرا ساج قلغد
انخری انخریشم کد وصلو اولدی دید تک رتعالی
جبر ایل بیخبر ہر و رید ایدر ککل عبد اللہ اول قرا و شر

آزاد ایلسون آنکون که مساج آنک قلغده آنزید
امدی زهری لطف و کرم اول یار شاره کور یاد هانک
بر مخلوقات قلغده ساج آنز مغلا صنمغاق روا کرم
آزاد ایلسون دیو بیبردی بر قاف که مساج ستقال کنگند
قلغده و نو حیدر اجدد آنز زین اولسا اگ اعتاد
ایمک نینار واک که بلصکم رحمت و عینت قلب
واجتم ویدر در و زنی قلا از شاء الله تعالی امین
باب
اول قلم که غر که مات دلسا آنک کوی که کیل ایلر
نویلا طلدر ز راستا مجرم کرم آرد ز منور دلسا آنک کوی کل
طارا ایلر نرسن ایلر که قران اجدد یاد قلدر قهریز الله
ان بصدده بشیخ صدده لاسلام و مریز اریض الله
صدده ضیقفا وهدایینک علامت کلردن الیوف ایللیا
اولدر کم دیندن آل دز تا اخر تار غمبت اینه و اولدر
کلردن الیوف ایللیا بیغمده علیه السلام ایلدی که

رضوان الله عنده شیخ اچرگا سوشدی کور بر بنیک بائیندیردی
عمر بن خطاب ان کوردی ایلدی شیخ صالی تلف
قلدر عقلا کدارد و هر ز کور سیکدر نیک نیک بیان قیلر
ورد کال دید آندان بوایت پخما ایلدی انا الحمر
والمییر نیا لوتان عمر الحمر والمییر عمر رضوان الله عنده
ایندی الیله شیخ روشن بلدر کال آندان بوایت
اندی که ولا قهر بو الصلوق وانتم سکاری روایت
قلدر کور کور عبد الرحمن ابن عوف یار ندرین نقلدی
یدرد اچردی اخصم نماز نماز وقت اولدی بر سیر الوی
کیر کور اوما ملوق ایلدی قلیا سور سیر او قویله نه قدیر کم
الف کور ساد کال قلدی زیره اسر کدر نه دید کور بلکدر
وبوایت اندی کیم لا تقهر بو الصلوق وانتم سکاری اری قیلر
سیخ اچرگا مشور کور بر لار بر ندر مشور کور ایلدی مسجد
حلم بق و لما سنلور دیوی سیکور قور آنک بیبردی انا اللیوف
نفس فلا تقرب المسجل الحرام دید شیخ اچرگا نماز بیغور

ابتدی دیکالی زلفار نیان اسر سچیدرم یدر ایلسا ایدر
علیه اللعنه بنی دم اغلنا اکی تسنه ده ظفر بلوم دیر بریر
زناده اسر سچ اچمکد زیدر وایند لره هر کم سچ ایجا
اسر سچ اولن تسلسی کسلسر عقلی هینتی قینتی حینت دین
مروقت وایغزیدن طلای سوز چفر وعمالی کسلسر ایسچ
معرفتی کسلسر نعوید یا لله من صکرا لله عبد الله ابن
مسعود ایندی کگرتی اسر کله اولسا کما فاق
باش اچندن بر ایسچ دیکل کورین اچسنلر اولر انات
باش لک باش اولدیسیا یا خود قیلدن دندنیسا
بنی و اغاجه اصافک دیرد وهر کم اسر کله اولسا
منکر و نیکو کاکا کچیکدن اکی اسر ک بلور قیبا
کینده اسر ک قیبا و طامو اچندن اسر ک اولر و طامو
اچندن یدر د وایند کاکا شکوران دیر لور انک عدایند
طامو قچر قیبا ایدر سچ ایجانی اولدیر یا بر ایسچ لره یغمر علی
ابتدی اولر الله حینتون بنی طفر لغلا ویریدی قنقی کیشی

المن اسر کله دسچ حیض کورن عورتله سچ ایجی برید
قلدی یلکا عورتدن کهمقلدی شکله حیض کورن
عورتک طانقلی کجور لور سچ اچنک طانقلی کجور لور وایند
کمد کلکی زلفار اولی اچندن سچ اچمک اول اول اچند
در دیردی وهر کم سچ ایجا قلا زوق قلا کاکا کلر اولر
سچ اچنک کلر ایتدن بر د ر اچنک کیم بر کولک اچنک
طلکرات یسا نازین یغمن سچ ایجی یغمر و عالدر مراد ایدر
دکینک دایلی کوراند وایند وایند او فینستا مراد لغلا
سببی اولدیر کیم ایلینک آندن ارتقلی وارد ایدر ایدر
قینا سقر شلق ساعت سچ فینر اولدیله قیترکی سچنک
قورقوی ایلینک سچیدر دسچ سچنک حمر مانه اولر معین
در کیم نیا طینت کور سچ بلور سچ ایجا دسچ اسر
تکری بلور اولر اولر معیند نیا طانقلی کجور لور ایدر
و سچ کیم سچ اچر کلا لره دسچ کاکا اولر اولر معیند
الخطاب ایدر کورن لاجبار دن ضرر دم کورن بر قلا انسی

کمر برفقہ رخ ایجا قرق کین انک طاعت قبول
 اولم دید توبه ابلینجه رخ الله تعالی کاک طاموا هینک
 چقن اریکه صرضینی اجور و قیامت کندن بزی قوا
 و کور چقرد و قد قاری شش مش کویسی استندن صرض
 اول و سینه سینه و نه قدر قران ابی بلرسا قیامت کندن
 انکله دعوج فیما نجر استدمای بیج قید ک دیو بیغمد
 علیه الامیش ک شکان طاعتی قولما لیا برا و غور کیم
 اریله کار شمساری صلاح و ایو خلقوا لسا ایخه حق
 بز مسلمانا ناز از لیا ایخه اول قار کیم اوند سندن
 خجه در رخ بیج ایچنک توبه سنه لا بیش اول ما کم
 جمعا ننه رخ و لاهیت بوله اما لم اولیا بیغمد علیه
 ایندی قیوم کیم ایجا سلا و رسه یا برلقنه یدرسا
 مسلمانا نلی ورن قلیشد و هر کده بیج ایچنک او رسا
 کور سلا قیاد رخ الله تعالی ایندی کم یا جبیر یا نعم دشمنای
 دیو لوله طامیا برقه جبیر ایل یدر لاله دشمنان کاک کندن

فقیهین براغین دید الله تعالی یندی بیج ایچاری
 وزیرا اولدی و یاروایت قلد عبد العزیز ابن ابی و وال
 دید کم مدینه د نله ککدم مسجد عورت کور
 کورم اعلش لر بی رخ اقد لور و کورم کورم بریکت
 لم تر عینا دشمن اول بی کید اوج کوشهادت کورم
 سهادت کورمدی کفر سیلاری جان اشملدی بر ایندی
 بو یکیدک نمازین قلک دیدم رخ صرتم بونک نه
 بو رفعا وار دیدم ایندی لور کین سجدن فارخ
 الما ایدر لور نوح بیغمد علیه السلام استر منجه نوح
 سکان لودی صلاح قوی سر منجه ناقی اولد ز مدی لور
 کین استایل قوم استر منجه بیخ بیننا د بید لور کیم
 دکلی بز قار کله انسی بیج ایچنک الله تعالی مؤمن قلدرین
 سجدن سقلیا ایچنک توبه توفیق روز قلا از شاء الله تعالی
باب من الیزق بلك کم الله تعالی قلور
 زینین وعدن قلیشد و ضمان اولشد زین کم قولن

بیردی و ما ز دانه فی الارض الا علی الله زرقها رخ برینه
قویب السماء ولا رضائه کمن عالمه سدر او سنجیه این
زرق خون کلدی نو کو کد کال بیخ ز کزین دید کز خون
شیشه دید که الله تعالی قلاریش بس سنیله صنیتم دید
بز تو نیله رخ اخلعه ایخ ما لانا کلیلک لاد رخ
اهل کز و عیال کوز و اولاد کز کله تکم قرینه برید
و نیکو کز مین کوز کل زرق و عده سینه دلمند
بوی صنیق سینه ان در اجتمون بو صنیق لوا و لیا
دکالی کو کلا د کز سنجی بن معاد آید زرق اوج دلو
در بر سر اسد مک فریضه در کد اول اجتمون زنی ک
قرانده دید و از زرق زنی خبر و ابقی ایخ روز اسد مک
جهد کد کد اول طامو عدا بدر ایخ روز اسد مک
یک د کد کد زنی د زرق کد کد اول اجتمون سنجی لاد
روایت قلای کد سنجی علی الم اییدی که الله تعالی جان
برندان زرقی تغیر بر اییدی در دست کل بلای کد زنی ک

سایح اول کشید کد که سفر جصر و قنار رخ دنا رخ
کد کد ان ایخ بر صبیح سینه کین بزنجار آید کد که سایح
اول کشید کد بزخش بر بلنجق اندا کد کد قوار ایلخ
بر بلنجق کد کد کد کد کد کد کد کد کد کد کد کد
کد کد کد کد کد کد کد کد کد کد کد کد کد کد کد
قلند رخ الله تعالی رخ دین آند کد کد کد کد کد کد
بشارت ایل کد کد کد کد کد کد کد کد کد کد کد کد
دید عتد الله بن مسعود آید هر کد کد کد کد کد کد
دنتسا رخ ایام بیض کد کد کد کد کد کد کد کد کد
اهل کد ان الا دید روایت قلای کد کد کد کد کد کد
خلق کد کد کد کد حساب ورد کد کد کد کد کد کد
عمر کد کد کد کد کد کد کد کد کد کد کد کد کد کد
بوی رخ د زرق کد کد کد کد کد کد کد کد کد کد کد
علی رضی الله عنه آید زرق کد کد کد کد کد کد کد کد
بکا اییدی باطل جبر ایل سکا سلام قلای و آید هر کد کد

کنی راج دتغلا و اوصیه کنی فضل ان بیت بل راج دتشیجه
 در لایحه کن قضا بزیک یل راج دتشیجه از ایندم یارسوله
 بولج مردیلک بکامد تخسنا کطل امته بکدر بن ایندم
 یارسوله الله بواج کنی قنوت کندر اینده اینک اون اججه
 اون در راج ان شیخ کندر دیدن ایندم یارسوله الله
 بوکنند بخین یام البیض در کز ایند ایکن کنه مراد معبر
 علیه السلام اخفدن چن جنه قیصر الدی جنرال کلید
 ایند یادم کندنک اغمزق و کرسنا و ح کنی راج
 دتغلا دیدادم اولکن دندی تنفک راج الوده بر سن
 اغمزق کنی دندی کنی السن اغمزق راج دتغلا
 بی کالی املک اولکن کندر ایند اغمزق راج الوده بر سن
 یام البیض در کز ایند کنه مراد معبر
 تنقلا اینده والنکن راج دتغلا تمام بولج راج دتشیجه
 تواب وارد ریغمه علیه السلام ایند راج دتغلا یودغ طالع
 سیکله ایند راج دتغلا بولج دتغلا یاری سینه کن

قنوت سوغندن راج ارم یا خرم یلا اجا بیغمه علیه السلام
 ایندی در دد کولوشکلر اجاع از روز کور راج دتغلا
 کندر کی برایت قران اقباج راج دتغلا در کز ایند
 در راج دتغلا بولج طهور بیغمه علیه السلام ایند
 رمضان ایند الله تعالی التشریک طالع ازل در کز ایند
 ساعت و هر روز نله کن ایچنده بیک طامبیا واج
 المشر مومر ازاد قله جمعه کنده کن اول قدر ازاد قله
 شاق قدر که هفتده ازاد ایند و رمضان اجنده نه قدر
 ایند یسا قدر که هفتده اول قدر ازاد قله و تمام اینک اجنده
 نه قدر ازاد ایند یسا بوم کندر اول قدر ازاد قله
 حکم ایند راج ارج در کولوشکلر راج دتغلا
 و صودن و جماع ایند کنده بیغنا ایند عفا راج دتغلا
 کلاله کندر بیغنا راج ارج در کز ایند اجلی
 بقیم بلک و ایند راج ارج در کز ایند راج دتغلا
 در حکم تستلر دن و اوین و لایق در کز ایند راج دتغلا

دایم تر دایم تر میم مد او مندر بغمبر ایستی هم
علیه السلام
قنیا بر اکر سیر آن کیش گاکرد بغمبر ایستی هم
دنیاده چو نسیب اخترند و گنگند آن آج الا و هر که یونیا
از نسیب اخترند و الا از نیک از سبک نیشا از نیک
ابلیس علیه السلام او دم غلنیک نبی چند شبیه برکت
نیتم کمر چند قوی بربک و اول ابلیسک برین طارایبک
ارخ و نادر و زکوة کن و هر که مرخ دتمش اولسا ابلیس
آنکرا جنه کرمز دید بغمبر علیه السلام ایستوری کن
ابلیس کرمز انده چو ز زو سنسار و آرا انده یاملو
یوال ککر ندر ایستد هر که کشفه بوزف اشلسا دگسند
بر نشان اوردید ایستد ندر رخ نیشا ان الذکر هج
الدم دید ایستد نیشا ان الذکر انده فلان کنی ارخ
و ندر کجا طعام چو دید که اولد ناله چو ایونک طاغث
قلند دید ایستی طینیا نیم دید انکلیس عجب نیک چو
نیسا موعده طار و تفکر کرد چکلت چکلا و آندم طاغثا سست

بی ککر دنیای انکلیس عمل صالح قلبین بر عظمک غفلت
کنتم سن نیکم قراند ببرد قال رجعتی کعلی عم صالحی الممن
لقدر علم اولد ککره چن انجمعا کراسا کنگلکن ابلاک
در حسین نیکسک کرجک نیشا ان اوابدر زهر خیمار که
درخ بن بیخیزد رستم طاعت قلب اولد رجالت
ار شمدم سوزم کسند رخ اول وقت حسنرت یلبسین
ابو غلامز بوله اولد رجالت قران کوزک دید طامو علم
اولد ککره طامو اهل غرض ککره طامو عابا کراسا ابلاک
ککره ای بزم چکره بر نیدن چو غرا ابو عمل اشکلی
در سقین ککره سند رخ انلو کرب المیا سوزدی نیک
قراند ببرد ربنا اخر جنا نعبا صالحا سقین اید چکا
انزیل ککره مکی نسنده ککره مکی دیر لوده غافلن
الورده حسنرتان و نیشا نلق ککره مکی کلایم ایدر بر نیدن
ککره ککره سک عبرتدر بغمبر بخدغ اوت بند ککره اولد
بمد لغ صولوا قدغ یمشکار بند که بچ سفار بند ککره

كَالْبُرِّ لَنْدَه كِه وَارِ بِرِي بُرْدَنْدُ بُوغِي نَهَلَر لَرَبْ غَا فَا لَوْلَا فَا لَنْدَه
 بِرَا لَنْدَه فَارَشَلْ قَدْ رَحْسَن تَادِر لَو وَصَفَا سَعْمَرِي جِيْف
 كِه مَنَابِي رَوِيكَارِ غَفَانَا كَجْرُزْ كِرْدِيْبِ اَز لَو كِيْمَرِ حَوْلَا
 ضَمِيهِ اَيْدِرَا لَوْمِ دِكْرِيْنِ بَارِزْ كِه شَكْسَن وَكَجَانَسَن
 اَلْكَرَا لَنْدَه يَرْخِ اِدْرِكْسَا كِرْمَزَنْدِ وَكَجَانَسَن بِلَرْزْ كِه طَامُوِيْ
 يَجْرِكِيْشْ كِرْمَزَنْدِ وَحَقِيْقِيْتِ بِلَرْزِ اِيْحَمَقْ وَارْدِرَا مَآ
 اَمَّا فِي اِنْسَتْرِكِيْشِيْ كِرْمَزَنْدِ حَكْمَا اَيْدِرِ قَتْرِ جِنَا وَر
 دُوْرِ بَا شِيْشْ كِيْسَلَرِ كِرْمَزَنْدِ نَكَلِيْشْ لَكْ اَيْلَرَا اَيْدِرَا دَمِ
 اَخْلَاوِيْ كِرْمَزَنْدِ طَامُوِيْ كِرْمَزَنْدِ اَلْكَرَا لَنْدَه اِيْكَارِ اَغْرِيْشِيْ
 حَقِيْقِيْتِ بِلَرْزِ كِه اِيْغَمْبَرِ لَرِ حِيْجَه اِيْشْتَمِشْ كِه اَلْوَكَالَرِ
 عِيْشَمَنْ وَبِلَيْكْ كِه مَعَا مَكِيْسَلَرَا لَرِ وَكُوِيْ وَقِيَاْمَه وَبِتَاكِر
 اَقْدَرِ كِرْمَزَنْدِ اَمَّا خَا صَا لَرِ سُوْرُوْزْ وَوَقِيَاْمَه
 سُوْرُوْزْ كِرْمَزَنْدِ اَمِيْدِ جِيْمِيْشِيْ اَقْمُوْشْ سُوْرُوْزْ اَللّٰهُ الشَّمَقْ
 اِيْحَنْ اَبُوْرِدْرَا اَيْدِرِ خَلْقِ اِحْ لَسْنِيْ سُوْمَرْ بِنِ سُوْمَرْ
 كِيْسَنَه بِيْغِيْلِيْغْ سُوْمَرْ بِنِ سُوْمَرْ اَللّٰهُ تَعَالَى وَرِجِيْشِيْ

بِعَبْرِيْ عَلَيْهِ اَلْمَا اَيْدِيْ مَوْضِعَا لَرِ يَرْغِيْنَا اَلْمَوْكِيْ فَا لَنْدَه
 وَمَوْضِعَا لَرِ رَا حَتْفِ دُرَا لَكِيْ يَبُوْرُ كِيْسَلَرِ دِيْنِ اِيْرَافِ
 اَلْوَعِيْبِيْتِ وَنَهْمَانِ سِيْمَلِكْ دِيْنِ اِرَاغِ اَلْبُرِّ اَلْمَوْكِيْ
 اَوَلُوْ وَشَيْطَانِ وَسُوْمَسْنَدِيْنِ اِرَاقِ وَامِيْرِ اَلْوِيْكَالَرِ
 حِيْشِيْ جَا نَزْعِيْنَه يَكْرَنْ عَوْرِيْتِ جَا غِرِيْ كِرْمَزَنْدِ اَوَا خِيَابَا
 بِلَادِ اِيْنِدِ وَاَلْخَرَابَا دِيْ مَكْرِيْشِيْ شَا دِلَقْدَرِ بَكَا اَلْمَوْكِيْ
 بِغَمْبَرِ وَيَا رَا لَوْمِ وَدُوْسْتَلَرِ مِ كِرْمَزَنْدِ سَمِ دِيْدِ اَبُوْرِيْشِيْ
 صَرُوْ لَو نَعْمَتِ جِنْدَه كِرْمَزَنْدِ اِنْدِرَا اَوَلُوْ كِيْسَلَرِ دِيْنِ
 اَلْمِيْشِ اَلْمَوْكِيْ طَبْرَا قِيْ جِنْدَه عَدَا بَدِيْنِ اَمِيْرِ اَوَلُوْ اَبُوْ اَلْقِيَاْمِ
 حَكْمَا اَيْدِرِ مَوْضِعَا لَرِ دَوْلَتِ اَوْجِ نَسْنَه دُرِيْرَا لَوْمِ
 كِه دِيْلِيْ كِيْنَدَه طَاعَتِ اِيْحَمَدِ اَلْمَا اَلْمَوْكِيْ اَلْوَكِيْ شَهَادَتِ
 اَرَا نَا اَوَلُوْ اِيْحَمَدِ قِيَاْمَتِ دُرِيْغِ سَاعَتِ اِيْنِدِ لَرِ كِيْم
 بِنِ اَلْمِيْنَدِيْنِ فَرْمَعْلَرِ كِرْمَزَنْدِ اَلْمِيْنَدِيْنِ فَرْمَعْلَرِ بِنِ اَلْمَوْكِيْ
 خَلْقَدِيْنِ اَبُوْرُوْ كِرْمَزَنْدِ اَلْمَوْكِيْ اَلْقَدِيْنِ اَبُوْرُوْ كِرْمَزَنْدِ اَلْمَوْكِيْ
 حَسْرَتِ صُوْبِيْلَه يَزَلُوْ بِلَيْكْ كِرْمَزَنْدِ اَلْوَسَا اَبُوْ جِيْمِيْشِيْ

صوبله بزرگ چلانم در کرا مؤمنی بید تخت تقدن ستلیا
 کند گویند انشاء الله تعالی **باب الصبر**
 پغمبر علیه السلام ایند صبر حاج در لود بر مصیبه صبر
 ایلسا الله تعالی کرا بزرگجه و زرگمه در جلدن
 درجیا بر یله کک آراسی قدر اولای کفر طاعتده صبر ایلکدر
 و هر کم طاعت از این صبر ایلسا الله تعالی کک آراسی
 بزرگجه و ره در جلدن درجیا بد قات بر آنتندن
 بد قوت کول استینا دکن لای اجز برون اشک ککدن
 صبر ایلسا در هر کم برون اشک کک بلیشگا صبر ایلسا
 الله تعالی کک بزرگجه و ره در جلدن آراسی کک
 عرش دکن لای پغمبر علیه السلام ایند هر کم صبر ایلسا الله تعالی
 صبر و کم عطا کرا الوبر صبر دردی و پغمبر علیه السلام
 ایند هر کم که مصیبه دکن اولای بیب اغلسا بکولانی
 ایلسا کک تکیا قوی صبر آدن از تقدیم بد و پغمبر علیه
 ایندی بزرگ مالنا مصیبت دکن صبر ایلسا خلفه ککله

فلسه واجب اول خضاک از این کک اول قلی بر لغیا بزرگ
 بغشلیا وقتن مؤمنه صبر لای آرسا صبر ایلسا بزرگ صبر اولای
 قلی بر روایت قلی بر کم پغمبر برون کک بر کک بر قضا به
 اغری دلدر کک سلام و ره خبر لای کک ایندی الله تعالی
 بید کم سن اول قضا به سلام و راستین بزرگ کک
 اول قضا ب اغری دلدر کم سلام و رمندن کک اخبار
 ایند قوتضا به سلام و کل پغمبر ایندی یا قوندا اش خبر لای
 دن نبی سلام و رمکدن اغندن بکن سلام و بر دیو بزرگ
 حکمت ندردی ایندی یا محمد اول قضا ب دن سن
 کک کک کک دن صکره استمه دندی التمشیر یلای بزرگ
 کفارت اولدی بید پغمبر علیه السلام ایندی قنق مؤمن
 کم صبر ایلسا قان مؤمن و کک کک کک کک کک کک
 برون کک کک کک کک کک کک کک کک کک کک کک
 بید و آنک برون بغلیب کک کک کک کک کک کک کک
 روایت قلی بر کک برون پغمبر ایندی ایله در اول سنده

بر ایتلکدر دید و رخ بر عریب پغمبر فایند استمسن
چقد عریب ایتدی از هیچ کور کور بقدر دید پغمبر
یا اصحاب لاکه طامو اهل کور ملک اینتر سگاز اشده بی
کورد بدرد و ایت قلد کور کور دا و د پغمبر علیه السلام
ایتدی یارب سنک دزدت سنسه استمز و دزدت سنک
قریبا دزدت اما اول دزدت کور و ایتدی اول دزدت سنه
صبر لولای الی اول دزدت کور و لولای اجخر اول دزدت
شکر لولای دزدت اول دزدت کور و لولای اجخر اول دزدت
که دین اجند کور ایتدی بر دین اجخر اول دزدت سنه
قریبا دزدت کور کور کور ایتدی ایتدی اول دزدت
بگای بر اغل و رمک کور کور کور کور کور کور کور
و رمک کور کور کور کور کور کور کور کور کور
که جن سنک لولای و حیا سنک لولای کور کور کور
اول غنسه و رمک لولای کور کور کور کور کور کور
الله تعالی عریب پغمبر و حیر قلد کور کور کور کور کور

قدر مال و رمد کور کور کور کور کور کور کور کور
دید و ایت قلد کور کور کور کور کور کور کور
یا رسول الله بک اوصیت ایلک ایتدی شیلده
اشک کور کور کور کور کور کور کور کور کور
معلوم ایلک پغمبر علیه السلام ایتدی بر ایتدی
که ملک الموت جانان کور کور کور کور کور کور
کند و یاخذ خشمه کور کور کور کور کور کور
اول کور کور کور کور کور کور کور کور کور
کله یاخذ سال الی کور کور کور کور کور کور
اول کور کور کور کور کور کور کور کور کور
مال و دزدت سنک ایتدی بر ایتدی کور کور کور
که هیبت لوم کور کور کور کور کور کور کور
ایتدی اول کور کور کور کور کور کور کور
قیامت کور کور کور کور کور کور کور کور
بر کور پغمبر ایتدی یاخذ ایلک کور کور کور کور

درود مکرر المشرق و اول اول درود که خراب قلبه را
بصره ما لشماک و سر سینه یعنی کوزگی معصیتها را
آنکه الایح فاقه عمل فی الله انک الینه و ارستین
یعنی طاعتی را که خشنودا بدک کنایه که ای فاقه عمل
ایح غیر معنی است که اول سینه استن بلینا در
که اول سنک زرقان درود است که ای کوشک زینک
خشنودایک اجند در و زینت قلد لر زار که ای شقیق
بلینا ایتم که مکار علم الایح انک عمل الایح
اول سینه قرینه در شقیق بلینا ایتم در و زینت
نفسا الایح علم که ایح علم که ایح علم
طامو علم که اول ایتمی در که ایح شقیق ایتم
در و علم اول در که تقدیر زیاده از غنچه زکری
قرنوسن آرق ایتمی مکه الله تعالی در که ایتم
و در و وفات خیر الذر القوی الایح اول در که
خیر انلازم که ایتم ایتم ایتم ایتم ایتم

بلوای طامویه بیه اخلاص اهل اید به طامودن و رفیق
قلدی نه ایتم اول و لیب قلدی سنک بیز غلک و بر لکل
بیریا کایم قلدی سنک دیار الله تعالی اید غیر
و عظمه خقیقون بو قلرم کویک ایددی پر اند ایجماع
کنند که ایتم ایدر زینا در ایتم طاعت قلایم ایتم
قالک ایدر کایم ایتم فرشته ایتم و ایدر که بوزغ
و صدیق فرشته ایتم ایتم ایتم ایتم ایتم ایتم
غیب سیکایم طاعت ایتم ایتم ایتم ایتم ایتم
قالر که ایتم ایتم ایتم ایتم ایتم ایتم ایتم
بیشایم دند در در ایتم ایتم ایتم ایتم ایتم
کر ایتم طاعت ایتم ایتم ایتم ایتم ایتم ایتم
طاعت ایتم ایتم ایتم ایتم ایتم ایتم ایتم
قالک طاعت ایتم ایتم ایتم ایتم ایتم ایتم
کر ایتم ایتم ایتم ایتم ایتم ایتم ایتم
ایتم ایتم ایتم ایتم ایتم ایتم ایتم

بِغَيْبِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَيُّدِي بِي نَجَاتٍ لِحَبِيْبٍ مِّنْ مَّعَادٍ زَارًا رَاحِلًا
أَيُّدِي بَارِسُوْلِكَ اللهُ أَنْجَه طَاعَتٍ قَلَا لَمْ يَكِدْ تَكَرُّبًا
قَلَا أَيُّدِي يَا مَعَاذِ لَيْلِكُمْ مَسْئَلًا نَكَرًا لَنْدَنَ سَفَلًا كَيْسِي
عَيْبَلَهُ وَكَذَبُوكُمْ أَلَهُ وَقَلْدُ غَان طَاعَتَهُ كَيْسِيَا دِيَا
ذِيهَا شَيْخِ الْخِرَتِ إِشْتَدَدَن الرَّوْدِيْنَا وَصَلْنَا نَكَرًا وَحَوْرًا
كُرْمَهُ وَخَلْقَكَ خَوْشِي دِيَا وَكَرْتِكُمْ إِشْرَافًا سَاقًا
طَامُو تَلِي سِنِي بِيْرَتَهُ دِيْدِي عَلَى أَيُّدِي كَرْمِ اللهِ وَجَهْتَهُ
رِيَا أَهْلَانِكَ دَرْتِ تَشَاخُفِي وَرَدِي دِي سِيْرَتِي نَارَهُ كَاهَا أَوْلُو
الْحَيْخِ خَلْقِي جَنْدِ الْجَوْشِي نَارًا أَرْتَدُّرَا جَنْدِي كَيْسِيَا فِي
الْحَسَا طَاعَتِي أَرْتَرُدُّرُدِي بِيْجِ جِيْرِي كَيْسِيَا فِي قَلْسِيَا طَاعَتِي
أَرْتَرُدِي حَيْكِيْمِ أَيُّدِي مَوْصِيْنِ مِثَالِ عَرَبِي بِيْدِي
مِنَاوِيْنِ مِثَالِ بِيْرَتِهِ دُوْغَرُ تَاوُوقِي كَيْسِيَا دِيْدِي بِيْرَتِي
بِيْكَ التَّلُوْقِ عَرَبِي قَالِ كَيْسِيَا دِيْدِي بِيْرَتِي تَوُوقِي جِيْرِي
دِي كَيْسِيَا الشَّيْخِي دِيْرَتِي بِيْرَتِي بِيْرَتِهِ دُوْغَرُ أَبُو الْقَلْسِيَا حَيْكِي
أَيُّدِي بَارِي لِسَاكِ خَلْقِكَ تَوُوقِي سِيْرَتِي جِيْرِي طَاعَتِ قَلْسِيَا

أَنْكَ كَيْسِيَا تَقْبَعِيْلِي كَيْسِيَا عَاصِي أَوْلُو سِيْرَتِي وَجِيْرِي كَيْسِيَا
سَكَارُوْرِي دِي كَيْسِيَا أَلْفَا رِيْعَانَا تَقْبَعِيْلِي كَيْسِيَا فِي سَكَارُوْرِي
قِيْلَهُ وَدَخِ أَيُّدِي كَيْسِيَا بِلَا أَرِسَا كَلَا أَيُّدِي كَيْسِيَا سِيْرَتِي
كَيْسِيَا الشَّيْخِي كَيْسِيَا فِي دِيْحِي فَرَشْتَهَا سَدَن كَلَهُ أَيُّدِي دِيْدِي عَلَى
أَيُّدِي رِضْوَانِ اللهِ عِنْدَهُ اللهُ بِيْرَتِي كَيْسِيَا كَرْمَتِي أَسَدِي سَا أَلْتِ
دِي لِي كَيْسِيَا كَلَامِي وَكَيْسِيَا دِي دَعْوَتِي وَكَيْسِيَا أَيُّدِي كَيْسِيَا تَقْدِيْرِي
كَيْسِيَا دِي دَرْمِي وَكَلَامِي بِلَا يَا صَبِيْرِي تَوُوقِي تَوَابِي بِلَا وَيُنِيْدِي كَيْسِيَا
صَبِيْرِي دِي دَرْمِي دِي سِيْرَتِي أَرْتَرُدِي أَيُّدِي تَوُوقِي صَبِيْرِي كَيْسِيَا كَيْسِيَا
الْحَلَاكِي بِلَا تَيْسِيَا كَيْسِيَا قَرَانِي بِيْرَتِي أَنَا وَجَدِي نَاهِي صَابِيْرِي نَعِيْمِي
الْعَبْدِي كَيْسِيَا صَبِيْرِي كَيْسِيَا كَلَامِي دِي دَرْمِي كَيْسِيَا فِي نَوْشِي قَلْدِي عَصِيْمِي
بِلَا تَيْسِيَا تَقْبَعِيْلِي أَيُّدِي كَيْسِيَا لِيْضَرِي عِنْدَهُ السُّوْقِي
وَالْفَحْشَا جِيْرِي صَبِيْرِي جَانِ أَرْتَرُدِي كَيْسِيَا فِي سَبْعِيْلِي قَالِدِي
قَرَبْتِي بِلَا تَيْسِيَا قَرَانِي بِيْرَتِي وَفَدِي نَاهِي بِيْدِي عَظِيْمِي
دِي دَرْمِي صَبِيْرِي لَارِيْرَتِهِ دَرْمِي كَيْسِيَا فِي رَهِيْمِي قَلْدِي خَلْتِي بِلَا
صَبِيْرِي دِي كَيْسِيَا شُكْرِي دِي نَوْشِي كَيْسِيَا دِي دَرْمِي بِلَا رِيْضَا بِيْرَتِي أَرْتَرُدِي

شاکر درخ یازم آرد در ذکر حکیمه راجعاً لامانام آرد
دید ابوالقاسم آید ضروری که بلا نذر اولاد نیند
یا که مانند ریاضت قناری نذر یا عقوبت بند اما اولادش
بلا یا صبراً یا عفویت بگذرد آید بکم فتن کثیر کم
بیا صبراً یا ای جهان بلا سن کور قناری کثیر آید
سزد و ست عمل قلسا در کلی و غیر ضایع الاحکام آید
انزیر علم کندم منقعت بگذرد تا اح نسنه لایبجا
اول لیکان علم اجند عمل المسائک کور کسباً فایده ایلیا
یکم لیکان بگذرد اجند سلاویه اولیا اخیج لیکان
بهر المسائک یا یقینه الیه الی بنی و در حق مومنان صبر
فعل کور مکلاً و فضلکلاً امیر العالمین و الحمد لله
والشکر لله **باب الشکر بیک کما لله تعالی**
وردید نعمتان شکر انکام فریضه در شکره فرایند بید
و اشکرک و انعمه الله و درخ الله لی پیدا الشکره شکر
ابو سکر بن سیرک نعمتک آرد در دیدت کما لله تعالی

دید شکر کما لا یزید کما صفاک آید در هر کما نعمه
شکر ایلیسا الله تعالی اکا ای جهان انزور و هر کما
شکر ایلیسا نعمت آید و شکر ایلیک فایلیکما ذکر بیا
صبراً بیک فلی نعمه ذکر و نعمت اخی در لود بر سر دنیا
نعمت در ایچ دین نعمه در اجنه ذکر و سینه و دنیا
نعمت اولد خفا مخناج اولسا و امینک و ابوکا و اولاد
و شکر ایلیک درخ اوح در لود را اول شکر ایلیک در شکر
ایچ کور شکر اما کور شکر الحمد لله رب العالمین
دید کما لا یزید شکر طاعت فلیتد فیکه قلد غرا
ایندی آید کما ان عبدا شکوراً ابرهیم آیدی شاکر
لایغیه لوطه آیدی کذا لک بنوری مرشک کور روایت
قلدر کما عیسی علیه السلام برین برود بغیر برود کوی
کردی و اولد انبیا کور عیسی علیه السلام آیدی یاری
ذکونک ای و بریم هیچ برود آید الله تعالی و حی قلد
یا عیسی کما آرد برین سنک تنگی طاعتاً راسته قلد

بلك كواخلاطاً عنكاري اشكاف فريضه در قفون طاعتك م
المبا لله تعالى في قول قلن تنكتم قرانك يا قلد قراتي مر
ان اعبد الله مخلصاً وبعبد عليه اتم ايندي هر كرم
اخلاصاً لا اله الا الله دسا اجماع كره ديدن روايت قل
بلا بعباده ككل صرد بن ناز قلنم ابع درم زكوة
وردم جو صرد بن دم اما در كتم اولدر كه بني امير
اجند اك الكونه در سه دريد بعبه عليه التا ايندي
مكاجلتم رجا ابلدره ديدن بويك روايت كلر كم
فمن كان يرجو لقاء ربه فليتعصا صائماً معتسماً بذكر
الله ديدن كره كاهم ابد دمن عمدا صائحا شلنم رخ
رخ عمال ابوقلر كوسون ديوا شلنم صافي بجم جن
فلسون ديدن روايت قلر لعيسه عليه انصر در اخلا
نفسند ايندي اخلاص الدر كه انجن قلر غل
طاعت برون كره بلك وكره كرون سومسن رخ صردن
كمنما صح ليدن ايندي ناصح اولكيشيد ركه اكي تراقتسا

ديكاه نوح جيد وشهادت بريله آراسته قلدم كوكلوله
مغرقت بريله آراسته قلدم بچون كولا قلد سمن ديد
عيسى ايندي بود فلن قلر غان نعمت ورك شلنم ادي بويله
كه سكا شكا بيت ايكه زرها در كالا ايلن واسفيا روي
ايدر جعفر صادق صدم صدم غاقت ندر ايندي كم عاقت
اولن سنه در بشي بويها ندر بش اخوند در اما اولن شكه
بويها ندر بر سن علدر ر كره عمالدر اخلاصند
در رخ طاعتدر رشك انا كدر بشي قضا لونا راضو
المقدرا اما اولن رشك اخوند در بر سن غلدر كره
ترازوا بخرنم اخن صراط كير سن كچم كدر در رخ و تين
بشني اجمعا كركمك وايندر قفون كيش قينغاوا السلاها
ولا قوة الا بالله العلي العظيم دسا قينغو سر كركن و قيني
كشكدم ديللا شكا ايلسا وكوكلا ايلسا مثال الاشيا
كلر كركم طوق وار كيرن بلنجن بوز چلانم برباخ شكر
قلر ندرن قلا تو ايندي كرون قيميا از نشاء الله تعالى **باب الاخلاص**

یلا ککسا بریس نکویش اولسا و بریس قلدیش اولسا کند
ایشن قیا تکیشن ایشنک ادخ اخلاص رخ اولر حدیفه
صرد پیغمبره اخلاص ندر پیغمبر ایل صرد اخلاص ندر
جهرا ایل الله تعالی دن صرد اخلاص ندر الله تعالی ایندی
اخلاص بر سر در نبومبله قلدم آرا سنده اول سیدی سوره
قلر کو کلند قویدید پیغمبر علیه آله ایندی قیامت
کنده اخلاصله شکر اکر ایلر الله تعالی ایندی
درین چکر الله تعالی اخلاصه این سن اهل کله
انجمن وار شکره ایدر سه اهل کله طامو یا کردیا و غیر
علیه السلام ایندی قیامت کنده بنم امتراخ بلک
قیا بر سر اخلاص طاعت فلا اکر قیا بیله طاعت
فلا اخلاص نیا طمع جن طاعت فلا بواج بلک الله تعالی
حضرت اولدر خوف تعالی صوره بنادنیا ده طاعت نه سینه
فلد کر قیا بجن فلا ایدر خلق شیخ اگسوی دیو قلدیم
دخ بر سر ایند کره نیا طمع اجن قلدیم دیا اولر اکر

سنن العزیز ایدر اکر چه ثواب جمعا ناله در ولا کن سکا فایق
یلا کن تقدرد ایدر ابوسلمان درانی ایدر عیال لو کیشن
عیایله و خلا ایلله خسلقلا ارمق یلکن ایلکن یلد
ولکن هجر کیشن طاعت لذت یکرک بلوعیا لو کیشن
ایله هجر یلکن تکو طاعتنا مشغول اولر بوالقنا سکا
ایدر عزیزت ایدر سیر ایدر تکو تعلیم قند اولر اهدر عزیزت
الکر جان وین عزیزت اولر عارفان عزیزت ایدر اجن خلق
عزیزت ایدر کماله عزیزت ایدر در حج جاهل لر عزیزت ایدر
ایدر خلا ایدر مک ارج ایدر تقدن یکرک ایدر و خیر
سیلک ایدر تقدن یلا ککر ایدر تقدن یکرک ایدر و خیر
اصتی سفل صیدن یکرک رسفر اصتی مفیلقند
یکرک ایدر و یلدا شکر عالم الا یکرک ایدر تقدن یلا ککر
ایله مسلما نکره ایدر یلدا شکر و عزیزت ایدر و رمق سنن روز قلد
وردی بار **الخوف** من الله تعالی بلک الله
تعالی دن فر قمن فریضد نیکم قراند برید یا ایها

الذين آمنوا أقول الله حق نقاؤه عبد الله وعباس آيد
تكر يدن قرقمن الذركه اكا مطيع انك طاعت قلا
سن وكزيب اجنك انك بغير غندن د شده الب طاعت
عاصي ليا سن وتكر دن ذكر ادر سذر واكاشا كذبت
ونعمتكم ونك شكرن ههنگاه كه قرقم بوسم الرسا اول
مخفرت اهل دزنيكم قراند بريد هوهل النفوس
واهل المغفرة ويغمبر عليه التلم بعت قران بلوا في
هكم بل ساسا اكا يتر و بوايتدركم ومن يتق الله يجعل
له ذخرا له ويوزقه من حيث لا يحتسب عالم ايد قرقو در
در لود بوس خوف الكخ خشوع در اجن خشيت در دز
نفوس در ا ما خوف از دزنيكم قراند ايد ويخامون
سوء الحساب واما خشوع طاعتا جنده در نيكم قراند
ايدر والديهم في صلواتهم خاشعون واما خشيت كناه
ومعصيت جنده در نيكم قراند بريد انا خشيت الله
من عباد العلماء ادخ بوايتد بريد ونخشى الله ويتقيه

بغمبر عليه ام ايد مؤمنك كركم الكي قرقو ارا سنده الاب
تكر روزكار اجنك فاذخ طاعت قول الدم يا المدم ديوقوا
البح طيس روزكار الله تعال برك كيه در لوتقد بيا ليا
ديوقوا حركيم ايد قرقم دنيا ان سنده كركم ديوقوا
كركم اول اول طاعت اخلاص لا اليا بح جان خندن عاريت
بله اجنك من دنيد عاريت بلديشخ ملك لوت كجان
طاعت اجنك بلا ديا شك كره در كه انخ جان ايا لاله
يا ايا سنيكم ديوقضه لنا كره اجنك خندن م الايا
خوما موخفركه كندن م الا ديا سكلنخ نوازم اغبر يا خديم
الا ديا دزنيكم خيبرم اغركلا يا خود گناهم ديا انخ اجنك
بينا اغره كواي خوي طامو بينا اغلاد بوقرقا كركم غور
كركم الا حركيم ايد دزنيكم سنده دزنيكم سنيكه باطلد
اول علم كركم نكده واهد لك باطلد كركم بين بلكن قرقا
ان اذ من باطلد راجن قرضار قضيا فلس السابن بومرد
نطوع نماز قلق باطلد در دزنيكم اجنك حال كركم بلكن

شاد باطل در قضیة ابن عیاض ایدر آل طاغند که توفیق
المیا اند خیر یوق و الی علم اجنده که عمال یوق اند خیر یوق
و انما زده که خشوع المیا اند خیر یوق و الی مال زده که ذلوق
و جمود یوق المیا اند خیر یوق و الی و ستی و زده که حرمه
المیا اند خیر یوق قضیة ایدر یوق سعادته سعادته نشاز که
اول کور که یقینا که ایدر ندیدن سقیمن اجنه دین سفلن
در رخ نگاریدن انتمی و یوق نشانه بد بختنق نشاز اند
اول کور که یقینا که ایدر ندیدن سقیمن اجنه دین سفلن
دنیای دشمنک یوق از نلع سونک عمرین عبد العزیز
ایدر یوق فرمود الله که عفو یقینان ابلیس فرشتها که الو
سید یوق سجد یوق اند کافرا و لدی الی ملعون
قلبا دم علیه الی اجنه اجنه نعم ادرگا بغدادی یقه
دید یوق بیوق سبب ایدر اند بغدادی بد یوق اجنه
چقریز یوق ندله که اجنده انچه کننا ه اشک و یوق سید
عجب یوق حال نشاز الی بد الی عجزک جلاک اجنه یوق یوق

راضی که اول اشراشکه که راضی المیا یوق که در ولید
که موق کور که تصوح تویستی بلسا الله اگا بدت
نسنه زوق یوق اول قمو اندکی یوق بغسایا که خنق
قتند سوک اول اجنه یوق سفلن دن قمر لاد یوق
ورجک و قوا کابشارت ابلک قوق الله تعالی سینه عد
امیر قواد بد یوق عمبر علیه الام ایددی که بر شمشیر اجنده
بیلک کور کیشی توبه ابلسا قوق که اول شمشیر امیر لایق
یقدن دید یوق عمبر علیه ایددی یوق سینه یوق یوق
اجنه کور میا ایدر اول توبه اکنه سید یوق اجنه انک
دعاسر لاد یوق یوق شفا عمبر یوق یوق کور کور کور
حمت یوق در یوق عمبر علیه الام ایددی جبر ایل کور کور
یوق هدیده که تر د هیج یوق عمبر علیه کور النید اول بد که
جلاد ایددی قوق قلک کور یوق حمتدن امید کسبیا بن لای
حرم ایلک ایدر یوق در کور کور دعاسی و طعاصی لور یوق
دکوم اجنه کور کور کور یوق ارسیم بن کور کور خنق

در دخی هم حکم بکا شکر که شکر مسه بن کبر بود قلا
 بر فکرین فوایدیم پیشه خدا متب جان جعفر کنگر توبه
 ایسا توبسین قبول آید بر قار بغشایم ای صومن لر سیز
 بزق اشکر سکر الله تعالی در تر سیز گذر کاشک اقلان
 واستغفار ابلک بز قلا کز که استغفار فلق بز قلا بندر
 ادا و فر بندر دخی کب حکیم ایدر توبه قیوسر ایدر بر سر
 بر لغتم در کدر الخ در ستمانی استملا در نکر قرا اند
 بیدر اجز ایلر در سدر دخی نیم شفا عزم بیدر کاند
 الله در رحمت بکون کدر نخی بر سعادت ایدر توبه در کاند
 بر بزق بوز در نیش بزق ادر کندان و ایند کدر اوج
 ک شینک توبسین قبول قلن بر ابلسین که تکلیک ابله
 قایل که حسودین ایلد اجز او ک شینک که بر عید لر در
 اولد رخصت لا بواج ک شینک توبسین هر کز قبل المیا الله مؤمنار
 بز قلا در ان مینر قلا **باب** فضل الصوم بلك
 اوج دتمق طاعتك الوستد ذکرتم قرانک بر آتسایخو

بایلو کرب واکش مال دوش مکدر سنا کاند کرب یعنی بود کلی
 در کرمین الحیثد هیر کاین سر یقندر شکر قران الحیثد
 بیدر انما الحیثد الذنیالعب وطقو وزینة و تقا خر بیتکم
 و نکا شریع الاموال و ایت قلد لر جاب بر عیال الله ایدر برین
 یغمبر یحلیسند انورد فریز کلد استاکم علیکم
 یارسوا الله دیدر و یغمبر علیه الی ایدر اول ایتد سکا
 بیخ سوا و ایدر در سر غلد ایدر ایتد بود دنیا ندر ایتد بکم
 خلق ایدر کد اشر کدر کدر کدر خیال کدر کدر توتو
 در دخی صر بکو که اخرجت ندر ایدر خلق بر بر ندرن سچلد
 بر یحسین طامیا و رمقد در دخی صر کدر کدر اجمت ندر
 اول ک شینک مقام در دنیا می مغرور ایدر کدر دخی صر
 طاموند ایدر طامو بر مقام در دنیا سونا ندر ایدر و رسد
 دیدر دخی صر بیکر ما امتن بکون کدر کدر ایدر ایشاید
 اخلاصا طاعت قلا دخی صر کدر کدر اولان طاعت شیله
 فلقد بز کور یبیکر استو کرب دخی صر بیکر بود نیانک قران

تغذی الا ایند بودند قمر القدر که ای را در کجرا
السنه تغذی الا رخ صردی کمر یوحها ناله الخنک را بر تغذی
الا ایند کونک یباید چندان کیدر بوسوالو صردی جوار
اشد جان فی الحالی غایب الی یغما علیه الام ایند بود کلا
جبرایل در بک الکفاز و در دید یغما علیه الام ایند
یود سید زاهد الک و دنیا دن ستفک و قران چن افان و یغ
واکتند زدنک و تنکرتیک خشنده لی استک و لاک کم
بیز فاکر باشر دنیا رغبت یاکر کاد قامو بیاک گوانه
تکرتیک توغضد و توکرتیک قران را رونک لیکت
توفیق قاج سنه روز فال حکم آیدر دنیا بلدیوم کید
کجن و کلا کید یا ز کج کیدر نزلد رخ دشک کید
کودشند یغما کوز ایا نکلن صغیر الودید کلیمه
صردی که زاهد لاک ندر آیتد یغما کوز و اخرت اندیشه
سیدر دید و عیس یغما صردی کوز اهدلق ندر آیتد زاهد
دنیا رغبت نکلر و بور دنیا قامو کیدر و لکن بودنیک

اک هب و در در سر الختک از رخ نده و اندر کج اولد کمر
بنا کجرتک شیکه کجود بود دنیا القدر الی سن کلک
قام قامی **باب المعرفة النفس بالک**
نفس اح در لود بر بیس اقاره در لک کج لوامه در لک الخ
مطینه در لک نکل کم قراند بمران النفس لاماره
دخ بر ایند دید کمر ولا اقسم بالنفس اللوامه دخ بلین
ایتدی با ایها النفس المطینه ارحمی و عا الملک نیک از اینا
چکندر کوز یخلو ایند او اقاره ظاهر نکلر کوامه مقصید
من در مطمنه ساین ندر بر یخلو ایند او اقاره نکلر
لوامه کلا در مطمنه جاندر بر یخلو ایند کوامه
دنیه در لوامه اخندر در مطمنه الی وقتندن در سهیل
ایدر اقاره من شهوة در مطمنه معن قدر کجی معان
ایدر کلا نکلر بلکم تکرم بر بلکم دید و اسطی بر معان
ایدر من قوطلقدر آنک جرایع سرد رفتن کیشک کوسر
الیا و همیشه قمر کلق چند در ولک کلام کندرن

کند زین بلك فافك نيا در چرخ کس کند زین بلیا
بد بخت کردن الوکند بن معصیت کن و کفر کن ازین بلیا
فضیلا بندر ولا تقنلوا انفسکم در اینک معصیت غافلانه
کند زکی الدر مکدر در یکیدر بیغیر علیہ ایدر بیک
غافلون کند نفسیکه آخر شمتقدر و در کجای دشمنان نفسیک
سکا قوی دشمنان دید حکیم ایدر نفسیک سکا الیک
دشمنه در کلد ر یار و ست یاد شمن این کل نفسیکه
کند زکا مطیع ایدر کجا و اگر نفسیک سکا دست الوسا
سن اینی در شبا قمعلا کنا اشک کنان قرانده ایدر
کنا نفسیکه کسبت رهینة عبدا لله بز صبارا ایدر
آدب اجند چن در بی سز سیکدر که زین ایدرم ایدر
باشن الدر کس کند خلائین بیه ابو القاسم حکیم
ایدر بر کشتن بز ز تو همد السابله کعب السابله
دوستیاق ابلک اگر اول عینین بلین و اول کس کند قدر
یلسا آنکله دوستیاق ابلک تقدیر جز عیب درخ الوسا

در بد خجی بمعاد ایدر عقل سعاد تندر اچنق ابد لک
صنای کول کل سود کوریا و در د کل مسئلا نکر جلا بکلا
د لک سقلیا **باب الحی** بلك
فان کل اشغاد نسا اگر ککم الله تعالی انما نصرت
ورر و هر که کند زین الوک ساء الله تعالی ابی حقیق
بیغیر علیہ اتم ایدر کند جم از کند زم الله تعالی
بکا نصرت و در نیکم قرانده بیدر و لقد نصرت الله
في موطن کثیرة حنین کنند بیغیر علیہ الامبارک
چیر بران بکدن ارتقید چیر سوا کس کور بکدر بکاف
چیر س سیا و ز دید کند از کون قوتلو کدر لک الله
تعالی صکاره سنعانق و در نیکم قرانده بیدر و یوم
حنین ان عجبیکم کتر نکر بیغیر لک مبارک چیر بر
سند کند بر کز بکله طار اول کدر کند از کون کور کلا
درخ الله در کم غیا از چر غالب الچق چیر از اینا بک
قرانده فلد کور یوم فلیکة عدت فیه کثیرة بار الله

دَمْرُ بَيْتِكُمْ قَدْرِيْنَ بَلِيَا اَنْدَنْ بُوْر
الْمَرْ تَكْرَانِي سَوَمَرِيْدُوْحِي بِرْمَعَاذِ اَيْدُرِيْوَلُوْ بُوْرِيْوَلُوْ
كُوْ وَيَسْتِيْمَانِ اَلْسَا قَرَقَا دُرِيْوَلُوْ كَا جُوْر طَاغَتْ قَلْبِيْ
كَنْدَرِيْن كُرَادِيْن جَلَا نُوْر دُوْ كَرِيْ مَوْمُوْ لُوْ كُوْ لُجَلْبَلَه رُوْر قَلَا
بَيْتِه وَكَكْرِهَه **باب عداوة الشيطان**
بَلِكْ لَمْ اَللّٰه تَعَالٰى اِيْنْدِ شَيْطَانِ مَوْمُوْ لُوْ كُوْ دُ شَمَا اِيْنْدِيْ اَنْدُوْ
دُوْمُوْن كُرِيْ سَلْمَه قُرَا نِدَنْ يَادِقَلْد اِيْزَالِ الشَّيْطَانِ لَكُمْ عَدُوْه
فَاَتَخَذُوْه عَدُوْا دُوْحِي بِرِيْرِدَه اِيْنْدِيْ اِيْ اَدَمِ اَغْلَدِيْ سَتِيْنَه
شَيْطَانِ فِتْنَه اَبَلَسُوْنِ وَسِيْرَا اَلْمَرْ تَكْرَانِيْكُمْ قُرَا نِدَنْ اَدَمِ
اَلَّذِيْ نَبَلَه حَوَا اَلَّذِيْ اَلْدُرِيْوَلُوْ كُرِيْ مَوْمُوْ لُوْ كُوْ لُوْ بِيْرِيْوَلُوْ
يَعْرِضُكُمْ الشَّيْطَانِ كَمَا اَخْرَجَ اَبُوْكُمْ مَرْ الْجَنَّةِ وَهَبَ
بِنِ مَّوْبَه اَيْدُرِيْوَلُوْ هَذَا بَلِيْسِيْ رُوْ اِيْنْدِيْ يَا اَبَلِيْسِ اَدَمِ اَغْلَدِيْن
بِحْجَه اَنْدُرِيْوَلُوْ سِيْرِيْ بَلْدِيْنِ كَيْفِيْ كَيْسِدْ كِه اَحْ
نَسْنَا اَنْفَا اِنِيْ بَلْدِيْنِ كِيْ كُرِيْ حَقْرِيْ مَرْ اِيْزَالِ الْخِيَالِ اَلْحِيْ
وَقَعْنَا اِلَّا اَحْجِيْ سَرِيْ اَلْبُوْ اَحْ صَعْتَا كُوْ كَيْسِدْ دُوْ عَا سِيْ كَانِ اَلْوَقْ

40
دِيْدُوْ اَلْسَا بِنْمِ اَلَّذِيْن قُرْتَلِيَا دِرُوْ وَا بَيْتِ قَلْدِيْ كُوْ رِيْ كُرِيْ اَبَلِيْسِ
مَوْسِيْ بِعْجَمِيْوَه قَلْدِيْ اِيْنْدِيْ يَامَوْسُوْ كِيْ تَكُوْ بِيْدِيْنِ دِلْ كَلْ تُوْبَه
قَلِيْمِ قَبُوْلِ فَلُوْ سَا بَرِيْوَلُوْ كَا اَلْحِيْ نَسْنَه اَلْمَرْ اَدَمِ اَوْمُوْ لُوْ كُوْ قُرْتَلِيْسِ
اَنْدَنْ اَلْوَلُوْ دِرُوْ مَوْسُوْ بِعْجَمِيْوَه عَلَيْهِ اَلْمَطُوْر سِيْنَا طَاغِيْنَا حَقِيْدِيْ حَقْلَا
مَنَا حَا جَاتِ قَلْدِيْ اَبَلِيْسِيْ وَلِذِيْ اَيْلِدَا اَللّٰه تَعَالٰى اِيْنْدِيْ يَامَوْسُوْ اَبَلِيْسِ
وَرَسُوْنِ اَدَمِ قَبْرِيْ نِه سَجْدَه اَبَلَسُوْنِ حَجْرِيْ بِعْتَلِيْمِ دِرُوْ بُوْ حَكِيْوَه
اَبَلِيْسِيْ كِيْ دِرُوْ اَبَلِيْسِيْ اِيْنْدِيْ اَبَلِيْسِيْ دِرِيْ كَا سَجْدَه قَلْدِيْمِ شَمْدِ اَلْوَلُوْ
تِيْ سَجْدَه اَدَمِ دِرُوْ مَوْسُوْ اِيْنْدِيْ اَصْدَا حِيْ نَسْنَه اَدَمِ اِيْنْدِيْ دِرُوْ
كِيْ خِيَالِ لَمْ اَكُمِ قُوْتِ خِيَالِ لَمِنْ اِكِيْ حِيْ جَانِ اَبَلْدِيْ اَكْ كَدُرِيْ
بِدِ حَجْرِيْوَلُوْ كُنْزَا كُرِيْ عُوْرْتَلُوْ دُرِيْنِ اِرَا قُوْلِ مَوْسُوْ كِيْ سِيْ حُرِيْ عُوْرْتَلُوْ
قَبْرِيْ سَا بِنْمِ اَنْدَنْ يَكُوْلُ طَرَاغِيْ بِقَدْرِ اِنِيْ طَرَاغِيْ بُوْلُوْ اَحْجِيْ تَرِيْ قُوْتَعْنَا
اَلْمَا غَلْ هَرِيْوَلُوْ كُرِيْ مَرْ مَوْسُوْ قُوْتَعْنَا اَلْسَا بُوْلُوْ كُرِيْ اَبَلِيْسِيْ اَبَلِيْسِيْ اَغْلَدِيْ
طِيْبَا اِيْنْدِيْ كِيْ بِيْعِيْ بِنِ كُوْ بِنِ حِيْ جَانِ كُرِيْ قَبْرِيْ كُدْرِيْ اِيْنْدِيْ يَا حِيْ
بِحْجِيْ عِلْمِ اَكْ كُرِيْ سِيْنِ وَبِحْجِيْ شَهْرِيْوَلُوْ كُرِيْ حِيْ جَانِ اِيْنْدِيْ بِنِ اَلْمَرْ مَوْسُوْ
بَلِيْمِ اَوْلُوْ قَدْرِيْ عِلْمَه كِه اَبَا بَيْتِ اَبَلْدِيْمِ دِرُوْ اِيْنْدِيْ اَوْلُوْ اَلْمَرْ مَوْسُوْ لَه تَه

ابند الذر كاه طاعتك كوروكا معصيتك شيك اليرحالا
كركا حرام وزمير الجرح كوجك سوزا رگا ايلان سلكيم
دزدج اكن بصحت وارا حسد ايلكيشخ كند عيم وارا
ابن كيش عيب سلكم ايلن ايليس دشمان يلك ايلوكش
دشمن اديتم الي دكل مسلمانا ناره نيك توفيق سوز
قلامين **باب القضاء بالقضاء** يلك كاه
تعالنك قضا سارا لقن فريضه كرم قرانه يرد وصر
لجكم ذنك رخ يرايد ايد رضو الله عنهم ورضوعنه
يعني كه الله تعالى قضا كونه راض الوسا الله تعالى رخ انك
راض اولو روايت قللك بغير عليه الم الله تعالى ايدهم
بم قسنت ايلك كرم رزقه قناعك ايسا وقضا كرم راض
السا بن رخ خشد وراض قلم وهر كيشكم بن قسنت ايلك كرم
قناعسا المسا وقضا كرم راض المسا بن رخ ابي خشد فليم
طامو اجنده عناه كرم قنارا ايرم روايت قللك مومسي علم
الم ابند يارب قللك قنق قنق سوز سوز ابي قنق قنق قنق

دو الله تعالى ابند يارب سكا قسنت ايلك نجاد ايد
الذركه ورد ككه قناعك ايلن رنق استوا تون ورسم نا
كسلك ايلن بغير عليه الم ابند قنق قللك الله تعالى
خير لسا نشان اولد ككه ورد كينا قناعك ايد وقضا
كونا راض الو قنق كيشا كرم خير لسا نشان اولد ككه
ورد كينا قناعك ايلن وقضا ايلن راض الو رايك روايت
قللك كرم بغير عليه الم بر كرخ قللك كين نا كا بطاشم
كال مبارك ايلن قنق قنق قنق قنق قنق قنق قنق قنق
باشم قللك و ايد يارب الله ابند يا محمد صبر ايلك ايلك
بيرقنا بزن سوز كرم رزق قنق قنق قنق قنق قنق قنق قنق
قنق با عينا روايت قللك كرم مومسي عليه الم بخر
اسرا ايل قوم ايلن كرم قنق قنق قنق قنق قنق قنق قنق
خشد المسن مومسي حقدان دلك الله تعالى ايلن يا مومسي
تغذ برمه وقضا كرم وقسنت ايلك كرم راض وخشد
السنك بخر اندون خشد الم دو روايت قللك كرم كرم

يقولون فانا عشا يا ليا وارالجوق تفقه وهم صدقه ايكيا ففدع
وقت صبر قلبا يكس يد الله تعالى جملة فله صلاح عمارة
قلبت توفيقه يلد شر اللمس همدشاه رضا اجنده زنت
باب اليقين بالاحكام يقين الجذر
نكلم قرانه بمر علم اليقين وعين اليقين وحق اليقين علم
اليقين محاضرات در عين اليقين عاز فلان د حوق اليقين
دوستكوان در رخ ايند كوكم علم اليقين زنيا به بلكر
حق اليقين المذون صلام يلكم علم اليقين الكون
يلك در مؤمنك ذنيك يلك اذ الدر كه تلو و لوصان
بلو كوكم كنه انتر كوكم قراند ابد الدن يوصف
بالغيب عين اليقين كما فر كوكم در حق اليقين كوكم خلق
جن در وايت قلر يغمبر خيرا بل صر كوكم يقين معلية
نذرا ايند كوكم اذ در كه انتر كوكم اشكنا والسن تلو
كوكم سنك نكري سني كوكم يغمبر عليه اللم ايند نعم منات
نما زهد ويقين در و امتك هلاك نخله وطول املة در

سفيان توري ابد يقول الدر كه تلو يا نضت قلبا سين
نكلم نكريدان خير وشو طر سار اضو السن في موصو
رحمة الله عليه ابد رملة يلدك بوبه اجده كوكم
اغلان كوكم ملكا كوكم ايندم بوسق سركا بيلو
بجور و سز ايند انا كوكم نجه فجاد النجه اعند الو
ايندم يا اظيل الاق سز ضعيف ايند بتدن انقو يرتك
انذن انك ايندم يا اغل هيج انقوان نق ايندم قرند التم
اجس سمش و اش و لا صوص صر و ر بيم يقينم بك اش
صوتو لدر و وبكا ايند يا انا اذات نذر بولشدم نكا
فخ موصو لدر ايندي كوكم سني بول و ستلوا وينا
انسا انغان يلك كوكم سلكا كوكم خشلازم ايند بول ايندم
بن رخ دوشم وينا انغم كوكم و رمعا انتم وبكا
ايند سنك يقينك صعب مش و بن انذن يعقلوا نذن
راهد هيج كوكم مدم روايت قلدر كوكم بيجورت و اريد
ايد اليشد طول اغرا هيج نسته فهد العورت ايند الهيج

میدم سکا در روزم سندان زیدیه آنک یقین بر کاتند
بر الویک کلینه الله تعالی شیکه بر قدکم اکایر
القول و زلکم الرسایقن کما نسر شیکه السری الهی
قلک اعتقاد آنک لب سن قبل و زکل باب

النصیحه و درم الحسد بلكم یغمبر علیه
نصیحه در در ایند لورکم نصیحت نه تسندر ایند نصیحت
اولد مسلمانا اسلام یلنا قلو زلمق و نکر بلد سیک
و یغمبر و شتهلر و ککدن اینا کنا بار و قیا
کنز و خیر شره کل تکردن رغنا ایند متعدد و قیا
خلفه ایلک دیکد ز کدی ایدک کنلین یغمبر علیه
ایندی بر برکن دسما نالمک و بر بر کدر ارالمک و بر برکن
قردرش الکن وانلر دن المکن کم ازار لشر و الاکسی
الله کرا ج کندن کجرمیا سیز عذر دلب حلال کدر
منه س اول صفاق ادرسا اجماع اکر دن کوه روایت قلد
که موسی علیه السلام بر کنش و یله مناجات قلد بر ار لشر

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	PAKİZE KOÇ
Doğum Yeri-Tarihi	23.06.1996 – Bulancak
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Ordu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Yüksek Lisans	Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller (varsa)	
Bilimsel Faaliyetleri (varsa)	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	1. Millî Eğitim Bakanlığı- Şabani İlkokulu- Ücretli Öğretmen-2021
İletişim	
E-Posta Adresi	pakizekoc2852@gmail.com
Tarih	27.04.2022